STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11290

DI SHEYNKAYT FUN YOM TEV

Menahem Mendl

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

דִי שֵׁיינְקַייט פוּן יוֹם טוֹב

סוּכּוֹת

צוּזאַמֶענְגֶעשְׁטֶעלְט אוּן בֶּעאַרְבֶּעט
פוּן
מְנַחֵם מֶנְדְל

יְרוּשָׁלַיִם ה'תשמ"ט

כל הזכויות שמורות לעורך ומו"ל
מנחם מנדל

©
All rights reserved
Jervselem, Israel

נדפס בארץ ישראל
printed in Israel

אִינְהַאלְט

עֶרְשְׁטֶער קַאפִּיטְל: בַּסוּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים ה — קל

מְוַותֵּר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא ז

דֶער קָאנְטְרַאקְט אִיז גֶעזֶעצְלִיךְ טז

אוֹיפְן דֶעק פוּן שִׁיף כג

מִיט אֱמוּנָה אוּן בִּטָחוֹן כח

אִין זְכוּת פוּן דֶער סוּכָּה מג

דִי סוּכָּה הָאט גֶעשִׁיצְט נד

מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה סו

דֶער אֶמֶתֶער זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ עא

אַרָאפְּגֶענוּמֶען אַ קִטְרוּג עט

דִי יְרוּשָׁלַיְמֶער פַּארְשְׁווּאוּנְדֶענֶע סוּכָּה צז

צְוֵוייטֶער קַאפִּיטְל: אַרְבַּעַת הַמִּינִים קלא — רמ

דֶעם בֶּעסְטְן אֶתְרוֹג קלג

אַ אֵייגֶענֶעם אֶתְרוֹג קמז

אַכְט טוֹיזְנְט מִיט פִינְף הוּנְדֶערְט רוּבְּל קנט

אַ אֶתְרוֹג מִיט מְסִירוּת נֶפֶש קע
אוֹיף פַאר דִי פְּשׁוּטֶע אִידְן קפג
אַ "שֶׁפַע" פוּן אֶתְרוֹגִים קצה
אַ תַּלְמִיד חָכָם אוּן אַ אֶתְרוֹג קצט
אַ מֵבִין אוֹיף אַ הָארְץ רד
פוּן וַואנֶען אִיז דֶער אֶתְרוֹג רטו
נִישְׁט מְוּוּתָּר אוֹיפְן אֶתְרוֹג ריט
מִיט דִי אַרְבָּעָה מִינִים אִין הַאנְד רכד
אֵפֶר תַּחַת פְּאֵר רלג

דְרִיטֶער קַאפִּיטְל: אוּשְׁפִּיזִין עִילָאִין רמא — רעח
אַ טַייעֶרֶער אוֹרֵחַ רמג
עֶר הָאט גֶעזֶעהן דִי אוּשְׁפִּיזִין רנד
דִי זִיבְּן אוּשְׁפִּיזִין רסח

פֶערְטֶער קַאפִּיטְל: שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה רעט — שכ
עֶר קֶען אוֹיךְ טַאנְצְן רפא
שִׂמְחָה אִיז מַמְתִּיק דִינִים רצא
בַּיים טוֹיעֶר פוּן הִימְל שב
דִי רְפוּאָה פַאר דִי מַכָּה שח

ערשטער קאפּיטל: בּסוכּות תּשבו שבעת ימים

מוּוּתּר אויף עולם הבּא

דער קאָנטראַקט איז געזעצליך

אויפן דעק פון שיף

מיט אמונה און בּטחון

אין זכות פון דער סוכּה

די סוכּה האָט געשיצט

מדה כּנגד מדה

דער אמתער זמן שמחתנו

אַראָפּגענומען אַ קטרוג

די ירושלימער פאַרשוואונדענע סוכּה

די
שיינקייט פון יום טוב

מְוַותֵּר אויף עוֹלָם הַבָּא

אַלֶע יָאהרֶן פְלֶעגְט דֶער הֵיילִיגֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער זי"ע שׁוין הָאבְּן גְרֵייט אַ אֶתְרוֹג נָאךְ פַאר יוֹם הַקָּדוֹשׁ, דִי אֶתְרוֹגִים סוֹחֲרִים הָאבְּן שׁוין גֶעוואוּסְט אַז דֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער רָב צָאלְט פַאר אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג וויפְל מֶען פַארְלַאנְגְט נָאר פוּן אִיהם, אָבֶּער יֶענֶעם יָאהר אִיז שׁוין אַרִיבֶּער דֶער הֵיילִיגֶער טָאג אוּן דֶער קְדוּשַּׁת לֵוִי הָאט נָאךְ אַלְץ נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין אֶתְרוֹג.

עֶס אִיז גֶעוֶועְן אַ מִלְחָמָה יָאהר, אוּן מֶען הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט גָאר וֵויינִיג. אֶתְרוֹגִים פוּן אִיטַאלְיֶע אוּן גְרִיכְלַאנְד, זַיינֶען אָנְגֶעקוּמֶען זֵייעֶר שְׁפֶּעט. דֶערְצוּ נָאךְ הָאט שׁוין דִי סְלִיחוֹת טֶעג אָנְגֶעהַאלְטְן אַ שְׁטַארְקֶער רֶעגְן. גַאנְצֶע טֶעג הָאט גֶעגָאסְן, דִי בְּרִיקְן זַיינֶען פַארְפְלֵייצְט גֶעוָוארְן, וֶועגְן זַיינֶען צוּוֵוייקְט אוּן צוּשְׁטֶערְט גֶעוָוארְן, אַזוֹי אַז דֶער

גַאנְצֶער פַּארְקֶער אִיז כִּמְעַט ווִי אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארְן.

דֶער הֵיילִיגֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער הָאט זִיךְ שְׁטַארְק מְצַעֵר גֶעוֶועזְן. וָואס וֶועט זַיין מִיט אַ אֶתְרוֹג? עֶס גֵייט דוּרְךְ אַ טָאג, אוּן נָאךְ אַ טָאג, אוּן דִי רֶעגְנְס הַאלְטְן אַלְץ אָן. אִין אַזַא צַייט וֶוער קֶען דֶען קוּמֶען צוּ פָארְן אוּן בְּרֵיינְגֶען אַ אֶתְרוֹג. אַז עֶס אִיז אַרִיבֶּער יוֹם הַקָדוֹשׁ אוּן דִי רֶעגְנְס הָאבְּן אַלְץ נִישְׁט אוֹיפְגֶעהֶערְט אִיז שׁוֹין דֶער קְדוּשַׁת לֵוִי גֶעוֶוען גָאר שְׁטַארְק בַּאזָארְגְט. מֶען הָאט פְּרוּבִּירְט זוּכְן שְׁלִיחִים וָואס זָאלְן זִיךְ לָאזְן אִין וֶועג אַרֵיין אִין אַנְדֶערֶע שְׁטֶעט, אָבֶער קֵיינֶער הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶעוָואלְט אַרֵיינְלָאזְן אִין אַזַא מְסוּכָּנְ'דִיגֶע צַייט אִין וֶועג, ווִיסְנְדִיג אַז אַלֶע וֶועגְן זַיינֶען פַּארְפְלֵייצְט אוּן צוּשְׁטֶערְט.

אִין דֶער נַאכְט פַאר עֶרֶב סוּכּוֹת הָאבְּן דִי רֶעגְנְס אוֹיפְגֶעהֶערְט. אִינְדֶערְפְרִי אִיז שׁוֹין דֶער הִימְל גֶעוֶוען אוֹיסְגֶעלַייטֶערְט. דִי אִידְן זַיינֶען גֶעוֶוען גְלִיקְלִיךְ וָואס מֶען וֶועט קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוַת סוּכָּה. דֶער קְדוּשַׁת לֵוִי הָאט אָבֶער גֶעזָארְגְט: וואוּ נֶעמְט מֶען אַ אֶתְרוֹג? קֵיין צַייט אִיז

שוין נישט געווען אויף צו פארן אין שטאט וואו מען האט גערעכנט אז מען קען באקומען א אתרוג און נאך צוריקקומען פון דארט פאר יום טוב. האט דער בארדיטשעווער רב ארויסגעשיקט מענטשן אויף די שייד וועגן צו זעהן אפשר וועלן זיי באגעגענען א איד מיט א אתרוג.

די שליחים האבן געפאלגט. נאך אביסלווארטן איז טאקע דורכגעפארן א איד מיט א אתרוג, און דווקא א הדר. די אידן האבן זיך דערפרייט מיט דער מציאה. דער איד איז אבער געווען א פרעמדער. ער איילט זיך צו פארן אהיים, און האט אפילו נישט געוואלט זיך אפשטעלן. די שליחים האבן איהם אנגעבאטן א הויכן פרייז פארן אתרוג, אבער ער האט נישט געוואלט פארקויפן. האבן זיי געבעטן ער זאל כאטש אריינגיין מיט זיי צום רב. נאך לאנגע הפצרות האט ער מסכים געווען און אריינגעפאהרן מיט די שליחים צום קדושת לוי.

דער קדושת לוי האט געבעטן דעם איד ער זאל בלייבן אויף סוכות אין בארדיטשעוו און ער

װעט דערמיט מְזַכֶּה זײַן אַ גאַנצע שטאָט מיט דער מִצְוָה פון אַרְבָּעָה מִינִים. דער איד האָט אָבער נישט געוואָלט הערן דערפון. ער אײַלט זיך אַהײם צו זײַן צוזאַמען מיט זײַן בְּנֵי בַּיִת אויף יום טוב.

דער באַרדיטשעווער רב און די נְגִידִים פון שטאָט האָבן איהם אָנגעבאָטן אַ גרויסן סכום ער זאָל װעלן פאַרקויפן דעם אֶתְרוֹג, אָבער דער פרעמדער איד האָט געזאָגט אַז ער איז נישט אָנגעוויזן אויפן געלד. ער האָט בָּרוּךְ הַשֵּׁם פון אַלעס גוטס, עס פעלט איהם נישט קיין פאַרמעגן און קיין רײַכטום. ער האָט זיך אַזוי פיהל מַטְרִיחַ געווען כְּדֵי צו קריגן אַ אֶתְרוֹג, װעט ער איהם איצט נישט אַװעקגעבן פאַר כָּל הוֹן דְּעַלְמָא. אויך בלײַבן אין באַרדיטשעוו האָט ער נישט געוואָלט, ווײַל זײַן ווײַב און קינדער וואַרטן אויף איהם.

געזעהן אַז דער איד איז אײַנגעשפּאַרט, זאָגט צו איהם דער באַרדיטשעווער רב:

— אויב דו װעסט מַסְכִּים זײַן צו בלײַבן דאָ אין באַרדיטשעוו אויף סוכּות, בין איך דיר מַבְטִיחַ אַז דו װעסט האָבן אַ חֵלֶק אין מײַן עוֹלָם הַבָּא...

וֶוען דֶער איד הָאט דָאס דֶערהֶערט, אִיז עֶר וֶוייכֶער גֶעוָוארן. אַ קְלֵיינִיגְקַייט? אַ חֵלֶק אִין עוֹלָם הַבָּא פון קְדוּשַׁת לֵוִי! הָאט עֶר מַסְכִּים גֶעוֶוען און גֶעבְּלִיבְּן אִין בַּארְדִיטְשֶׁעוו אוֹיף סוּכּוֹת.

דֶער הֵיילִיגֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער אִיז גֶעוֶוען מָלֵא שִׂמְחָה, און אוֹיךְ דִי גַאנְצֶע שְׁטָאט הָאט זִיךְ גֶעפְרֵייט, וָואס מֶען וֶועט קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוָה און בֶּענְטְשְׁן אֶתְרוֹג.

דֶער אִיד אִיז זִיךְ גֶעגַאנְגֶען אוֹיף אַ פַיינֶע אַכְסַנְיָא, און זִיךְ אַרָאפְּגֶעלֵייגְט אוֹיסְרוּהֶען פון שְׁוֶוערְן וֶועג.

בַּאלְד דֶערְנָאךְ הָאט דֶער קְדוּשַׁת לֵוִי גֶערוּפְן דֶעם שַׁמֶש און אִיהם גֶעשִׁיקְט אָנְזָאגְן פַאר אַלֶע בַּעֲלֵי בַּתִּים, אַז אוֹיף דֶער נַאכְט זָאל קֵיינֶער נִישְׁט אַרֵיינְלָאזְן דֶעם פְרֶעמְדְן אוֹרֵחַ אִין דֶער סוּכָּה!...

פַארְשְׁטֵייט זִיךְ אַז יֶעדֶער אֵיינֶער הָאט גֶעפָאלְגְט. בַּיינַאכְט נָאכְן דַאוְונֶען, וֶוען דֶער אוֹרֵחַ אִיז אַהֵיימְגֶעגַאנְגֶען פון בֵּית הַמִדְרָשׁ אִיז עֶר אַרֵיין אִין זַיין אַכְסַנְיָא, און גֶעזֶעהְן אוֹיפְן טִישׁ אָנְגֶעגְרֵייט חַלוֹת און וַויין, פִישׁ און פְלֵייש, אַ

גאַנצע יום טוב׳דיגע סעודה. ער איז געבליבן שטיין אַ פאַרוואונדערטער. וואָס איז דאָס? איז דען דער בעל אַכסניאַ חלילה נישט קיין שומר תורה ומצות? ווייסט ער נישט אַז מען דאַרף עסן אין אַ סוכּה? ער איז אַרויס אין הויף און געוואָרן נאָך מער איבערראַשט: דער בעל אַכסניאַ איז געזעסן אין אַ שיין אויסגעצירטער סוכּה מיטן גאַנצן בני בית און זיך געגרייט קידוש צו מאַכן. דער אורח האָט געוואָלט אַרײַנגײן, אָבער דער בעל הבית האָט נישט געלאָזן.

— וואָס לאָזט איהר מיר נישט אַרײַן אין סוכּה? — האָט ער געפרעגט מיט שטוינונג.

אָבער קיינער האָט נישט געענטפערט.

איז דער אורח געגאַנגען אין אַ צווייטן הויף און געוואָלט אַרײַנגײן דאָרט אין דער סוכּה, אָבער ווידער האָט זיך אָפּגעשפּילט די זעלבע מעשׂה. מען האָט איהם נישט געוואָלט אַרײַנלאָזן. אַזוי איז געווען בײַ עטליכע שכנים. אומעטום האָט ער זיך געבעטן מיט תּחנונים און כּמעט מיט בכיות מען זאָל אויף איהם רחמנות האָבן און אַרײַנלאָזן

אִין דֶער סוּכָּה. עֶר פַארְלַאנְגְט נִישְׁט קֵיין מַאֲכָלִים, בַּיי אִיהם אִיז אַלֶעס אָנְגֶעגְרֵייט, עֶר ווִיל נָאר מֶען זָאל אִיהם לָאזְן קִידוּשׁ מַאכְן אוּן עֶסְן דִי יוֹם טוֹב'דִיגֶע סְעוּדָה. מֶען הָאט אִיהם אָבֶער נִישְׁט אַרַיינְגֶעלָאזְט.

הָאט דֶער אִיד שׁוֹין גֶעזֶען אַז עֶפֶּעס אִיז דָא נִישְׁט גְלַאטִיג, הֲלֹא דָבָר הוּא. עֶר הָאט אַזוֹי לַאנְג נָאכְגֶעפָארְשְׁט, בִּיז מֶען הָאט אוֹיסְגֶעזָאגְט דֶעם סוֹד, אַז דָאס הָאט דֶער רָב בַּאפוֹילְן מֶען זָאל אִיהם נִישְׁט אַרַיינְלָאזְן אִין קֵיין סוּכָּה...

אִיז דֶער אִיד גֶעוָוארְן נָאךְ מֶער פַארְוואוּנְדֶערְט: "נָאךְ דֶעם אַלֶעס צָאלְט מִיר נָאךְ אָפּ דֶער רָב דֶערְמִיט וָואס עֶר הֵייסְט מֶען זָאל מִיר נִישְׁט אַרַיינְלָאזְן אִין אַ סוּכָּה?!" עֶר אִיז שְׁנֶעל גֶעלָאפְן צוּם קְדוּשַׁת לֵוִי, אוּן גֶענוּמֶען טַעְנֶה'ן:

— רַבִּי, מַה פִּשְׁעִי וּמַה חַטָאתִי? וָואס הָאבּ אִיךְ גֶעזִינְדִיגְט וָואס דֶער רֶבִּי הָאט אַרוֹיסְגֶעגֶעבְּן אַ גְזֵירָה מֶען זָאל מִיר נִישְׁט אַרַיינְלָאזְן אִין אַ סוּכָּה?

— וֶוער זָאגְט דֶען אַז דוּ הָאסְט גֶעזִינְדִיגְט. חַס וְשָׁלוֹם! נָאר אוֹיבּ דוּ וֶועסְט מְוַתֵּר זַיין אוֹיף

מַיין הַבְטָחָה וָואס אִיךְ הָאבּ דִיר גֶעגֶעבְּן, צוּ הָאבְּן אַ חֵלֶק אִין מַיין עוֹלָם הַבָּא, וֶועל אִיךְ הֵייסְן מֶען זָאל דִיר אַרַיינְלָאזְן אִין סוּכָּה!...

טְרַאכְט דֶער אִיד אוּן טְרַאכְט: וָואס טְהוּט מֶען אִיצְט? אָפְּזָאגְן זִיךְ פוּן דֶעם חֵלֶק עוֹלָם הַבָּא פוּן קְדוּשַּׁת לֵוִי הָאט עֶר זֵייעֶר נִישְׁט קֵיין חֵשֶׁק. אָבֶּער פוּן דֶער צְוֵוייטֶער זַייט, וִוי קֶען עֶר מְוַתֵּר זַיין אוֹיף דֶער מִצְוַת סוּכָּה?!

הָאט דֶער אִיד גֶעזָאגְט מִיט פֶעסְטְקַייט:

— אִיךְ בִּין אַייךְ מוֹחֵל דֶעם עוֹלָם הַבָּא. אִיךְ וֶועל חָלִילָה נִישְׁט אוֹיפְגֶעבְּן דִי הֵיילִיגֶע מִצְוַת סוּכָּה אֲפִילוּ פַאר כָּל חֲלָלֵי דְעַלְמָא!

דֶער הֵיילִיגֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער הָאט תֵּיכֶף אַרַיינְגֶעלָאזְט דֶעם אִיד אִין זַיין אֵייגֶענֶער סוּכָּה, אוּן גַאנְץ יוֹם טוֹב אִיז עֶר גֶעוֶוען זַיין גַאסְט. אוּן דִי שְׁטָאט בֶּערְדִיטְשֶׁעוו הָאט גֶעבֶּענְטְשְׁט אֶתְרוֹג אוֹיף אַ מְהוּדָר׳דִיגְן אֶתְרוֹג.

נָאךְ יוֹם טוֹב, וֶוען דֶער אִיד הָאט זִיךְ גֶעזֶעגְנְט אַהֵיימְצוּפָארְן, הָאט אִיהם דֶער בַּארְדִיטְשֶׁעוֶוער רָב

אַרײַנגֶערוּפְן און צוּ אִיהם גֶעזָאגְט מִיט צֶערְטְלִיכְקַייט:

— מַיין הַבְטָחָה וָואס אִיךְ הָאבּ דִיר גֶעגֶעבְּן, אַז דוּ וֶועסְט הָאבְּן אַ חֵלֶק אִין מַיין עוֹלָם הַבָּא, בְּלַייבְּט ווִי גֶעוֶועזְן. אִיךְ הָאבּ נָאר גֶעוָואלְט אַז דוּ זָאלְסְט זוֹכֶה זַיין דֶערִין צוּלִיבּ דַיינֶע אֵייגֶענֶע זְכוּתִים, און נִישְׁט צוּלִיבּ אַ מִסְחָר מִיט אַ אֶתְרוֹג. יֶעצְט אַז דוּ הָאסְט עוֹמֵד בְּנִסָּיוֹן גֶעוֶועזְן, און בַּאוִויזְן אַז דִי מִצְוָה פוּן סוּכָּה אִיז בַּיי דִיר חָשׁוּבּ׳ער ווִי אַ חֵלֶק אִין מַיין עוֹלָם הַבָּא, און דוּ הָאסְט נִישְׁט גֶעוָואלְט אוֹיסְטוֹישְׁן דִי מִצְוַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ אֲפִילוּ פַאר אַזַא גְרוֹיסֶע זַאךְ, בִּיזְטוּ בֶּאֱמֶת וֶוערְד צוּ הָאבְּן אַ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. ווָאוּיל אִיז דִיר וָואס דוּ בִּיזְט בַּייגֶעשְׁטַאנֶען דֶעם נִסָּיוֹן. מֶחֶלְקְךָ יְהֵא חֶלְקִי!

דֶער קָאנְטְרַאקְט אִיז גֶעזֶעצְלִיךְ

אִין דִי רַעשִ׳יגֶע לַאנְגֶע גַאס מֶעדִיסָאן־סְטְרִיט אִין דִי גְרוֹיסֶע שִׁיקַאגָא, הָאט גֶעווֹאוֹינְט אַ אִיד מִיט פִינְף אוּן נַיינְצִיג יָאהר צוּרִיק, מִיטְן נָאמֶען רַבִּי אֶפְרַיִם. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ פּוֹילִישֶׁער אִיד װעלְכֶער הָאט אִימִיגְרִירְט קֵיין אַמֶערִיקֶע מִיט זַיין הוֹיז־גֶעזִינְד, מִיטְנֶעמֶענְדִיג זַיין פּוֹילִישְׁן שְׁטְרֵיינְג־רֶעלִיגְיֶעזְן לֶעבְּן־שְׁטֵייגֶער, אוּן טְרָאץ דֶעם וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען אַרַיין גֶעטְהוּן אִין דִי ״בִּיזְנֶעס״ בִּיז אִיבֶּערְן נָאז אוּן שְׁוֶוער גֶעהָארְוֶועט אוֹיף זַיין בְּרוֹיט — הָאט עֶר זִיךְ גֶעלֶעבְּט אַ בַּאשֵׁיידֶענֶעם טְרַאדִיצְיָאנַאלְן לֶעבְּן מִיטְן פּוּהלְן אִידִישְׁן שְׁטָאלְץ. עֶר הָאט נִישְׁט פַארְפֶעלְט כִּמְעַט קֵיין אֵיין שִׁעוּר אִין מִשְׁנַיוֹת, גְמָרָא א.א.וו. וָואס אִיז גֶעלֶערְנְט גֶעוָוארְן אִין חֲסִידִישְׁן קְלוֹיז אִין זַיין גֶעגְנְט אוּן עֶרְצוֹיגְן זַיינֶע קִינְדֶער וִוי זַיינֶע עֶלְטֶערְן אִין פּוֹילְן.

ווען עס איז געקומען עטליכע וואכן פאר סוכות, האט רבי אפרים אנגעהויבן צו קלערן וועגן א סוכה. דאס איז געווען א גאנץ ערנסטע פראגע, ווייל דער באלקאן פון זיין הויז איז געווען אונטער א אויבערשטן באלקאן, וואו די סוכה איז פסול אויב מען מאכט איהר דארט, און דוקא איז ער געזעסן אין א געגנט פון אזעלכע וואס ווייסן פון א סוכה. רבי אפרים'ן איז געווען שווער אויפן הארצן, וואס הייסט נישט זיין אין קיין סוכה? ווי קען מען דאס גאר ארויפנעמען אויפן געדאנק?

רבי אפרים האט ארויף געקלעטערט אויפן דאך, ער האט זיך אפגערוהט און אפגעכאפט דעם אטעם נאך די פינף און צוואנציג שטאקיגע טרעפ און גענומען זוכן דארט עפעס א פלאץ וועגן שטעלן א סוכה. צו זיין באדויערן האט ער געזעהן ווי אומעטום אויפן דאך איז שוין פארנומען פון די אלע שכנים. איינער האט זיך אויפגעשטעלט א וואש-שטיבל און דער צווייטער סתם-אזוי א בודקאלע. נאר אין איין פארוקטן ווינקל האט ער עפעס באמערקט א בערגל פון ערד און מיסט וואו די איינוואוינער פון די הויז פלעגן ווארפן דארט

זֵייעֶרע אַלְטֶע זַאכְן. רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט גֶענוּמֶען בַּאטְרַאכְטְן דֶעם "פְּלַאץ". מֶען וֶועט דָא מוּזְן אָפְּרַאמֶען דֶעם בֶּערְגֶל מִיסְט, מֶען קֶען דָאךְ נִישְׁט מַאכְן קֵיין סוּכָּה אוֹיף אַזַא אָרְט, און דָאס אִיז אֲפִילוּ זֵייעֶר אַ שְׁוֶוערֶע זַאךְ, דָאס קֶען קָאסְטְן אַ בֶּעדַייטְנְדֶע סוּמֶע גֶעלְט. דָאס אִיז אַ מַעֲשֶׂה פוּן אַרוּיף טְרָאגְן אַרְבֶּעט־גֶעצַייג און אַרָאפּ נֶעמֶען דִי עֶרְד און דִי מִיסְט פוּן אַ פִינְף און צְוַואנְצִיג שְׁטָאקִיג הוֹיז. אָבֶּער וָואס טְהוּט מֶען נִישְׁט אַז מֶען זָאל קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דֶעם רָצוֹן פוּן דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטְן און הַאלְטְן דִי הֵיילִיגֶע מִצְוָה סוּכָּה. רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט בַּאשְׁלָאסְן זִיךְ נֶעמֶען צוּ דֶעם עִנְיָן און הָאט שׁוֹין גֶעמַאכְט דֶעם גַאנְצְן פְּלַאן.

אָבֶּער רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט זִיךְ בַּארֶעכְנְט אַז אוֹיב זִיךְ שׁוֹין יָא אַזוֹי פִיהל בַּאמִיהֶען און בַּאקוּמֶען אַ פַּיינֶעם פְּלַאץ וואו צוּ מַאכְן דִי סוּכָּה — זָאל שׁוֹין זַיין דֶער פְּלַאץ זַיינֶער אַ אֵייגֶענֶער, כְּדֵי שְׁפֶּעטֶער זָאל אַ אַנְדֶערֶער נִישְׁט קוּמֶען און "זוֹכֶה" זַיין אִין דֶעם.

רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט נִישְׁט גֶעטְרַאכְט קֵיין סַאךְ און גֶעגֶעבְן צוּ פַארְשְׁטֵיין דֶעם גוֹי'אִישְׁן בַּעַל־

הַבַּיִת אַז אַ סוּכָּה דַארְף מֶען מַאכְן אוֹיף אַ אֵייגֶענֶעם פְּלַאץ אוּן דֶערִיבֶּער ווִיל עֶר אָפְּדִינְגֶען בַּיי אִיהם דֶעם ווִינְקְל אוֹיבְן אוֹיף דֶעם דַאךְ, ווֶעלְכְן מֶען רוּפְט ״דֶער בֶּערְגְל מִיסְט״. דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִיז גֶעווֶען זֵייעֶר צוּפְרִידְן פוּן דֶעם ווָאס אִין יֶענֶעם אָרְט ווֶעט ווֶערְן רֵיינֶער, אוּן הָאט גֶעמַאכְט אַ קָאנְטְרַאקְט מִיט אִיהם אַז צוּזַאמֶען מִיט זַיין שְׁטוּב אִיז פַארְדוּנְגֶען פַאר רַבִּי אֶפְרַיִם׳ן דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער ווִינְקְל אוֹיפְן דַאךְ, אוּן רַבִּי אֶפְרַיִם זָאל אִיהם צוּלֵייגְן יֶעדְן מָאנַאט נָאךְ צְוֵויי דָאלַאר. רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט אִיהם גְלַייךְ בַּאצָאלְט פַאר אַ יָאהר פָארְאוֹיס אוּן זִיךְ גֶענוּמֶען צוּ דִי אַרְבֶּעט.

ווֶען דִי אַרְבֶּעטֶער הָאבְּן זִיךְ גֶענוּמֶען פְלַייסִיג צוּ דִי אַרְבֶּעט אוּן אָנְגֶעהוֹיבְּן אוֹיפְצוּגְרָאבְּן דֶעם בֶּערְגְל — הָאט זִיךְ צוּ אַלֶעמֶענְס אִיבֶּערְרַאשׁוּנְג דָארְט גֶעפוּנֶען אַ אוֹצָר. גָאלְדֶענֶע זֵייגֶערְלַאךְ, פִינְגֶערְלַאךְ, קֵייטַאלַאךְ, בְּרִילְיַאנְטְן אוּן סְתָּם שְׁטִיקֶער גָאלְד. עֶס אִיז גְלַייךְ פוּן דֶעם גֶעווָארְן אַ טוּמְל צְווִישְׁן דִי אַרְבֶּעטֶער אוּן אֵיינֶער פוּן זֵיי הָאט דָאס גְלַייךְ גֶעמָאלְדְן אִין דֶער שְׁטָאט-פָּאלִיצֵיי, זֵיי הָאבְּן גְלַייךְ בַּאפוֹילְן אַז דֶער גַאנְצֶער אוֹצָר זָאל ווֶערְן אִיבֶּער גֶעלִיוֶוערְט בַּיי דִי פָּאלִיצֵיי.

די פָּאלִיצַיי הָאט גענוּמֶען זוּכְן אִין אִיהרֶע אַלְטֶע בִּיכֶער אוּן דָאקוּמֶענְטְן אוּן דָא הָאט זִיךְ אַרוֹיס גֶעוִויזְן אַ אִינְטֶערֶעסַאנְטֶע מַעֲשֶׂה: מִיט דְרַייסִיג יָאהר צוּרִיק הָאט גֶעלוּנְגֶען דִי שִׁיקַאגֶער פָּאלִיצַיי צוּ כַאפְּן אַ גַאנְצֶע בַּאנְדֶע פוּן גֶענְגְסְטֶערְס (אַמֶעריקַאנֶער רוֹיבֶּערְס), וֶוען זֵיי הָאבְּן זִיךְ בַּאגֶעגְנְט הָאבְּן דִי גֶענְגְסְטֶערְס אָנְגֶעהוֹיבְּן מִיט אַ גְרוֹיס שִׁיסֶערַיי אוּן דִי פָּאלִיצַיי הָאט זִיךְ גֶעמוּזְט בַּאנִיצְן מִיט אַ שְׁטַארְקְן פַייעֶר וֶועלְכֶע הָאט אַוֶועק גֶע׳פַּטֶר׳ט דִי גַאנְצֶע בַּאנְדֶע אִין דֶער צַייט וָואס פוּן דִי פָּאלִיצַיי זַיינֶען נָאר גֶעוֶוען אֵיינִיגֶע גֶערַאנֶעטֶע.

וֶוען דִי פָּאלִיצַיי הָאט גֶענוּמֶען מַאכְן אִיהרֶע פָאְרשׁוּנְגֶען נָאךְ דִי מַעֲשֶׂה, אוּן גֶענוּמֶען זוּכְן אִין דִי קֶעשֶׁענֶעס פוּן דִי גֶענְגְסְטֶערְס, הָאט זִיךְ אַרוֹיס גֶעוִויזְן אַז אִין עֶפֶּעס אַ אָרְט פְלֶעגְן זִיךְ צוּזַאמֶען קוּמֶען דִי גֶענְגְסְטֶערְס אוֹיסְצוּבַּאהַאלְטְן זֵייעֶר רוֹיב. דֶער בֶּערְגְל מִיסְט הָאט זֵיי אוֹיסְגֶעקוּקְט צוּ זַיין זֵייעֶר אַ פַּאסִיגֶער אָרְט וֶועגְן זֵייעֶר צְוֶועק, אוּן שְׁפֶּעט אִין דֶער נַאכְט פְלֶעגְן אֵיינִיגֶע פוּן זֵיי דָארְטְן אוֹיפְגְרָאבְּן אוּן בַּאהַאלְטְן דָאס וָואס זֵיי הָאבְּן "גֶעלֵייזְט" דוּרְכְן טָאג.

אָבֶער עֶס אִיז גָארְנִישְׁט אַיינְגֶעפַאלְן דִי פָּאלִיצֵיי אֲפִילוּ צוּ פְּרוּבְּן אַ זוּךְ טְהוּן אִין יֶענֶעם אָרְט וָואס אִיז גֶעוֶוען הוּיךְ פִינְף אוּן צְוַואנְצִיג שְׁטָאק, אוּן אַזוֹי אַרוּם אִיז גֶעלוּנְגֶען דִי בַּאנְדֶע אַנְצוּפִיהלְן אִין דֶעם בֶּערְגֶל אַ גַאנְצְן אוֹצָר פוּן דִי בֶּעסְטֶע וֶוערְדְפוּהלֶע אַנְטִיקְן.

דֶעם סוֹד פוּן דֶעם אוֹצָר הָאבְּן שׁוֹין דִי גֶענְגְסְטֶערְס מִיטְגֶענוּמֶען מִיט זִיךְ אִין קֶבֶר, בִּיז דִי זַאךְ אִיז אַנְטְפְּלֶעקְט גֶעוָוארְן דוּרְךְ דֶעם אוֹיבְּן־דֶערְמַאנְטְן פַאל. דִי פָּאלִיצֵיי הָאט אַנָאנְסִירְט אוֹיף אַלֶע צַייטוּנְגֶען וֶוער עֶס הָאט אַ סִימָן אוֹיף זַיינֶע בַּא׳גַנְבֶ׳טֶע צִירוּנְג — זָאל קוּמֶען זִיךְ מֶעלְדְן אוּן אוֹיבּ דִי סִימָנִים וֶועלְן זַיין רִיכְטִיג, וֶועט עֶר דָאס בַּאקוּמֶען. אַזוֹי וִוי עֶס אִיז שׁוֹין אַרִיבֶּער פוּן דִי מַעֲשֶׂה דְרַייסִיג יָאהר, הָאבְּן זִיךְ גַאנְץ וֵוייניג גֶעמָאלְדְן אוּן אַרוּם אַכְצִיג פְּרָאצֶענְט פוּן דֶעם אוֹצָר אִיז גֶעבְּלִיבְּן בַּיי דִי פָּאלִיצֵיי וֶועלְכֶע הָאט גֶעפְרֶעגְט בַּיי דִי גֶערִיכְט־אִינְסְטַאנְצְן וָואס צוּ טְהוּן מִיט דֶעם. פוּן דָארְטְן הָאט מֶען גֶעעֶנְטְפֶערְט אַז לוֹיט דֶעם גֶעזֶעץ גֶעהֶער דֶער אוֹצָר צוּ דֶעם וָואס אִין זַיין בָּאדְן אִיז דָאס גֶעפוּנֶען גֶעוָוארְן.

כב

דָא הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן אַ סִכְסוּךְ צְווִישְׁן רַבִּי אֶפְרַיִם'ן און זַיין אַמֶעריקאָנֶער בַּעַל-הַבַּיִת. יֶענֶער הָאט גֶע'טַעְנֶה'ט אַז די הויז איז זַיין אֵייגֶנְטְהוּם איז דֶער אוֹצָר מְמֵילָא זַיינֶער, און רַבִּי אֶפְרַיִם הָאט גֶעזָאגְט אַז וויבַּאלְד ער הָאט דָאס גֶעדוּנְגֶען לוֹיט אַלֶע פָּארְמַאלִיטֶעטְן — גֶעהֶער דֶער אוֹצָר צוּ אִיהם.

דֶער סִכְסוּךְ אִיז גֶעקוּמֶען בִּיז אִין גֶערִיכְט הויז. דֶער שׁוֹפֵט הָאט גֶעהֵייסְן בְּרֵיינְגֶען דֶעם קָאנְטְרַאקְט. וֶוען דֶער שׁוֹפֵט הָאט אַיינְגֶעזֶעהן אַז דֶער קָאנְטְרַאקְט איז גֶעזֶעצְלִיךְ הָאט עֶר גֶע'פַּסְק'נְט:

— דֶער קָאנְטְרַאקְט אִיז גֶעזֶעצְלִיךְ און דֶער ווִינְקֶל וואוּ דֶער אוֹצָר איז גֶעפוּנֶען גֶעוָוארְן, גֶעהֶער צוּ רַבִּי אֶפְרַיִם'ן, דֶערִיבֶּער הָאט עֶר זוֹכֶה גֶעוֶוען אִין דֶעם אוֹצָר.

אויפְן דֶעק פון שִיף

דָאס הָאט פַּאסִירְט מִיט הונְדֶערְט יָאהר צוּרִיק אִין דֶער גְרויסֶער שְטָאט קִיעֶוו, אִין רוּסְלַאנְד. דִי מַאכְט פון גַאנְצְן גֶעגְנְד הָאט גֶעהַאלְטְן אִין דִי הֶענְד דֶער בַּאוואוּסְטֶער גֶענֶערַאל דְרֶענְטְלֶען (אַ דַייטְש) — אַ גְרויסֶער צוֹרֵר הַיְהוּדִים.

עֶטְלִיכֶע וָואכְן פַאר סוכּוֹת, הָאט עֶר אַרויס גֶעגֶעבְן אַ "פְּרִיקַאז" (בַּאפֶעל) אַז בְּשוּם אוֹפֶן זָאלְן דִי פָּאלִיצֵיי נִישְט דֶערְלָאזְן מַאכְן סוּכּוֹת, מָאטִיוִוירְנְדִיג דֶעם "פְּרִיקַאז" מִיט דֶעם, אַז דִי סוּכּוֹת זַיינֶען גֶעפֶעהְרְלִיךְ צוּ פַארְשְפְּרֵייטְן שְׂרֵיפוֹת. פוֹיעֶרִים הָאט מֶען פַארְבָאטְן צוּ פִיהְרְן סְכַךְ אִין שְטָאט אַרַיין. פָּאלִיצֵיי הָאט אוֹיסְגֶעפִירְט דֶעם "פְּרִיקַאז" מִיט אַלֶע שְטְרֵיינְגֶע מִיטְלֶען. מֶען הָאט נִישְט דֶערְלָאזְט מַאכְן קֵיין סוּכּוֹת נִישְט נָאר אִין דֶער אוֹיבֶּערְשְטֶער טֵייל פון שְטָאט, וואוּ עֶס

הָאבְּן גֶעמֶעגְט וואוֹינֶען נָאר אִידְן, וֶועלְכֶע זַיינֶען גֶעוֶוען סוֹחֲרִים פון דֶער עֶרְשְׁטֶע "קְלַאס" אָדֶער מִיט הוֹיכֶע בִּילְדוּנְג, נָאר אֲפִילוּ אִין דֶער אִידִישֶׁער פֶּערְטְל, דִי אָרִימֶערֶע.

דִי רַייכֶע פְרוּמֶע אִידְן הָאט עֶס שְׁטַארְק פַארְדְרָאסְן דִי מַעֲשֶׂה. מֶען הָאט אוֹיסְגֶעקְלִיבְּן אַ דֶעלֶעגַאצְיֶע. דִי שְׁתַּדְלָנִים — בְּרָאדְסְקִי, זְלָאטָאפָּאלְסְקִי און קוּפֶּערְנִיק, זַיינֶען גֶעגַאנְגֶען צוּם גֶענֶערַאל גוּבֶּערְנַאטָאר. עֶר הָאט זֵיי אָבֶער כִּמְעַט וְוי אַרוֹיס גֶעטְרִיבְּן.

דָא אִיז אָבֶער אַרוֹיפְגֶעשְׁוואוּמֶען דֶער כְּלָל פון דֶער אִידִישֶׁע הִיסְטָארְיֶע, וָואס אִיז אַזוֹי רַייךְ אִין אִיהר פַארְגַאנְגֶנְהַייט מִיט רְדִיפוֹת און נְגִישׂוֹת — וָואס מֶעהר פַארְפָאלְגוּנְגֶען, זַיינֶען זִיךְ אִידְן מֶעהר מוֹסֵר נֶפֶשׁ.

דִי קִיעֶווער גְבִירִים הָאבְּן עַקְשָׁנוּת'דִיג גֶעוָואלְט אַ סוּכָּה און זֵיי הָאבְּן זִיךְ אַ עֵצָה גֶעגֶעבְּן:

אִין קִיעֶוו אִיז גֶעוֶוען אַ גֶעזֶעלְשַׁאפְט נָאר פון אִידִישֶׁע אַקְצִיָאנֶערְן וֶועלְכֶע הָאבְּן גֶעהַאט אַ סַאךְ שִׁיפְן אִיבֶּערְן גְרוֹיסְן טַייךְ "דְנֶיעפֶּער". דֶער

דירעקטאר פון דער געזעלשפט — מארגאלין, האט געגעבן א עצה צו מאכן א סוכה אויף איינע פון די שיפן. דער אדוואקאט קופערניק האט זיך ארויסגעזאגט, אז מאכנדיג א סוכה אויפן שיף, ד.ה. אויפן טייך, גייען זיי נישט קענען "פריקאז" און קענען נישט צוגעצויגן ווערן דערפאר צו פאראנטווארטליכקייט.

דער פלאן איז אנגענומען געווארן. גערעדט און געטהון! אויף א גרויסע שיף האט מען געמאכט צוויי סוכות. אויפן דעק פון ערשטן קלאס א סוכה פאר די גבירים און אויפן דעק פון צווייטן קלאס א סוכה פאר די אידן פון געטא. כשרע סוכות לויט אלע פארגעשריבענע דינים. די קיך אויפן שיף האט מען כשר געמאכט און מען האט אנגעגרייט עסן פאר אלעמען אומזיסט, ווער עס וועט נאר קומען אין סוכה. פאליציי האט געקוקט און נישט געוואוסט וואס צו טהון. דער ארגומענט אז פון סוכות קומט שרפות — איז דא בטל געווארן, ווייל די סוכות זיינען אויפן טייך און עס איז דא גענוג וואסער און אפילו אויב עס וועט אויסברעכן א שרפה און עס וועט זיך נישט

אַיינגעבן עס צו פאַרלעשן, וועט דאַ קיינער דערפון נישט ליידן, נאָר די אידן אַליין.

דער פּאָליציי מייסטער האָט געמאָלדן דעם גענעראַל גובערנאַטאָר וועגן דער גאַנצער מעשה און דעם גענעראַל האָט זיך פאַרוואָלט זעהן די סוכּה.

אין דער באַשטימטער צייט זיינען שוין אין סוכּה געווען די פּני פון די קיעווער אידן. ווען דער גענעראַל דרענטלען איז געקומען איז די סעודה געווען אין פולן ברען.

אין אָנהויב האָט דער גענעראַל זיך צובייזערט, ער האָט געשריגן אַז ער וועט אַלעמען אין סיביר פאַרשיקן. אָבער דאַ האָט דער רב געבעטן אַ וואָרט און ער האָט אויסגערופן:

— וואַשע וויסאָקאַ ברעוואַס כאַדיטעלסטוואַ! עס איז נישטאָ אַזאַ קראַפט אין דער וועלט וואָס זאָל אַראָפּפירן אידן פון זייער רעליגיעזן וועג, עס איז נישטאָ אַזאַ כּח צו פאַרניכטן דאָס וואָס איז איינגעוואָרצלט ביי אידן פון טויזנטער יאָהרן. די סוכּה איז פאַר אונז אידן

אַ גֶעזֶעץ פון אונְזֶער הֵיילִיגֶער תּוֹרָה און אונְזֶער תּוֹרָה וֶועלְן מִיר אַלֶעמָאל אויפְפַּאסְן. שוין מֶעהר ווי צְוֵויי טויזְנְט יָאהר צורִיק זַיינֶען מִיר אִידְן אִין גָלוּת און בַּיי אונְזֶער תּוֹרָה הַאלְטְן מִיר זִיךְ שְׁטַארְק. קֵיין זַאךְ וֶועט אונְז נִישְׁט רִיהרְן דֶערְפוּן!

דֶער גֶענֶערַאל גוּבֶּערְנַאטָאר הָאט אויסְגֶעהֶערְט דֶעם רָב, דֶערְנָאךְ הָאט עֶר אִיהם דֶערְלַאנְגְט דִי הַאנְד און בַּאלְד פַארְלָאזְט דִי סוּכָּה. צוּזַאמֶען מִיטְן גֶענֶערַאל זַיינֶען אויךְ אַוֶועקְגֶעגַאנְגֶען דִי פָּאלִיצֵיי.

דֶעם גַאנְצְן יוֹם טוֹב הָאבְּן אִידְן פַארְבְּרַאכְט אִין דִי סוּכּוֹת און עֶס אִיז דָארְטְן גֶעוֶוען לֶעבֶּעדִיג, לַיְהוּדִים.

מֶען הָאט שְׁפֶּעטֶער גֶערֶעדְט אִין שְׁטָאט, אַז דֶרֶענְטְלֶען אִיז גֶעוָוארְן אויס אַנְטִיסֶעמִיט און אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט זַיינֶע נְגִישׁוֹת און רְדִיפוֹת אויף אִידְן.

מִיט אֱמוּנָה און בִּטָחוֹן

אִין אַ שְׁטֶעטְל הָאט גֶעוואוֹינְט אַ אִיד אַ גְרוֹיסֶער יְרֵא שָׁמַיִם, וָועלְכְן מֶען הָאט גֶערוּפְן רַבִּי אַבִּיש חָסִיד. טְרָאץ דֶעם וָואס עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ בִּיטֶערֶער אָרִימַאן הָאט עֶר זִיךְ פַאר קֵיינֶעם נִישְׁט פַארְקְלָאגְט און צוּ קֵיינֶעם קֵיין טַעֲנוֹת נִישְׁט גֶעהַאט. עֶר הָאט זִיךְ בַּאגְנוּגְנְט דֶערְמִיט וָואס עֶר הָאט גֶעהַאט, זִיךְ פַארְלָאזְט אוֹיפְן אוֹיבֶערְשְׁטְן און אָנְגֶענוּמֶען אַלֶעסס פַאר לִיבּ. שְׁטֶענְדִיג פְלֶעגְט עֶר זָאגְן: "אַלֶעס וָואס דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער טְהוּט אִיז צוּם גוּטְן" און דֶערִיבֶּער אִיז עֶר שְׁטֶענְדִיג גֶעוֶוען צוּפְרִידְן און פְרֵיילַאךְ. דֶער שְׁמֵייכְל הָאט זִיךְ פוּן זַיינֶע לִיפְּן קֵיינְמָאל נִישְׁט אָפְּגֶעטְהוּן און אוֹיךְ בַּיי אִיהם אִין הוֹיז הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעהֶערְשְׁט פְרֵייד.

אִין דֶעם זֶעלְבְּן שְׁטֶעטְל הָאט אוֹיךְ גֶעוואוֹינְט נָאךְ אַ אִיד וָועלְכֶער אִיז גֶעוֶוען אִין קָאנְטְרַאסְט צוּ

רַבִּי אַבִּישׁ׳ן. יֶענֶער אִיד הָאט גֶעהֵייסְן בֶּערְל דֶער גְבִיר. עֶר אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אַ שְׁטִיקְל מַשְׂכִּיל אוּן פוּן צוּ פִיהל חַקְרֶענֶען הָאט אִיהם בַּאפַאלְן אַ מָרָה שְׁחוֹרָה אוּן עֶר הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעזֶעהֶן דֶעם טוֹיט פַאר דִי אוֹיגְן. טְרָאץ זַיין גְרוֹיסְן רַייכְטְהוּם הָאט זִיךְ אִיהם שְׁטֶענְדִיג גֶעדוּכְט וִוי דֶער מַלְאַךְ הַמָּוֶת זוּכְט אִיהם אוּן לָאקֶערְט אוֹיף אִיהם...

פוּן גְרוֹיס שְׁרֶעק אוּן מָרָה שְׁחוֹרָה אִיז עֶר מַמָּשׁ קְרַאנְק גֶעוָוארְן אוּן מִיט גְרוֹיס שְׁוֶועריגְקַייטְן זִיךְ גֶעהַאלְטְן אוֹיף דִי פִיס. דָאס הָאט אִיהם אָבֶער נִישְׁט אַזוֹי וִויי גֶעטְהוּן אוּן אַוֶועקְגֶערוֹיבְּט זַיין רוּהֶ וִוי צוּזֶעהֶענְדִיג רַבִּי אַבִּישׁ חָסִיד. אָט דֶער אָרִימַאן וָואס פַארְמָאגְט נִישְׁט קֵיין פְּרוּטָה בַּיי דֶער נְשָׁמָה, אוּן דָאךְ אִיז עֶר שְׁטֶענְדִיג לֶעבֶּעדִיג אוּן פְרֵיילַאךְ. זַיין גֶעזִיכְט לַייכְט אוּן עֶר גֵייט וִוי עֶר וָואלְט זִיךְ אוּנְטֶערְגֶעטַאנְצְט. דֶער גְבִיר הָאט פַיינְט גֶעהַאט דֶעם חָסִיד שִׂנְאַת נֶפֶשׁ, אוּן עֶר הָאט שְׁטֶענְדִיג גֶעזוּכְט אַ וֶועג וִוי אַזוֹי אִיהם שְׁלֶעכְטֶס צוּ טְהוּן אָדֶער אִינְגַאנְצְן פַארְטְרַייבְּן פוּן שְׁטֶעטְל, עֶר זָאל אִיהם נִישְׁט אָנְקוּקְן פַאר דִי אוֹיגְן.

אַ גַאנְצֶע וָואךְ, וֶוען בֶּערְל אִיז גֶעוֶוען

פַארְנוּמֶען אִין זַײנֶע גֶעשֶׁעפְטְן אִיז עֶר גֶעוֶוען אַ בִּיסְל בַּארוּהִיגְט, נִישְׁט זֶעהֶענְדִיג רַבִּי אַבִישׁ׳ן פַאר דִי אוֹיגְן. אָבֶער וֶוען עֶס אִיז גֶעקוּמֶען שַׁבָּת אוּן יוֹם טוֹב אוּן זֵיי פְלֶעגְן זִיךְ טְרֶעפְן אִין שׁוּהל, אוּן בֶּערְל הָאט גֶעזֶעהֶן וִוי רַבִּי אַבִישׁ שְׁטְרַאלְט פוּן פְרֵייד אוּן זַײן גֶעזִיכְט שַׁײנְט פוּן גְלִיק, הָאט אִיהם מַמֶשׁ אָנְגֶעכַאפְּט אַ פָּאפְּלֶעקְצְיֶע. וָואס מֶעהר דִי שִׂמְחָה הָאט זִיךְ גֶעשְׁטַארְקְט בַּײם חָסִיד, אַלְס מֶעהר אִיז דֶער כַּעַס אוּן טְרוֹיעֶר שְׁטַארְקֶער גֶעוָוארְן בַּײם גְבִיר.

אַ גְבִיר פַארְנֶעמְט פָּארְט אַ גְרוֹיסְן אָרְט, אוּן אִין שְׁטֶעטְל הָאט עֶר גֶעהַאט דִי אוֹיבֶּער הַאנְד, ווײל אַלֶע הָאבְּן גֶעדַארְפְט צוּ אִיהם אָנְקוּמֶען, אוּן דֶערִיבֶּער הָאבְּן אַלֶע גֶעצִיטֶערְט פַאר זַײן וָוארְט אוּן מוֹרָא גֶעהַאט אִיהם זִיךְ אַנְטְקֶעגְן צוּ שְׁטֶעלְן. וִויבַּאלְד זַײנֶע נָאכְפָאלְגֶער אוּן נָאהֶנְטֶע הָאבְּן גֶעזֶעהֶן דִי שִׂנְאָה פוּן דֶעם גְבִיר צוּם חָסִיד, זַײנֶען זֵיי אוֹיךְ נִישְׁט גֶעבְּלִיבְּן אוּנְטֶערְשְׁטֶעלִיג אוּן גֶערוֹדֶפְט דֶעם חָסִיד. כָּאטְשׁ זֵיי הָאבְּן אִיהם אִין הַארְצְן לִיבּ גֶעהַאט. אָבֶער וָואס טְהוּט מֶען נִישְׁט כְּדֵי צוּ גֶעפִינֶען חֵן אִין דִי אוֹיגְן פוּן דֶעם גְבִיר,

לא

וָואס טְהוּט נִישְׁט אַ מֶענְטְשׁ צוּלִיב זַיין שְׁטִיקְל בְּרוֹיט, מֵיינֶענְדִיג אַז מֶען דַארְף אָנְקוּמֶען צוּם גְבִיר ?...

אִין אַ יָאהר, וֶוען עֶס הָאט זִיךְ דֶערְנֶענְטֶערְט צוּ סוּכּוֹת אוּן רַבִּי אַבִישׁ חָסִיד הָאט גֶעזוּכְט בְּרֶעטֶער פַאר זַיין סוּכָּה. אִיז וִוי אוֹיף זַיין בֵּייז וואוּנְדֶער פַארְשְׁוואוּנְדְן גֶעוָוארְן אַלֶע בְּרֶעטֶער פוּן שְׁטֶעטְל. צוּ וֶועמֶען רַבִּי אַבִישׁ הָאט זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט וֶועגְן בְּרֶעטֶער, הָאט אִיהם יֶענֶער אָפְּגֶעזָאגְט מִיטְן תֵּירוּץ אַז עֶר הָאט נִישְׁט.

רַבִּי אַבִישׁ הָאט פַארְשְׁטַאנֶען אַז דָא שְׁטֶעקְט דִי הַאנְד פוּן דֶעם גְבִיר. הָאט עֶר אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן זַיינֶע אוֹיגְן צוּם הִימְל אוּן גֶעזָאגְט:

— אוֹיבּ, דוּ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ווִילְסְט נִישְׁט אַז אַבִישׁ זָאל הָאבְּן אַ אֵייגֶענֶע סוּכָּה, וֶועט עֶר זִיךְ בַּאגְנוּגֶענֶען צוּ זִיצְן אִין אַ פְרֶעמְדֶע סוּכָּה. נִישְׁקָשֶׁה, אִין דְרוֹיסְן וֶועל אִיךְ נִישְׁט בְּלַייבְּן, גוּטֶע אִידְן וֶועלְן מִיר אַרַיינְנֶעמֶען צוּ זֵיי אִין סוּכָּה.

דֶער גְבִיר הָאט אָבֶּער אַנְדֶערְשׁ גֶעטְרַאכְט, אוּן טַאקֶע אוֹיסְגֶעפִיהרְט זַיינֶע פְּלֶענֶער. עֶר הָאט

גֶעזָארְגט אַז אַלֶע אִין שְׁטֶעטְל זָאלְן וִויסְן, אַז אָךְ אוּן וֵויי וֶועט זַיין צוּ דֶעם וָואס וֶועט זִיךְ דֶערְוַואגְן עֶרְלוֹיבְּן רַבִּי אַבִישְׁן אַרַיינְצוּגֵיין צוּ אִיהם אִין סוּכָּה אוּן צוּ רַבִּי אַבִישְׁן הָאט עֶר גֶעלָאזְט וִויסְן, אַז אוֹיבּ עֶר ווִיל נִישְׁט פַארְנֶעמֶען קֵיין בִּזְיוֹנוֹת אָדֶער עֶר זָאל הָאבְּן אַ צוּשְׁטֶערְטְן יוֹם טוֹב, זָאל עֶר וָואס גִיכֶער אָפְּצִיהֶען פוּן שְׁטֶעטְל. עֶר הָאט צְוֵויי וֶועגְן פַאר זִיךְ, אָדֶער עֶר זָאל אָפְּשְׁטֶעלְן מִיט זַיין פְרֵיילִיכְקַייט, אוּן אוֹיבּ נִישְׁט, זָאל עֶר פַארְלָאזְן דָאס שְׁטֶעטְל.

רַבִּי אַבִישׁ הָאט זִיךְ אָבֶער נִישְׁט מְיַיאֵשׁ גֶעוֶועןְ. עֶר וֶועט נִישְׁט אַזוֹי לַייכְט מְווַתֵּר זַיין אוֹיף זַיין שִׂמְחָה, ווֶעלְכֶע אִיז דֶער הוֹיפְּט וֶועג צוּ דִינֶען דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטְן. אָן דֶעם אִיז עֶר אוֹיס חָסִיד. ווִי קֶען מֶען דֶען לֶעבְּן אָן שִׂמְחָה?! דִי הֵיילִיגֶע תּוֹרָה הָאט דָאךְ בְּפֵירוּשׁ גֶעזָאגְט אַז דִי אַלֶע עוֹנְשִׁים זַיינֶען גֶעקוּמֶען נָאר דֶערְפַאר וַוייל מֶען הָאט נִישְׁט גֶעדִינְט דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטְן מִיט שִׂמְחָה. אוּן בֶּעזוּנְדֶער יֶעצְט, וֶוען עֶס קוּמְט דֶער יוֹם טוֹב סוּכּוֹת אוּן דִי תּוֹרָה הָאט בַּאפוֹילְן "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ", מֶען זָאל זִיךְ פְרֵייעֶן אִין דֶעם יוֹם טוֹב

סוּכּוֹת, אוּן אִין בֵּית הַמִקְדָשׁ אִיז דָאךְ פָארְגֶעקוּמֶען דִי שִׂמְחַת בֵּית הַשׁוֹאֵבָה, וְוִי אַזוֹי זְשֶׁע מֶעג עֶר מֻוּתֶּר זַיין אוֹיף דֶעם. נָאר וָואס דֶען? דִי סוּכָּה? דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער וֶועט אִיהם גֶעוְויס הֶעלְפְן.

רַבִּי אַבִּיש אִיז אַזוֹי גֶעגַאנְגֶען אִיבֶּערְן גַאס אַיינְגֶעזוּנְקֶען אִין זַיינֶע גֶעדַאנְקֶען. עֶר הָאט נִישְׁט בַּאמֶערְקְט אַז עֶר הָאט זִיךְ שׁוֹין דֶערְוַוייטֶערְט פוּן דִי לֶעצְטֶע הַייזֶער פוּן שְׁטֶעטְל אוּן עֶר גֶעפִינְט זִיךְ נָאנְט צוּם בֵּית הַקְבָרוֹת.

דֶער קַבְרָן פוּן בֵּית הַקְבָרוֹת אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען פוּן דֶעם גְבִיר'ס גוּטֶע פְרַיינְד. וָואס הַאלְט עֶר זִיךְ דֶען אַזוֹי גְרוֹיס, דֶערְמִיט וָואס עֶר וַוארְפְט אָן אַ שְׁרֶעק אִיבֶּער דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל. וָואס אִיז דֶען מוֹרָא צוּ הָאבְּן פַאר אִיהם, אִין דֶער צַייט וָואס עֶר וֶועט עֶנְדְלִיךְ, פּוּנְקְט וְוִי דִי אַנְדֶערֶע מֶענְטְשְׁן פוּן שְׁטֶעטְל, אַרַיינְפַאלְן צוּ אִיהם אִין דִי הֶענְד...

אוֹיךְ עֶר, דֶער קַבְרָן הָאט גֶעהֶערְט פוּן דִי שֶׁענְדְלִיכֶע מַעֲשֶׂה וָואס אִיז פָארְגֶעקוּמֶען אִין שְׁטָאט, צוּ פַארְשְׁטֶערְן דֶעם יוֹם טוֹב פוּן טַייעֶרְן אֵיידֶעלֶען מַאן, וְוִי עֶס אִיז רַבִּי אַבִּישׁ חָסִיד, אִיהם

נישט צו דערלאָזן מאַכן אַ סוכּה און מקיים זיין די מצוה און אין וואָס באַשטייט זיין זינד? נאָר דערפאַר וואָס ער איז אָנגעזאַפּט מיט אמונה און בטחון, דערפאַר וואָס ער איז אַ ערליכער איד און איז שטענדיג פריילאַך?! דעריבער קומט איהם צו האָסן אויף אַזוי ווייט, אַז אַלע מענטשן פון שטעטל זאָלן איהם דערווייטערן און פאַרביטערן זיין לעבן?!

דערזעהענדיג יעצט רבי אַביש'ן, איז דער קבצן צוגעגאַנגען צו איהם, דערלאַנגט די האַנד און געזאָגט:

— זייט נישט באַזאָרגט, רבי אַביש, איהר וועט האָבן ברעטער אויף צו מאַכן אַ סוכּה, איהר וועט נאָך מקיים זיין די מצוה פון סוכּה ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר!

נאָך איידער רבי אַביש איז געקומען אַהיים, איז שוין ביי איהם אויפן הויף געלעגן ברעטער, גרייט אויפצושטעלן דערמיט אַ סוכּה.

פון וואו האָט דער קבצן באַזאָרגט ברעטער?
— גאַנץ פשוט, ער האָט געהאַט שטענדיג אין

רֶעזֶערְוו קַאסְטֶענֶעס און בְּרֶעטֶער אִין וֶועלְכְן מֶען לֵייגְט אַרַיין דִי גֶעשְׁטַארְבֶּענֶע, אוֹיף וֶועלְכְן עֶס זַיינֶען גֶעוֶוען אוֹיסְגֶעקְרִיצְט דִי אוֹתִיוֹת פ. נ. (פּה נִטְמַן) און וֶוען מֶען הָאט גֶעדַארְפְט אַרַיינְלֵייגְן אַ נִפְטָר, הָאט מֶען דֶערוֹיף צוּגֶעלֵייגְט דֶעם נָאמֶען.

אָט דִי בְּרֶעטֶער הָאט דֶער קַבְּרָן גֶעבְּרֵיינְגְט פַאר רַבִּי אַבִּישְ׳ן. דֶער חָסִיד הָאט בַּאלְד גֶענוּמֶען דִי בְּרֶעטֶער, צוּנוֹיפְגֶעקְלַאפְּט מִיט זֵיי אַ סוּכָּה. וֶוען דִי אוֹתִיוֹת פ. נ. זַיינֶען צוּ דֶער אוֹיסֶער זַייט, און אִינְוֶוייניג הָאט עֶר זִיךְ גֶערִיכְט צוּ פַארְבְּרֵיינְגֶען אִין סוּכָּה מִיט גְרוֹיס פְרֵייד.

דֶער גְבִיר, זַייעֶנְדִיג זִיכֶער אַז יֶעצְט הָאט עֶר גֶעזִיגְט אִיבֶּער דֶעם חָסִיד און רַבִּי אַבִּישׁ אִיז גֶעבְּלִיבְּן אָן אַ סוּכָּה, זַיין פְרֵייד אִין יוֹם טוֹב אִיז צוּשְׁטֶערְט גֶעוָוארְן, הָאט עֶר זִיךְ דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג יוֹם טוֹב אַרוֹיסְגֶעלָאזְט אוֹיף אַ שְׁפַּאצִיר אִין שְׁטֶעטְל מִיט דֶעם צְוֶועק צוּ טְרֶעפְן דֶעם חָסִיד און אָפְּהַאלְטְן אוֹיף אִיהם זַיין נְקָמָה. ווִי עֶרְשְׁטוֹינְט אִיז עֶר גֶעוָוארְן און שְׁטַארְק עֶנְטְטוֹישְׁט, וֶוען עֶר אִיז דוּרְכְגֶעגַאנְגֶען נֶעבְּן אֵיינֶע פוּן דִי סוּכּוֹת און גֶעהֶערְט ווִי פוּן דָארְטְן רַייסְן זִיךְ אַרוֹיס פְרֵייד

געזאַנג מיט די ווערטער: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ"...

ער האָט באַלד דערקענט אַז דאָס איז די שטים פון רבי אַביש חסיד און זיין צאָרן האָט גענומען ברענען אין איהם. ער האָט עס נישט געקענט אויסהאַלטן פאַרוואָס אַט דער קבצן און שלעפּער זאָל זיין אַזוי פריילאַך, און ער, דער גביר און שיינער בעל הבית זאָל שטענדיג זיין פאַרביטערט. נאָך מעהר האָט איהם פאַרדראָסן וואָס איינער פון די שטעטלשע איינוואוינער האָט איהם נישט געפאָלגט און געשאַפט פאַר דעם חסיד ברעטער ער זאָל אויפשטעלן אַ סוכה.

אין אָנהויב האָט ער געוואָלט אַנטלויפן פון דאָרטן איידער רבי אַביש וועט איהם באַמערקן. ער האָט זיך אָבער נישט געקענט איינהאַלטן פון זיין גרויס נייגעריגקייט און טראָץ זיין ביטערע שנאה, האָט ער געגעבן אַ עפן אויף די טהיר פון דער סוכה און נישט זאָגנדיג גוט יום טוב, האָט ער באַלד אויסגעשריגן:

— פון וואַנען האָסטו גענומען די ברעטער?!

רַבִּי אַבִּיש הָאט זִיךְ נִישְׁט פַארְלוִירְן. עֶר אִיז אוֹיךְ נִישְׁט בַּאלֵיידִיגְט גֶעוָוארְן פוּן דֶעם פְרֶעכְן אַרַיינְקוּמֶען פוּן דֶעם גְבִיר. עֶר הָאט אוֹיפְגֶענוּמֶען דֶעם אוּמְגֶערוּפֶענֶעם גַאסְט מִיט אַ שְׁמֵייכְל אוּן "גוּט יוֹם טוֹב" ווִינְטְשְׁן, דֶערְנָאךְ אִיז עֶר אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען, אוּן אַרוֹיסְגֶעפִיהרְט זַיין גַאסְט אִין דְרוֹיסְן אוּן אִיהם אָנְגֶעוִויזְן מִיטְן פִינְגֶער אוֹיף דִי אוֹתִיוֹת פ. נ. וָואס אִיז אוֹיפְגֶעשְׁרִיבְּן אוֹיף דִי בְּרֶעטֶער.

— זֶעהט אִיהר, רַבִּי בֶּערְל — הָאט רַבִּי אַבִּיש גֶעזָאגְט — פוּן וואו אִיךְ הָאב בַּאקוּמֶען דִי בְּרֶעטֶער!

וִוי נָאר דֶער גְבִיר הָאט בַּאמֶערְקְט דִי אוֹתִיוֹת אוּן פַארְשְׁטַאנֶען וָואס דָאס מֵיינְט, אִיז עֶר שְׁטַארְק דֶערְשְׁרָאקְן גֶעוָוארְן. עֶר אִיז שִׁיעוּר אַנִידֶער גֶעפַאלְן אִין חַלָשׁוּת. זַיינֶע אַלֶע גְלִידֶער הָאבְּן אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ צִיטֶערְן. אַ טוֹיט שְׁרֶעק אִיז אִיהם בַּאפַאלְן אוּן עֶס הָאט זִיךְ אִיהם גֶעדוּכְט אַז אָט שְׁטֵייט דָא קֶעגְן אִיהם דֶער מַלְאַךְ הַמָּוֶת.

— בַּארוּהִיגְט אַייךְ, רַבִּי בֶּערְל — הָאט רַבִּי

אַבִיש צו איהם גֶעזָאגְט, און עֶר גִיט אִיהם צו עֶרקְלֶערְן מִיט אַ מָשָל כְּדֵי אִיהם אומְצוּקֶעהרְן צום גְלַייכְן וֶועג — און הֶערְט מִיר אוֹיס וָואס מִיט מִיר הָאט פַּאסִירְט:

— אִיךְ גֵיי מִיר אַזוֹי שְפַּאצִירְן אִיבֶּערְן גַאס און אֵיין גֶעדַאנְק עֶגְבֶּערְט מִיר כְּסֵדֶר אִין מַיין מֹחַ: פון וואו וֶועל אִיךְ נֶעמֶען בְּרֶעטֶער פַאר דֶער סוּכָּה. צו וֶועמֶען אִיךְ וֶוענְד זִיךְ, בַּאקום אִיךְ דֶעם עֶנְטְפֶער: אִיךְ הָאב נִישְט קֵיין בְּרֶעטֶער, עֶס אִיז נִישְטָא!

פְּלוּצְלוּנְג זֶעה אִיךְ דֶעם מַלְאַךְ הַמָוֶת גֵייט אַנְטְקֶעגְן מִיר.

— וָואס טְהוּסְטוּ דָא בַּיי אוּנְז אִין שְטָאט און צו וֶועמֶען גֵייסְטוּ? — הָאב אִיךְ אִיהם גֶעפְרֶעגְט.

— אִיךְ גֵיי יֶעצְט צו דֶעם גְבִיר בֶּערְל, צוּנֶעמֶען זַיין נְשָמָה און נְקָמָה נֶעמֶען פַאר דִיר — הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט — אַזַא חוּצְפָּה פון אַ גְבִיר! ווִי דֶערְגֵייט מֶען עֶס אַזוֹי דִי יָאהרְן פון אַ אִיד אַ אָרִימַאן, וֶועמֶענְס גַאנְצֶע זִינְד בַּאשְטֵייט נָאר אִין דֶעם וָואס עֶר אִיז שְטֶענְדִיג פְרֵייליךְ און הָאט

בִּטָחוֹן אִין דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטְן אַז עֶר וֶועט אִיהם נִישְׁט פַארְלָאזְן. אִיז דֶען אַ וואוּנְדֶער וָואס דֶער גְבִיר אִיז אַזוֹי פַארְבִּיטֶערְט אוּן פוּהל מִיט טְרוֹיעֶר, וֶוען עֶר הָאט נִישְׁט גָ־ט אִין הַארְצְן?! בַּיי מִיר אִיז עֶר גָאר קֵיין יַחְסָן נִישְׁט. בַּיי מִיר זַיינֶען אַלֶע גְלַייךְ, סַיי דֶער גְבִיר אוּן סַיי דֶער אָרִימַאן, פַאר אַלֶעמֶען הָאבּ אִיךְ אֵיין וֶועג...

וֶוען בֶּערְל הָאט גֶעהֶערְט דִי עֶרְצֵיילוּנְג פוּן דֶעם חָסִיד, אִיז עֶר אִינְגַאנְצְן דֶערְצִיטֶערְט גֶעוָוארְן. זַיינֶע צֵיין הָאבְּן אִיהם גֶענוּמֶען קְלַאפְּן אֵיינֶע אִין דִי אַנְדֶערֶע אוּן עֶר אִיז שִׁיעוּר אַנִידֶערְגֶעפַאלְן אוּנְמַאכְט.

— אָבֶּער אִיךְ לֶעבּ דָאךְ נָאךְ! — הָאט עֶר גֶעשְׁטַאמְלְט.

— גֶעווִיס לֶעבְּסְטוּ — הָאט רַבִּי אַבִּיש גֶעעֶנְטְפֶערְט — ווַייל אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעוָואלְט דֶערְלָאזְן דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת עֶר זָאל קוּמֶען צוּ דִיר. אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעוָואלְט אַז דוּרְךְ מִיר זָאל אַ אִיד גֶעשְׁטְרָאפְט וֶוערְן. אוֹיבּ יֶענֶער פִיהרְט זִיךְ נִישְׁט אוֹיף ווִי גֶעהֶערִיג, דַארְף אִיךְ זִיךְ אוֹיךְ נִישְׁט

אויפפּיהרן ווי געהעריג? און אויב איך לייד עפּעס איז עס נישט פון איהם, אלעס קומט פון הימל. אויסער דעם ווענן דאך די אידן פון שטאט ליידן אויב מען וועט פון זיי אוועק נעמען דעם גביר פון וועלכן א סאך אידן אין שטאט געניסן. און ווידער אויב לויט דיינע ווערטער איז ער א רשע, האבן דאך שוין די חז״ל געזאגט אז ״רשעים בחייהם קרוים מתים״, לעבט ער דאך שוין נישט, וואס זשע האסטו ווייטער צו איהם, ווען ער איז שוין א טויטער?

— אויב דו האלטסט אזוי — ענטפערט דער מלאך המות — האב איך חרטה. איך האב דיר נאר געוואלט צופרידן שטעלן און אז דו ווילסט נישט דארף מען נישט.

— בערלען זאלסטו טאקע גארנישט טהון — האב איך צו איהם געזאגט — אבער אויב דו מיינסט מיין טובה, וואלט איך דיר געבעטן א קלייניגקייט: שאף מיר איניגע ברעטער איך זאל קענען מאכן א סוכה.

— איך האב א אויסוועג — האט דער מלאך

הַמָוֶת מִיר גֶעזָאגְט — דָא אִין שְׁטֶעטְל הָאב אִיךְ אַ גוּטְן בַּאקַאנְטְן, צוּ וֶועלְכְן אִיךְ קוּם זַייעֶר אָפְּט, דָאס אִיז דָאךְ דֶער קַבְּרָן. עֶר הָאט אַ גְרוֹיסְן רֶעזֶערְווּ מִיט בְּרֶעטֶער. אִיךְ וֶועל אִיהם צוּרֶעדְן עֶר זָאל דִיר פַארְלַייעֶן אֵיינִיגֶע בְּרֶעטֶער אוּן דוּ וֶועסְט דֶערְפוּן אוֹיפְשְׁטֶעלְן אַ כָּשֶׁרֶע סוּכָּה.

אַזוֹי אִיז טַאקֶע גֶעוֶוען. אִיךְ הָאב בַּאקוּמֶען דִי בְּרֶעטֶער פוּן דֶעם קַבְּרָן אוּן יֶעצְט זִיץ אִיךְ בָּרוּךְ הַשֵּׁם אִין אַ כָּשֶׁרֶע סוּכָּה אוּן פְרֵיי זִיךְ מִיטְן יוֹם טוֹב.

— הֶער מִיר צוּ, רַבִּי בֶּערְל — הָאט רַבִּי אַבִּישׁ גֶעזָאגְט נָאךְ אַ וַוייְלֶע שְׁוַוייגְן — לָאמִיר דָא בַּאגְרָאבְן דִי שִׂנְאָה אוּן אַוֶועקְטְרַייבְּן דִי מָרָה שְׁחוֹרָה וָואס בַּאהֶערְשְׁט אַייךְ. נָאךְ וָואס דַארְף מֶען טַאקֶע זָארְגְן, וֶוען מִיר הָאבְּן אַזַא גְרוֹיסֶער גָ־ט וָואס עֶר פַארְלָאזְט אוּנְז נִישְׁט, ווִי אִיהר זֶעהט דָאךְ מִיט אַייעֶרֶע אוֹיגְן. לָאמִיר זִיךְ צוּזַאמֶען פְרֵייעֶן אוּן מְקַיֵּים זַיין דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטְנְס אָנְזָאג: "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ".

אוּן אַזוֹי רֶעדְנְדִיג הָאט רַבִּי אַבִּישׁ חָסִיד

אָנְגֶענוּמֶען דֶעם גְבִיר בַּיי דִי הֶענְד אוּן זִיךְ אַרוֹיסְגֶעלָאזְן אִין אַ פַייעֶרְדִיגְן טַאנְץ זִינְגֶענְדִיג דִי וֶוערְטֶער "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ"...

בֶּערְל דֶער גְבִיר הָאט גֶעפִיהלְט ווִי דִי מָרָה שְׁחוֹרָה טְהוּט זִיךְ אָפּ פוּן אִיהם אוּן עֶר וֶוערְט אָנְגֶעפִיהלְט מִיט שִׂמְחָה. עֶר הָאט גֶעהַאט אַ בֶּעזוּנְדֶער גֶעפִיהל וָואס הָאט פוּן אִיהם אַוֶועקְגֶעטְרִיבְּן זַיין שְׁרֶעק אוּן אַנְשְׁטָאט דֶעם אִיז עֶר פוּהל גֶעוָוארְן מִיט אֱמוּנָה אוּן בִּטָחוֹן אַז דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער פַארְלָאזְט קֵיינֶעם נִישְׁט אוּן מֶען דַארְף טַאקֶע זַיין שְׁטֶענְדִיג פְרֵיילַאךְ.

אִין זְכוּת פוּן דֶער סוּכָּה

דָאס אִיז גֶעוֶוען אִין דִי עֶרְשְׁטֶע וֶועלְט קְרִיג. אוּמֶעטוּם הֶערְשְׁט טוֹיט אוּן פַארְנִיכְטוּנְג. דֶער פוֹיעֶר גֵייט נִישְׁט אַרוֹיס מֶעהר אַקֶערְן זַיין פֶעלְד, קֵיין גֶעזַאנְג הֶערְט זִיךְ נִישְׁט אוֹיפְן גַאס, דִי קְרָאמֶען זַיינֶען אַלֶע צוּגֶעשְׁפַּארְט, דֶער מַלְאַךְ הַמָוֶת בּוּשֶׁעוֶועט אִין דְרוֹיסְן, דִי מֶענְטְשְׁלִיכֶע הֶערְצֶער זַיינֶען פַארְקֶערְפֶּערְט גֶעוָוארְן אוֹיף פַארְצוּקֶענְדֶע חַיוֹת. עֶס אִיז אַרָאפּ אוֹיף דֶער וֶועלְט אַ אַטְמָאסְפֶער פוּן בְּלוּט פַארְגִיסוּנְג אוּן אוּמְקוּם.

אִין דֶער שְׁטֶעטְל יַאנֶעוֶוע נִישְׁט וַוייט פוּן פִּינְסְק אִיז דֶער טוּמְל זֵייעֶר גְרוֹיס. עֶס אִיז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען אַ קוֹל אִין שְׁטֶעטְל אַז דֶער רָב, דֶער גָאוֹן רַבִּי אַהֲרֹן כֹּהֵן הָאט בַּאקוּמֶען אַ גֶעהֵיימֶען בְּרִיוו פוּן דֶעם פִּינְסְקֶער רָב, אִין וֶועלְכְן עֶר רַאט אִיהם מִיט דִי אִידְן שְׁנֶעל צוּ פַארְלָאזְן דָאס

שְׁטֶעטְל און זיךְ אויסְבַּאהַאלְטְן אויף דִי פֶּעלְדֶער און אִין דֶעם בֵּית הַקְבָרוֹת, וַוייל עֶס שְׁטֵייט זֵיי פָּאר אַ פַארְנִיכְטוּנְג און טויט גֶעפַאר פון דִי פֶּעטְלְיָארָאוְוצֶעס, דִי בַּאוואוּסְטֶע מֶערְדֶער און רויבֶּער, וְועלְכֶע גְרֵייטְן זִיךְ אַרַיינְקוּמֶען אִין שְׁטֶעטְל און אַרויסְצוּטְרַייבְּן פון דָארְטְן דִי בָּאלְשֶׁעוְויקֶעס און דֶערְבַּיי אוֹיס׳הַרְג׳עֶנֶען דִי אִידְן. דֶער פִּינְסְקֶער רָב הָאט צוּגֶעגֶעבְּן, אַז זֵיי הָאבְּן שׁוֹין גֶעמַאכְט אַ בַּאזוּךְ אִין פִּינְסְק און אִיבֶּערְגֶעלָאזְן נָאךְ זִיךְ גֶע׳הַרְג׳עטֶע אִין שְׁטָאט.

אַ טויט שְׁרֶעק אִיז בַּאפַאלְן דִי אִידִישֶׁע אַיינְוואוֹינֶער פון יַאנָאוְוע. טְרוֹיעֶרִיג און צוּבְּרָאכְן פון דִי מִלְחָמָה לַיידְן זַיינֶען דִי אִידְן גֶעקוּמֶען אִין דִי טַלֵיתִים, פְּרוֹיעֶן מִיט קִינְדֶער אויף דִי הֶענְד, אַלֶע גֵייעֶן זֵיי יֶעצְט אִין שׁוּהל וואוּ עֶס וואוֹינְט דֶער רָב רַבִּי אַהֲרֹן כֹּהֵן. אַלֶעמֶענְס אוֹיגְן זַיינֶען גֶעוָוענְדֶעט צוּ דֶעם הוֹיכְגֶעשֶׁעצְטְן רָב, וְועלְכֶער אִיז אַרוּמְגֶעהִילְט אִין זַיין טַלִית. עֶר שְׁטֵייט בְּלַאס קֶעגְן דֶעם אָרוֹן קוֹדֶשׁ, זַיינֶע דַארֶע הֶענְד אוֹיסְגֶעשְׁפְּרֵייט צוּם הִימְל, זַיינֶע אוֹיגְן בְּרֶענֶען ווִי פַּאקְלֶען, און זַיין שְׁנֵיי וַוייסֶע בָּארְד גִיט אִיהם צוּ

הֵיילִיגֶע צִיטֶער.

דֶער שַׁמָשׁ גִיט אַ קְלַאפּ אוֹיף דֶעם בַּאלֶעמֶער, אַז דֶער רָב ווִיל עֶפֶּעס זָאגְן. אִין שׁוּהל אִיז גֶעוָוארְן שְׁטִיל. דֶער רָב דְרֵייט אוֹיס זַיין קָאפּ צוּם אָרוֹן קוֹדֶשׁ, עֶפְנְט אִיהם אוֹיף אוּן רוּפְט אוֹיס מִיט אַ פְלַאם פַייעֶרְדִיגֶע שְׁטִים:

גֶענוּג! מִיר הָאבְּן שׁוֹין גֶעלִיטְן גֶענוּג אוּן אִיבְּרִיג! רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דֶערְבַּארִים זִיךְ אוֹיף דַיין שָׁאף, אוֹיף דַיין אִידִישׁ פָּאלְק!

דֶערְנָאךְ הָאט עֶר זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּ דֶעם עוֹלָם אוּן גֶעזָאגְט:

— גֵייט אַלֶע צוּרִיק אַהֵיים, הַיינְט אִיז עֶרֶב סוּכּוֹת, זָאל יֶעדֶער אֵיינֶער בְּלַייבְּן זִיצְן אִין זַיין סוּכָּה אוּן פַייעֶרְן דֶעם יוֹם טוֹב. דִי הִילְף אִיז נָאנְט, עֶס מוּז בַּאלְד קוּמֶען, ווַייל עֶס אִיז שׁוֹין אַרִיבֶּער דִי מָאס! מִיר וֶועלְן נִישְׁט פַּארְלָאזְן דָאס שְׁטֶעטְל. עֶס מוּז קוּמֶען אַ עֶנְדֶע צוּ דֶעם בְּלוּט פַּארְגִיסוּנְג!

דֶער עוֹלָם הָאט זִיךְ גֶענוּמֶען צוּשְׁפְּרֵייטְן מִיט אַ צִיטֶערְדִיגֶע הַארְץ צוּ דֶעם קוּמֶענְדְן אוּן אוֹיף

וָואס עֶס דֶערְוַואַרְט זֵיי. אִידְן הָאבְּן זִיךְ גֶענוּמֶען אַיינְאָרְדְנֶען פִיהר־פִינְף פַאמִילְיֶעס אִין אֵיין הויז, פִיהל הַייזֶער זַיינֶען פַארְלָאזְן גֶעוָוארְן, דִי גַאסְן הָאבְּן זִיךְ אוֹיסְגֶעלֵיידִיגְט. דָא און דָארְטְן זֶעהט מֶען דִי זֶעלְנֶער פוּן דִי בָּאלְשֶׁעוִוּיקְן וִוי זֵיי לוֹיפְן צוּטוּמְלְט, עֶס הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן דָאס רִיקְוֶוערְס. אַ קוֹל פוּן שִׂיסֶעַריי הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט פוּן אִין דְרוֹיסְן פוּן שְׁטָאט.

אוּנְזֶער פַאמִילְיֶע הָאט גֶעווּאוֹינְט אִין אֵיין שְׁטוּבּ צוּזַאמֶען מִיטְן רָב, דֶער גָאוֹן און צַדִיק רַבִּי אַהֲרֹן. דֶער טָאג גֵייט אַוֶועק, פוּן אִין דְרוֹיסְן פוּן שְׁטָאט שְׁטַארְקְט זִיךְ דָאס שִׂיסֶעַריי, אַ קוֹל פוּן הַארְמַאטְן שְׁנַיידְט דוּרְךְ אָפְּט דִי לוּפְט, גְרַאנַאטְן און בָּאמְבֶּעס פְּלַאצְן אוֹיס יֶעדֶע מִינוּט, אַלֶע בַּאהַאלְטְן זִיךְ אִין דִי טִיפֶּענִישְׁן פוּן דִי צִימֶערְן. וֶוער עֶס הָאט זִיךְ דֶערְוַואגְט אַרוֹיסְקוּקְן דוּרְכְן שְׁפַּאלְט פוּן טְהִיר הָאט גֶעזֶעהן אַז אִין דְרוֹיסְן אִיז שְׁטִיל, קֵיין מֶענְטְש זֶעהט זִיךְ נִישְׁט. דֶער גַאנְצֶער קַאמְף קוּמְט פָאר אִין דְרוֹיסְן פוּן שְׁטָאט. צַייטְנְוַוייז זֶעהט מֶען לוֹיפְן אִין גַאס אַ הוּנְט וָואס לוֹיפְט וִוי מְשׁוּגָע, דֶערְשְׁרָאקְן פוּן דִי אוֹיפְרַייסְן.

דֶער הִימֶל פוּן אוֹיבְּן אִיז צוּגֶעדֶעקְט מִיט לַייכְטֶע וָואלְקֶענֶעס, דִי זוּהן גֵייט אוּנְטֶער אוּן טוּנְקְט זִיךְ אַיין אִין אַ יַם פוּן רוֹיטְקַייט, אִין אַ יַם פוּן בְּלוּט...

פְּלוּצְלוּנְג, זַיינֶען מִיר אוֹיפְגֶעצִיטֶערְט גֶעוָוארְן פוּן אַ שְׁרֶעקְלִיכְן אוֹיפְרַייס. דִי גַאנְצֶע שְׁטוּב הָאט גֶעטְרֵייסְלְט. דִי קִינְדֶער הָאבְּן אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ וֵויינֶען. מִיר הָאבְּן גֶעוואוּסְט, דִי בָּאלְשֶׁעוִויקֶעס צִיהֶען אָפּ פוּן שְׁטָאט אוּן זֵיי הָאבְּן אוֹיסְגֶעפְּלַאצְט דֶעם מַאגַאזִין פוּן דִי שִׁיס פּוּלְוֶוער.

דִי גַאנְצֶע צַייט אִיז דֶער רָב גֶעזֶעסְן אוּן זִיךְ אַיינְגֶעקוּקְט אִין סְפָרִים. וֶוען עֶס הָאט אוֹיפְגֶעדוּנֶערְט דֶער אוֹיפְרַייס אִיז דֶער רָב אוֹיפְגֶעשְׁטַאנֶען פוּן זַיין אָרְט, גֶענוּמֶען אַ טְרוּקֶענֶע שְׁטִיקְל בְּרוֹיט וָואס אִיז גֶעלֶעגְן אוֹיפְן טִישׁ אוּן זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּ דֶער טְהִיר. מִיר אַלֶע זַיינֶען שְׁטַארְק דֶערְצִיטֶערְט גֶעוָוארְן, וַוייל מִיר הָאבְּן גֶעוואוּסְט וָואס דֶער רָב וִויל. נֶעבְּן הוֹיז אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אַ אַלְטֶע סוּכָּה אוּן דֶער רָב הָאט זִיךְ גֶעגְרֵייט דָארְטְן אַרַיינְצוּגֵיין אוּן עֶסְן.

עֶס הָאט נִישְׁט גֶעהָאלְפְן אוּנְזֶערֶע אַלֶעמֶענְס

געבעטן. דער רב האט רוהיג געעפנט די טהיר און אריבער מיט שטאלץ דעם הויף גייענדיג צו דער סוכה. דורך די שפאלטן האבן מיר איהם געזעהן, ווי ער זיצט זיך רוהיג, זינגט זיך די זמירות און עסט זיין ברויט.

דערווייל זיינען די פעטליורא'וועס אריין אין שטעטל און אריינגעלאפן מיט ווילדע געשרייען איבער די גאסן. הילפס געשרייען מיט געוויינערייי האבן דערגרייכט צו אונז פון אלע זייטן. די הארץ איז שיעור צושפרונגען געווארן. עס ווילט זיך העלפן פאר די געפייניגטע, פאר די ליידנדע ברידער, אבער מען קען נישט.

פלוצלונג האט זיך דערהערט א גלאפירן פון פערד, וועלכע דערנענטערן זיך צו אונזער שטוב. מיר האבן אנגעשטעלט די אויערן. אונזער הארץ האט געציטערט צו דעם שיקזאל פון רב, וועלכער זיצט זיך רוהיג אין זיין סוכה, ווען די מערדער האלטן זיך אין איין דערנענטערן. זייערע שטימען האבן זיך געהערט קלאר.

— אט דא געפינען זיך געוויס אידן! —

הָאט אֵיינֶער אויסגֶערופֶן.

— מִיר וֶועלְן אַלֶעמֶען אויס׳הַרְג׳עֶנֶען — הָאט אַ צְוֵוייטֶער גֶעשְׁרִיגְן — פַארְשָׁאלְטֶענֶע בָּאלְשֶׁעוִויקֶעס.

— אוּן אֶפְשֶׁר הָאבְּן זֵיי גֶעוֶוער? — הָאט אֵיינֶער גֶעפְרֶעגְט.

— קוּקְט נָאר, אָט זִיצְט דָארְטְן אַ אִיד אַלֵיין! כַּא, כַּא, כַּא! — הָאט זִיךְ דֶער גוֹי צוּלַאכְט הוֹיךְ. עֶר הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען זַיין רֶעוָואלְוֶוער אוּן עֶס גֶעצִילְט אוֹיפְן רַב. אָבֶּער זֶעה נָאר אַ וואוּנֶדער! אַ פֶּעסְטֶע הַאנְד הָאט אִיהם אָפְּגֶעהַאלְטְן פוּן צוּ שִׁיסְן. דָאס אִיז גֶעוֶוען זַייעֶר קָאמַאנְדִיר, אִיוַואן, וֶועלְכֶער הָאט גֶעוָוארְפְן אַ שְׁרֶעק אוֹיף דֶעם גַאנְצְן גֶעגְנְד אוּן עֶס הָאבְּן גֶעצִיטֶערְט פוּן אִיהם אֲפִילוּ דִי גוֹיִם, וֶועלְכֶע זַיינֶען אִין אֵיינֶעם מִיט זֵיי.

— וַוארְט נָאר אַ וַויילֶע — הָאט דֶער קָאמַאנְדִיר זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּ דֶעם מֶערְדֶער.

דִי זֶעלְנֶער זַיינֶען אַלֶע אַרָאפּ פוּן דִי פֶּערְד אוּן זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּם רִיכְטוּנְג פוּן דֶער סוּכָּה וואוּ

ג

דֶער רָב אִיז גֶעזֶעסְן. אֵיין מִינוּט זַיינֶען אַלֶע גֶעוֶוען אִיבֶּערְרַאשְׁט אוּן נִישְׁט גֶעוָואלְט גְלוֹיבְּן זֵייעֶרֶע אוֹיגְן. אִיז עֶס מֶעגְלִיךְ? אַ אִיד וַואגְט אִין אַזַא צַייט צוּ זִיצְן אִין דְרוֹיסְן אוּן דַאוְונֶען.

דֶער רָב הָאט וַוייטֶער גֶעדַאוְונְט וִוי עֶר וָואלְט גָארְנִישְׁט גֶעהֶערְט. אוּן אָט אִיז גֶעשֶׁעהן אַ אוּמְגְלוֹיבְּלִיגֶע זַאךְ. דֶער אָנְפִיהֶרֶער פוּן דֶער גְרוּפֶּע, דֶער גְרוֹיזַאמֶער אִיוַואן, הָאט זִיךְ פְּלוּצְלוּנְג גֶעוֶוענְדֶעט צוּם רָב מִיט אֵיידְלְקַייט, אוּן אִיהם גֶעפְרֶעגְט צוּ עֶר קֶען אַיינְקְוַוארְטִירְן בַּיי אִיהם אִין הוֹיז זַיינֶע מֶענְטְשְׁן. דֶער רָב הָאט אִיהם נָאכְגֶעקוּמֶען זַיין בִּיטֶע, עֶר הָאט זִיךְ אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן פוּן זַיין אָרְט אוּן זֵיי אַרַיינְגֶעפִירְט אִין הוֹיז, וואוּ מִיר זַיינֶען גֶעזֶעסְן מִיט גְרוֹיס צִיטֶער צוּם שִׁיקְזַאל פוּן דֶער רָב אוּן פוּן אוּנְז. אוֹיף דֶער שְׁוֶועל פוּן דִי טְהִיר הָאט זִיךְ אִיוַואן גֶעוֶוענְדֶעט צוּ זַיינֶע חֲבֵרִים אוּן זֵיי שְׁטְרֵיינְג בַּאפוֹילְן, אַרִיבֶּער צוּ גֵיין אִין אַלֶע גַאסְן אוּן אִיבֶּערְגֶעבְּן פַאר דִי זֶעלְנֶער אַז זֵיי זָאלְן נִישְׁט אָנְרִיהְרְן דִי אִידְן פוּן שְׁטֶעטְל.

— אוֹיבּ עֶס וֶועט זֵיי עֶפֶּעס פַּאסִירְן, וֶועט אִיהר דֶערְפַאר טַייעֶר בַּאצָאלְן — הָאט אִיוַואן

גֶעזָאגְט.

מִיר הָאבְּן נִישְׁט גֶעגְלוֹיבְּט וָואס אוּנְזֶערֶע אוֹיעֶרְן הֶערְן. אִיז עֶס מֶעגְלִיךְ אַז דֶעם מֶערְדֶער׳ס הַארְץ הָאט זִיךְ אִיבֶּערְגֶעדְרֵייט צוּם גוּטְן? דִי מֶערְדֶער זַיינֶען שְׁנֶעל אַרוֹיס אוֹיסְצוּפִיהְרֶן דֶעם בַּאפֶעל פוּן זַייעֶר קָאמַאנְדִיר. דֶערְוַוייל אִיז דֶער רָב מִיט אִיוַואן׳עֶן אַרַיין אִין אַ בַּאזוּנְדֶער צִימֶער אוּן דוּרְךְ דִי טְהִיר הָאבְּן מִיר גֶעהֶערְט וִוי אִיוַואן הָאט זִיךְ צוּכְלִיפֶּעט וִוי אַ קְלֵיין קִינְד אוּן עֶר זָאגְט וִוידוּי פַארְן רָב... עֶר אִיז אַ אִיד, זַיינֶע עֶלְטֶערְן זַיינֶען אִיהם אָפְּגֶעשְׁטָארְבְּן וֶוען עֶר אִיז נָאךְ גֶעוֶועזְן אַ קִינְד. עֶר הָאט זִיךְ עֶרְצוֹיגְן צְוִוישְׁן גוֹיִם. זַיין הַארְץ אִיז פוּהל גֶעוָוארְן מִיט שִׂנְאָה צוּ אִידְן דֶערְפַאר וָואס זֵיי הָאבְּן אִיהם נִישְׁט גֶעוָואלְט הֶעלְפְן וֶוען עֶר אִיז נָאךְ גֶעוֶועזְן אַ קִינְד אוּן גֶעהוּנְגֶערְט נָאךְ בְּרוֹיט. עֶר הָאט גֶעשְׁוָוארְן צוּ נֶעמֶען אִין זֵיי נְקָמָה אוּן בַּיי דֶער קְרִיג הָאט עֶר זִיךְ מָאבִּילִיזִירְט צוּ דֶער וַוייסֶער מִילִיטֶער אוּן אַ דַאנְק זַיין פֶעהִיגְקַייט אוּן דְרַייסְטְקַייט אִיז עֶר אַרוֹיפְגֶעקוּמֶען בִּיז צוּ וֶוערְן אַ קָאמַאנְדִיר.

— יָא, הֵיילִיגֶער רֶבִּי — הָאט אִיוַואן

גְעוֵויינְט ווי אַ קִינְד — וֶוען נִישְׁט אִיהר, וֶוען נִישְׁט די סוכָּה, וֶוער וֵוייסְט וויפְל בְּלוּט פון אוּמְשוּלְדִיגֶע אִידְן וָואלְטְן פַארְגָאסְן גֶעוָוארְן אִין דֶעם שְׁטֶעטְל. אִין זְכוּת פון די סוּכָּה און אִין אַייעֶר זְכוּת, הֵיילִיגֶער רֶבִּי, אִיז גֶערַאטֶעוֶועט גֶעוָוארְן אַ גַאנְצֶע גֶעמֵיינְדֶע. הָאבּ אִיךְ נָאךְ עֶפֶּעס הָאפְנוּנְג צוּ פַארְרִיכְטְן? קֶען נָאךְ מַיין נְשָׁמָה הָאבְּן אַ תִּיקוּן? זַיי מִתְפַּלֵל אויף מִיר, בֶּעט אויף מִיר רַחֲמִים — הָאט עֶר זִיךְ גֶעבֶּעטְן.

אוּנְזֶער הָארְץ אִיז פוּהל גֶעוָוארְן מִיט פְרֵייד. דֶער הֵיילִיגֶער רָב הָאט גֶענוּמֶען רֶעדְן וֵוייכֶע רֵייד צוּ דֶעם פַארְלוֹירֶענֶעם זוּהן, עֶר זָאל אָפְּשְׁטֶעלְן זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע מַעֲשִׂים, און זִיךְ בַּאמִיהֶען צוּ טְהוּן פַאר אִידְן נָאר גוּטְס, בִּיז וַואנֶען עֶר וֶועט אוֹיסְגֶעפִינֶען אַ רוּה, זִיךְ אוּמְקֶערְן צוּם רִיכְטִיגְן וֶועג און דַאן וֶועט עֶר הָאבְּן אַ פַארְגֶעבּוּנְג פַאר זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶע מַעֲשִׂים.

אוֹיף מָארְגְן גַאנְץ פְרִי, הָאבְּן די פֶּעטְלְיוּרָאוְוצֶעס פַארְלָאזְן דָאס שְׁטֶעטְל נִישְׁט טְהוּעֶנְדִיג קֵיין שְׁלֶעכְטְס פַאר אִיהרֶע אַיינְווֹאוינֶער און אִין אָוונְד זַיינֶען אָנְגֶעקוּמֶען די פּוֹילִישֶׁע

מִילִיטֶער און אַיינְגֶעשְׁטֶעלְט אָרְדֶענוּנְג אִין דֶעם גַאנְצְן גֶעגֶנְד.

דִי אִידְן פוּן שְׁטֶעטְל יַאנָאוֶוע, פְלֶעגְן שְׁטֶענְדִיג דֶערְצֵיילְן סוּכּוֹת וֶועגְן דִי גְרוֹיסְקַייט פוּן דֶער רָב דֶער צַדִיק רַבִּי אַהֲרֹן זצ"ל, אִין וֶועמֶענְס זְכוּת און אִין דֶעם זְכוּת פוּן זַיין זִיצְן אִין סוּכָּה הָאט עֶר גֶערַאטֶעוֶועט אַ גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל מִיט אִידְן פוּן אוּמְקוּם.

די סוכּה האט געשיצט

צווישן די צוויי הונדערט אידישע צוואנגס־אַרבעטער אין דעם לאַגער טיף אין זיבנבירגן, זיינען געווען דריי אידן, וועלכע האבן טראָגן די שווערע נגישות און יסורים אין דעם אַרבעטס לאַגער, דאָך באַוויזן זיך אויסצוהיטן פון עסן טריפות. זיי האבן אַזוי אויסגעשטעלט אַז פאַרטאגס זאָלן זיי קענען לייגן תּפילין און דאַוונען אַ תּפילה קצרה, כאָטש דער לאַגער פירער, אַ אונגאַרישער לייטענאַנט, איז געווען אַ רשע מרושע, אַ געפערליכער אַכזר, וועלכער האט געפייניגט די געפאַנגענע אידן מיטן גרעסטן סאַדיזם.

די דריי אידן האבן אפילו באַוויזן אויסצובאַהאלטן צווישן זייערע חפצים אַ שופר, און ראש השנה האבן זיי מזכּה געווען די אַנדערע

אידן, הגם על פּי רוב אַסימילירטע, מיט דער מצוה פון תּקיעת שופר.

ווען עס איז געקומען פאַר סוכּות זײַנען די דרײַ אידן געווען שטאַרק באַזאָרגט, ווי אַזוי וועט מען קענען מקיים זײַן די מצוות סוכּה. פון אויפשטעלן אַ סוכּה אין באַהעלטעניש אין לאַגער איז נישט געקומען אין באַטראַכט, לויט די שווערע באַדינגונגען, און מותּר זײַן אויף דער מצוות סוכּה האָבן זיי אויך נישט געוואָלט. נאָך לאַנגע באַראַטונגען און ישוב הדעת, זײַנען די דרײַ אידן געקומען צו אַ געוואַגטער באַשלוס, הגם עס איז געווען פאַרבונדן מיט סכּנת נפשות.

דער פּלאַן איז באַשטאַנען ווי פאָלגענד:

פּונקט ווי דער לאַגער פירער דער לײַטענאַנט איז געווען אַ רשע מרושע, אַזוי זײַנען אויך געווען זײַנע געהילפן און זײַן שטאַב פון די אָפיצירן און אונטער־אָפיצירן. שלמה המלך ע״ה האָט שוין לאַנג געזאָגט "מושל מקשיב על דבר שקר כּל משרתיו רשעים" — אויב דער הערשער איז אַ רשע, זײַנען זײַנע אונטערטאַנען אויך רשעים.

אָבֶער אֵיינֶער פון דֶעם שְׁטַאב, הַגַם עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ פַארְבִּיסֶענֶער רָשָׁע, דָאךְ הָאט עֶר לִיב גֶעהַאט שׂוֹחַד. פַאר אַ "מַתְּנַת יָד" הָאט מֶען בַּיי אִיהם גֶעקֶענְט אַ סַאךְ זַאכְן אוֹיס׳פוּעֶל׳ן. טַאקֶע אַ דַאנְק אִיהם אִיז אוּנְז גֶעלוּנְגֶען צוּ בְּלָאזְן שׁוֹפָר. דֶער קָארְפָּארַאל הָאט בַּאקוּמֶען אַ שְׁפָּאגְל נַייעֶם סֶוועֶדֶער אוּן הוּנְדֶערְט פֶּענְגָא, אוּן פַאר דֶעם הָאט עֶר זִיךְ פַארְפְּלִיכְטֶעט צוּ הִיטְן וֶוען דִי אִידְן וֶועלְן בְּלָאזְן שׁוֹפָר, אוּן אוֹיב דֶער לַייטֶענַאנְט וֶועט אָנְקוּמֶען, וֶועט עֶר צוּ ווִיסְן גֶעבְּן כְּדֵי מֶען זָאל זִיךְ קֶענֶען אוֹיסְהִיטְן.

אוֹיךְ אִיצְט הָאבְּן דִי דְרַיי אִידְן בַּאשְׁלָאסְן צוּ בַּאנוּצְן זִיךְ מִיטְן זֶעלְבְּן טְרִיק.

דֶער לַאגֶער הָאט זִיךְ גֶעפוּנֶען אוֹיסֶער דֶעם שְׁטֶעטְל. דֶער לַאגֶער אִיז גֶעוֶוען אַרוּמְגֶערִינְגְלְט מִיט שְׁטֶעכְל־דְרָאט. בַּיי דִי טוֹיעֶרְן זַיינֶען גֶעשְׁטַאנֶען סָאלְדַאטְן אוֹיף דֶער וַואךְ טָאג אוּן נַאכְט. אַרוֹיסְגֵיין פוּן לַאגֶער, הָאט מֶען נִישְׁט גֶעקֶענְט, נָאר וֶוען דֶער גַאנְצֶער לַאגֶער אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ דֶער אַרְבֶּעט. דֶער לַאגֶער הָאט זִיךְ גֶעפוּנֶען אַרוּם דְרַיי קִילָאמֶעטֶער פוּן שְׁטֶעטְל, וואו

עֶס הָאבְּן גֶעוואוינְט עֶטְלִיכֶע צֶענְדְלִיג אִידִישֶׁע מִשְׁפָּחוֹת. אָבֶער מֶען הָאט זֵיי נִישְׁט גֶעלָאזְט קוּמֶען אִין קָאנְטַאקְט מִיט דִי לַאגֶערְנִיקֶעס.

אֵיינֶער פוּן דִי דְרַיי אִידְן הָאט נָאךְ בַּאוִוּיזְן אוֹיסְצוּבַּאהַאלְטְן בַּיי זִיךְ אַ גָאלְדֶענֶעם זֵייגֶער, וָואס עֶר הָאט נָאךְ מִיטְגֶעבְּרֵיינְגְט פוּן דֶער הֵיים. דֶער זֵייגֶער אִיז בַּיי אִיהם גֶעוֶוען זֵייעֶר טַייעֶר. דָאס הָאט עֶר בַּאקוּמֶען פוּן זַיין רַייכְן שְׁוֶוער אַלְס דְרָשָׁה גֶעשַׁאנְק. דֶערְפַאר טַאקֶע הָאט עֶר אָנְגֶעוֶוענְדְט אַלֶע תַּחְבּוּלוֹת צוּ בַּאהַאלְטְן דֶעם זֵייגֶער בַּיי אַלֶע זוּכוּנְגֶען אוּן סֶעלֶעקְצְיֶעס. אוּן עֶס אִיז אִיהם טַאקֶע גֶעלוּנְגֶען.

וִוי שְׁטַארְק עֶר הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶעוָואלְט שֵׁיידְן מִיטְן זֵייגֶער, הָאט עֶר אָבֶער דָאךְ בַּאשְׁלָאסְן אַז עֶר וֶועט פְּרוּבְן מְשַׁחֵד זַיין דֶעם קָארְפָּארַאל מִיטְן זֵייגֶער, עֶר זָאל זֵיי בַּאהִילְפִיג זַיין מְקַיֵים צוּ זַיין דִי מִצְוַת סוּכָּה.

דֶער פְּלַאן, אִיז גֶעוֶוען, אַז סוּכּוֹת בַּיינַאכְט זָאל דֶער קַארְפְּרַאל אַרוֹיסְפִירְן דִי דְרַיי יוּנְגֶעלַייט פוּן לַאגֶער אוּן אַוֶועקְפִירְן זֵיי אִין שְׁטֶעטְל. דָארְט

װעלן זײ אַרײנגײן אין דעם ערשטן אידישן הויז, פאַרזאַמען זיך אַ ערך פופצן מינוט, ביז זײ װעלן אָפּעסן אַ כּזית ברויט, און דאַן װעט ער זײ צוריקפירן אין לאַגער. — דערפאַר קריגט ער אַלס באַלוינונג דעם גאָלדענעם זײגער.

דער קאַרפּראַל האָט זיך גערן אָנגעכאַפּט אין דעם פּלאַן. זײנע אויגן האָבן אויפגעפינקלט װען ער האָט דערזען דעם פּראַכטפולן גאָלדענעם טאַשן־זײגער. אײן באַדינג האָט זיך דער אונטער־אָפיציר אויסגענומען, אַז דעם זײגער דאַרף מען איהם שוין געבן, נאָך אײדער ער פירט דורך זײן מיסיע.

דער יונגערמאַן האָט מסכּים געװען. ער האָט ממילא שוין נישט געהאַט קײן ברירה. סײ־װי װײסט דאָך שוין דער קאַרפּראַל אַז ער פאַרמאָגט אַ זײגער, טאָ װאָס קען איהם דען צוריקהאַלטן ער זאָל פון איהם אַװעקנעמען דעם זײגער מיט געװאַלד. דאָס געשעפט איז געשלאָסן געװאָרן. דער קאַרפּראַל האָט זיך אונטערגענומען אַרויסצופירן די אידן סוכּות בײנאַכט פון לאַגער און זײ שפּעטער צוריקברײנגען.

מִיט גְרוֹיס הִתְרַגְשׁוּת אוּן קְלַאפֶּעדִיגֶע הֶערְצֶער הָאבְּן זִיךְ דְרַיי אֵיידֶעלֶע יוּנְגֶעלַייט גֶעגְרֵייט מִיט מְסִירוּת נֶפֶשׁ מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוַת סוּכָּה. קֵיינֶער הָאט נַאטִירְלִיךְ נִשְׁט גֶעווּאוּסְט פוּן דֶעם גַאנְצְן פְּלַאן. וֶוען עֶס אִיז צוּגֶעפַאלְן דִי נַאכְט, עֶס אִיז גֶעוָוארְן יוֹם טוֹב, דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אוֹיף דִי הִילְצֶערְנֶע בֶּעטְן גְרֵייט צוּם שְׁלָאפְן, הָאבְּן דִי דְרַיי יוּנְגֶעלַייט זִיךְ אַוֶועקְגֶעשְׁטֶעלְט אִין אַ ווִינְקֶל אוּן גֶענוּמֶען דַאוְונֶען וֶוען זֵיי הָאבְּן זִיךְ דֶערְמַאנְט, אַז אִין אַזַא גְרוֹיסְן הֵיילִיגְן יוֹם טוֹב זַיינֶען זֵיי גֶעבַּאךְ אָפְּגֶעריסְן פוּן זֵייעֶרֶע פַאמִילְיֶעס, אוּן אִיצְט דַארְפְן זֵיי בִּגְנֵיבָה זִיךְ אַרוֹיסְשְׁלַייכְן צוּ קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוָה פוּן עֶסְן אִין סוּכָּה, אַיינְשְׁטֶעלְנְדִיג דֶערְבַּיי דָאס לֶעבְּן. — אֵיין בַּקָשָׁה הָאבְּן זֵיי גֶעהַאט: אַז דֶער פְּלַאן זָאל גֶעלִינְגֶען. הַשֵׁם יִתְבָּרַךְ זָאל זֵיי מְזַכֶּה זַיין, צוּ קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוָה.

אִין דֶער בַּאשְׁטִימְטֶע צַייט הָאבְּן זִיךְ דִי דְרַיי יוּנְגֶעלַייט גֶעשְׁטֶעלְט אוֹיף דֶעם פְּלַאץ וָואס זֵיי הָאבְּן צְווִישְׁן זִיךְ גֶעהַאט אָפְּגֶערֶעדְט, אוּן דֶער קַארְפְּרַאל הָאט זֵיי אַרוֹיסְגֶעפִירְט פוּן לַאגֶער בִּיז

אין שְׁטֶעטְל אַריין. די דְרַיי אִידְן הָאבְּן גֶעשְׁפַּאנְט מִיט שְׁנֶעלֶע טְרִיט, און דֶער קַארְפְּרַאל איז זֵיי נָאכְגֶעגַאנְגֶען מִיט אָנְגֶעשְׁטֶעלְטֶע גֶעוֶוער.

וֶוען זֵיי זַיינֶען צוּגֶעקוּמֶען צום הויף פון עֶרְשְׁטְן איד אִין שְׁטֶעטְל, אִיז נָאךְ דֶער אִיד גֶעזֶעסְן מִיט זַיין בְּנֵי בַּיִת אִין סוּכָּה. אַ צִיטֶער אִיז דורךְ זֵייעֶר קֶערְפֶּער וֶוען זֵיי הָאבְּן דֶערְזֶען בַּיי דֶער שְׁוֶועל פון דֶער סוּכָּה דְרַיי אִידְן און אַ סָאלְדַאט מִיט אָנְגֶעשְׁטֶעלְטֶע גֶעוֶוער אונְטֶער זֵיי, און צוּלִיב גְרוֹיס שְׁרֶעק הָאבְּן זֵיי נִישְׁט גֶעקֶענְט קוּמֶען צוּ זִיךְ.

בַּאלְד הָאבְּן אָבֶער די אִידְן אוֹיפְגֶעקְלֶערְט פַּאר דֶעם בַּעַל הַבַּיִת דֶעם גַאנְצְן עִנְיָן. עֶר דַארְף זִיךְ נִישְׁט שְׁרֶעקְן. דֶער סָאלְדַאט הָאט זֵיי בַּאגְלֵייט אַהֶער כְּדֵי זֵיי זָאלְן קֶענֶען עֶסְן אִין סוּכָּה. קֵיין סַאךְ צַייט הָאבְּן זֵיי נִישְׁט, וַוייל זֵיי מוּזְן שׁוֹין גֵיין צוּרִיק אִין לַאגֶער.

אִין גְרוֹיס אַיילֶענִישׁ הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת גֶענוּמֶען גְרֵייטְן פַּאר זֵיי וַויין און חַלוֹת מִיט אַלֶעס גוּטְן. די אִידְן הָאבְּן אָבֶער נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין צַייט צוּ פְּרַאוֶוען אַ יוֹם טוֹב׳דִיגֶע סְעוּדָה, הָאבְּן זֵיי גִיךְ

קִידוּש גֶעמַאכְט, גֶעגֶעסְן חַלָה אוּן תֵּיכֶף גֶעבֶּענְטְשְׁט.

גְלִיקְלִיכֶע וָואס זֵיי הָאבְּן גֶעקֶענְט עֶסְן אִין סוּכָּה, הָאבְּן זֵיי אָפְּגֶעדַאנְקְט דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אוּן זִיךְ גֶעלָאזְט אִין וֶועג אַרַיין צוּרִיק אִין לַאגֶער.

אָנְקוּמֶענְדִיג נִישְׁט וַוייט פוּן לַאגֶער, הָאט זֵיי בַּאגֶעגְנְט דֶעם לַאגֶער־פִירֶער, דֶער לַייטֶענַאנְט. דָאס בְּלוּט אִיז זֵיי פַארְגְלִיוֶועְרְט גֶעוָוארְן וֶוען זֵיי הָאבְּן אִיהם דֶערְזֶעְן. אִיצְט זַיינֶען זֵיי פַארְלוֹירְן, חַס וְשָׁלוֹם. אוֹיךְ דֶער קַארְפְּרַאל אִיז גֶעוֶוען נִישְׁט וַויינִיגֶער דֶערְשְׁרָאקְן. מֶער פֶעלְט אִיהם נִישְׁט, אוֹיב מֶען זָאל גֶעוואוֹיר וֶוערְן אַז עֶר הָאט מִיט זֵיי צוּזַאמֶענגֶעאַרְבֶּעט...

דֶער קַארְפְּרַאל הָאט זִיךְ אָבֶּער נִישְׁט פַארְלוֹירְן. מִיט דְרַייסְטֶע טְרִיט אִיז עֶר צוּגֶעגַאנְגֶען צוּם לַאגֶער־פִירֶער אוּן זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט פַאר אִיהם אִין אַכְטוּנְג אוֹיסְרוּפְנְדִיג:

— הֶער אָפִיצִיר, אִיךְ מֶעלְד מִיט גֶעהָארְכְזַאמְקַייט, אַז אָט דִי דָאזִיגֶע דְרַיי אִידְן הָאבּ אִיךְ גֶעכַאפְּט נִישְׁט וַוייט פוּן דַאנֶען. זֵיי הָאבְּן

סב

װײזט אױס געװאָלט אַנטלױפן פון לאַגער!...

װאָס עס האָט זיך דעמאָלס אָפּגעטהון אין די הערצער פון די דרײ אידן, קען מען זיך לײכט פאָרשטעלן. זײ האָבן זיך פאָרגעשטעלט װאָס עס דערװאַרט זײ פון דעם פינסטערן רשע, אין אַ צײט װען אידישע לעבנס זײנען הפקר. ער לעכצט דאָך סײ־װי נאָך אידיש בלוט, װי אַ בלוט־דאָרשטיגע חיה. ובפרט אַז דער רשע האָט אױף זײ אױסגעטראַכט אַ בלבול אַז זײ האָבן געװאָלט אַנטלױפן פון לאַגער.

דער אָפיציר האָט אַרױסגעכאַפּט דעם רעװאָלװער פון טאַש און גרײט געװען צו דערשיסן די דרײ אידן אױפן אָרט. ער האָט אָבער באַלד חרטה געקראָגן.

— נײן! איך װעל אײך איצט נישט דערשיסן. איך װעל אײך דערשיסן מאָרגן פאַרמיטאָג, װען דער גאַנצער לאַגער װעט זײן פאַרזאַמלט. פאַר אַלעמען אין די אױגן װעל איך אײך דערשיסן װי די הינט. זאָלן אַלע פאַרשימלטע אידן זעהן װאָס פאַר אַ שטראָף עס קומט פאַרן

װעלן אַנטלױפן פון לאַגער — האָט ער געבּרומט װי אַ צעיושעטע חיה.

דער קאַרפּראַל האָט זיך געריבּן די הענט פון פרייד. ער איז זיכער געװען בּײ זיך אַז די אידן װעלן נישט װאגן אױסצוזאָגן אַז ער האָט מיט זײ מיטגעשפּילט, אַז זײ האָבּן איהם אונטערגעקױפט. װײל דאָס אַלײן איז אַ גרױסער פאַרבּרעכן. איצט, אַז מען װעט די אידן דערשיסן, װעט קײנער נישט װיסן װעגן זײן טײל אין דעם פאַרבּרעכן.

דער לײטענאַנט האָט בּאַפױלן פאַר דעם קאַרפּראַל ער זאָל די אידן אָפּפירן אין אַ קאַמער און זײ דאָרט היטן בּיז אינדערפרי.

דערשלאָגענע און צובּראָכענע האָבּן זיך די דרײ יונגעלײט אַװעקגעזעצט אױף דער ערד פון דעם קאַמער און זיך געגרײט צום טױט. דאָך האָבּן זײ נישט אױפגעגעבּן דעם בּטחון. „אֲפִילוּ בְּשָׁעָה שֶׁחֶרֶב חַדָּה מוּנַחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים" — אפילו װען די שװערד ליגט אױפן האַלז, זאָל מען אַלץ האָפן אױף רחמי שמים. — אַזױ האָבּן זײ זיך אײנער

דֶעם אַנְדֶערְן גֶעטְרֵייסְט.

מִיט אַ שָׁעָה שְׁפֶּעטֶער הָאט מֶען פְּלוּצִים אִין לַאגֶער דֶערְהֶערְט אַ מֶעכְטִיגֶער קְנַאל. אִין דֶער עֶרְשְׁטֶער מִינוּט הָאט מֶען גֶעמֵיינְט אַז אַ בָּאמְבֶּע אִיז גֶעפַאלְן.

אִין גְרוֹיס בֶּהָלָה זַיינֶען דִי סָאלְדַאטְן אַרוֹיסְגֶעלָאפְן צוּ דֶעם אָרְט וואוּ עֶס הָאט זִיךְ דֶערְהֶערְט דֶער שָׁאס, אוּן פַאר זֵייעֶרֶע אוֹיגְן הָאט זִיךְ אַנְטְפְּלֶעקְט אַ שׁוֹידֶערְלִיךְ בִּילְד. דֶער אוֹיטָא אִין וֶועלְכְן דֶער לַאגֶער-פִירֶער אִיז גֶעפָארְן אִיז אַרוֹיף אוֹיף אַ מִינֶע אוּן דֶער אוֹיטָא הָאט עֶקְסְפְּלָאדִירְט. דֶער לַייטֶענַאנְט אִיז צוּרִיסְן גֶעוָוארְן אוֹיף פִּיצְלַאךְ. דֶער קֶערְפֶּער פוּן דֶעם רָשָׁע אִיז צוּשְׁלַיידֶערְט גֶעוָוארְן אוֹיף הוּנְדֶערְטֶער מֶעטֶער אַרוּם...

מִיט שִׂמְחָה אִיז דֶער קַארְפְּרַאל גֶעקוּמֶען אָנְזָאגְן דִי בְּשׂוֹרָה פַאר דִי אִידְן וָואס עֶס הָאט פַּאסִירְט מִיטְן לַייטֶענַאנְט. עֶר הָאט גֶעעֶפְנְט דִי טְהִיר פוּן דֶעם קַאמֶער אוּן זֵיי בַּאפְרַייט, אָנְזָאגְנְדִיג דָאס זֵיי זָאלְן הַאלְטְן דֶעם סוֹד, וָואס קֵיינֶער

אויסער זיי האט נישט געוואוסט.

די דריי יונגעלייט האבן אנגעפאנגען טאנצן פון שמחה פון דעם גרויסן נס וואס איז זיי געשען.

— די מצות סוכה וואס מיר האבן מקיים געווען מיט מסירות נפש, האט געראטעוועט אונזערע לעבנס! — האבן זיי געזאגט מיט זיכערקייט.

מִדָה כְּנֶגֶד מִדָה

בַּיי די טִישׁ סְעוּדוֹת, אִין דֶער סוּכָּה, פון דֶעם בֶּערְדִיטְשֶׁעוֶוער צַדִיק, רַבִּי לֵוִי יִצְחָק זצ״ל, פְלֶעגְן זִיצְן נָאר גְרוֹיסֶע חֲשׁוּבִים, אַלְטֶע חֲסִידִים, גְרוֹיסֶע לוֹמְדִים און יִרְאֵי הַשֵּׁם. דִי אוֹיסְוַואל וֶוער עֶס אִיז רָאוּי צוּ זִיצְן בַּיים צַדִיק׳ס טִישׁ אִין סוּכּוֹת, הָאט גֶעמַאכְט דֶער גַבַּאי וֶועלְכֶער הָאט גֶעהַאט דִי אוֹיפְזִיכְט אִיבֶּער דִי טִישׁ סְעוּדוֹת. דֶער צַדִיק גוּפָא, הָאט זִיךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעמִישְׁט און נִישְׁט גֶעזָאגְט קֵיין דֵעוֹת אִין אַזֶעלְכֶע עִנְיָנִים. עֶר אִיז צוּ פִיהל טָרוּד גֶעוֶוען אִין זַיין עֲבוֹדָה פון זִיךְ אָפְּגֶעבְּן מִיט אַזֶעלְכֶע קְלֵיינִינְקֶע עִנְיָנִים.

דִי סִבָּה פַארְוָואס דֶער טִישׁ אוֹיפְזֶעהֶער פון דֶעם צַדִיק הָאט בֶּעטְרַאכְט דֶעם סוּכּוֹת טִישׁ פון דֶעם צַדִיק אַלְס מֶעהר חֲשִׁיבוּת פון אַלֶע טִישְׁן פון אַ גַאנְץ יָאהר, אִיז גֶעוֶוען, וַוייל דַאמָאלְס, אִין

סוכּות, וועלן דאָך אונזערע הייליגע אָבות איינגעלאַדן אַלס "אושפּיזין" (געסט) צו די סעודות וואס מען עסט אין דער סוכּה. אַז די דאזיגע חשובע "אושפּיזין" לאָזן זיך נישט פיל בעטן, נאר קומען טאַקע אַלס אורחים צום בערדיטשעווער'ס טיש, דאס איז בּיי קיינעם פון די חסידים קיין ספק אפילו נישט געווען. דעריבער האט דאַמאָלס דער גבּאי שטאַרק מדקדק געווען, אַז קיין פּראָסטע מענטשן זאָלן זיך בּיי די דאזיגע טישן נישט בעטייליגן. ער האט דאס בעטראַכט פאַר א פּחיתות הכּבוד צו די גרויסע אושפּיזין, אונזערע הייליגע אָבות.

איז אַמאָל אָבער געקומען אַ דאָרפס־איד, אַ מגושם'דיגער מענטש, צו פאָהרן צום בערדיטשעווער אויף די ערשטע טעג סוכּות. אַריינגעקומען אין דער סוכּה איז דער דאָרפס־מאַן שוין ווען אַלע אורחים זיינען שוין געזעסן אַרום דעם טיש, נישט אָנפרעגנדיג בּיי אימיצן, האט ער זיינע פיס מיט די גראָבּע שטיוול אַריינגערוקט צווישן צוויי אנשים מכובּדים און זיי אַזוי אַרום געצוואונגען איהם פּלאַץ צו מאַכן און לאָזן זיצן צווישן זיי בּיידע.

מֶענְטְשְׁן הָאבְּן בַּאלְד אוֹיפְמֶערְקְזַאם גֶעמַאכְט דֶעם גַבַּאי אוֹיף דֶעם עִנְיָן, אָבֶּער אַזוֹי וִוי דֶער גַבַּאי הָאט זִיךְ פֶערְנוּמֶען צוּ הֵייסְן דֶעם דָארְפְס-מַאן אַרוֹיסְגֵיין פוּן טִישׁ, וַוייל נִישְׁט דָא אִיז זַיין פְּלַאץ, אִיז דֶער צַדִיק אַרַיינְגֶעקוּמֶען צוּם טִישׁ.

דוּרְךְ זַיין חָכְמָה, הָאט עֶר בַּאלְד פֶערְשְׁטַאנֶען אִין וָואס עֶס הַאנְדְלְט זִיךְ, עֶר הָאט אַ וואוּנְק גֶעגֶעבְּן דֶעם גַבַּאי, עֶר זָאל דֶעם אִידְן נִישְׁט טְשֶׁעפֶּען. דֶער גְרָאבֶּער דָארְפְס-מַאן אִיז גֶעבְּלִיבְּן זִיצְן בַּיים צַדִיק'ס טִישׁ און דֶער צַדִיק הָאט אִיהם נָאךְ שְׁטַארְק מְקָרֵב גֶעוֶוען, דֶערְלַאנְגֶענְדִיג אִיהם שִׁירַיִים פוּן יֶעדְן מַאֲכָל.

אִיז דָאס פַאר דִי חֲסִידִים גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער חִידוּשׁ. מֵילָא דָאס וָואס עֶר הָאט נִישְׁט גֶעלָאזְט אַ אִידְן, מֶעג עֶר אוֹיךְ זַיין אַ עַם הָאָרֶץ, מְבַיֵּישׁ זַיין בַּיים טִישׁ, לָאזְט זִיךְ נָאךְ פֶערְשְׁטֵיין. אָבֶּער פַארְוָואס עֶפֶּעס קוּמְט אִיהם, דֶעם גְרָאבְּן יוּנְג, אַ בֶּעזוּנְדֶער הִתְקָרְבוּת, אִיהם צוּ גֶעבְּן הֵיילִיגֶע שִׁירַיִים?

דֶער בֶּערְדִיטְשֶׁעוֶוער הָאט דֶערְפִיהלְט זֵייעֶרֶע

גֶעדַאנְקֶען. בַּאלְד נָאכְן טִישׁ, וֶוען עֶר אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען בַּיי זִיךְ אִין חֶדר צוּזַאמֶען מִיט זַיינֶע נָאהנְטֶע מְקוֹרָבִים, הָאט עֶר צוּ זֵיי גֶעזָאגְט:

— מִיר הָאבְּן הַיינְט בַּיים בֶּענְטְשְׁן מִתְפַּלֵל גֶעוֶוען: "הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לֵישֵׁב בְּסוּכַּת עוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן" (דֶער דֶערְבַּארֶעמְדִיגֶער גָ־ט. זָאל אוּנְז מַאכְן זוֹכֶה זַיין צוּ זִיצְן אִין דֶער סוּכָּה, וָואס עֶר וֶועט מַאכְן פַאר דִי צַדִיקִים, וֶוען מָשִׁיחַ וֶועט קוּמֶען). אִין יֶענֶער סוּכָּה, וֶועלְן זִיצְן אַלֶע הֵיילִיגֶע אָבוֹת צוּזַאמֶען מִיט דִי גְרֶעסְטֶע צַדִיקִים פוּן אַלֶע דוֹרוֹת.

פַארְשְׁטֵייט זִיךְ, אַז עֶס וֶועט זִיךְ לֵוִי יִצְחָק אוֹיךְ פֶערְגְלוּסְטְן זִיךְ אַרַיינְצוּשְׁטוּפְּן צְוִוישְׁן יֶענֶע סְבִיבָה, כָּאטְשׁ עֶר וֵוייסְט גַאנְץ גוּט, אַז עֶר הָאט נִישְׁט פֶערְדִינְט צוּ הָאבְּן דָארְטְן אַ פְּלַאץ.

וֶועט זִיךְ דָאךְ גֶעוִויס טְרֶעפְן אֵיינֶער וָואס וֶועט וֶועלְן מִיר פוּן דָארְטְן אַרוֹיסְשְׁטוֹיסְן, זָאגְנְדִיג: ווי קוּמְט אַזַא מְגוּשָׁם׳דִיגֶע בְּרִיאָה ווי דוּ בִּיזְט, צוּ זִיצְן צְוִוישְׁן דִי הֵיילִיגֶע אָבוֹת אוּן אַנְדֶערֶע גְרוֹיסֶע צַדִיקִים?

װעל איך דערױף געבן אַ פּערטיגע תּשובֿה:

— אױך אין מײַן סוכּה, בײַ מײַן טיש, צװישן די חשובֿע אורחים, זײַנען געזעסן מגושם׳דיגע ברואים און איך האָב זײ נישט נאָר געדולדעט נאָר אױך מקרבֿ געװען.

אַזױ װי מען בעצאָהלט דאָך אױבן אַלצדיג מדה כּנגד מדה, װעט מען מיר אױך נישט מדחה זײַן פון דאָרט.

דֶער אֱמֶת׳ער זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ

דָאס איז גֶעוֶוען אין דֶעם עֶרְשְׁטְן יָאהר פוּן דֶער בָּאלְשֶׁעוִויסְטִישֶׁער מְלוּכָה.

גֶענוּג צָרוֹת אוּן עִנוּיִים הָאט די וֶועלְט אִיבֶּערְגֶעלֶעבְּט אין די לֶעצְטֶע זִיבְּן יָאהר, אָבֶער אַזַא צָרָה׳דִיגֶע צַייט ווי עֶס איז דַאמָאלְס גֶעוֶוען אין פֶּעטֶערְבּוּרְג איז זֶעלְטְן וואוּ גֶעוֶוען. דֶער הוּנְגֶער הָאט דֶערְגְרֵייכְט זַיין הֶעכְסְטֶע שְׁטוּפֶע, זַייט מָאנַאטְן איז קֵיין בְּרוֹיט נִישְׁט אַרַיינְגֶעקוּמֶען, נִישְׁט פוּן סִיבִּיר, נִישְׁט פוּן אוּקְרַאִינֶע אוֹיךְ נִישְׁט פוּן די מַעֲרָב גוּבֶּערְנִיֶעס. דֶער גַאנְצֶער צֶענְטֶער רוּסְלַאנְד איז דַאמָאלְסְט גֶעוֶוען פַּארְבְּלָאקִירְט פוּן אַלֶע פִיר זַייטְן: אין מִזְרַח הָאבְּן קָאלְטְשָׁאקְס אַרְמֵייעֶן אָבְּגֶעשְׁנִיטְן גַאנְץ סִיבִּיר אוּן די טְשֶׁעכָאסְלָאוַואקְן הָאבְּן שׁוֹין גֶעהַאט דֶערְגְרֵייכְט די וָואלְגַא: אין צָפוֹן זַייט הָאבְּן די עֶנְגְלֶענְדֶער אוּן

זײערע פליגלען אויף דעם גאנצן מורמאנער בערג, שוין געהאט אקופירט ארכאנגעלסק און געגאנגען אויף װאגדא, און אין דרום האבן די ענגלישע און פראנצויזישע שיפן בעזעצט דעם שװארצן און קאספישן ים.

אויף דער דײטש, מיט װעמען מען האט שוין כלומר׳שט שלום געמאכט, האט זײ אויך דאמאלסט געװוּג ביטערע צרות אנגעטהון. ערשטנס האט ער זיך אקופירט גאנץ אוקראינע (דערך אגב האט ער שוין צוגעצויגן צו אוקראינע אויך כארקאװער, אריאלער און קורסקער גובערניעס) און אויסגעראמט די גאנצע ברויט און קוילן, װאס האט געזאלט געשיקט װערן צו סאװיעט רוסלאנד. דערנאך האט זיך דער דײטש א נעהם געטהון אויך צו פינלאנד און צו די גובערניעס װאס ליגן פון דער מערב זײט פון פעטערבורג, פון װעלכע מען פלעגט נאך אמאל קענען קריגן עטװאס ברויט, און נישט אכטנדיג אויף די פראטעסטן פון דער סאװיעט מלוכה, האט ער פאר זיך צוגענומען דאס גאנצע שפייז פון די אלע ערטער. נאר פון העפליכקייט װעגן פלעגט

ער עֶנְטְפֶערְן אויף דִי פְּרָאטֶעסְטְן מִיט דִי וֶוערְטֶער: "גֶעדולְד, פְרַיינְדֶע, ווירְד שָׁאן גוט וֶוערְן".

און אָט הָאבְּן זִיךְ אונְטֶערְגֶערוקְט דִי יָמִים נוֹרָאִים. אִידְן בְּלַייבְּן אִידְן, אִין דִי שׁוּהלְן אִיז גֶעוֶוען לִיכְטִיג און אויסְגֶעזֶעהן גַאנְץ יוֹם טוֹב'דִיג, אָבֶּער קוּמֶענְדִיג אַהֵיים אִיז יֶעדְן גֶעוָוארְן פִינְסְטֶער אִין דִי אויגְן. נִישְׁטָא דִי אַמָאלִיגֶע וַוייסֶע חַלָּה מִיט דִי הָאנִיג, נִישְׁטָא דֶער זִיסֶער רֹאשׁ הַשָּׁנָה'דִיגֶער צִימֶעס, נִישְׁט קֵיין פְלֵייש און נִישְׁט קֵיין פִּישׁ, אֲפִילוּ נִישְׁט דִי שֶׁעפְּסֶענֶע קֶעפְּל. פון כַּפָּרוֹת אויף עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר אִיז שׁוֹין אָבְּגֶערֶעדְט. אִיךְ וֵויס פון פִיהל — וְגַם אָנֹכִי בְּתוֹכָם — וָואס הָאבְּן פֶערְפַאסְט און אָבְּגֶעפַאסְט מִיט בְּרויט און טֵיי אָן צוקֶער, דֶערְפַאר אָבֶּער אִיז קֵיינֶעם נִישְׁט שְׁוֶוער גֶעוֶוען דֶער תַּעֲנִית, וַוייל מֶען הָאט זִיךְ שׁוֹין ווירְקְלִיךְ גֶעהַאט אָבְּגֶעוואוינְט פון עֶסְן.

דִי אַלְגֶעמֵיינֶע צָרוֹת הָאבְּן אָבֶּער אויךְ גֶעהַאט פִיהל לִיכְטִיגֶע זַייטְן; דִי מֶענְטְשְׁן הָאבְּן גֶעזוּכְט זִיךְ צו דֶערְנֶענְטֶערְן אֵיינֶעם צום צְווייטְן, עֶס הָאט אויפְגֶעהֶערְט אויף אַ וַוייל דִי קִנְאָה שִׂנְאָה וָואס אִיז גֶעוֶוען אִין דִי גוּטֶע צַייטְן. דֶער קְלַאסְן

אונטערשייד איז פערשוואונדן געוואָרן און קיינמאָל איז נישט געווען צווישן די פעטערבורגער אידן אזא פריינדליכער, געזעליגער צוזאמענלעבן ווי פאר יענער צייט. נישט איינמאָל האט מיר מיינער א בעקאנטער פלוצלונג אָבגערופן דורכן טעלעפאָן:

— הער, ברודער, איך האָב געקראָגן לחם מן הצד. קום זשע אריבער, מיר וועלן מאכן א סעודה.

אט אזא טעלעפאָן רוף האָב איך אויך דאמאָלס געקראָגן מוצאי יום כפור פון א געוויסן רבי דוד פאטאש, א איד א מיליאָנער, א ליובאוויטשער חסיד און בכלל א גוטער ברודער. קומענדיג אהין האָב איך שוין געפונען עטליכע פון אונזער שטענדיגע חבורה, זיצנדיג ביי א פלעשל משקה (צו זיין אָבגעהיט פון א שלעכט אויג פלעגט זיין שטענדיג אָנגעבונדן אויף דער פלעשל א רעצעפט פון א דאקטאר) און זינגענדיג א נגון. איך פרעג זיי: ברידער, לשמחה מה זו עושה? זאָגט מען מיר, אז אונזער פאטאש האט בעשלאָסן היינטיגס יאָהר צו פראוועען א סוכות ווי אין די גוטע יאָהרן. און עס זאל קאסטן וואס עס

קָאסְט. און אִין דֶעם זֶעלְבְּן אָוֶונְד טַאקֶע הָאט מֶען גֶעשִׁיקְט צְוֵויי שְׁלוּחִים, אֵיינֶעם אַ אִיד און דֶעם צְווייטְן אַ קְרִיסְט, אַ סָאלְדַאט פון דֶער קְרַאסְנִי אַרְמֵיי, דָאס זֵיי זָאלְן זִיךְ צוּשְׁלָאגְן בִּיז וִויטֶעבְּסְק און אַיינְקוֹיפְן אַלְץ וָואס אִיז נוֹיטִיג אוֹיף אַ אִידִישׁ בַּעַל הַבַּיִת'יִשְׁן סוּכּוֹת.

עֶרֶב סוּכּוֹת הָאט מִיר שׁוֹין פָּאטַאשׁ אָנְגֶעזָאגְט דִי בְּשׂוֹרָה אַז עֶס אִיז אַלְץ בְּשָׁלוֹם אָנְגֶעקוּמֶען און מִיר פַארְבֶּעטְן קוּמֶען הֶעלְפְן בּוֹיעֶן דִי סוּכָּה. אַהֵינְקוּמֶענְדִיג הָאבּ אִיךְ שׁוֹין גֶעפוּנֶען דִי סוּכָּה כִּמְעַט פַארְטִיג. זָאגַאר מִיט אַ גֶעהֵיימֶען קֶעלֶער אִינְוֵויינִיג, צוּ קֶענֶען אִין אַ עֵת צָרָה בֶּעהַאלְטְן דִי "כַּארְטְשׁ", וָואס אִיז בֶּעשְׁטַאנֶען פון הֶענֶער, קַאטְשְׁקֶעס, פְּלֵיישׁ, שְׁמַאלְץ און דֶערְצוּ וַוייסֶע חַלָּה און בְּרוֹיט כְּיַד הַמֶּלֶךְ, אוֹיסֶער דִי טַייעֶרֶע מַשְׁקֶה. וְעַל כּוּלָם אַ שֵׁיינֶער אֶתְרוֹג מִיט אַ לוּלָב.

דֶעם עֶרְשְׁטְן אָוֶונְד סוּכּוֹת זַיינֶען אַלֶע וָואס הָאבְּן גֶעהַאט דֶעם זְכוּת אַיינְלַאדְן צוּ וֶוערְן, צוּזַאמֶען גֶעקוּמֶען, מִיט אַ עֶכְט יוֹם טוֹב'דִיגֶע שְׁטִימוּנְג, אִין דֶער שֵׁיין אוֹיסְגֶעפוּצְטֶער סוּכָּה. יֶעדֶער פָּנִים הָאט גֶעשְׁטְרַאלְט פון שִׂמְחָה און

תַּעֲנוּג, דֶען די מֶערְסְטֶע פון אונְז הָאבְּן שׁוֹין חֲדָשִׁים לַאנְג נִישְׁט טוֹעם גֶעוֶוען דֶעם טַעַם פון פְלֵייש, און אֶפְשֶׁר אויך אַ לַאנְגֶע צַייט זיך נִישְׁט זַאט אָנְגֶעגֶעסְן. פון פָארְזִיכְטִיג וֶועגְן הָאבְּן מִיר אַוֶועקְגֶעשְׁטֶעלְט אַ שׁוֹמֵר אין גַאס, כְּדֵי מֶען זָאל אונְז נִישְׁט קֶענֶען פְּלוּצְלוּנְג בֶּעפַאלְן.

און כַּךְ הֲוֶה. קוֹים הָאבְּן מִיר גֶעעֶנְדִיגְט דָאס בֶּענְטְשְׁן און דֶער שׁוֹמֵר לוֹיפְט אַרַיין אַ צוּשְׁרָאקֶענֶער אין סוּכָּה מִיט דֶער בְּשׂוֹרָה אַז זֵיי קוּמֶען. כְּהֶרֶף עַיִן הָאבְּן מִיר אַלְץ וָואס עֶס אִיז גֶעוֶוען אוֹיפְן טִישׁ אַרוּנְטֶערְגֶעלָאזְן אִין גֶעהֵיימֶען קֶעלֶער, און אַז די מִילִיצְיָאנֶערְן זַיינֶען אַרַיין אִין דֶער סוּכָּה הָאבְּן זֵיי שׁוֹין גֶעפוּנֶען אַ לֵיידִיגְן טִישׁ און אַרוּם זִיצְן אִידְן, וָואס זַיינֶען גָ־ט די נְשָׁמָה שׁוּלְדִיג און שָׁאקְלֶען זִיךְ און בֶּענְטְשְׁן. די מִילִיצְיָאנֶערְן הָאבְּן אונְז פָארְגֶעווִיזְן אַ בַּאפֶעהל פון קָאמִיסַאר, אַזוֹי וִוי אֵיינֶער פון די שְׁכֵנִים פון דֶעם הויז (אַ אַלְטֶער שְׁוַוארְץ מֵאָה׳נִיק) הָאט אָנְגֶעצֵייגְט, אַז בַּיי פָּאטַאשׁ הָאט מֶען אַרַיינְגֶעבְּרַאכְט בִּגְנֵבָה שְׁפַּייז און גֶעטְרַאנְקֶען, וּבְכֵן מוּזְן זֵיי מַאכְן אַ אוּנְטֶערְזוּכוּנְג. זֵיי הָאבְּן

איבּערגעקערט דאס גאנצע הויז זוכנדיג, אגב האט זיך זיי געוואלט אויסגעפינען וואו פּאטאש האלט זיין געלד בעהאלטן. אָבער עס איז קיין זאך נישט ארויסגעקומען. די גאנצע צייט האבן זיי אונז אלעמען געהאלטן פערשפּארט אין דער סוכּה, וואו מיר זיינען געזעסן און מיט די פּיס פארדעקט אונזער בעהאלטענעם "אוצר" און גאנץ פריילאך פארבראכט. אוועקגייענדיג האבן זיי אונז מחילה געבעטן פארן "באלעמוטשען" און ארויפגעגאנגען צום שכן און איהם דערלאנגט א פּארציע פאר א פאלשן באריכט.

אויף מארגן האט דער זעלבער שכן פאר כעס ארויפגעגאסן אויף דער סוכּה, בשעת מיר האבן געגעסן מיטאג א עמער וואסער פון זיין אויבערשטער פענסטער און האט אונז אלעמען אפּגעגאסן. פּאטאש איז גלייך אוועק צום קאמיסאר און דעם גוי האט מען באלד ארעסטירט.

כדי אזא שפּיצל זאל אונז נישט אפּטהון א אנדער שכן, האט ער געבעטן דעם קאמיסאר איהם צו געבן א מיליציאנער אונז צו באשיצן פאר

דֶער צַייט וָואס מִיר וֶועלְן זִיצְן אִין סוּכָּה. אַזוֹי אָבֶער ווִי אַ גוֹי וֵוייסְט נִישְׁט רִיכְטִיג די צַייט וֶוען די סוּכָּה וֶוערְט גֶעבְּרוֹיכְט, טָא זָאל עֶר שׁוֹין בַּאשְׁטִימֶען אַ אִידִישְׁן מִילִיצְיָאנֶער.

שְׁטֶעלְט זִיךְ פָּאר אוּנְזֶער שִׂמְחָה אַז דֶער קָאמִיסַאר הָאט גֶעשִׁיקְט צוּ הִיטְן אוּנְזֶער סוּכָּה אַ דְווִינְסְקֶער בָּחוּר, וָואס אִיז גְרָאד גֶעוֶוען אַ צַייט יָאהרְן אַ מְשָׁרֵת בַּיי פָּאטַאשׁ. דֶער בָּחוּר אוּנְזֶערֶער פְּלֶעגְט זִיךְ מַאכְן נִישְׁט זֶעהֶענְדִיג וָואס מִיר טְהוּעֶן אִין סוּכָּה, זִיךְ נָאךְ אַרַיינְגֶעכַאפְּט אִין סוּכָּה אוּן מִיט אוּנְז מִיטְגֶעגֶעסְן, אוּן אַזוֹי הָאט עֶר אוּנְז גֶעהִיט מִיט אַ בִּיקְס אוֹיפְן פְּלֵייצֶע דֶעם גַאנְצְן סוּכּוֹת, וָואס עֶס אִיז בַּיי אוּנְז גֶעוֶוען אַ אֱמֶת׳ער ״זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ״...

אַרָאפְּגֶענוּמֶען אַ קִטְרוּג

דֶער צַדִיק רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע נַאדְוָוארְנֶער זצ"ל הָאט זִיךְ גֶעפִירְט פִיהל צוּ פָּאהרְן פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערְן. אוֹיף דִי נְסִיעוֹת פְלֶעגְט מֶען פִיהל מָאל זֶעהן בַּיי אִיהם אָפֶּענֶע אוּן וואוּנְדֶערְלִיכֶע עִנְיָנִים.

אֵיינְמָאל אִיז דֶער רֶבִּי רַבִּי מָרְדְכַי'לע נַאדְוָוארְנֶער גֶעוֶוען אוֹיף יוֹם הַקָדוֹשׁ אִין גַאלִיצְיֶע, אִין דִי שְׁטָאט סְקָאלֶע אוּן עֶר הָאט דָארְט אָנְגֶעפִירְט דִי עֲבוֹדָה פוּן דֶעם טָאג צוּזַאמֶען מִיט פִיהל חֲסִידִים אַזוֹי וִוי זַיין שְׁטֵייגֶער אִיז גֶעוֶוען.

מִיטְהַאלְטְנְדִיג מִיט דִי עֲבוֹדָה פוּן דֶעם רֶבִּין הָאבְּן דִי חֲסִידִים גֶעהָאפְּט, אַז דֶער רֶבִּי וֶועט פַארְבְּלַייבְּן מִיט זֵיי אוֹיךְ נָאךְ יוֹם הַקָדוֹשׁ עֶטְלִיכֶע טֶעג אוּן זֵיי וֶועלְן קֶענֶען אַזוֹי וַוייטֶער גֶענִיסְן פוּן אַ רוּחְנִיוּת'דִיגְן פַארְגֶענִיגְן.

צו זייער גרויס איבערראשונג איז מוצאי יום הקדוש גלייך נאך הבדלה, ווי נאר דער רבי רבי מרדכי׳לע האט עפעס טועם געווען, האט ער גלייך געהייסן איינשפאנען די פערד און זיך גרייטן אין וועג אריין — ער וויל שוין ווייטער פארן.

די ידיעה האט זיך שנעל פארשפרייט צווישן די חסידים. עס האט זיי זייער ווי געטהון אז דער רבי גייט זיי שוין פארלאזן.

אבער עס איז נישט געווען וואס צו טענה׳ן. האבן זיי זיך אלע פארזאמלט פארן רבינס אכסניא און מען האט באגלייט דעם רבין מיט געזאנג און מיט טענץ אזוי ווי דער שטייגער איז, און דער רבי האט זיך ארויסגעלאזט אין זיין וועג.

דער רבי איז געזעסן אויפן וואגן מיט זיינע נאנטע, ארויס פארנדיג פון שטאט. דער בעל עגלה איז אבער נאכנישט געווען צופרידן. ער האט נאכנישט באקומען קיין ענטפער פון דעם רבין וואו אהין ער וויל יעצט פארן.

דער וואגן איז שוין ווייט ווייט אויסער די

שְׁטָאט און מֶען פָּארְט נָאךְ אַלְץ אָן אַ חֶשְׁבּוֹן. אִין וֶועלְכֶע שְׁטָאט מֶען אִיז גֶעבְּלִיבְּן שְׁטֵיין צוּ זֶען אוֹיבּ דֶער רֶבִּי ווִיל דָארְט פַארְבְּלַייבְּן, הָאט רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע גְלַייךְ גֶעהֵייסְן מְפַרְסֵם זַיין אַז עֶר אִיז דָא און עֶר הָאט צוּגֶעוַוארְט בִּיז עֶס הָאט זִיךְ צוּזַאמֶענְגֶעזַאמְלְט אַ גְרוֹיסֶער עוֹלָם און פַאר יֶעדְן וואס הָאט שָׁלוֹם גֶענוּמֶען הָאט רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע שְׁטַארְק אַרַיינְגֶעקוּקְט אִין פָּנִים און אִיהם דוּרְכְאוֹיס בַּאטְרַאכְט. ווִי מֶען אִיז פַארְטִיג גֶעוָוארְן מִיטְן שָׁלוֹם גֶעבְּן פַארְן גַאנְצְן עוֹלָם הָאט רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע גֶעהֵייסְן וַוייטֶער פָארְן.

אַזוֹי אִיז מֶען גֶעפָארְן פוּן אֵיין שְׁטָאט צוּם צְוֵוייטְן און פוּן אֵיין דָארְף צוּם אַנְדֶערְן און דֶער רֶבִּי רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע הָאט נָאךְ נִישְׁט בַּאפוֹילְן וואוּ צוּ בְּלַייבְּן שְׁטֵיין אוֹיף יוֹם טוֹב.

עֶס אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען עֶרֶב סוּכּוֹת אִינְדֶערְפְרִי וֶוען זֵיי זַיינֶען אָנְגֶעקוּמֶען אִין אַ שְׁטֶעטְל און אַזוֹי ווִי אִין יֶעדֶע שְׁטָאט, הָאט רַבִּי מָרְדְכַי'לֶע אוֹיךְ דָא גֶעהֵייסְן דֶעם גַבַּאי מְפַרְסֵם זַיין אַז עֶר אִיז גֶעקוּמֶען.

ווי דער עולם האט דערהערט די בשורה פון דעם גרויסן גאסט האבן זיי זיך אלע צוזאמענגעזאמלט איהם מקבל פנים צו גיין. דער רבי האט ווייטער אדורכגעבליקט מיט שארפע אויגן יעדן איינעם, ביז עס איז געקומען די רייה אויף איין איד, א נגיד. ווי נאר דער רבי האט איהם דערזעהן האט ער איהם גלייך געפרעגט:

— זאגט נאר, רבי איד, קען מען אפשר ביי אייך איינשטיין איבער סוכות?

אינגאנצן איבערראשט האט יענער געענטפערט:

— יא! געוויס, איך האב פלאץ ביי מיר אין הויז.

דער רבי האט זיך גלייך אויפגעהויבן און איז צוגעגאנגען מיט זיינע באגלייטערס ביז צום הויז פון דעם נגיד.

דער איד האט אריינגעפירט זיין חשוב'ן גאסט מיט גרויס דערהויבנקייט אין זיין נאר וואס פארענדיגטן נייעם הויז וואס ער האט יעצט

גֶעבּוֹיט מִיטְן נְגִידִישְׁן שְׁטָאלְץ אוֹיפְן שֶׁענְסְטְן פַּארְנֶעם, און עֶר הָאט מִיט וואוּנְדֶער גֶעטְרַאכְט:

— וִוי אַזוֹי הָאט דֶער רֶבִּי גֶעווּאוּסְט פּוּנְקְט אוֹיף מִיר אָנְצוּוַוייזְן, אַז בַּיי מִיר וִויל עֶר אֵיינְשְׁטֵיין, גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גֶעווּאוּסְט אַז אִיךְ הָאבּ יֶעצְט אוֹיפְגֶעבּוֹיעֶט אַזַא שֵׁיין און גְרוֹיס הוֹיז.

אָנְקוּמֶענְדִיג אִין הוֹיז הָאט זִיךְ דֶער רֶבִּי גְלַייךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּם נָגִיד:

— קֶען אִיךְ מִיר אֶפְשֶׁר מַאכְן אַ סוּכָּה בַּיי אַייךְ?

— יָא! גֶעוִויס, פַּארְוָואס נִישְׁט — אִיז גֶעקוּמֶען דֶער עֶנְטְפֶער פוּן דֶעם בַּעַל הַבַּיִת אַ צוּפְרִידֶענֶער.

דֶער רֶבִּי הָאט זִיךְ אַרוּמְגֶעקוּקְט אִין דֶער דִירָה און וֶוען עֶר אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען אִין אֵיין שְׁטוּבּ הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערוּפְן:

— אָט דָא וֶועלְן מִיר שְׁטֶעלְן דִי סוּכָּה!

— וִוי אַזוֹי קֶען דָא זַיין אַ סוּכָּה? — פְרֶעגְט

דער בעל הבית פארוואונדערט.

— וואס הייסט ווי אזוי? — ענטפערט דער רבי — מען נעמט אראפ דעם דאך צוזאמען מיט די באלקנס, וועט מען קענען לייגן סכך און עס וועט זיין א סוכה.

— אפשר וועט דער רבי צושטימען צוזאמענשטעלן א סוכה פון ברעטער אינדרויסן אויפן הויף? — פרובירט דער בעל הבית איינהאנדלען מיטן רבין.

— ניין! — רופט זיך אן דער רבי — איך דארף האבן א שיינע סוכה.

דעם בעל הבית האט עס שטארק געאהרט. אזא השגה? גיין צוברעכן א נייעם דאך פון א הויז. ער וואלט עס זיכער נישט געטהון, נאר אזוי ווי דער גרויסער גאסט פארלאנגט עס, און ווי יעדער ווייסט איז ער דאך נישט קיין פשוטער גאסט, ער איז דאך באקאנט אלס א בעל רוח הקודש און פועל ישועות, איהם קען מען נישט אפזאגן ווייל זיכער מיינט ער עפעס דערמיט...

די גֶעדַאנְקֶען טוּישְׁן זִיךְ אִיהם נָאךְ אִין קָאפּ: יָא מַסְכִּים זַיין? אָדֶער אֶפְשֶׁר נִישְׁט מַסְכִּים זַיין? מִיטְאַמָאל זָאגְט עֶר אַרוֹיס אָפְּן פַארְן רֶבִּין:

— יָא! רֶבִּי, אִיךְ בִּין מַסְכִּים!

דֶער רֶבִּי הָאט גְלַייךְ גֶעשִׁיקְט מֶען זָאל בְּרֵיינְגֶען אַרְבֶּעטֶער וָואס פַארְשְׁטֵייעֶן דֶערְצוּ און דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִיז גֶעשְׁטַאנֶען און הָאט צוּגֶעקוּקְט ווִי אַזוֹי מֶען הָאט אִיהם אוֹיפְגֶעבְּרָאכְן דֶעם דַאךְ פוּן זַיין נַייעֶם שֵׁיינֶעם הוֹיז, אָבֶער עֶר הָאט גָארְנִישְׁט גֶעזָאגְט קֵיין וָוארְט.

וֶוען דֶער דַאךְ אִיז שׁוֹין אִינְגַאנְצְן גֶעוֶוען אָפְּן, הֵייסְט דֶער רֶבִּי מֶען זָאל גֵיין בְּרֵיינְגֶען סְכַךְ. מֶען הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט סְכַךְ און מֶען הָאט בַּאדֶעקְט דִי סוּכָּה ווִי עֶס בֶּעדַארְף צוּ זַיין.

מִיטְאַמָאל רוּפְט צוּ דֶער רֶבִּי דֶעם בַּעַל הַבַּיִת און זָאגְט צוּ אִיהם:

— הֶער מִיר אוֹיס! אַ סוּכָּה הָאבּ אִיךְ שׁוֹין טַאקֶע, אָבֶער קֵיין נוֹי סוּכָּה הָאבּ אִיךְ דָאךְ נָאכְנִישְׁט. אֶפְשֶׁר בָּארְגְסְטוּ מִיר הוּנְדֶערְט רַיינִישׁ,

וֶועל אִיךְ הָאבְּן אוֹיךְ נוֹי סוּכָּה!

דֶער בַּעַל הַבַּיִת וָואס אִיז גֶעוֶוען אַ קַארְגֶער מֶענְטְש הָאט שׁוֹין אִינְגַאנְצְן חֲרָטָה גֶעהַאט אוֹיפְן גֶעשֶׁעפְט. עֶר וָואלְט זִיךְ שׁוֹין זֵייעֶר גֶערְן אָפְּגֶעזָאגְט פוּן דֶעם גְרוֹיסְן כָּבוֹד צוּ הַאלְטְן דֶעם רֶבִּין בַּיי זִיךְ אוֹיף יוֹם טוֹב, עֶס קָאסְט אִיהם שׁוֹין צוּפִיל. דֶעם דַאךְ הָאט מֶען אִיהם שׁוֹין אַרָאפְּגֶענוּמֶען אוּן דָא דַארְף דֶער רֶבִּי אַ הוּנְדֶערְטֶער? — עֶר וֵוייסְט נִישְׁט וָואס צוּ טְהוּן. עֶר טְרַאכְט אָפְּצוּזָאגְן, עֶר וֵוייסְט אָבֶער נִישְׁט וְוִי אַזוֹי זָאל עֶר זָאגְן אַז עֶר הָאט נִישְׁט? קֵיין לִיגְן וַואגְט עֶר זִיךְ נִישְׁט צוּ זָאגְן פַארְן רֶבִּין.

הָאט עֶר בַּאשְׁלָאסְן אַז בָּארְגְן אַ הוּנְדֶערְטֶער קֶען עֶר נָאךְ בַּאשְׁטֵיין. עֶר נֶעמְט אַרוֹיס הוּנְדֶערְט רַיינִישׁ אוּן גִיט עֶס אִיבֶּער פַארְן רֶבִּין עֶר זָאל הָאבְּן פַאר נוֹי סוּכָּה.

דֶער רֶבִּי שִׁיקְט גְלַייךְ זַיין גַבַּאי עֶר זָאל צוּזַאמֶענְרוּפְן אָרִימֶעלַייט פוּן שְׁטָאט אוּן צוּם ווָאונְדֶער פוּן דֶעם בַּעַל הַבַּיִת — הָאט דֶער רֶבִּי צוּטֵיילְט פַאר דִי אָרִימֶע לַייט דֶעם גַאנְצְן

הונֶדערְטֶער און עֶס אִיז דֶערְפון גָארְנִישְׁט גֶעבְּלִיבְּן.

עֶס אִיז אַדורְכְגֶעגַאנְגֶען אַ קורְצֶע וַויילֶע און דֶער רֶבִּי רופְט צו וַוייטֶער צו זִיךְ דֶעם בַּעַל הַבַּיִת און פְרֶעגְט אִיהם:

— אֶפְשֶׁר ווילְסְטוּ מִיר בָּארְגְן נָאךְ אַ הונְדֶערְטֶער, פַאר נוֹי סוכָּה?

דֶעם קַארְגְן בַּעַל הַבַּיִת אִיז פַארְגַאנְגֶען דֶער אַפֶּעטִיט פון דִי גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה. עֶס הָאט נִישְׁט קֵיין עֶק. וויפְל אִיז דֶער שִׁיעוּר?

נִישְׁט וויסְנְדִיג וָואס צו טְהון הָאט עֶר קודֶם גֶענוּמֶען פְּרוּבִּירְן אָפְּצוּזָאגְן מִיט פַארְשִׁידֶענֶע תֵּירוּצִים...

וֶוען דֶער רֶבִּי הָאט גֶעזֶעהן אַז דֶער אִיד הָאט נִישְׁט קֵיין חֵשֶׁק צו פַארְלַייעֶן זַיין גֶעלְד, הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערופְן:

— דו זָאלְסְט וויסְן אַז מָרְדְכַי אִיז אַ פַארְלֶעסְלִיכֶער מֶענְטְשׁ. אַז מָרְדְכַי זָאגְט אַז עֶר

וועט באצאלן וועט ער עס באצאלן, ביז צו די לעצטע פרוטה — ווען איך וועל אהיים פארן וועל איך דיר אפשיקן דאס גאנצע געלד. דו דארפסט זיך גארנישט שרעקן.

דער בעל הבית איז געשטאנען אין גרויס פארלעגנהייט און האט נישט געוואוסט וואס צו טהון. ער האט נישט געקענט באשליסן — צוליב זיין קארגשאפט — צו ארויסנעמען נאך א הונדערטער פון זיין טאש. די אנדערע וואס זיינען דארט געווען אנוועזנד האבן איהם אבער געוואונקען אז ער זאל נישט פארגעסן מיט וועמען ער האנדלט דא, "ווי אזוי קען מען אפזאגן אזא ביטע פון א איש קדוש און א צדיק מפורסם"?

דער איד האט ארויסגענומען דעם צווייטן הונדערטער און האט עס איבערגעגעבן פארן רבין.

דער רבי האט עס צוגענומען מיט גרויס הנאה און האט אנגעוואונטשן פארן איד ברכות און ישועות. ער האט ווייטער געלאזט רופן ארימעלייט און האט עס פארטיילט פאר זיי.

דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִיז אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן דֶעם רֶבִּינְס שְׁטוּבּ אוּן הָאט פְּרוּבִּירְט צוּ בַּארוּהִיגְן זַיינֶע אוּמְאַנְגֶענֶעמֶע גֶעדַאנְקֶען. עֶר הָאט גֶעטְרַאכְט: "וָואס עֶס אִיז גֶעוֶוען אִיז גֶעוֶוען, אַבִּי עֶס אִיז שׁוֹין אַדוּרְךְ, אִיךְ בִּין שׁוֹין פַּארְטִיג מִיט אִיהם".

עֶס גֵייט אַדוּרְךְ אַ הַאלְבֶּע שָׁעָה אוּן דֶעם רֶבִּינְס גַבַּאי אִיז אָבֶּער וַוייטֶער דָא:

— דֶער רֶבִּי רוּפְט אַייךְ.

דָאס הַארְץ הָאט אִיהם אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ קְלַאפְּן מוֹרָא הָאבְּנְדִיג, וֶוער וֵוייסְט וָואס דֶער רֶבִּי וִויל שׁוֹין וַוייטֶער?

— זָאג פַארְן רֶבִּין אַז אִיךְ קֶען יֶעצְט נִישְׁט גֵיין, אִיךְ בִּין פַארְנוּמֶען מִיט פַארְשִׁידֶענֶע צוּגְרֵייטוּנְגֶען אוֹיף יוֹם טוֹב — הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת בַּאפוֹילְן פַארְן גַבַּאי'ן עֶר זָאל אִיבֶּערְגֶעבְּן פַארְן רֶבִּין.

וֶוען דֶער רֶבִּי הָאט דֶערְהֶערְט דִי וֶוערְטֶער וָואס דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט בַּאפוֹילְן, הָאט עֶר אִיהם גְלַייךְ צוּרִיק גֶעשִׁיקְט אִיהם צוּ זָאגְן:

— עס איז זייער וויכטיג ער זאל זיך אנשטריינגען און גלייך קומען.

הערנדיג די ווערטער האט זיך דער בעל הבית גלייך אויפגעשטעלט און איז געגאנגען צום רבין.

מיט ערשטוינונג איז ער געשטאנען און האט נישט געוואלט גלויבן וואס זיינע אויערן האבן געהערט פון דעם רבין:

— אפשר ווילסטו מיר בארגן נאך א הונדערטער אויף נוי סוכה?

דער בעל הבית האט געמיינט אז עס ווערט איהם נישט גוט אויפן הארץ. דא האט ער זיך שוין מער נישט געקענט צוריק האלטן, האט ער זיך אנגערופן מיט שטאלץ:

— איך מוז זאגן פארן רבין אפענע דבורים. זאל דער רבי מיר מוחל זיין הונדערט מאל, איך בין נישט געוואוינט צו אזעלכע זאכן, איך קען עס מיר נישט ערלויבן. דעם דאך האט מיר דער רבי צוגרונד געלייגט, איין הונדערטער האט ער שוין ארויסגענומען פון מיר, דערנאך אויך א צווייטן

הונֶדערטֶער... דָאס אִיז עֶס און מֶער קֶען אִיךְ נִישְׁט — הָאט עֶר גֶעעֶנְדִיגְט.

אִין שְׁטוּב אִיז שְׁטִיל גֶעוָוארְן. דֶער בַּעַל הַבַּיִת שְׁטֵייט און אָטֶעמְט שְׁוֶוער. און דֶער רֶבִּי זִיצְט פַארְטְרַאכְט אִין זַיינֶע הֵיילִיגֶע גֶעדַאנְקֶען... מִיט אַמָאל רוּפְט זִיךְ אָן דֶער רֶבִּי:

— הֶער מִיר אוֹיס! אַז דוּ הָאסְט גֶערֶעדְט צוּ מִיר אָפֶענֶע דִיבּוּרִים, וֶועל אִיךְ צוּ דִיר אוֹיךְ רֶעדְן אָפֶענֶע דִיבּוּרִים...

— יוֹם הַקָדוֹשׁ בִּין אִיךְ גֶעוֶוען אִין אַ שְׁטָאט אִין גַאלִיצְיֶע וַוייט ווייט פוּן דָא — הוֹיבְּט אָן דֶער רֶבִּי צוּ דֶערְצֵיילְן אוֹיף זַיין שְׁטֵייגֶער — און פַאר נְעִילָה הָאט מֶען גֶעוויזְן פַאר מָרְדְכַי׳ן אוֹיף אַ אִיד וָואס הָאט זִיךְ יֶעצְט גֶעבּוֹיעֶט אַ נַייעֶם הוֹיז, אַז עֶס אִיז פַארְהַאן אוֹיף אִיהם אַ גְרוֹיסֶער קִטְרוּג פוּן דֶעם מִדַת הַדִין ר״ל, אַז דָאס גַאנְצֶע הוֹיז זָאל אִיהם פַארְבְּרֶענְט וֶוערְן, און עֶר צוּזַאמֶען מִיט זַיין גַאנְצֶע מִשְׁפָּחָה, פוּן גְרוֹיס בִּיז קְלֵיין, זָאלְן דַארְפְן אַוֶועקְגֵיין פוּן דָארְט און זִיךְ נֶעמֶען אַרוּמְוַואנְדֶערְן פוּן אֵיין אָרְט צוּם צְוֵוייטְן אִין קֶעלְטְן און אִין הִיצְן

כְּדֵי צו גֶעפִינֶען אַ שְׁטִיקֶל בְּרוֹיט.

— מָרְדְכַי — הָאט דֶער רֶבִּי וַוייטֶער גֶעזָאגְט אוֹיף זִיךְ — הָאט בַּאקוּמֶען אַ שְׁטַארְקְן רַחְמָנוּת גֶעפִיל אוֹיף דֶעם אִיד אוּן הָאט בַּאשְׁלָאסְן אַז עֶר מוּז אִיהם גֵייִן אַ טוֹבָה טְהוּן אוּן אַרוֹיסְהֶעלְפְן, עֶר זָאל קֶענֶען נִיצוֹל וֶוערְן פוּן דִי גְזֵירָה.

— דֶעמָאלְס אִין יוֹם הַקָדוֹשׁ — זָאגְט דֶער רֶבִּי וַוייטֶער — הָאט מֶען מִיר גֶעוִויזְן בְּלוֹיז דֶעם מֶענְטְשׁ מִיט זַיין גֶעשְׁטַאלְט וְוִי אַזוֹי עֶר זֶעט אוֹיס, אָבֶער דָאס אָרְט וואוּ עֶר וואוֹינְט הָאט מֶען מִיר נִישְׁט אָנְגֶעוִויזְן.

— מָרְדְכַי הָאט אָבֶער דָאךְ גֶעהַאט רַחֲמָנוּת אוֹיף דֶעם אִיד — זֶעצְט דֶער רֶבִּי פָאר וַוייטֶער — בִּין אִיךְ גְלַייךְ נָאךְ יוֹם הַקָדוֹשׁ אַרוֹיסְגֶעפָארְן פוּן דָארְט אוּן אִיךְ הָאבּ אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ פָארְן פוּן אֵיין אָרְט צוּם אַנְדֶערְן, אִיךְ זָאל זֶען מֶענְטְשְׁן, אָבֶער דֶעם אִידְן הָאבּ אִיךְ נִישְׁט גֶעפוּנֶען.

— אָנְקוּמֶענְדִיג אַהֶער — רוּפְט אוֹיס דֶער רֶבִּי — הָאבּ אִיךְ דִיר דֶערְקֶענְט אַז דוּ בִּיסְט עֶס.

דֶער בַּעַל הַבַּיִת שְׁטֵייט און צִיטֶערְט צוּהֶערְנְדִיג זִיךְ צוּם רֶבִּינְס וֶוערְטֶער און דֶער רֶבִּי זָאגְט וַוייטֶער:

— בִּין אִיךְ גְלַייךְ גֶעקוּמֶען אַהֶער צוּ דִיר אַהֵיים, און אִיךְ הָאבּ גֶעהֵייסְן אוֹיפְבְּרֶעכְן דֶעם דַאךְ פוּן דַיין הויז און אִיךְ הָאבּ דָא גֶעמַאכְט דִי סוּכָּה, עֶס זָאל אַרָאפְּגֶענוּמֶען וֶוערְן פוּן דִיר דֶער קִטְרוּג וָואס דוּ הָאסְט אוֹיף דִיר גֶעשַׁאפְן. וֶוען אִיךְ הָאבּ אָבֶער גֶעזֶען אַז דֶערְמִיט הָאבּ אִיךְ נָאכְנִישְׁט גֶענוּג אוֹיפְגֶעטְהוּן, הָאבּ אִיךְ פוּן דִיר אַרוֹיסְגֶענוּמֶען אַ הוּנְדֶערְטֶער און אִיךְ הָאבּ עֶס צוּטֵיילְט אוֹיף צְדָקָה.

וֶוען אִיךְ הָאבּ אָבֶער גֶעזֶען אַז עֶס אִיז נָאךְ נִישְׁט גֶענוּג, הָאבּ אִיךְ אוֹיסְגֶעפּוֹעלְט בַּיי דִיר אוֹיךְ אַ צְוֵוייטְן הוּנְדֶערְטֶער, אִיךְ הָאבּ גֶעמֵיינְט אַז דָאס וֶועט שׁוֹין זַיין גֶענוּג, יֶעצְט זֶעה אִיךְ אָבֶער אַז עֶס פֶעלְט נָאךְ אוֹיס פַאר דַיינֶע זְכוּתִים דֶער קִטְרוּג זָאל אַרָאפְּגֶענוּמֶען וֶוערְן פוּן דִיר נָאךְ אֵיין הוּנְדֶערְטֶער.

— מְמֵילָא — הָאט דֶער רֶבִּי גֶעעֶנְדִיגְט — זָאג אִיךְ דִיר אָפֶענֶע דִיבּוּרִים, אַז יֶעצְט אִיז דִי

בְּרֵירָה בַּיי דיר, אַז דו ווילְסְט גֶעבְּן דֶעם דְרִיטְן הונְדֶערְטֶער איז גוט און טָאמֶער נִישְׁט, דֶעמָאלְס וֶועט דֶער פְּסַק דין בְּלַייבְּן וִוי פְּרִיהֶער און עֶס וֶועט זַיין וָואס עֶס דַארְף זַיין.

אַ דֶערְשְׁרָאקֶענֶער און מִיט צִיטֶערְדִיגֶע הֶענְט הָאט דֶער בַּעַל הַבַּיִת אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דֶעם דְרִיטְן הונְדֶערְטֶער און הָאט עֶס אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן פַארְן רֶבִּין, אִין דֶער בַּאגְלֵייטוּנְג פוּן אַ שְׁטְרָאם טְרֶערְן וָואס הָאט זִיךְ אַרוֹיסְגֶערִיסְן פוּן זַיינֶע אוֹיגְן, וֵויינֶענְדִיג און בֶּעטְנְדִיג זִיךְ בַּיים רֶבִּין, עֶר זָאל אִיהם מוֹחֵל זַיין אוֹיף דֶעם וָואס עֶר הָאט נִישְׁט גֶעוָואלְט נָאכְגֶעבְּן פַארְן רֶבִּין זַיין פַארְלַאנְג, אִין דֶער צַייט וָואס דִי גַאנְצֶע זַאךְ אִיז גָאר גֶעוֶוען פַאר אִיהם, פַאר זַיין טוֹבָה וֶועגְן.

דֶער רֶבִּי הָאט צוּגֶענוּמֶען דָאס גֶעלְט און הָאט אִיהם גֶעזָאגְט קְלָאר אַז עֶר זָאל אוֹיף אִיהם חַס וְשָׁלוֹם נִישְׁט הָאבְּן קֵיין שׁוּם הַקְפָּדָה. עֶר הָאט אִיהם דֶערְבַּיי אָנְגֶעווּאוּנְטְשְׁן בְּרָכוֹת און יְשׁוּעוֹת.

דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט זִיךְ גְלַייךְ אָנְגֶערוּפְן, אַז דָאס גֶעלְט אִיז נִישְׁט קֵיין הַלְוָאָה נָאר עֶר גִיט דָאס

פַארְן רֶבִּין, עֶר זָאל טְהוּן דֶערְמִיט וָואס עֶר פַארְשְׁטֵייט.

דֶער רֶבִּי הָאט וַוייטֶער גֶעלָאזְט רוּפְן אָרִימֶעלַייט פוּן שְׁטָאט אוּן הָאט פַאר זֵיי צוּטֵיילְט דָאס גַאנְצֶע גֶעלְט. עֶר הָאט גְלַייךְ גֶעלָאזְט וִויסְן פַארְן בַּעַל הַבַּיִת אַז דִי גְזֵירָה אִיבֶּער אִיהם אִיז אוֹיסְגֶעמֶעקְט גֶעוָוארְן, אוּן יֶעצְט קֶען עֶר זִיךְ שׁוֹין רוּהִיג גֵיין צוּגְרֵייטְן מִיט פְרֵייד צוּם הֵיילִיגְן יוֹם טוֹב סוּכּוֹת דֶער זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ.

אַ גַאנְצְן יוֹם טוֹב אִיז גֶעוֶוען פְרֵיילַאךְ אִין שְׁטֶעטְל, זַייעֶנְדִיג צוּזַאמֶען מִיט דֶעם גְרוֹיסְן צַדִיק, אוּן אִיבֶּערְהוֹיפְּט הָאט זִיךְ דֶערְקֶענְט דִי שִׂמְחָה אוֹיפְן בַּעַל אַכְסַנְיָא פוּן דֶעם רֶבִּין. עֶר הָאט אַ גַאנְצְן יוֹם טוֹב גֶעלוֹיבְּט אוּן גֶעדַאנְקְט הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וָואס עֶר הָאט אִיהם צוּגֶעשִׁיקְט דֶעם צַדִיק אוּן הָאט אִיהם גֶערַאטֶעוֶועט פוּן אוּמְגְלִיק רַחֲמָנָא לִצְלָן.

גְלַייךְ נָאךְ יוֹם טוֹב אִיז דֶער רֶבִּי וַוייטֶער גֶעפָארְן זַיין וֶועג. דֶער עוֹלָם הָאט זִיךְ הַארְצִיג גֶעזֶעגְנְט אוּן אַלֶע בְּרָכוֹת פוּן דֶעם רֶבִּין זַיינֶען

מְקוּיָם גֶעוָוארְן. אוֹיךְ דֶער אִיד הָאט גֶעהַאט אַ גוּט גֶעבֶּענְטְשְׁט יָאהר.

דִי יְרוּשָׁלַיִמֶער פַארְשְׁוואוּנְדֶענֶע סוּכָּה

חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי תרע״ה אִין יְרוּשָׁלַיִם.

דִי עֶרְשְׁטֶע וֶועלְט־מִלְחָמָה אִיז אִין פוּהלְן בְּרֶען. דִי לַאגֶע אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז שְׁרֶעקְלַאךְ. עֶס הֶערְשְׁט אַ בִּיטֶערֶער הוּנְגֶער אִין גַאנְץ לַאנְד. פִּיהל שְׁטַארְבְּן פוּן הוּנְגֶער אוּן פִיהל פוּן דִי טִיפוּס־עֶפִּידֶעמְיֶעס אוּן אַנְדֶערֶע אַנְשְׁטֶעקִיגֶע קְרֵיינְק וֶועלְכֶע מַאכְן אַ חוּרְבָּן פוּן דֶעם אִידִישְׁן יִשׁוּב.

אִיז דֶער שְׁטֵייגֶער אַז אִין אַזַא פִינְסְטֶערֶע לַאגֶע לִיגְט נִישְׁט אִין זִינֶען צוּ טְרַאכְטְן אָדֶער זִיךְ פַארְנֶעמֶען מִיט זַייטִיגֶע אוּנְוִויכְטִיגֶע גֶעשֶׁעהֶענִישְׁן, וָואס אִין אַ גֶעוֵוינְלַאכֶע צַייט, וָואלְטְן זֵיי גֶעבִּילְדֶעט גַאנְצֶע גֶעשְׁפְּרֶעכְן. אָבֶער אִין הוּנְגֶער יָאהרְן, גֵייעֶן נִישְׁט אַרַיין אִין קָאפּ אַזֶעלְכֶע פַּאסִירוּנְגֶען. יֶעדֶער פָּאטֶער טְרַאכְט

בֶּעסֶער ווי צו בְּרֵיינגֶען בְּרוֹיט און ווַאסֶער אִין דֶער הֵיים אַיינְצוּשְׁטִילְן דָאס הוּנְגֶער און דָארְשְׁט פון דִי בְּנֵי־בַּיִת. אִין דִי שׁוּהלְן און דִי יְשִׁיבוֹת זִיצְט מֶען און מֶען זָאגְט תְּהִלִּים און מֶען בֶּעט בַּיים אוֹיבֶּערְשְׁטְן עֶר זָאל שׁוֹין רַחְמָנוּת הָאבְּן אוֹיף דִי שְׁאֵרִית הַפְּלֵיטָה אִין יְרוּשָׁלַיִם. מֶען קֶען שׁוֹין נִישְׁט אַרִיבֶּערְטְרָאגְן אַזוֹי פִיהל צָרוֹת.

*

און דָאךְ הָאט עֶרְוֶועקְט אַ אִיבֶּערְרַאשׁוּנְג דִי מַעֲשֶׂה אַז עֶס אִיז פַארְשְׁוואוּנְדְן גֶעוָוארְן דִי וואוּנְדֶערְבַּארֶע שֵׁיינֶע סוּכָּה פון דֶעם צַדִּיק רַבִּי מָרְדְּכַי טְוֶוערְסְקִי, דֶער יְרוּשָׁלַיְמֶער רֶבִּי רַבִּי מָאטַאלֶע פון רַאחְמִיסְטְרִיוְוקֶע, אַ אֵיינִיקְל פון הַצַדִּיק רַבִּי מָרְדְּכַי טְשֶׁערְנָאבְּלֶער און דֶער זוּהן פון רַבִּי יוֹחָנָן פון רַאחְמִיסְטְרִיוְוקֶע; אַנְשְׁטָאט דִי שֵׁיינֶע סוּכָּה זִיצְט עֶר דָאס יָאהר אִין אַ אַיינְפַאכֶע סוּכָּה.

שׁוֹין צֶעהן יָאהר וָואס יְרוּשָׁלַיִם הָאט זִיךְ צוּגֶעוואוֹינְט צו דִי וואוּנְדֶער־סוּכָּה פון רַבִּי מָאטַאלֶע. און דָאס יָאהר אִיז עֶס צוּגֶענוּמֶען

גֶעוָוארְן און פַארְשְׁוואוּנְדְן אַז קֵיינֶער קֶען נִישְׁט דֶערְגֵיין אִיהרֶע שְׁפּוּרְן.

עֶס אִיז נִישְׁט צוּ שִׁילְדֶערְן פַאר דֶעם וָואס הָאט עֶס נִישְׁט גֶעזֶעהן. עֶס אִיז גֶעוֶוען אוֹיסְגֶעגָאסְן אוֹיף אִיהר אַ הִימְלִישֶׁער חֵן. דֶער גָאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל סַאלַאנְט, דֶער יְרוּשָׁלַיִמֶער רָב אִיז דוּרְכְגֶעגַאנְגֶען אִין אַ הוֹשַׁעְנָא־רַבָּה דוּרְךְ דִי סוּכָּה. זַיינֶע אוֹיגְן הָאבְּן שוֹין נִישְׁט גֶעזֶעהן, און רַבִּי אֵלִיָהוּ מָרְדְכַי אַייזְנְשְׁטֵיין הָאט אִיהם גֶעפִירְט. און אָט גֵיט עֶר זִיךְ אַ שְׁטֶעל אָפּ אוֹיף אַ וַויילֶע. עֶס אִיז גֶעוֶוען נֶעבְּן דִי סוּכָּה פוּן רַבִּי מָאטַאלֶע. הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערוּפְן:

— וָואס פַאר אַ וואוּנְדֶערְבַּארֶער גַן עֶדֶן רֵיחַ גֵייט אַרוֹיס פוּן דִי סוּכָּה!

הַצַדִיק רַבִּי חַיִים יְשַׁעְיָה הַכֹּהֵן (מְחַבֵּר פוּן "מִסְגֶרֶת הַשׁוּלְחָן" אוֹיפְן "קִיצוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ" און סִידוּר "יְשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל") אִיז אַמָאל דוּרְכְגֶעגַאנְגֶען חוֹל־הַמוֹעֵד סוּכּוֹת פַּארְטָאג נֶעבְּן דִי סוּכָּה אִין זַיין וֶועג צוּ דִי שׁוּהל און דִי אַרְבָּעָה־מִינִים אִין זַיין הַאנְד. הָאט עֶר אַוֶועקְגֶעלֵייגְט דִי אַרְבָּעָה־מִינִים אִין אַ זַייט, צוּגֶעגַאנְגֶען צוּ דִי סוּכָּה און אִיהר

גֶעגֶעבְּן אַ קוּש.

הַצַדִיק רַבִּי דָוִד בִּידֶערְמַאן פְלֶעגְט קוּמֶען בַּאזוּכְן בַּיי רַבִּי מָאטַאלֶע חוֹל הַמוֹעֵד סוּכּוֹת. הָאט עֶר זִיךְ אוֹיסְגֶעדְרִיקְט: אַה! אוּשְׁפִּיזִין עִילָאִין אִין אַ גֶעהוֹיבֶּענֶע סוּכָּה, בַּיי אַ גֶעהוֹיבֶּענֶעם צַדִיק!

וָואס אֵייגְנְטְלַאךְ אִיז גֶעוֶוען דִי סוּכָּה? מִיט וָואס הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעדְרִיקְט אִיהר שֵׁיינְקַייט וָואס הָאט גֶעוָוארְפְן שִׂמְחַת־יוֹם־טוֹב אוֹיף דִי גַאנְצֶע סְבִיבָה? וָואס אִיז דֶער סוֹד פוּן אִיהר בֶּעזוּנְדֶערְקַייט?

גֶערֶעדְט הָאט מֶען אַז דִי סוּכָּה־בְּרֶעטֶער הָאט דֶער צַדִיק גֶעבְּרֵיינְגְט מִיט זִיךְ פוּן רוּסְלַאנְד קוּמֶענְדִיג קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַלְס יְרוּשָׁה פוּן זַיינֶע גְרוֹיסֶע עֶלְטֶערְן, דִי צַדִיקִים פוּן טְשֶׁערְנָאבְּלֶער גֶזַע. זֵייעֶר חֵן אוּן רֵיינְקַייט הָאט זִיךְ אָפְּגֶעשְׁפִּיגְלְט אִין אָט דִי דְפָנוֹת.

אִין יָאהר תרס״ה, וֶוען רַבִּי מָאטַאלֶע אִיז גֶעקוּמֶען אִין לַאנְד דוּרְכְן יַפוֹ׳עֶר פָּארְט, אִיז עֶר אַרָאפּ צוּזַאמֶען מִיט זַיינֶע חֲפֵצִים, הָאט דֶער אַרַאבֶּער וָואס נֶעמְט אַרָאפּ דִי זַאכְן פוּן דִי וָואס

קומֶען אַריין פון די שִיף, בַּאמֶערְקְט אַ פָּאר בְּרֶעטֶער וָואס דֶער רֶבִּי הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט מִיט זִיךְ פון אויסְלַאנְד. רופְט זִיךְ אָן דֶער אַראבֶער אויף זַיין שְׁפְּרַאךְ: וָואס קְלֶערְט דֶער רַבִּי אַז עֶס אִיז שׁוֹין נִישְׁטָא קֵיין הָאלְץ אִין פַּאלַאסְטִין אַז אִיהר דַארְפְּט בְּרֵיינְגֶען פון דְרוֹיסְן?... רֶעדְנְדִיג אַזוֹי הָאט עֶר גֶעבְּרִיקֶעט אִין דִי בְּרֶעטֶער.

דֶער רֶבִּי הָאט רֶעאַגִירְט אויף דֶעם און גֶעזָאגְט צו זַיינֶע מֶענְטְשְׁן: די גוֹיִם הָאבְּן פַּיינְט דִי סוּכָּה מֶער פון אַנְדֶערֶע זַאכְן. די חז״ל זָאגְן אַז לֶעָתִיד לָבוֹא וֶועלְן דִי גוֹיִם בְּרִיקֶען זֵייעֶרֶע סוּכּוֹת (מְס׳ עֲבוֹדָה זָרָה דַף ג.)

אַנְדֶערֶע הָאבְּן צוגֶעלֵייגְט אַז דִי וֶוענְט הָאבְּן זִיךְ אויסְגֶעצֵייכְנְט מִיט וואוּנְדֶערְבַּארֶע קונְסְטְלִיכֶע בַּאפוצוּנְגֶען וָואס דִי רֵיינֶע הֶענְט פון רַבִּי מָאטַאלֶע הָאבְּן עֶס אַלֵיין אויסְגֶעאַרְבֶּעט — וִוי בַּאוואוּסְט זַיינֶען רַבִּי מָאטַאלֶע׳ס הֶענְד פֶּעהִיג גֶעוֶוען אויסְצוּמָאלְן וואוּנְדֶערְבַּארֶע מָאלֶערַיי — אויף דִי בְּרֶעטֶער פון זַיין סוּכָּה. אַנְדֶערֶע הָאבְּן גֶעזֶעהן אִין דִי מָאלֶערַיי צִירוּפֵי־אוֹתִיוֹת און הִימְלִישֶׁע יִחוּדִים וָואס דִי פְּשׁוּטֶע אויג הָאט עֶס נִישְׁט גֶעכַאפְּט. אַזוֹי

זַיינֶען גֶעוֶוען גֶעשְׁלָאסְן אִין דִי סוּכָּה פְּשַׁט און רֶמֶז צוּזַאמֶען.

זִיבְּן בְּרֶעטֶער (פּאַרְוַואנֶעס) הָאט רַבִּי מָאטַאלֶע גֶעבְּרֵיינְגְט מִיט זִיךְ קוּמֶענְדִיג אִין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. דִי זִיבְּן בְּרֶעטֶער הָאבְּן אַיינְגֶעוִויקְלְט אִין זִיךְ אַ גַאנְצֶע הִיסְטָארְיֶע. זֵיי זַיינֶען אַרִיבֶּער גֶעגַאנְגֶען צוּ אִיהם בִּירוּשָּׁה פון זַיין עֶלְטֶער־עֶלְטֶער זֵיידְן רַבִּי נָחוּם גָאוֹן דֶער פָּאטֶער פון הַקָדוֹשׁ רַבִּי אַרְיֵה לֵייבּ אוֹסְטֶערְזֶעצֶער (וֶועלְכֶער הָאט גֶעלֶערְנְט מִיטְן בַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָדוֹשׁ צוּזַאמֶען). דִי סוּכָּה אִיז אַרִיבֶּערְגֶעגַאנְגֶען צוּ זַיין זוּהן רַבִּי צְבִי, נַאכֶער הָאט עֶס גֶע׳יַרְשְׁ׳נְט זַיין זוּהן דֶער גְרוֹיסֶער טְשֶׁערְנָאבְּלֶער מַגִיד רַבִּי מְנַחֵם נָחוּם, מְחַבֵּר פון סֵפֶר "מְאוֹר עֵינַיִם" און תַּלְמִיד פון בַּעַל שֵׁם טוֹב. פון אִיהם אִיז עֶס אַרִיבֶּער צוּ זַיין זוּהן הַצַדִיק רַבִּי מָרְדְכַי טְשֶׁערְנָאבְּלֶער, נַאכֶער צוּ זַיין זוּהן רַבִּי יוֹחָנָן רַאחְמִיסְטְרִיוְוקֶער, דֶער פָּאטֶער פון רַבִּי מָאטַאלֶע וָואס הָאט עֶס גֶעבְּרֵיינְגְט קֵיין יְרוּשָׁלַיִם.

עֶס זַיינֶען גֶעוֶוען זִיבְּן בְּרֶעטֶער וָואס הָאבְּן זוֹכֶה גֶעוֶוען זִיךְ צוּ גֶעפִינֶען אִין אַזֶעלְכֶע הֵיילִיגֶע

שְׁטִיבֶּער, און וָואס זֵייעֶר גְלַייכְן אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען אוֹיף דֶער וֶועלְט — אָט דִי הָאבְּן גֶעבִּילְדֶעט דֶעם מִזְרַח־וַואנְד אִין רַבִּי מָאטַאלֶעס סוּכָּה. אוֹיף יֶעדְן בְּרֶעט אִיז גֶעוֶוען אוֹיפְגֶעשְׁרִיבְּן אֵיינֶע פוּן דִי הֵיילִיגֶע "סְפִירוֹת" פוּן תּוֹרַת הַנִסְתָּר ווִי: חֶסֶד — גְבוּרָה — תִּפְאֶרֶת — נֶצַח — הוֹד — יְסוֹד — מַלְכוּת. דִי וֶוערְטֶער הָאט וַוייזְט אוֹיס אוֹיפְגֶעשְׁרִיבְּן דֶער זוֹהֵן פוּן רַבִּי נָחוּם גָאוֹן, אוּן רַבִּי מָאטַאלֶע הָאט אוֹיסְגֶעקְרִיצְט נֶעבְּן דִי אוֹתִיוֹת דִינִינְקֶע קְרֵיינְדְלַאךְ וָואס קֵיינֶער הָאט עֶס נִישְׁט גֶעקֶענְט לֵיינֶען אָן אַ פַארְגְרֶעסֶער גְלָאז. דֶעם סוֹד פוּן דִי קְרֵיינְדְלַאךְ (תַּגִין) הָאט קֵיינֶער נִישְׁט גֶעקֶענְט עֶנְטְשֵׁיידְן.

מַאכְט זִיךְ אַמָאל אוּן דֶער מְקוּבָּל רַבִּי חַיִים שָׁאוּל דְוֵוייק אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען סוּכּוֹת צוּ רַבִּי מָאטַאלֶען אִין סוּכָּה, אוּן זִיךְ אַיינְגֶעקוּקְט אוֹיף דִי וֶוערְטֶער וָואס זַיינֶען גֶעוֶוען אוֹיסְגֶעקְרִיצְט אוֹיף דִי בְּרֶעטֶער פוּן מִזְרַח־זַייט. הָאט עֶר זִיךְ אָנְגֶערוּפְן: "הֵאִיר פְּנֵי הַמִזְרָח" (דֶער מִזְרַח לַייכְט).

הָאבְּן דִי אָנְוֶועזְנְדֶע פַארְשְׁטַאנֶען אַז דָא מוּז שְׁטֶעקְן גְרוֹיסֶע סוֹדוֹת.

איז שוין לײכט זיך פֿאַרצושטעלן װי גרױס איז געװען דאָס ערשטױנונג פֿון די ירושלימער אידן װען זײ האָבן זיך דערװאוסט, אין יאָהר תרע״ה, אַז די װאונדערבאַרע סוכּה איז פֿאַרשװאונדן געװאָרן, און רבּי מאָטאַלע זיצט אין אַ אַנדערע פּשוטע סוכּה.

װאו איז דעם רבּינס סוכּה? — פֿרעגן חסידים אײנער דעם אַנדערן.

פֿרעגט מען רבּי חיים הערש פּעסטער (אײזנבאַך), װעלכער איז געװען אַ בן־בּית בּײ רבּי מאָטאַלען: װאו איז דעם רבּינס סוכּה? — הױבּט ער מיט די פּלײצעס און דרײט זיך אַרױס. אָט דער באַװעגונג פֿאַרגרעסערט נאָך מעהר דאָס געהײמניס װאָס נעמט אַרום דאָס פֿאַרשװאונדן װערן פֿון די סוכּה.

עס איז שוין אַריבּער דער סוכּות פֿון יאָהר תרע״ה, אױך שמחת תּורה און אסרו־חג, אָבּער דער װאונדער פֿון די חסידים װעגן רבּינס סוכּה איז נאָך נישט פֿאַרשװאונדן.

האָט געזעהן רבּי מאיר אײכלער, פֿון די

שאַרפֿע חסידים בײַ רבי מאַטאַלען, אַז דער עולם הערט נישט אויף צו רעדן װעגן די סוכּה, רופֿט ער זיך אָן צו זיי:

— הערט אויס װאָס איך װעל אײַך דערצײלן װאָס איך אַלײן האָב געהערט פֿון רבין װאָס האָט עס דערצײלט פֿון זײַן זײדן הצדיק רבי מרדכי טשערנאָבלער (דער זוהן פֿון רבי נחום הגדול, געבאָרן תק״ל און נסתלק געװאָרן תקצ״ח). די מעשׂה איז אַזוי געװען:

אין חודש חשון פֿון יאָהר תקנ״ח, װען עס איז נסתלק געװאָרן הצדיק רבי מנחם־נחום פֿון טשערנאָבל, דער מחבר פֿון "מאור עינים" — איז טונקל געװאָרן דער הימל אין טשערנאָבל, און די זון האָט נישט געשײַנט אין גאַנצן געגנט ביז ענדע די זיבן טרויער־טעג און אויך די לבֿנה און די שטערן האָבן זיך נישט באַװיזן צוליב די שװאַרצע געדיכטע װאָלקענעס װאָס האָבן פֿאַרדעקט די שטאָט. גאַנץ טשערנאָבל האָט געטרויערט. אַפֿילו די גוים פֿון שטאָט זײַנען אַרום טרויעריג די גאַנצע װאָך.

טְשֶׁערְנָאבְּל הָאט זִיךְ עֶטְוָואס בַּארוּהִיגְט אוּן גֶעשְׁטַארְקְט בַּאקוּמֶענְדִיג דִי יְדִיעָה אַז עֶס קוּמְט אִין שְׁטָאט אַ גְרוֹיסֶער פֶּערְזָאן הַגָאוֹן הַצַדִיק רַבִּי שְׁנֵיאוֹר זַלְמָן פוּן לַאדִי, דֶער בַּעַל הַתַּנְיָא, וָואס קוּמְט בֶּעזוּנְדֶער צוּ טְרֵייסְטְן דֶעם זוּהן רַבִּי מָרְדְכַי אוּן דִי גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע אוּן אַלֶע חֲסִידִים.

וֶוען דִי יְדִיעָה אִיז גֶעקוּמֶען, אִיז דִי גַאנְצֶע שְׁטָאט אַרוֹיס אַנְטְקֶעגְן אִיהם. דִי שְׁטָאט הָאט פָּשׁוּט גֶעלוֹיכְטְן אוּן גֶעוָוארְפְן פְּרַאכְט אוֹיף אַלֶעמֶען.

דִי גַאנְצֶע לֵיינְג אוֹיס פוּן אַרַיינְגַאנְג צוּ דִי שְׁטָאט בִּיז דִי גַאס וואוּ עֶס וואוֹינְט רַבִּי מָרְדְכַי טְשֶׁערְנָאבְּלֶער, הָאבְּן זִיךְ טוֹיזְנְטֶער מֶענְטְשְׁן גֶעשְׁטוּפְּט כְּדֵי אִיהם צוּ זֶעהן. צוּם גְרוֹיסְן וואוּנְדֶער הָאט קֵיינֶער פוּן זֵיי נִישְׁט גֶעגֶעבְּן "שָׁלוֹם" דֶער צַדִיק, אַזַא פַּחַד הָאבְּן גֶעוָוארְפְן זַיינֶע פַייעֶר־שְׁפְּרִיצְנְדִיגֶע אוֹיגְן.

דֶער רַב (ווִי מֶען רוּפְט אִיהם) אִיז אַרַיין צוּ רַבִּי מָרְדְכַי׳ן אִין שְׁטוּבּ אוּן גֶעטְרֵייסְט אִיהם. צְווִישְׁן דִי אִיבֶּערִיגֶע הָאט דֶער רַב אִיהם דֶערְצֵיילְט

וִוי פָּאלְגֶענְד:

— דֶער גְרוֹיסֶער מַגִיד פוּן מֶעזְרִיטְש, הָאט אַמָאל גֶעזָאגְט צוּ זַיינֶע תַּלְמִידִים, אַז עֶר פַארְמָאגְט אַ גְרוֹיסֶע נְשָׁמָה וָואס עֶר קֶען עֶס גֶעבְּן פַאר אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע תַּלְמִידִים, אָבֶער עֶר וֵוייסְט נָאךְ נִישְׁט צוּ וֶועמֶען.

וֶוען זַיין תַּלְמִיד דֶער צַדִּיק רַבִּי אַהֲרֹן הַגָּדוֹל פוּן קַרְלִין אִיז נִסְתַּלֵק גֶעוָוארְן, הָאט דֶער מַגִיד גֶעזָאגְט צוּ זַיין תַּלְמִיד רַבִּי נָחוּם טְשֶׁערְנָאבְּלֶער עֶר זָאל פָאְרן קֵיין קַרְלִין צוּם צִיוּן פוּן רַבִּי אַהֲרֹן, אִיהם זָאגְן אִין נָאמֶען פוּן זַיין רֶבִּין דֶער מַגִיד: אַזוֹי וִוי עֶס אִיז גֶעבְּלִיבְּן צוּ רַבִּי אַהֲרֹן אַ קְלֵיין יְתוֹמָה'לֶע חַיָה־שָׂרָה, אוּן אַזוֹי וִוי בַּיי רַבִּי נָחוּם וֶועט גֶעבָּארְן וֶוערְן דִי הוֹיכֶע נְשָׁמָה — זָאלְן בֵּיידֶע חֲתוּנָה הָאבְּן.

רַבִּי נָחוּם טְשֶׁערְנָאבְּלֶער הָאט אַזוֹי גֶעטְהוּן, עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּם צִיוּן אִין קַרְלִין, נַאכֶער צוּם מַגִיד, אוּן פוּן דָארְטְן אִיז עֶר אַהֵיים גֶעפָארְן. בִּיז אַ יָאהר אִיז בַּיי אִיהם גֶעבָּארְן גֶעוָוארְן דָאס קִינְד וֶועמֶען עֶר הָאט אַ נָאמֶען גֶעגֶעבְּן מָרְדְּכַי וָואס אִין

יָאהרְן אַרום הָאט עֶר גֶענוּמֶען די חַיָה־שָׂרָה און גֶעהַאט מִיט אִיהר די דְרַיי זִיהן: רַבִּי אַהֲרֹן טְשֶׁערְנָאבְּלֶער, רַבִּי מֹשֶׁה פון קְרָאסְטְשָׁאוו, רַבִּי יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל פון טְשֶׁערְקַאס און אֵיין טָאכְטֶער.

דֶערְצֵיילְט וַוייטֶער דֶער רַב:

דֶער "תְּנָאִים" פון רַבִּי מָרְדְכַי מִיט די יְתוֹמָה'לְע פון רַבִּי אַהֲרֹן קַארְלִינֶער, אִיז פָארְגֶעקוּמֶען אִין שְׁטוּבּ פון דֶעם מַגִיד, און די גַאנְצֶע "חַבְרַיָה קַדִישָׁא" אִיז דָארְטְן גֶעוֶוען. מִיטְן לֵיינֶען דֶעם תְּנָאִים הָאט דֶער מַגִיד מְכַבֵּד גֶעוֶוען הַצַדִיק רַבִּי מְנַחֵם־מֶענְדְל פון וויטֶעפְּסְק (מְחַבֵּר סֵפֶר "פְּרִי הָאָרֶץ" און לִיגְט אִין טְבֶרְיָה). וֶוען רַבִּי מֶענְדְל אִיז גֶעקוּמֶען צוּ די וֶוערְטֶער "חַיָה שָׂרָה בַּת הָרַב רַבִּי אַהֲרֹן הָעוֹמֵד מִצַד בִּתּוֹ הַכַּלָה", הָאט גֶע'חַלְשְׁט רַבִּי מֶענְדְל און מֶען הָאט אִיהם נִישְׁט גֶעקֶענְט דֶערְמִינְטֶערְן, בִּיז דֶער מַגִיד אַלֵיין הָאט אַרוּיפְגֶעלֵייגְט זַיין הַאנְד אויף זַיין פְּלֵייצֶע זָאגְנְדִיג:

— וָואס הָאסְטוּ זִיךְ אַזוֹי דֶערְשְׁרָאקְן? הָאסְטוּ נָאךְ קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעזֶעהן רַבִּי אַהֲרֹן'עֶן אַז דוּ

ציטערסט אזוי?

רבי מענדל האט זיך אויפגעמינטערט און געזאגט דעם מגיד:

איך האב זיך דערשראקן ווייל איך האב איהם געזעהן מיט שניי־ווייסע לייכטנדע קליידער וואס לויט א קבלה וואס איך האב, זיינען אזעלכע לבושים בלויז פאר איינעם א יחיד אין דור אדער פאר צוויי אין דור. אויף אזוי ווייט האב איך זיך נישט פארגעשטעלט די גרויסקייט פון רבי אהרן.

האט דער מגיד זיך אנגערופן מיט זיין גרויס ענוות:

— איך זעה בכלל גארנישט.

און דאס האט דערציילט דער רב.

דאס אלעס דערציילט פאר די חסידים רבי מאיר אייכלער. רופן זיך אן יונגעלייט:

— וואס פארדרייט איהר אונז מיט אנדערע מעשיות, מיר ווילן וויסן וואס איז מיט די סוכה? דאס איז א ירושה פון דורות. וואו איז עס

אַהײנגעקומען?

זאָגט זײ װײטער רבּי מאיר:

— איך קען אײך בּארוהיגן. זי איז נישט געגנבעט געװאָרן. די סוכּה פון רבּין װעט נישט געגנבעט און נישט פאַרלאָרן. איך װעל אײך בּרײנגען אַ בּעװײז. אין עשׂרת ימי תּשובה פון שנת תר״ע איז פאַרלאָרן געװאָרן אײנע פון די בּרעטער פון סוכּה, דאָס איז געװען דער זיבּעטער בּרעט פון מזרח־װאַנד, װאָס אויף איהר איז געװען אויסגעמאָהלט ״מלכות״. האָט מען עס געזוכט און נישט געפונען. די חסידים האָט עס זײער װײ געטהון.

האָבּן די חסידים דערצײלט דעם רבּין װעגן דעם. האָט ער זײ געזאָגט בּארוהיגנדיג זײ: נאָך ״יסוד״ קומט ״מלכות״ — — —

עס גײט נישט אַריבּער קײן קורצע װײלע און דער בּרעט איז געפונען געװאָרן. זעהט איהר דאָך יונגעלײט אַז מען דאַרף נישט זאָרגן װעגן רבּינס סוכּה.

— אָבֶער גֶעוואַלד — טַעְנָה'ט הרה"ח רַבִּי דָוִד וַויינגַארְטְן — וָואס אִיז מִיט דִי סוּכָּה פוּן רֶבִּין, וואו אִיז עֶס פַארְשְׁוואוּנְדְן גֶעוָוארְן. עֶס אִיז דָאךְ שׁוֹין אַרִיבֶּער סוּכּוֹת אוּן דִי סוּכָּה אִיז נִישְׁטָא!

רוּפְט זִיךְ אָן הרה"ח רַבִּי מֶענְדְל פַּאקְשֶׁער, דֶערְזֶעהֶענְדִיג וִוי מֶען דְרִיקְט אוֹיף זַיין פְרַיינְד רַבִּי מֵאִיר (אוֹיךְ זַיין מְחוּתָּן):

— אִיהר ווִילְט דַוְקָא וויסְן וָואס אִיז מִיט דִי סוּכָּה — אָט אִיז רַבִּי חַיִּים יוֹסֵף גָאטְלִיבּ, פְרֶעגְט אִיהם, עֶר וֵוייסְט... עֶר וֶועט אַייךְ גֶעוִויס דֶערְצֵיילְן.

*

דֶערְוַוייל רוּקְט זִיךְ שׁוֹין אַוֶועק דֶער חוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי אוּן עֶס קוּמְט שׁוֹין חוֹדֶשׁ חֶשְׁוָן פוּן יָאהר תרע"ה. דִי וֶועלְט מִלְחָמָה אִיז נָאךְ אִין פוּהלְן בְּרֶען, אוּן עֶס וַוייזְט זִיךְ נָאךְ נִישְׁט קֵיין עֶנְדֶע. פַארְקֶערְט, עֶס פַארְוִויקְלְט זִיךְ אוּן נֶעמְט אַרוּם מֶעהר מְדִינוֹת. דֶער הוּנְגֶער אוּן דִי מַחֲלוֹת מַאכְן אַ חוּרְבָּן פוּן דֶעם יְרוּשָׁלַיְמֶער יִשּׁוּב. יֶעדְן טָאג אוּן

זַיינֶע צָרות. די אִידִישֶׁע בִּירְגֶער פַּאלְן אונְטֶער דֶעם לַאסְט און זֵייעֶרֶע אוֹיגְן זַיינֶען גֶעוֶוענְדֶעט צום הִימְל.

עֶס קומְט דֶער טָאג י״א חֶשְׁוָן, דֶער יָאהרְצַייט פון דֶעם צַדִיק רַבִּי מְנַחֵם־נָחום פון טְשֶׁערְנָאבְּל, מְחַבֵּר פון סֵפֶר ״מְאוֹר עֵינַיִם״. חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה זַיינֶען זִיךְ צוזַאמֶענְגֶעקומֶען, ווי דֶער מִנְהָג אִיז יֶעדְן יָאהר, צו אַ סְעודַת־מִצְוָה אִין בֵּית מִדְרָשׁ פון רַבִּי מָאטַאלֶע. צְווִישְׁן די אִיבְּרִיגֶע זַיינֶען דָארְטְן גֶעקומֶען הַצַדִיק רַבִּי דָוִד בִּידֶערְמַאן, הַמְקובָּל רַבִּי יום טוב יְדִיד הַלֵוִי א.א.וו.

אִין מִיטְן די סְעודָה און רַבִּי מָאטַאלֶע הָאט אִיבֶּערְגֶעזָאגְט די פִינְף און צְוַואנְצִיג וֶוערְטֶער פון הֵיילִיגְן בַּעַל שֵׁם טוב וָואס וֶוערְן דֶערְמַאנְט אִין סֵפֶר ״מְאוֹר עֵינַיִם״ און נַאכֶער די פֶּערְצְן וֶוערְטֶער וָואס וֶוערְן דָארְטְן דֶערְמַאנְט פון זַיין רֶבִּין דֶער מֶעזְרִיטְשֶׁער מַגִיד. נַאכֶער הָאט עֶר גֶעמַאכְט אַ סִיוּם אוֹיף מַסֶכֶת סוּכָּה וָואס עֶר הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן אוֹיף מָארְגְן פון יום כִּפּוּר. אַ הֵיילִיגֶער צִיטֶער הָאט גֶעהֶערְשְׁט אִין בֵּית מִדְרָשׁ וֶוען עֶס הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט דָאס קוֹל פון רֶבִּין ווי עֶר עֶנְדִיגְט די גְמָרָא

סוּכָּה מִיט דִי וֶוערְטֶער "טוֹב לַצַדִיק טוֹב לִשְׁכֵנוֹ" (וואוּיל דֶעם צַדִיק — וואוּיל זַיין שָׁכֵן) וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק "אִמְרוּ צַדִיק כִּי טוֹב, כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ".

פַאר בִּרְכַּת הַמָזוֹן הָאט רַבִּי מָאטַאלֶע גֶענוּמֶען דֶערְצֵיילְן, נִישְׁט וִוי זַיין שְׁטֵייגֶער, דִי מַעֲשֶׂה וָואס וֶוערְט גֶעבְּרֵיינְגְט אִין חז"ל (סַנְהֶדְרִין מ"ד. רש"י):

— עֶס אִיז גֶעשְׁטָארְבְּן אַ גֶעוִוּיסֶער רָשָׁע. אִין דֶעם טָאג אִיז אוֹיךְ גֶעשְׁטָארְבְּן אַ גְרוֹיסֶער מֶענְטְשׁ וָואס דִי גַאנְצֶע שְׁטָאט הָאט אִיהם אָפְּגֶעגֶעבְּן כָּבוֹד בַּיי זַיין לְוַיָה. אִין דִי זֶעלְבֶּע צַייט אִיז פָּארְגֶעקוּמֶען דִי לְוַיָה פוּן דֶעם רָשָׁע בְּלוֹיז דוּרְךְ זַיינֶע קְרוֹבִים. זַיינֶען בֵּיידֶע לְוַויוֹת גֶעוֶוען אִין דִי זֶעלְבֶּע צַייט. אִין מִיטְן זַיינֶען זֵיי בַּאפַאלְן רוֹיבֶּערְס אוּן דִי אַלֶע בַּאגְלֵייטֶער זַיינֶען זִיךְ צוּלָאפְן. בְּלוֹיז אֵיין תַּלְמִיד אִיז גֶעבְּלִיבְּן מִיט זַיין רֶבִּין אוּן זִיךְ נִישְׁט גֶערִיהְרְט פוּן זַיין אָרוֹן.

וֶוען דִי רוֹיבֶּערְס זַיינֶען אַוֶועק הָאבְּן זִיךְ אַלֶע אוּמְגֶעקֶערְט צוּ דִי לְוַויוֹת. דֶער גְרוֹיסֶער עוֹלָם צוּם אָרוֹן פוּן חָכָם אוּן צַדִיק, אוּן דִי קְרוֹבִים צוּ זֵייעֶר

קָרוֹב. אִיז אָבֶער דַאן גֶעשֶׁעהן אַ טָעוּת. דֶער גְרוֹיסֶער עוֹלָם אִיז צוּגֶעקוּמֶען צוּם אָרוֹן פוּן רָשָׁע מֵיינֶענְדִיג אַז דָאס אִיז דֶער צַדִיק; דִי קְרוֹבִים פוּן רָשָׁע הָאבְּן זִיךְ אָפְּגֶעגֶעבְּן מִיטְן אָרוֹן פוּן צַדִיק מֵיינֶענְדִיג אַז דָאס אִיז זֵייעֶר קָרוֹב. כָּאטְשׁ דֶער תַּלְמִיד הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶערִיהרְט פוּן זַיין רֶבִּינְס אָרוֹן אוּן גֶעשְׁרִיגְן אַז אַלֶע הָאבְּן אַ טָעוּת, הָאט מֶען אִיהם נִישְׁט גֶעהֶערְט. הָאט דֶער חָכָם גֶעהַאט אַ לְוַיָה פוּן אֵיינְצֶעלֶע פְּרָאסְטֶע מֶענְטְשְׁן אוֹיסֶערְן תַּלְמִיד, אוּן דֶער רָשָׁע הָאט גֶעהַאט אַ רִיזִיגֶע לְוַיָה פוּן גְרוֹיסֶע מֶענְטְשְׁן.

הָאט זִיךְ דֶער תַּלְמִיד שְׁטַארְק גֶעעֶרְגֶערְט. וָואס פַאר אַ זִינְד אִיז בֶּעגַאנְגֶען זַיין רֶבִּי וָואס אִיז בַּאגְרָאבְּן גֶעוָוארְן מִיט בִּזְיוֹנוֹת? אוּן פַארְוָואס הָאט זוֹכֶה גֶעוֶוען דֶער רָשָׁע צוּ אַזַא כָּבוֹד?

הָאט זִיךְ זַיין רֶבִּי גֶעוִויזְן צוּ אִיהם אִין חָלוֹם אוּן גֶעזָאגְט צוּ זַיין תַּלְמִיד:

— דַארְפְסְט זִיךְ נִישְׁט עֶרְגֶערְן וֶועגְן דֶעם. קוּם וֶועל אִיךְ דִיר וַוייזְן מַיין אָרְט אִין גַן עֵדֶן מִיט וָואס פַאר אַ כָּבוֹד מֶען פִיהרְט זִיךְ מִיט מִיר, אוּן

קום וועל איך דיר ווייזן יענעם רשע אין גיהנום. אבער דא איז געשעהן אזא זאך. איך האב אמאל געהערט ווי מען פארשעמט א תלמיד חכם און איך האב נישט מוחה געווען — דעריבער בין איך באשטראפט געווארן. און דער רשע האט אמאל צוגעגרייט א סעודה פארן שר פון שטאט, און יענער איז נישט געקומען, האט ער עס געשיקט צו ארימע לייט — האט מען איהם באצאלט דערפאר.

דער רבי האט געענדיגט דערציילן, אבער דער עולם פארשטייט נישט וואס ציהלט דער רבי מיט די מעשה, און וואס פאר א שייכות האט עס מיט היינטיגן טאג.

אויף מארגן, י"ב חשון האט מען זיך דערוואוסט וואס דער רבי האט געמיינט מיט זיין מעשה.

אין די ערשטע וועלט מלחמה, איז פלוצים אויסגעוואקסן א פארשוין אין ירושלים מיטן נאמען "לייבקע ביאליסטאקער". ער האט זיך פארקויפט פארן טייוול און געווארן א מסור און א

מַלְשִׁין. עֶר פְלֶעגְט אִיבֶּערְגֶעבְּן נֶעמֶען פון אִידִישֶׁע יונְגֶעלַייט צו די טֶערְקִישֶׁע רֶעגִירונְג מֶען זָאל זֵיי נֶעמֶען אִין מִילִיטֶער. דָאס זַיינֶען גֶעוֶוען יונְגֶעלַייט וָואס הָאבְּן זִיךְ בַּאהַאלְטְן פַאר די טֶערְקִישֶׁע מִילִיטֶער און עֶר הָאט זֵיי אַנְטְפְּלֶעקְט און זֵיי אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן צו די מִילִיטֶער דִינְסְט. צֶענְדְלִיגֶער יונְגֶעלַייט זַיינֶען דורְךְ אִיהם גֶעכַאפְּט גֶעוָוארְן, אַנְדֶערֶע זַיינֶען פַארְשִׁיקְט גֶעוָוארְן אִין פְרָאנְט און זֵיי הָאבְּן זִיךְ נִישְׁט אומְגֶעקֶערְט. די וַוייבֶּער זַיינֶען גֶעבְּלִיבְּן אַלְמָנות און אַנְדֶערֶע עֲגונות. דֶער פַּחַד פון דֶעם מָסור אִיז גֶעוֶוען שְׁרֶעקְלִיךְ. עֶר הָאט גֶעקֶענְט אַלֶע גֶעסְלַאךְ און ווינְקְלַאךְ פון די אַלְטֶע שְׁטָאט און מֶען הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶעקֶענְט אויסְבַּאהַאלְטְן פַאר אִיהם.

בִּיאַלִיסְטָאקֶער אִידְן וָואס זַיינֶען גֶעזֶעסְן אִין די אַלְטֶע שְׁטָאט און וֶועלְכֶע הָאבְּן אִיהם גֶעקֶענְט פון דֶער הֵיים — פְלֶעגְן דֶערְצֵיילְן און עֶרְקְלֶערְן ווי אַזוֹי אִיז עֶר אויסְגֶעוָואקְסְן אַזַא "תַּכְשִׁיט". זֵיי הָאבְּן גֶעזָאגְט אַז די מוטֶער זַיינֶע הָאט נִישְׁט אַכְטונְג גֶעגֶעבְּן און פְלֶעגְט גֵיין אִין שְׁטוּב מִיט די בְּלויזֶע הָאר פון קָאפּ; אַנְדֶערֶע הָאבְּן ווִידֶער

דֶערְצֵיילְט אַז זִי פְלֶעגְט מַאכְן לֵיצָנוּת אוֹיף דִי ווַייבֶער וָואס גֶעבְן אַכְטוּנְג בַּיים מֶעלְקְן דִי מִילַאךְ פוּן דִי גוֹיאִישֶׁע שְׁטַאלְן וָואס זַיינֶען גַאנְץ וַוייט פוּן שְׁטָאט. אַזַא פִּיהרוּנְג אִין צְנִיעוּת אוּן לֵיצָנוּת פְּרַאוֶועןן — אִיז גֶעוֶועןן דֶער גוֹרֵם צוּ אַזַא פַאְרדָארְבֶּענֶער זוּהן.

מַאכְט זִיךְ אַ טָאג אוּן לֵייבְּקֶע זִיצְט בַּיים טוֹיעֶר פוּן דִי "קִישְׁלֶע" (נֶעבְן יַפוֹ'עֶר טוֹיעֶר) אוּן טְרִינְקְט זִיךְ גֶעמִיטְלִיךְ שְׁוַוארְצֶע טֶערְקִישֶׁע קַאוֶוע. פְּלוּצִים פַאלְט עֶר אַרוּנְטֶער אוּן שְׁטַארְבְּט אָפּ. לוֹיט אַ בַּאפֶעהל פוּן דִי רֶעגִירוּנְג, הָאט מֶען גֶעדַארְפְט פְּרַאוֶועןן אַ גְרוֹיסֶע אָפִיצִיעֶלֶע לְוַיָה, אוּן דִי אִידְן הָאבְן גֶעדַארְפְט בִּשְׁעַת דִי לְוַיָה פַארְמַאכְן זֵייעֶרֶע קְלֵייטְן אִין דִי אַלְטֶע שְׁטָאט.

אִין דֶעם טָאג אִיז נִפְטַר גֶעוָוארְן אִין יְרוּשָׁלַיִם אֵיינֶער פוּן דִי בַּאהאלְטֶענֶע צַדִיקִים רַבִּי בָּרוּךְ פִּינְטְשִׁיק, פוּן דֶער שְׁטָאט וַוייטְצְן אִין אוּנְגַארְן. הַגָאוֹן רַבִּי יְשַׁעְיָה זִילְבֶּערְשְׁטֵיין הָאט עֵדוּת גֶעזָאגְט אוֹיף אִיהם אַז עֶר אִיז ווִי אַ קִינְד פוּן אֵיין יָאהר אָן עֲבֵירוֹת!

לויטן טערקישן געזעץ אין די צייט פון די מלחמה, האט מען נישט געטארט מאכן לויות נאר איין שעה אין טאג. דאס הייסט אז אלע לוויות זיינען געווען צוזאמען אין איין שעה. און דאס כדי צו פארמיידן צוזאמענקלייבונגען פון א סאך מענטשן אין איין ארט, וואס איז נישט געווען געוואונטשן אין א צייט פון א מלחמה. לויט דעם איז אויסגעקומען אז די לויה פון דעם צדיק מיט יענעם מלשין האבן געדארפט פארקומען אין איין צייט.

האט זיך אוועקגעשטעלט איינער פון די חכמי ירושלים און ערקלערט אז מען טאר נישט מאכן די לויה פון צדיק צוזאמען מיטן מלשין. מען דארף מותר זיין אויף דיין לעצטן כבוד און עס זאל נישט צוזאמען קומען מיט יענעם רשע.

אזוי איז טאקע געווען. ביי נאכט איז פארגעקומען א לויה פון צעהן חברה־לייט און איילנדיג איז פארגעקומען די לויה אן כבוד און אן הספדים. אין דער צייט וואס דעם מסור'ס לויה איז פארגעקומען מיט גרויס פאראד.

בַּיי דִי סְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ הָאט רַבִּי מָאטַאלֶע עֶרְקְלֶערְט וָואס דָא אִיז פָּארְגֶעקוּמֶען מִיט דִי צְוֵויי לְוַויוֹת, ווִי פָאלְגֶענְד:

דִי טֶערְקִישֶׁע רֶעגִירוּנְג הָאט אַמָאל אַרוֹיסְגֶעגֶעבְּן אַ גֶעזֶעץ אַז מֶען זָאל נִישְׁט פִיהרְן דִי מֵתִים מִיט דִי הֶענְט נָאר מִיט וֶועגֶענֶער. הָרַב הַמְקוּבָּל רַבִּי נַחְמָן אֶנְגִ׳יל (פוּן דִי רָאשֵׁי הַמְכַוְּונִים אִין דִי שׁוּהל "בֵּית אֵ־ל") אִיז גֶעגַאנְגֶען שַׁבָּת אִין אַלֶע שׁוּהלְן אוּן אָפְּגֶעהַאלְטְן דָאס לֵיינֶען כְּדֵי אוֹיפְמֶערְקְזַאם צוּ מַאכְן דִי מִתְפַּלְלִים מֶען זָאל נִישְׁט רוּהעֶן אוּן מְבַטֵל זַיין דִי גְזֵירָה. אִין אֵיינֶע פוּן דִי שׁוּהלְן וואוּ עֶס הָאט גֶעדַאוְונְט רַבִּי בָּרוּךְ פִּינְטְשִׁיק, הָאט עֶרְשַׁיינְט רַבִּי נַחְמָן דֶער מְקוּבָּל אוּן גֶעפְּרוּבְט צוּ זָאגְן וָואס עֶר הָאט גֶעוָואלְט, אִיז אַרוֹיס אַנְטְקֶעגְן אִיהם אֵיינֶער אַ מְחוּצָף אוּן פַארְשֶׁעמְט אִיהם בָּרַבִּים. רַבִּי בָּרוּךְ אִיז גֶעוֶוען וַוייזְט אוֹיס פַּארְנוּמֶען אוּן נִישְׁט מוֹחֶה גֶעוֶוען אוֹיף דֶעם בִּזָיוֹן פוּן דֶעם תַּלְמִיד חָכָם. נָאךְ דֶעם הָאט עֶר זִיךְ שְׁטַארְק מִצְטַעֵר גֶעוֶוען פַארְוָואס עֶר הָאט נִישְׁט מוֹחֶה גֶעוֶוען.

ווִידֶער הָאט זִיךְ גֶעפִירְט אִין יְרוּשָׁלַיִם אַז דִי

מְנַהֲלִים פון ״הַכְנָסַת אוֹרְחִים״ אִין דִי אַלְטֶע שְׁטָאט, פְלֶעגְן מַאכְן אַ גְרוֹיסֶע סוּכָּה אִין חָצֵר פון הַכְנָסַת אוֹרְחִים, און דִי אָרִימֶע לַייט פְלֶעגְן דָארְטְן קוּמֶען גַאנְץ סוּכּוֹת וואו זֵיי הָאבְן בַּאקוּמֶען זֵייעֶרֶע מָאלְצַייטְן יֶעדְן טָאג.

אִין דִי מִלְחָמָה, וֶוען עֶס הָאט גֶעפֶעהלְט הָאלְץ, זַיינֶען גֶעקוּמֶען דִי טֶערְקִישֶׁע פָּאלִיצַיי און גֶענוּמֶען אַלֶע בְּרֶעטֶער פון דִי סוּכָּה פון הַכְנָסַת אוֹרְחִים. זֵיי הָאבְן גֶעזָאגְט אַז דִי מִילִיטֶער דַארְף הָאבְן דִי בְּרֶעטֶער צוּ בְּרֶענֶען. דֶער צַעַר פון דִי אָרִימֶע לַייט אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר גְרוֹיס, וואו וֶועלְן זֵיי עֶסְן דֶעם סוּכּוֹת?

וֶוען דִי מַעֲשֶׂה אִיז גֶעקוּמֶען צוּפֶעלִיג צוּ דִי אוֹיעֶרְן פון לֵייבְּקֶע בִּיאַלִיסְטָאקֶער, אִיז עֶרְוֶועקְט גֶעוָוארְן אִין אִיהם דָאס אִידִישֶׁע פִּינְטְל, אִיז עֶר גֶעלָאפְן צוּם פַּאשֶׁע און גֶעפָאדֶערְט מֶען זָאל אָפְּגֶעבְן דִי בְּרֶעטֶער. זַיין וָוארְט הָאט גֶעהַאט אַ הַשְׁפָּעָה און דִי סוּכָּה אִיז ווִידֶער אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארְן.

דֶער צַדִיק הָאט, אַלְזָא בַּאקוּמֶען זַיין

"שְׁטְרָאף" אויף דֶער וועלְט מִיט זַיין שְׁטִילֶע לְוָיָה, און דֶער רָשָׁע אִיז בַּאלוינְט גֶעוָוארְן.

דִי מַעֲשֶׂה הָאט רַבִּי מָאטֶאלֶע דֶערְצֵיילְט בַּיי דִי סְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וֶוען דִי חֲסִידִים הָאבְּן גֶעהֶערְט אַז דֶער רֶבִּי רֶעדְט פון אַ סוּכָּה, הָאבְּן זֵיי זִיך דֶערְמַאנְט פון דִי שֵׁיינֶע פַארְשְׁוואונְדֶענֶע סוּכָּה. אֵיינֶער פון דִי חֲסִידִים, רַבִּי הֶערְשׁ עֶקְשְׁטֵיין הָאט זִיך גֶעוֶוענְדֶעט צום רֶבִּין:

— אֶפְשֶׁר קֶענֶען מִיר וִויסְן וואו אִיז פַארְשְׁוואונְדְן גֶעוָוארְן דֶעם רֶבִּינְס סוּכָּה?

אַ שְׁמֵייכְל הָאט זִיך צוּשְׁוֶועבְּט אויפְן רֶבִּינְס לִיפְּן און עֶר הָאט אַרַיינְגֶעזָאגְט אַ פָּאר וֶוערְטֶער שְׁטִילֶערְהֵייט אִין דִי אוירֶען פון הַצַדִיק רַבִּי דָוִד בִּידֶערְמַאן וָואס אִיז גֶעזֶעסְן נֶעבְּן אִיהם, אָבֶער קֵיינֶער הָאט עֶס נִישְׁט גֶעהֶערְט.

דֶערְוַוייל הָאט דֶערְלַאנְגְט רַבִּי חַיִים יְהוּדָא פֶעלְדְמַאן מַיִם־אַחֲרוֹנִים און מֶען הָאט גֶענוּמֶען בֶּענְטְשְׁן בִּרְכַּת הַמָזוֹן.

און דָאס רֶעטֶענִישׁ אִיז גֶעבְּלִיבְּן: וואו אִיז

דעם רביּנס סוכּה? — — —

*

שוין נאך חנוכּה. טראץ די צרות און ליידן פון די וועלט מלחמה וואס לייגט איהרע שווארצע צייכנס אויף די הונגעריגע און דארשטיגע ירושלים — ברענען די חנוכּה ליכטלאך אויף די טהירן, אין די הארץ פון די אידן האט זיך אנגעצונדן א פונק פון האפנונג צו בעסערע צייטן, אז השם יתברך וועט מאכן נסים אין די טעג, בימים ההם בזמן הזה.

ו׳ טבת. דער יאהרצייט פון הצדיק רבי יחזקאל הלבערשטאם זצ״ל דער שינעווער רב. טראץ דער פיינליכער הונגער, האט רבי שלמה ראטה, דער ראש כולל שומרי החומות, געמאכט א באשיידענע סעודה׳לע ביי זיך אין שטוב וואו עס האבן זיך באטייליגט חסידים ואנשי מעשה.

ביי די סעודה איז אנטפלעקט געווארן די מעשה מיט די פארשוואונדענע סוכּה.

אין ירושלים האט געלעבט א מקובל הצדיק

רַבִּי יום־טוב יְדִיד הַלֵוִי וָואס אִיז גֶעבָּארְן גֶעוָוארְן אִין אֲרַם־צוֹבָא אִין סוּרְיֶע. אִין יָאהר תר"ן אִיז עֶר גֶעקוּמֶען אִין דִי הֵיילִיגֶע לַאנְד. זַיין וואוֹינוּנְג אִיז גֶעוֶוען נֶעבְּן דֶעם וואוֹינוּנְג וואו שְׁפֶּעטֶער הָאט זִיךְ אַרַיינְגֶעצוֹיגְן רַבִּי מָאטַאלֶע. אַ גֶעוַואלְדִיגֶע לִיבְּשַׁאפְט הָאט זִיךְ אַנְטְוִויקֶלְט צְוִוישְׁן זֵיי בֵּיידֶע.

גֶעפִּירְט הָאט זִיךְ רַבִּי יום־טוב יְדִיד צוּ בֶּענְטְשְׁן אוֹיפְן אֶתְרוֹג פון רַבִּי מָאטַאלֶע, גַאנְץ סוּכּוֹת און טַאקֶע אִין דִי סוּכָּה פון רַבִּי מָאטַאלֶע. וֶוען רַבִּי יום טוב הָאט זִיךְ אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן און גֶעזָאגְט "עוּלוּ אוּשְׁפִּיזִין", הָאבְּן גֶעצִיטֶערְט דִי וֶוענְד פון דִי סוּכָּה פון זַיין הִתְלַהֲבוּת.

מַאכְט זִיךְ אַמָאל און אַ אִיד מִיטְן נָאמֶען ד. פַּרְחִי, פון דִי אַיינְוואוֹינֶער פון אֲרַם־צוֹבָא, הָאט עוֹלֶה גֶעוֶוען קֵיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל און זִיךְ בַּאזֶעצְט אִין יְרוּשָׁלַיִם. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַזַא אֵיינֶער וָואס אִיז אַרָאפּ פון אִידִישְׁן וֶועג און גַאנְץ וַוייט פַארְקְרָאכְן. אוֹיף דֶער עֶלְטֶער הָאט עֶר זִיךְ מִתְבּוֹנֵן גֶעוֶוען אִין זַיין שְׁלֶעכְטְן פַארְגַאנְגֶענְהַייט און בַּאשְׁטִימְט צוּ וֶוערְן אַ בַּעַל תְּשׁוּבָה. עֶר הָאט פַארְלָאזְט זַיין שְׁטָאט און גֶעקוּמֶען קֵיין יְרוּשָׁלַיִם מִיט אַ פֶּעסְטְן

אָפְּמַאךְ אַנְדֶערְשׁ צוּ וֶוערְן.

קוּמֶענְדִיג אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאט עֶר זִיךְ דֶערְמַאנְט אִין רַבִּי יוֹם טוֹב יְדִיד הַלֵוִי, נָאךְ פוּן אֲרַם-צוֹבָא, און אִיז אַרַיין צוּ אִיהם אִין שְׁטוּב, בֶּעטְן אִיהם עֶר זָאל אִיהם לֶערְנֶען דִי וֶועגְן פוּן תְּשׁוּבָה און אִיהם אַרוֹיסְגֶעבְּן אַ תִּיקוּן אוֹיף זַיין זִינְדִיגֶע פַארְגַאנְגֶענְהַייט.

זָאגְט אִיהם רַבִּי יוֹם טוֹב יְדִיד: אִיךְ קֶען דִיר לֶערְנֶען אַ וֶועג אִין לֶעבְן לוֹיט דִי תּוֹרָה און שׁוּלְחָן עָרוּךְ, און דָאס זָאלְסְטוּ מְקַיֵים זַיין מִיטְן גַאנְצְן הַארְץ. דַאן שְׁטֵייסְטוּ אוֹיף אַ גְרוֹיסֶע מַדְרֵגָה, וַוייל אַ רִיכְטִיגֶער בַּעַל תְּשׁוּבָה שְׁטֵייט הֶעכֶער פוּן אַ צַדִיק. אָבֶער כְּדֵי צוּ פַארְרִיכְטְן דַיינֶע פְּגָמִים פוּן דִי פַארְגַאנְגֶענְהַייט, דַארְפְסְטוּ פַארְלַאנְגֶען אַ הַדְרָכָה פוּן מַיין שָׁכֵן הַצַדִיק רַבִּי מָרְדְכַי טְוֶוערְסְקִי אוֹיף וֶועמֶען עֶס רוּהט רוּחַ הַקוֹדֶשׁ.

רַבִּי יוֹם טוֹב יְדִיד וַוארְט נִישְׁט אוֹיף יֶענֶעמְס אַנְטְוָוארְט, עֶר כַאפְּט אִיהם אָן בַּיים הַאנְד און פִירְט אִיהם אַרַיין צוּ רַבִּי מָאטַאלֶע. רַבִּי יוֹם טוֹב שְׁטֶעלְט פָאר דֶעם אִיד פַארְן רֶבִּין, זָאגְנְדִיג: דֶער

דאזיגער מאן וויל פארריכטן זיינע פארגאנגענע יאהרן און זוכט א תיקון צו זיין נשמה.

רבי מאטאלע הויבט אויף זיינע אויגן און ווארפט א בליק אויף ד. פרחי, וואס שטייט צובראכן און נכנע. דער רבי זאגט איהם ווי פאלגענד:

— דיין תיקון אויף דאס וואס דו האסט פוגם געווען במעשה דארפסטו פאסטן יעדן ערב ראש חודש. וועגן דיינע פגמים בדיבור, דארפסטו אויף זיין א גאנצע נאכט, ליל שישי, און לערנען די גאנצע נאכט. ווען דו קענסט נישט אויף זיין די גאנצע נאכט — זאלסטו זאגן גאנץ תהלים יעדן שבת. וועגן פגם אין מחשבה, זאלסטו געבן צדקה צו א רעכטן ארימאן וואס לערנט תורה טאג און נאכט און האט אפגעלאזט די וועלטליכע פארגעניגנס. נאר צו אזא ארימאן זאלסטו געבן און דיינע פגמים וועלן פארראכטן ווערן — אמן.

רבי מאטאלע האט געענדיגט און פון די אויגן פון ד. פרחי, האט געגאסן טרערן אן אויפהער. עס האט אויסגעקוקט ווי דער רבי שלעפט ארויס פון

יֶענֶעם זַיין נְשָׁמָה, וַואשְׁט אִיהר אוֹיס און רֵיינִיגְט אִיהר בִּיז זִי אִיז אַרוֹיס קְלָאר און רֵיין, נִישְׁט דִי זֶעלְבֶּע — — —

אֵיידֶער פַּרְחִי פַּארְלָאזְט דֶעם רֶבִּינְס שְׁטוּבּ, פְּרֶעגְט עֶר: רֶבִּי! וֶוער אִיז אִין יְרוּשָׁלַיִם אַזַא אָרִימַאן וָואס זִיצְט און לֶערְנְט תּוֹרָה טָאג און נַאכְט און הָאט אָפְּגֶעלָאזְן דִי וֶועלְטְלִיכֶע פַּארְגֶענִיגְנְס?

עֶנְטְפֶערְט אִיהם דֶער רֶבִּי: רַבִּי יוֹם טוֹב וֶועט דִיר שׁוֹין זָאגְן.

מֶענְטְשְׁן וָואס הָאבְּן גֶעקֶענְט דֶעם בַּעַל תְּשׁוּבָה פַּרְחִי, הָאבְּן דֶערְצֵיילְט אַז עֶר פְּלֶעגְט שְׁטִיצְן יֶעדְן עֶרֶב שַׁבָּת מִיט אַ גְרֶעסֶערֶע סוּמֶע דֶעם צַדִיק רַבִּי בֶּן־צִיוֹן רַבִּי הֶערְשׁ מִיכְל׳ס.

לְכָבוֹד דִי סְעוּדַת הִלוּלָא פוּן שִׁינֶעוֶוער רָב, אִין שְׁטוּבּ פוּן רַבִּי שְׁלֹמֹה רָאטה — זַיינֶען אַיינְגֶעלַאדְן גֶעוָוארְן דֶער מְקוּבָל רַבִּי יוֹם טוֹב יְדִיד הַלֵוִי, דֶער ״בַּעַל תְּשׁוּבָה״, הַגָאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא יוֹסֵף שְׁלֶעזִינְגֶער, הַגָאוֹן רַבִּי וֶועלְוְול מִינְצְבֶּערְג וכו׳.

שְׁטֶעלְט זִיךְ אוֹיף רַבִּי יוֹם טוֹב אוּן רֶעדְט וֶועגְן דִי גְרוֹיסְקַייט פוּן שִׁינֶעוֶוער רָב, וָואס הָאט צְוֵויי מָאל בַּאזוּכְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן זִיךְ בַּאפְרַיינְדֶעט מִיט דִי צַדִיקִים נִסְתָּרִים פוּן יְרוּשָׁלַיִם, וָואס בִּיז הַיינְט דֶערְמַאנֶען זֵיי זַיין נָאמֶען מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד. עֶר הָאט אוֹיךְ אִיבֶּערְגֶעזָאגְט פוּן זַיין נָאמֶען אַז אַלֶע מִצְוֹת בַּאצִיהֶען זִיךְ צוּ אֵיין אֵבֶר פוּן מֶענְטְש, אוֹיסֶער דִי מִצְוָה סוּכָּה וָואס נֶעמְט אַרוּם אַלֶע אֵיבָרִים.

רַבִּי יוֹם טוֹב דֶערְצֵיילְט אוֹיךְ, אַז אִין טַלִית וּתְפִילִין־זֶעקְל פוּן שִׁינֶעוֶוער רָב אִיז גֶעוֶועזְן דֶער סֵפֶר "לִקוּטֵי תּוֹרָה" פוּן הַצַדִיק רַבִּי מָרְדְכַי טְשֶׁערְנָאבֶּעלֶער, (דֶער זֵיידֶע פוּן רַבִּי מָאטַאלֶע). דֶער שִׁינֶעוֶוער רָב הָאט גֶעזָאגְט אִין אַ גֶעלֶעגְנְהַייט: יֶעדֶער אֵיינֶער דַארְף הַאלְטְן אִין טַלִית זֶעקְל דֶעם "לִקוּטֵי תּוֹרָה" פוּן טְשֶׁערְנָאבַּאלֶער אוּן לֶערְנֶען אִין אִיהם.

רַבִּי יוֹם טוֹב עֶנְדִיגְט אוּן זָאגְט: מוֹרַי וְרַבּוֹתַי! שׁוֹין אַ פָּאר יָאהר וָואס דֶער הוּנְגֶער פַּיינִיגְט דִי יְשִׁיבָה "בֵּית אֵ־ל", אִיךְ מוּז מָארְגְן פַארְלָאזְן דִי הֵיילִיגֶע לַאנְד אוּן אַרוֹיסְפָארְן קֵיין אַרַם צוֹבָא צוּ

בֶּעטְן מַיינֶע תַּלְמִידִים זֵיי זָאלְן הֶעלְפְן דִי יְשִׁיבָה. אִיךְ הָאב גֶענוּמֶען רְשׁוּת דֶערוּיף פוּן צַדִיק רַבִּי מָרְדְכַי שליט"א וָואס הָאט מִיר גֶעזָאגְט: צְוֵויי יָאהר הָאסְטוּ גֶעלִיטְן הוּנְגֶער, אִיךְ ווִינְטְשׁ דִיר זִיבְּן זַאטֶע יָאהרְן — — —

*

דִי סְעוּדָה אִיז שׁוֹין גֶעעֶנְדִיגְט. רַבִּי חַיִים יוּדְל פֶעלְדְמַאן בְּרֵיינְגְט אַריין אַלְטְן וַויין צוּם בֶּענְטְשְׁן וואוּ מֶען הָאט מְכַבֵּד גֶעוֶוען רַבִּי יוֹם טוֹב יְדִיד הַלֵוִי וָואס פַארְלָאזְט מָארְגְן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. פְּלוּצִים הוֹיבְּט זִיךְ אוֹיף דֶער אַלְטֶער רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר גָאטְלִיבּ אוּן רוּפְט אוֹיס אַז עֶר ווִיל זָאגְן אַ פָּאר וֶוערְטֶער.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר שְׁטֵייט אוּן רֶעדְט: דִי סְעוּדָה אִיז בַּיי מִיר אַ סְעוּדַת הוֹדָאָה וַוייל מַיין אֵיינִיקְל שְׁלֹמֹה אִיז גֶעוֶוען גֶעפֶערְלִיךְ קְרַאנְק, דִי דָאקְטוֹירִים הָאבְּן אִיהם שׁוֹין אַנְטְזָאגְט פוּן לֶעבְּן, אוּן בָּרוּךְ הַשֵׁם פַאר זַיינֶע חֲסָדִים וָואס דָאס קִינְד אִיז גֶעזוּנְט גֶעוָוארְן.

אִיךְ וֶועל אַייךְ דֶערְצֵיילְן וָואס דָא אִיז

גֶעשֶׁעהן. דִי דָאקְטוֹירִים הָאבְּן גֶעזָאגְט אַז עֶס אִיז נִישְׁטָא קֵיין אַנְדֶער וֶועג צוּ רַאטֶעוֶועןְ דָאס קִינְד נָאר דוּרְךְ וַוארִימֶע בֶּעדֶער אַ פָּאר מָאל אִין טָאג. אָבֶּער וואוּ הָאבּ אִיךְ אֲפִילוּ אֵיין טְרָאפְּן נֵפְט אָדֶער אַ שְׁטִיקְל הָאלְץ. אִין מַיין צָרָה וֶוענְדֶע אִיךְ זִיךְ צוּ רַבִּי מָאטַאלֶען אוּן דֶערְצֵייל אִיהם דִי גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה. רַבִּי מָאטַאלֶע קְלֶערְט נִישְׁט קֵיין סַאךְ אוּן רוּפְט זִיךְ אָן: מֶען זָאל שׁוֹין נֶעמֶען דִי בְּרֶעטֶער פוּן זַיין סוּכָּה אוּן עֶס פַארְבְּרֶענֶען כְּדֵי צוּ רַאטֶעוֶוען דָאס לֶעבְּן פוּן קִינְד.

מִיר הָאבְּן אַזוֹי גֶעטְהוּן — דֶערְצֵיילְט רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר מִיט אַ אֵיינְגֶעהַאלְטֶענֶעם קוֹל — מִיר הָאבְּן אַרָאפְּגֶענוּמֶען דִי "שֵׁמוֹת" פוּן דִי בְּרֶעטֶער, נַאכְער הָאבְּן מִיר פַארְבְּרֶענְט דִי הָאלְץ, גֶעמַאכְט וַוארִימֶע בֶּעדֶער פַארְן קְרַאנְקְן קִינְד אוּן אִיהם גֶערַאטֶעוֶועט.

דֶער סוֹד פוּן דִי פַארְשְׁוואוּנְדֶענֶע סוּכָּה אִיז אַנְטְפְּלֶעקְט גֶעוָוארְן. דִי חֲסִידִים זַיינֶען גֶעזֶעסְן גֶעפְּלֶעפְט מִיט אָפֶענֶע מַיילֶער, הֶערְנְדִיג פוּן דֶעם בַּעַל הַמַּעֲשֶׂה אַלֵיין וִוי דֶער רָב הָאט פַארְצִיכְטֶעט

אויף די שײנע הײליגע ״סוכּה״ כּדי צו ראַטעווען אַ איד!

רופט זיך אָן רבּי שאול יצחק פרײנד און דערצײלט, אַז אין יאָהר תרס״ח איז געקומען אַ איד פון באַרדיטשוב דער נגיד רבּי העשל געניכאָווסקי.

אָט דער רבּי העשל אין זײן באַזוך אין ארץ ישׂראל, האָט פאַרגעלײגט פאַר רבּי מאַטאַלע אַ ריזן סומע געלד ער זאל איהם פאַרקויפן די סוכּה. דער רבּי האָט נישט געוואָלט הערן אפילו פון דעם.

— נאָר ווען עס איז געקומען — פירט אויס רבּי שאול יצחק — אַ ספק פּקוח נפש, האָט רבּי מאַטאַלע נישט געקלערט קײן סאַך און געהײסן פאַרברענען די טײערע ברעטער — ווי ווײט טײער איז בײם רבּין אַ מצוה בשעתה!

צְווייטֶער קַאפִּיטְל: אַרְבַּעַת הַמִינִים

דֶעם בֶּעסְטְן אֶתְרוֹג

אַ אֵייגֶענֶעם אֶתְרוֹג

אַכְט טוֹיזְנְט מִיט פִינְף הוּנְדֶערְט רוּבְּל

אַ אֶתְרוֹג מִיט מְסִירוּת נֶפֶשׁ

אוֹיףְ פַּאר דִי פְּשׁוּטֶע אִידְן

אַ ״שֶׁפַע״ פוּן אֶתְרוֹגִים

אַ תַּלְמִיד חָכָם אוּן אַ אֶתְרוֹג

אַ מֵבִין אוֹיף אַ הַארֶץ

פוּן וַואנֶען אִיז דֶער אֶתְרוֹג

נִישְׁט מְוּתֵּר אוֹיפְן אֶתְרוֹג

מִיט דִי אַרְבָּעָה מִינִים אִין הַאנְד

אֵפֶר תַּחַת פְּאֵר

דִי
שֵׁיינְקֵייט פוּן יוֹם טוֹב

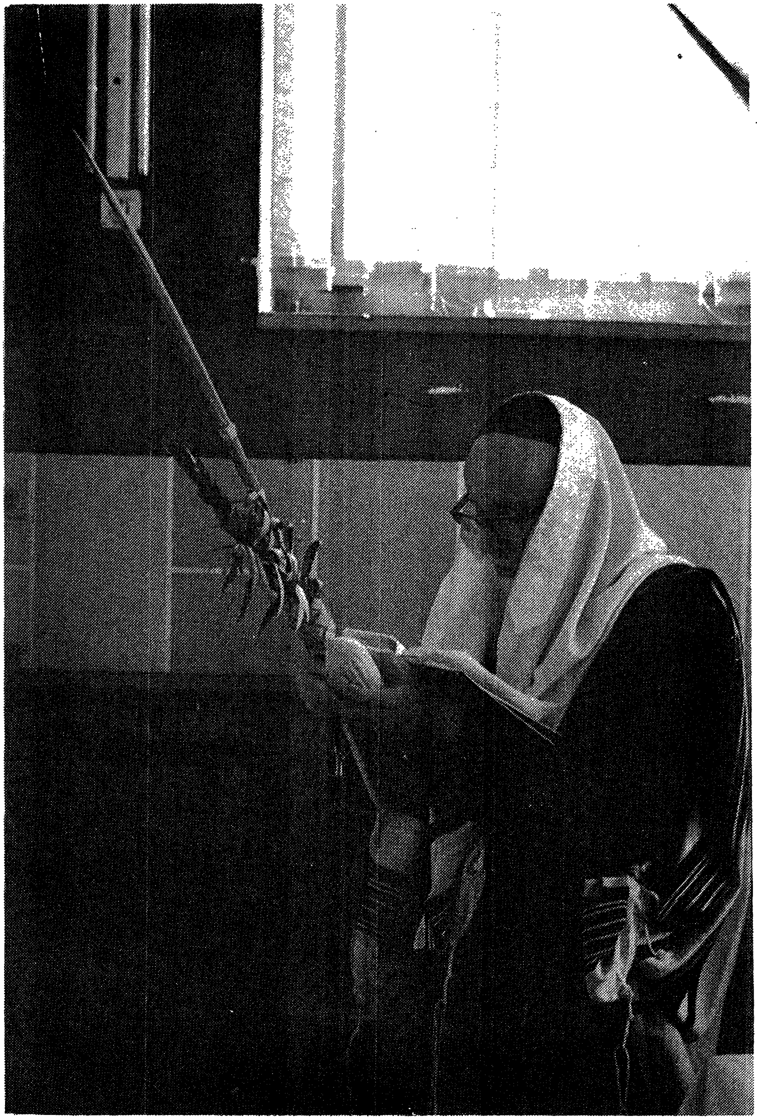

דֶעם בֶּעסְטְן אֶתְרוֹג!

יָאהר יֶעהרְלִיךְ הָאט זִיךְ עֶס שׁוֹין אַזוֹי גֶעפִיהרְט. דֶער שְׁטָאטִישֶׁער אֶתְרוֹג סוֹחֵר פְלֶעגְט צוּם עֶרְשְׁט אוֹיסְקְלַייבְּן דֶעם שֶׁענְסְטְן אֶתְרוֹג פוּן זַיין גַאנְצְן אוֹיסְוַואל אֶתְרוֹגִים אוּן עֶס אַוֶועק טְרָאגְן פַארְן רָב פוּן שְׁטָאט, דֶער הֵיילִיגֶער רֶבִּי רַבִּי פִּנְחָס פוּן קָארִיץ זי״ע, אוּן עֶרְשְׁט דֶערְנָאךְ הָאט עֶר גֶעעֶפְנְט דָאס גֶעשֶׁעפְט פַאר די אִיבְּרִיגֶע שְׁטָאט אִידְן.

דֶער רֶבִּי הָאט גֶעהַאט אַ אִינְגְל בַּיים שְׁטֶעטְלְשְׁן מְלַמֵד וֶועלְכֶער אִיז גֶעוֶוען בַּאקַאנְט פַאר אַ גְרוֹיסֶער עֶרְלִיכֶער איד אוּן אַ עוֹבֵד ה׳. צוּזַאמֶען מִיט דֶעם רֶבִּינְס זוהן הָאט גֶעלֶערְנְט אוֹיךְ דֶעם מְלַמֵד׳ס אַ אִינְגְל אוּן זִיךְ אוֹיךְ גֶע׳חַבֵר׳ט מִיט אִיהם.

אײנמאָל פאַר סוכּות האָט זיך אַנטוויקלט אַ שמועס צווישן די צוויי קינדער, וואָס האָט אויסגעבראָכן דערנאָך אין אַ שטורמישע קריגעריי...

דעם מלמד׳ס אינגל האָט דערציילט, אַז זיין טאַטנ׳ס אתרוג איז דער שענסטער אין שטאָט, שענער פון אַלע אתרוגים וואָס די מענטשן האָבן.

דעם רבֿ׳ס זוהן האָט ווייטער געטענה׳ט אַז עס איז נישט ריכטיג, נאָר זיין טאַטע, דער רבֿ, האָט דעם שענסטן אתרוג.

— ווייל איידער מען פאַרקויפט אפילו איין אתרוג — האָט ער געטענה׳ט — קלייבט אויס דער אתרוג סוחר דעם שענסטן אתרוג, און ער ברענגט עס צו אונז אהיים. עס איז נישט מעגליך אַז דיין טאַטנס אתרוג זאָל זיין שענער פון מיין טאַטנ׳ס — האָט ער ווייטער געטענה׳ט.

— עס איז אָבער דאָך שענער — האָט דער מלמד׳ס זוהן זיך געהאַלטן פעסט ביי זיינעם — אַזאַ אתרוג ווי מיין טאַטע האָט, געפינט זיך נישט ביי קיינעם.

אײן װאָרט האָט געבּרענגט דאָס אַנדערע, און עס האָט זיך געענדיגט דערמיט, אַז דער רבּ׳ס אינגל האָט דערלאַנגט אַ פּאַטש פּאַר דעם מלמד׳ס זוהן, פּאַר האָבּן די חוצפּה און זאָגן, אַז זײַן טאַטנ׳ס אתרוג איז שענער פון זײַן טאַטנ׳ס.

דאָס קינד האָט זיך צעװײנט. ער איז גלײַך געלאָפן צום רבּ, צום רבּין רבּי פּנחס, און זיך פאַרקלאָגט אַז זײַן אינגל האָט איהם געשלאָגן.

— פאַרװאָס האָט ער דיר געשלאָגן? — האָט דער רבּ געפרעגט מיט געפיל — דערצײל װאָס איז געשעהן, עפּעס האָט דאָך געמוזט זײַן. איך װײס דאָך אַז מײַן אינגל איז אַ שטילער און סתם אַזוי װאָלט ער קײנמאָל נישט געטשעפּעט אַ צװײטן. זאָג װאָס האָט פּאַסירט. האָסטו איהם גאָרנישט געטהון?

דער אינגל האָט דערצײלט גענוי װאָס עס האָט פּאַסירט. װעגן דעם װכּוח װאָס ער האָט געהאַט װעגן די אתרוגים, ביז יענער האָט זיך אויפגערעגט און איהם געשלאָגן.

— און פאַרוואָס מיינסטו טאַקע אַזוי אַז דיין טאַטנ׳ס אתרוג איז שענער פון אלעמענס — האָט דער רב געפרעגט צערטליך דעם קינד.

— איך ווייס נישט — האָט דאָס קינד געזאָגט שטייף — איך ווייס נאָר אַזוי פיהל אַז אַזאַ אתרוג וואָס מיין טאַטע האָט, האָט קיינער נישט.

ווען דער רב האָט געזעהן אַז דאָס קינד רעדט מיט אַזאַ זיכערהייט, האָט עס איהם זייער אינטערעסירט, און ער זאָגט צום קינד:

— וויבאַלד דו ביזט אַזוי זיכער אַז דיין טאַטנ׳ס אתרוג איז דאָס שענסטע, וואָלסטו עס מיר געקענט באַווייזן?

דאָס קינד האָט געוואוסט אַז דעם פאָטער אַהרט עס נישט, און ער האָט באַשטימט עס צו ברענגען דעם רב.

— יאָ — האָט דאָס קינד געענטפערט — איך ווייס וואו עס ליגט, איך וועל עס קענען ברענגען.

אַ צופְרִידֶענֶער אִיז דָאס קִינְד גֶעגַאנְגֶען, און אִין אַ קורְצֶע וַויילֶע אִיז עֶר גֶעוֶוען צורִיק בַּיים רֶבִּין, מִיטְן אֶתְרוג פושְקֶע אִין דִי הֶענְד.

דֶער רָב עֶפְנְט דִי פושְקֶע און וִויקְלְט אויף אַ אֶתְרוג, וָואס הָאט זִיךְ בַּאוִויזְן אִין זַיין פולְן פְּרַאכְט, אַז דָאס צִימֶער אִיז בַּאלויכְטְן גֶעוָוארְן. אַ אֶתְרוג אַ יופִי, שַׁיין מִיט אַלֶע הִידורִים און מַעֲלות. דֶער רָב הָאט זִיךְ נִישְט גֶעקֶענְט אָנְזֶעטִיגְן דִי אויגְן קוקְנְדִיג אויף דֶעם "פְּרִי עֵץ הָדָר". דָאס קִינְד אִיז גֶעוֶוען גֶערֶעכְט וַוייל אַזַא שֵׁיינֶעם אֶתְרוג הָאט עֶר נָאךְ טַאקֶע קֵיינְמָאל נִישְט גֶעזֶען.

— דו בִּיזְט גֶערֶעכְט מַיין קִינְד — הָאט דֶער רָב דֶערְנָאךְ גֶעזָאגְט, — דַיין טַאטְנ׳ס אֶתְרוג אִיז טַאקֶע דָאס שֶׁענְסְטֶע.

פון דֶעם פַאל אִיז דֶער רֶבִּי רַבִּי פִּנְחָס פון קָארִיץ גֶעקומֶען אויף דִי שְׁפּורְן פון אֵיינֶעם פון דִי צַדִיקִים נִסְתָּרִים, וָואס דִינֶען הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּאהַאלְטֶענֶערְהֵייט און דִי וֶועלְט שְׁטֵייט אִין זֵייעֶר זְכות.

ווי נאר דאס קינד האט פארלאזט דעם רבינס שטוב, איז דער רבי געבליבן זיצן פארטראכט. דער איד מוז זיכער האבן עפעס א געוואלדיגע זכיה אריינצובאקומען אין זיין האנד אזא אתרוג. אבער ווי אזוי האט עס געקענט זיין? נאך דערצו אז דער אתרוג סוחר קלויבט דאך אויס א אתרוג פאר זיינעטוועגן איידער ער שטעלט זיך ארויס אין מארק, טא ווי קומט עס אז ער האט פארזעהן אזא שיינעם אתרוג?

דעם רב האט די זאך נישט געלאזט רוהען. ער האט באשלאסן צו דערגיין וואס עס איז פארגעקומען.

דער רב איז אריבערגעגאנגען צום אתרוג סוחר און איהם פארגעהאלטן:

— ווי קומט עס אז איהר האט פארזעהן אזא שיינעם אתרוג?

דער רב האט איהם דערציילט אז ער האט געזעהן דעם אתרוג פון דעם מלמד, א אתרוג וואס זיינס גלייכן איז נישטא.

— דֶער רָב זָאל מוֹחֵל זַיין — הָאט דֶער סוֹחֵר גֶעזָאגְט — דֶעם מְלַמֵד׳ס אֶתְרוֹג הָאבּ אִיךְ אַלֵיין אוֹיךְ נִישְׁט גֶעזֶען, וַוייל מִיט אִיהם הָאבּ אִיךְ אַ אָפְּמַאךְ, וָואס מִיר פִירְן זִיךְ יֶעדֶעס יָאהר. דֶער מְלַמֵד ווִיל זִיךְ לָאזְן קָאסְטְן פִיל גֶעלְד פַאר אַ אֵייגֶענֶעם אֶתְרוֹג אָבֶער אַזוֹי ווִי עֶר אִיז נֶעבַאךְ אַ גְרוֹיסֶער אָרִימַאן, אוּן עֶר קֶען זִיךְ נִישְׁט עֶרְלוֹיבְּן אוֹיף אֵיינְמָאל, הָאט עֶר זִיךְ אַיינְגֶעפִירְט אַז דוּרְכְן גַאנְצְן יָאהר נֶעמְט עֶר אַלֶעמָאל אַרָאפּ אַ בִּיסְל פוּן זַיין מָאגֶערְן גֶעהַאלְט, מַמֶשׁ דָאס בִּיסְן פוּן מוֹיל, אוּן לֵייגְט עֶס אַוֶועק אִין אַ בַּאזוּנְדֶער זֶעקְל סְפֶּעצִיעֶל אוֹיף דֶעם צְוֶועק, אוּן דֶערְפוּן קוֹיפְט עֶר אַ אֶתְרוֹג.

פַאר סוּכּוֹת וֶוען דָאס זֶעקְל אִיז שׁוֹין הִיבְּשׁ פוּהל, קוֹיפְט עֶר פַאר דֶעם גֶעלְד וָואס גֶעפִינְט זִיךְ אִין זֶעקְל — וָואס עֶר הָאט אֲפִילוּ נִישְׁט אִיבֶּערְגֶעצֵיילְט — אַ אֶתְרוֹג. עֶר גִיט מִיר דָאס גַאנְצֶע זֶעקְל גֶעלְד נִישְׁט ווִיסְנְדִיג ווִיפְל עֶר צָאלְט, אוּן דֶערְפַאר לָאז אִיךְ אִיהם נֶעמֶען אַ אֶתְרוֹג ״בְּלִינְדֶערְהֵייט״. עֶר לֵייגְט אַרֵיין דִי הַאנְד צְווִישְׁן דִי אֶתְרוֹגִים אוּן נֶעמְט אַרוֹיס אַ אֶתְרוֹג, אוּן דָאס

איז זײַנס. מיר דינגען זיך נישט, נישט ער װײס װאס ער נעמט, אַזױ אַז איך װײס אַפילו נישט װאס פאר אַ אתרוג ער האט. אַט אַזױ פיהרן מיר זיך שױן עטליכע יאהר.

זעלבסטפארשטענדליך, אַז דער רב איז שטאַרק ערשטױנט געװארן, און ער האט פארשטאַנען אַז די זאַך איז נישט אַזױ פשוט מיטן מלמד און מיט זײַן אתרוג.

דער רב האט גענומען נאָכקוקן דעם מלמד און זײַן פירונג. דער רב האט געזוכט אַ געלעגנהײט, און געפרעגט דעם מלמד װעגן זײַן אתרוג.

— איך האב ברוך השם יעדעס יאהר אַ שײנעם אתרוג — האט דער מלמד דערצײלט דעם רב מיט תמימות.

— װי אַזױ באַצאָלט איהר עס? — האט דער רב געפרעגט.

דער מלמד האט איהם דערצײלט װעגן דעם אָפּמאַך װאס ער האט מיטן אתרוג סוחר װעגן

דֶעם פְּרַייז — גֶענוּי וִוי מִיר הָאבְּן עֶס גֶעהֶערְט וֶוען דֶער אֶתְרוֹג סוֹחֵר הָאט עֶס דֶערְצֵיילְט פַארְן רֶבִּין.

— אָבֶּער וִוי קוּמְט עֶס פָּארְט — הָאט דֶער רָב וַוייטֶער גֶעפְרֶעגְט — אַז אִיהר הָאט יֶעדֶעס יָאהר אַזַא שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג, אַ מְהוּדָר?

דֶער מְלַמֵּד הָאט גֶעעֶנְטְפֶערְט מִיט פַּשְׁטוּת אוּן תְּמִימוּת:

— עֶס שְׁטֵייט אִין דִי הֵיילִיגֶע סְפָרִים אַז ט"ו בִּשְׁבַט אִיז מְסוּגָל מִתְפַּלֵל צוּ זַיין אוֹיף אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג, נוּץ אִיךְ אוֹיס יֶענֶע גֶעלֶעגֶנְהַייט יֶעדֶעס יָאהר, אוּן אִיךְ בִּין מִתְפַּלֵל צוּ הַשֵׁם יִתְבָּרַךְ אַז עֶר זָאל מִיר מְזַכֶּה זַיין מִיט אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג דֶעם הֵיילִיגְן יוֹם טוֹב, אוּן בָּרוּךְ הַשֵׁם, מַיין גֶעבֶּעט וֶוערְט אָנְגֶענוּמֶען.

פַארְן רָב אִיז עֶס גֶענוּג גֶעוֶוען צוּ בַּאגְרֵייפְן אַז פַאר אִיהם שְׁטֵייט נִישְׁט קֵיין פָּשׁוּטֶער מֶענְטְשׁ, נָאר אַ גֶעהוֹיבֶּענֶער אִיד וָואס פַארְדֶעקְט אוֹיף זַיינֶע גַייסְטִיגֶע כּוֹחוֹת אוּן צִדְקוּת. דֶער רָב הָאט

גֶעװואוּסְט װִי אַזוֹי זִיךְ צוּ בַּאהֶערְשְׁן, און עֶר הָאט נִישְׁט אַרוֹיסְגֶעוִויזְן אַז עֶר הָאט דֶערְשְׁפִּירְט וֶועגְן זַיינֶע מַדְרֵיגוֹת, נָאר עֶר הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפְן מִיט הֶעפְלִיכְקַייט:

— אַזוֹי וִוי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָאט אֵייךְ מַזְמִין גֶעוֶוען מִיט אַ זְכוּת צוּ הָאבְּן אַזַא שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג, לַאדְן אִיךְ אֵייךְ אַיין אוֹיף קִידוּשׁ צוּ מִיר אִין סוּכָּה, אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג יוֹם טוֹב.

דֶער מְלַמֵד הָאט נִישְׁט אַנְטְזַאגְט. עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּם רֶבִּין נָאכְן דַאוְונֶען אוֹיף קִידוּשׁ. עֶר אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען און זִיךְ אַוֶועק גֶעזֶעצְט מִיט גְרוֹיס הַכְנָעָה און יִרְאַת הַכָּבוֹד. עֶר הָאט גֶעמַאכְט קִידוּשׁ לוֹיטְן רֶבִּינְס כִּיבּוּד.

דִי גַאנְצֶע צַייט הָאט דֶער רֶבִּי גֶעוַוארְט צוּ הֶערְן עֶפֶּעס אַ וָוארְט פוּן דֶעם מְלַמֵד, עֶפֶּעס אַ חִידוּשׁ, אַ דְבַר תּוֹרָה, אָבֶּער דֶער מְלַמֵד אִיז גֶעוֶוען אַ שְׁוַוייגְנְדִיגֶער און כִּמְעַט וִוי גָארְנִישְׁט גֶערֶעדְט.

דֶער מְלַמֵד הָאט זִיךְ אוּמְגֶעקוּקְט אִין דֶעם רֶבִּינְס סוּכָּה, און זַיין בְּלִיק אִיז גֶעפַאלְן אוֹיפְן סְכָךְ

וָואס מֶ̇ען פְלֶעגְט רוּפְן "סְכַךְ־פְלִיגְן". דֶער מְלַמֵד בַּאטְרַאכְט אַזוֹי דֶעם סְכַךְ, אוּן וֶוענְדֶעט זִיךְ צוּם רֶבִּין מִיט עֶרְשְׁטוֹיינוּנְג אוּן תְּמִימוּת:

— ווִי קוּמְט עֶס אַז אִין אַ הֵיילִיגֶע סוּכָּה, אִיבֶּערְהוֹיפְּט אִין דֶעם רֶבִּ'ס סוּכָּה, זָאלְן זִיךְ גֶעפִינֶען אוּמְרֵיינֶע בַּאשֶׁעפֶענִישְׁן?

דִי פְרַאגֶע הָאט אִיבֶּערְרַאשְׁט דֶעם רָב, אָבֶּער עֶר הָאט זִיךְ בַּאהֶערְשְׁט אוּן צוּרִיק גֶעפְרֶעגְט:

— אוּן בַּיי אַייךְ אִין סוּכָּה אִיז עֶס דֶען נִישְׁטָא?

— זִיכֶער נִישְׁט — הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט אוֹיפְרִיכְטִיג, — אִין אַ הֵיילִיגֶע סוּכָּה דַארְפְן זֵיי זִיךְ נִישְׁט גֶעפִינֶען.

— אוֹיבּ אַזוֹי, וֶועל אִיךְ אַייךְ אָפְּצָאלְן אַ בַּאזוּךְ — הָאט דֶער רָב גֶעזָאגְט: — וֶועל אִיךְ זֶען ווִי אַזוֹי בַּיי אַייךְ זֶעט אוֹיס.

— זֵייעֶר גֶערְן, הֵיילִיגֶער רֶבִּי — הָאט דֶער מְלַמֵד גֶעעֶנְטְפֶערְט.

דֶער רֶבִּי רַבִּי פִּנְחָס׳ל הָאט שׁוֹין קוֹים געוואוּרט צוּ גֵיין צוּ דֶעם מְלַמֵד און זֶען זַיין סוּכָּה.

דֶעם צְוֵוייטְן טָאג יוֹם טוֹב אִיז דֶער רֶבִּי געגאַנגֶען צוּ דֶעם מְלַמֵד אוֹיף קִידוּשׁ.

עֶס אִיז גֶענוּג צוּ דֶערְמַאנֶען, אַז דֶער מְלַמֵד אִיז גֶעוֶוען אַ בְּלוּטִיגֶער אָרִימַאן, און קוֹים גֶעהַאט פוּן וָואס דֶעם טָאג אִיבֶּערְצוּלֶעבְן, וֶוער רֶעדְט נָאךְ וִוי אַזוֹי זַיין וואוֹינוּנְג הָאט אוֹיסְגֶעזֶען, און לוֹיט דֶעם "מוּסְטֶער" הָאט אוֹיסְגֶעקוּקְט די סוּכָּה, אַלְטֶע צוּפּאלֶענֶע בְּרֶעטֶער, גֶעשְׁטִיקְלְטֶע לַאטֶעס, שְׁטַארְק פְּרִימִיטִיוו, אַזוֹי אַז עֶס הָאט נִישְׁט אַרוֹיסְגֶערוּפְן קֵיין בַּאזוּנְדֶער "בַּאגַייסְטֶערוּנְג".

מִיט קֵיין גְרוֹיסְן קִידוּשׁ הָאט דֶער מְלַמֵד נִישְׁט גֶעהַאט מִיט וָואס מְכַבֵּד צוּ זַיין דֶעם רָב, אָבֶער עֶס אִיז טַאקֶע ווירְקְלִיךְ אַזוֹי גֶעוֶוען. קֵיין אֵיין מִילְב אָדֶער פְלִיג הָאט זִיךְ דָארְט נִישְׁט גֶעפוּנֶען.

דֶער רָב אִיז גֶעזֶעצְן אַ שְׁטִיקְל צַייט אִין סוּכָּה, מִיט אַמָאל אִיז דָאס שְׁטִילְקַייט אִיבֶּערְגֶערִיסְן גֶעוָוארְן מִיט אַ שְׁטַארְקְן זְשוּמֶען. אַ גְרוֹיסֶע בִּין

איז אַרײַנגעפלויגן אין סוכּה, און געמוטשעט אַלע אַנוועזנדע. דאַ האָט דער רבֿ געפונען אַ געלעגנהייט און געפרעגט:

— ווי קומט עס, אַז קליינע מילבן געפינען זיך נישט דאַ, אָבער אַזאַ גרויסע באַשעפעניש נאָך דערצו אַ בין, דאָס האָט יאָ אַן אָרט בײַ אײַך אין סוכּה?

— ניין רבי, — האָט דער מלמד רוהיג געענטפערט — די בין איז נישט געקומען צוליב מיר, נאָר דערפֿאַר אַז דער רבֿ זאָל חס ושלום נישט האָבן קיין חלישות הדעת.

דער רבֿ איז געווען מלא שׂמחה אַז ער האָט זוכה געווען צו דערקענען איינעם פון די פאַרבאָרגענע צדיקים, און ער האָט געהאָפט אַז עס וועט זיך איהם נאָך אײַנגעבן אויסצוגעפינען בײַ איהם מעהר און לערנען צוזאַמען מיט איהם די הייליגע תורה.

זיין שׂמחה האָט אָבער נישט לאַנג אָנגעהאַלטן, ווײַל גלײַך נאָך סוכּות האָט זיך דער

מְלַמֵד אַוֶועקְגֶעצוֹיגְן פוּן שְׁטָאט און פַארְשְׁוואוּנְדְן גֶעוָוארְן, כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט אַנְטְדֶעקְט וֶוערְן, און עֶר זָאל קֶענֶען טְהוּן זַיין הֵיילִיגֶע עֲבוֹדָה בַּאהַאלְטֶענֶערְהֵייט, פּוּנְקְט ווִי פְּרִיעֶר.

אַ אֵייגֶענֶעם אֶתְרוֹג

רַבִּי לֵוִי אִיז גֶעוֶוען אַ אִיד אַ יְרֵא שָׁמַיִם, עֶר הָאט מְהַדֵר גֶעוֶוען צוּ מְקַיֵים זַיין אַ מִצְוָה קַלָה פּוּנְקְט וְוי אַ הַארְבֶּע אוּן דֶערִיבֶּער הָאט עֶר גֶעהַאט גְרוֹיס צַעַר וָואס עֶר קֶען נִישְׁט מְקַיֵים זַיין אַלֶע מִצְוֹת בִּשְׁלֵימוּת. בֶּעזוּנְדֶער הָאט אִיהם גֶעאַהרְט דָאס וָואס עֶר קֶען זִיךְ נִישְׁט פַארְשַׁאפְן דִי אַרְבָּעָה מִינִים, וֶוען עֶס קוּמְט סוּכּוֹת, אוּן עֶר וֶועט מוּזְן בֶּענְטְשְׁן אוֹיף דִי פִיהר מִינִים פוּן דֶעם גְבִיר פוּן שְׁטָאט רַבִּי אִיסֶר אָדֶער פוּן דֶעם רָב. נִישְׁט אֵיינְמָאל קוּמְט אִיהם אוֹיס צוּ בֶּענְטְשְׁן לוּלָב עֶרְשְׁט מִיטָאג, וַוייל וָואס פַאר אַ פַארְנֶעם הָאט צְוֶויי אֶתְרוֹגִים פַאר אַ גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל, דֶערוּנְטֶער אוֹיךְ פְרוֹיעֶן אוּן קִינְדֶער.

רַבִּי לֵוִי וֶועלְכֶער אִיז גֶעוֶוען אַ תַּלְמִיד חָכָם אוּן גֶעוואוּסְט דִי וֶוערְד פוּן מִצְוֹת, הָאט עֶס אִיהם

זֵייעֶר וֵויי גֶעטְהוּן אוּן עֶר הָאט בַּאשְׁלָאסְן דָאס יָאהר צוּ פַארְהַאנְדְלֶען פַאר זִיךְ דִי אַרְבָּעָה מִינִים. צוּ דֶעם צְוֶועק הָאט עֶר אָפְּגֶעשְׁפָּארְט אַ קָאפִּיקֶע צוּ אַ קָאפִּיקֶע אוּן דֶערְפוּן פַאר קֵיינֶעם נִישְׁט דֶערְצֵיילְט.

רַבִּי לֵוִי אִיז גֶעוֶוען אַ מְלַמֵד וֶועלְכֶער הָאט גֶעהַאט גְרוֹיס הַצְלָחָה אִין שְׁטֶעטְל מִיט זַיינֶע תַּלְמִידִים, פִיהל הָאבְּן גֶעוָואלְט שִׁיקְן צוּ אִיהם זֵייעֶרֶע קִינְדֶער, אָבֶער רַבִּי לֵוִי הָאט אַ גֶעוִויסְן צָאל אוּן מֶעהר נֶעמְט עֶר נִישְׁט אָן. דָאךְ אִיז עֶר וַוייט פוּן צוּ זַיין אַ גְבִיר אוּן עֶר הָאט נִישְׁט קֵיין הָאפְנוּנְג פוּן זַיין מְלַמְדוּת רַייךְ צוּ וֶוערְן.

דִי פְרוֹי פוּן רַבִּי לֵוִי הָאט צוּ אִיהם לֶעצְטְנְס גְרוֹיסֶע טַעֲנוֹת, פַארְוָואס עֶר זָארְגְט נִישְׁט וֶועגְן אַ שִׁידוּךְ פַאר זֵייעֶר אִינְגְסְטֶע טָאכְטֶער וֶועלְכֶע אִיז שׂוֹין אִין דִי יָאהְרְן. עֶס וָואלְט אוֹיךְ גֶעוֶוען רֶעכְט אַרַיינְצוּנֶעמֶען נָאךְ תַּלְמִידִים אוּן אָפְּשְׁפָּארְן גֶעלְד פַאר נַדְן.

אָבֶער רַבִּי לֵוִי טַעֲנָה'ט אַז אַ זִיווּג אִיז דָאךְ פוּן הִימְל אוּן אוֹיב עֶס אִיז נָאךְ נִישְׁט גֶעקוּמֶען דִי צֵייט

איז אַ שָׁאד אויף די מִיה. אַנְשְׁטָאט דֶעם איז בֶּעסֶער צו לֶערְנֶען וָואס מֶעהר און צו מְקַיֵים זַיין נָאךְ און נָאךְ מִצְוֹת.

וֶוען זַיין רֶעבֶּעצְן הָאט אַמָאל גֶעפוּנֶען דָאס צוּזַאמֶען גֶעלֵייגְטֶע גֶעלְד וָואס אִיז גֶעוֶוען בַּאהַאלְטְן, אִיז זִי גֶעוֶוען זִיכֶער אַז רַבִּי לֵוִי הָאט אִיהר גֶעפָאלְגְט און עֶר קְלַייבְּט טַאקֶע דִי גֶעלְד אויף נַדְן.

אָבֶּער וֶוען זִי הָאט אִיהם גֶעפְרֶעגְט פַארְוָואס עֶר הַאלְט די גֶעלְד בַּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב און גִיט עֶס נִישְׁט צו הִיטְן בַּיי רַבִּי אִיסֶר דֶער גְבִיר, הָאט עֶר אִיהר אַנְטְפְּלֶעקְט זַיין סוֹד, וֶועגְן וועלְכְן צְוֶועק עֶר קְלַייבְּט דָאס גֶעלְד. גִיטְל אִיז גֶעוָוארְן זֵייעֶר בְּרוֹגֶז. נִישְׁט וַוייל זִי הָאט נִישְׁט פַארְגוּנֶען דֶעם מַאן עֶר זָאל מְקַיֵים זַיין די מִצְוָה בִּשְׁלֵימוּת, נָאר וַוייל זִי הָאט גֶעזָארְגְט פַאר די טָאכְטֶער, און וִוידֶער, וָואס וֶועלְן מֶענְטְשְׁן זָאגְן?! די גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל קֶען בַּאשְׁטֵיין יוֹצֵא צו זַיין מִיט די אַרְבָּעָה מִינִים פוּן דֶעם רָב און דֶעם גְבִיר, נָאר רַבִּי לֵוִי דֶער מְלַמֵד מוּז זַיין אַנְדֶערְשׁ פוּן אַלֶעמֶען?! אִיז דֶען נִישְׁט קֵיין

גְרֶעסֶערֶע מִצְוָה צוּ חֲתוּנָה מַאכְן דִי טָאכְטֶער און צוּנוֹיפְקְלַייבְּן פַּאר אִיהר אַ נַדן. שֵׁיינֶע בַּעֲלֵי בַּתִּישֶׁע אִידְן גֶעפִינֶען זִיךְ אִין שְׁטֶעטְל און דָאךְ פַּאלְט קֵיינֶעם נִישְׁט אַיין צוּ קוֹיפְן פַּאר זִיךְ אַלֵיין דִי אַרְבָּעָה מִינִים!

רַבִּי לֵוִי הָאט אִיהר אוֹיסְגֶעהֶערְט און צוּם עֶנְדֶע גֶעעֶנְטְפֶערְט:

— וֶוער זָאגְט אַז אִיךְ דַארְף זִיךְ לֶערְנֶען פוּן דִי אַנְדֶערֶע, אֶפְשֶׁר דַארְפְן זִיךְ יֶענֶע לֶערְנֶען פוּן מִיר! און וָואס דוּ טַעְנָה'סְט וֶועגְן אוּנְזֶער טָאכְטֶער, אִיךְ הָאף און אִיךְ בִּין זִיכֶער אַז אִין דֶעם זְכוּת וֶועט דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער צוּשִׁיקְן צוּ אוּנְזֶער טָאכְטֶער אִין גִיכְן אִיהר זִיווּג.

און דֶערְמִיט הָאט זִיךְ דֶער שְׁמוּעֶס גֶעעֶנְדִיגְט.

*

עֶטְלִיכֶע טֶעג פַּאר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָאט רַבִּי לֵוִי בַּאשְׁלָאסְן אַז עֶר מוּז יֶעצְט פָּאהרְן קֵיין וַוארְשֶׁע אַיינְקוֹיפְן דִי אַרְבָּעָה מִינִים און נִישְׁט וַוארְטְן בִּיז דִי לֶעצְטֶע מִינוּט. דִי וֶועג פוּן זַיין שְׁטֶעטְל בִּיז

וואַרשע איז אַרום פופציג וויאָרסט. ער האָט זיך אָבער נישט געוואָלט געטרויען צו דינגען אַ וואָגן אָדער פאָהרן מיט דער באַן, די געלד וואָס ער האָט אָפּגעשפּאָרט זיינען הייליג געווידמעט צו דעם צוועק פון דער מצוה און דעריבער האָט ער באַשלאָסן דורך צו מאַכן די וועג צופוס.

נישט וועלנדיג זיך אַריינלאָזן אין אַ שמועס מיט קיינעם און אַנטפּלעקן זיין סוד, איז רבי לוי אַרויס פון שטעטל גאַנץ פריה, אויפן וועג קיין וואַרשע. ער איז נאָר אָפּגעגאַנגען עטליכע וויאָרסט, האָט ער גענומען פיהלן אַ גרויס מאַטערניש. לויט זיין רעכנונג דאַרף שוין יעצט זיין קיהל. עס איז שוין ענדע זומער, אָבער גראַדע ברענט די זוהן מיט איהר גאַנצער קראַפט. און ווידער, ווי לאָזט מען זיך אַזאַ לאַנגע וועג איינער אַליין. ער קען דאך ווערן איבערגעפאַלן דורך אַ רויבער וועלכער וועט איהם צורויבן די גאַנצע געלד, און אויך זיין לעבן שטעלט ער אין געפאַר.

דאַ האָט זיך רבי לוי דערמאָנט די גמרא אַז "שלוחי מצוה אינם ניזוקין", אָבער עס האָט איהם ווידער גענומען עגבערן דער געדאַנק, אפשר איז

ער גאר קיין שליח מצוה נישט, מעגליך אז עס שמעקט גאר מיט גאוה, דאס גלוסטעניש אליין צו ערהייכן די ארבעה מינים...

אבער באלד האט רבי לוי באשלאסן אז דאס איז מעשה שטן, װעלכער װיל איהם אפהאלטן פון צו מקיים זיין א מצוה בשלימות. ער װייסט דאך זיכער אז דאס איז זיין גאנצער באגער. ער האט זיך דעריבער געשטארקט, גענומען זיין זעקל און גענומען װייטער גיין צום ריכטונג פון װארשע, און װירקליך האט ער יעצט געזעהן אז פון הימל העלפט מען איהם.

גייענדיג אזוי עטליכע הונדערט מעטער, האט ער פלוצים דערהערט א גערויש פון א אנקומענדיגן װאגן. ער האט זיך א װיילע אפגעשטעלט כדי צו זעהן װער פארט דארטן, װי ערשטוינט איז ער געװארן זעהענדיג אז דא פאהרט זיין שכן רבי בעריש בעל עגלה. ער איז געפאהרן קיין װארשע איינקויפן פארשידענע פראדוקטן פאר איניגע געשעפטן. װען ער האט דערזעהן זיין שכן רבי לוי װי ער שטייט אין זייט פון שטראס און באקט זיך אויף די זון, איז ער

עֶרְשְׁטוֹינְט גֶעוָוארְן און אויסְגֶערוּפְן:

— רַבִּי לֵוִי! דוּ בִּיזְט עֶס! וָואס טְהוּסְטוּ דָא אִין אַזַא הִיץ! פַארְוָואס הָאסְטוּ מִיר נִישְׁט גֶעזָאגְט אַז דוּ ווילְסְט פָאהְרְן אוֹיף דֶעם רִיכְטוּנְג. גֵיי אַרוֹיף אוֹיפְן וָואגְן, עֶס אִיז דָא אָרְט צוּ זִיצְן!

פוּן אֵיין זַייט אִיז רַבִּי לֵוִי גֶעוֶועְן צוּפְרִידְן וָואס עֶר וֶועט יֶעצְט קֶענֶען פָאהְרְן קֵיין וַוארְשֶׁע מִיט אַ וָואגְן, אָבֶער עֶר הָאט זִיךְ גֶעמוּזְט אַרוֹיסְדְרֵייעֶן און נִישְׁט עֶנְטְפֶערְן רַבִּי בֶּעריש'ן אוֹיף זַיינֶע פְרַאגְן, וֶועגְן וֶועלְכְן צְוֶועק עֶר פָאהְרְט קֵיין וַוארְשֶׁע. עֶר הָאט נִישְׁט גֶעוָואלְט אַז זַיין סוֹד זָאל אַנְטְפְּלֶעקְט וֶוערְן פַאר סוּכּוֹת. רַבִּי בֶּעריש הָאט אִיהם אַיינְגֶעלַאדְנְט צוּ פָאהְרְן מִיט אִיהם צוּזַאמֶען אַהֵיים נָאכְדֶעם וָואס עֶר וֶועט עֶרְלֵיידִיגְן זַיינֶע עִנְיָנִים.

*

דֶער אֶתְרוֹגִים מַארְק אִין וַוארְשֶׁע אִיז נָאךְ גֶעוֶועְן פַארְשְׁלָאפְן. דֶער עִיקָר בַּאוֶועגוּנְג הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן עֶרְשְׁט נָאךְ רֹאשׁ הַשָּׁנָה. פוּן אַלֶע שְׁטֶעט

און שְׁטֶעטְלַאךְ אִין פּוֹילְן פְּלֶעגְט מֶען קוּמֶען קֵיין וַוארְשֶׁע אַיינְצוּהַאנְדְלֶען אֶתְרוֹגִים, וֶועלְכֶע פְלֶעגְן אָנְקוּמֶען פוּן קוֹרְפוּ און אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

נִישְׁט אַזוֹי לַייכְט אִיז אָנְגֶעקוּמֶען פַאר רַבִּי לֵוִי'ן אוֹיסְצוּגֶעפִינֶען אַוואוּ גֶעפִינְט זִיךְ דֶער מַארְק פוּן דִי אֶתְרוֹגִים. וֶועמֶען עֶר הָאט נָאר גֶעפְרֶעגְט, הָאט אִיהם אָנְגֶעקוּקְט מִיט פַארְדַאכְט און אִיהם גֶעזָאגְט, אַז דָארְטְן קוּמֶען נָאר רַבָּנִים אָדֶער גְבִירִים, אָבֶער נִישְׁט קֵיין סְתָּם שְׁלֶעפֶּער ווִי עֶר.

רַבִּי לֵוִי אִיז דֶערְפוּן זֵייעֶר גֶעטְרָאפְן גֶעוָוארְן. פוּן וַואנֶען וֵוייסְן אַלֶע אַז אִיךְ בִּין אוֹיךְ אַ קַבְּצָן?! עֶר הָאט פַארְגֶעסְן אַז זַיין אָנְטְהוּעֶכְץ דֶערְצֵיילְט פַאר אַלֶעמֶען וָואס פַאר אַ גְרוֹיסֶער גְבִיר עֶר אִיז. דֶער אָפְּגֶערִיבֶּענֶער מַאנְטְל און אוֹיסְגֶעקְרָאכֶענֶער קַאסְקֶעט זַיינֶען גֶעוֶוען דִי בֶּעסְטֶע עֵדוּת ווִי גְרוֹיס גְבִיר עֶר אִיז.

יֶעדֶעס מָאל וֶוען עֶר פְּלֶעגְט בַּאקוּמֶען אַזַא עֶנְטְפֶער, הָאט עֶר זִיךְ גֶעטְרַאכְט, אֶפְשֶׁר אִיז טַאקֶע מַיין וַוייבּ גֶערֶעכְט, אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעדַארְפְט אָנְהוֹיבְּן דֶערְמִיט. בֶּעזוּנְדֶער וֶוען דִי אֵיינְצֶעלְנֶע

טֶעג וָואס עֶר הָאט זִיךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטֶן אִין וַוארְשֶׁע, הָאט עֶר גֶענֶעכְטִיגְט אִין חֲסִידִים שְׁטִיבְּל אוֹיפְן בַּאנְק.

וֶוען עֶר הָאט עֶנְדְלִיךְ אוֹיסְגֶעפוּנֶען דֶעם מַארְק, הָאט דֶער סוֹחֵר אִיהם אָנְגֶעקוּקְט מִיט פַּארְדַאכְט, עֶס אִיז גֶעוֶוען אוּנְגְלוֹיבְּלִיךְ אַז אַ אִיד מִיט אַ נָאכְגֶעלָאזֶענֶע טְרַאגֶע זָאל פָּאדֶערְן צוּ קוֹיפְן אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג, אָבֶער וֶוען רַבִּי לֵוִי הָאט זִיךְ עֶנְדְלִיךְ אוֹיסְגֶעקְלִיבְּן אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג אוּן אַרוֹיסְגֶענוּמֶען זַיין בִּינְטְל מִיטְן גֶעלְד פוּן אוּנְטֶער זַיין הֶעמְד, אִיז אוֹיךְ דֶער סוֹחֵר וֵוייכֶער גֶעוָוארְן, עֶר הָאט אִיהם אַבִּיסְל אַרָאפְּגֶעלָאזְט פוּן דֶעם פְּרַייז אוּן צוּגֶעווּאוּנְטְשְׁן אַז אוֹיךְ אִיבֶּער אַ יָאהר זָאל עֶר זוֹכֶה זַיין צוּ קוֹיפְן פַאר זִיךְ דִי אַרְבָּעָה מִינִים מִיט מֶער הַרְחָבָה.

*

דֶער עִיקָר עַגְמַת נֶפֶשׁ הָאט זִיךְ אָנְגֶעהוֹיבְּן עֶרְשְׁט נָאכְדֶעם וָואס עֶר הָאט בַּאקוּמֶען דֶעם אֶתְרוֹג אוּן גֶעדַארְפְט אַהֵיים פָאהרְן. מִיט דִי בַּאן הָאט עֶר זִיךְ נִישְׁט גֶעטְרוֹיט צוּ פָאהרְן, הָאט עֶר

גֶעוואַרְט בִּיז זַיין שָׁכֵן רַבִּי בֶּערִיש זָאל ווידֶער אַמָאל קומֶען קַיין ווארְשֶׁע. יֶעדְן טָאג אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען צו דִי אַכְסַנְיָא פון דִי בַּעֲלֵי עֲגָלות אויסְגֶעפִינֶען צו רַבִּי בֶּערִיש אִיז שׁוין גֶעקומֶען, און דֶערְוַוייל וואו טְהוּט מֶען זִיךְ אַהִין מִיטְן אֶתְרוֹג?

עֶנְדְלִיךְ אִיז אַלֶעס אַרִיבֶּער בְּשָׁלוֹם און עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה אִיז רַבִּי לֵוִי שׁוין גֶעוֶוען צוּרִיק אִין שְׁטָאט מִיט זַיין טַייעֶרְן פֶּעקְל. עֶר הָאט אַוֶועקְגֶעלֵייגְט דֶעם אֶתְרוֹג אִין אַ בַּאהַאלְטֶענֶעם אָרְט פּוּנְקְט ווִי עֶר הָאט פְרִיעֶר גֶעהַאלְטְן דָאס גֶעלְד. רַבִּי לֵוִי אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר אויפְגֶערַאמְט. דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל אִין זַיין לֶעבְן וָואס עֶר וֶועט קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דִי מִצְוָה בִּשְׁלֵימוּת אַזוי ווִי דִי תּוֹרָה הָאט בַּאפוילְן, וּלְקַחְתֶּם לָכֶם "מִשֶּׁלָכֶם".

דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג סוּכּוֹת, גַאנְץ פְרִיה, אִיז רַבִּי לֵוִי שׁוין גֶעוֶוען אויף דִי פִיס. עֶר אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין מִקְוֶה זִיךְ טוֹבְלֶען, און צוּרִיק גֶעקומֶען אַהֵיים, גֶענומֶען דִי אַרְבָּעָה מִינִים און אַרַיין אִין סוּכָּה וואו עֶר הָאט גֶעמַאכְט דִי בְּרָכָה מִיט גְרויס הִתְלַהֲבוּת און קְדוּשָׁה. אויךְ גִיטְל זַיין וַוייבּ, וֶועלְכֶע הָאט אִין

אָנְהוֹיבּ זִיךְ קֶעגְנְגֶעשְׁטֶעלְט דֶעם פְּלַאן, אִיז יֶעצְט וַוייכֶער גֶעוָוארְן. זִי אִיז גֶעוֶועזְן גְלִיקְלַאךְ וָואס אִיהר מַאן הָאט זוֹכֶה גֶעוֶועזְן צוּ אֵייגֶענֶע אַרְבָּעָה מִינִים, וְוִי דֶער חָשׁוּבְסְטֶער בַּעַל הַבַּיִת, אָבֶּער דֶער עִיקָר פְרֵייד אִיהרֶער אִיז יֶעצְט שְׁפֶּעטֶער גֶעקוּמֶען.

וֶוען רַבִּי לֵוִי אִיז אַרוֹיס פוּן שְׁטוּבּ, מִיטְן טַלִּית אִין אֵיין הַאנְד, אוּן דִי אַרְבָּעָה מִינִים אִין דֶער צְוֵוייטֶער הַאנְד, הָאט עֶס אַרוֹיסְגֶערוּפְן גְרוֹיס וואוּנְדֶער אִין גַאנְצְן שְׁטֶעטְל. פוּן אַלֶע פֶענְסְטֶער הָאט מֶען אַרוֹיס גֶעקוּקְט אוֹיפְן גַאנְצְן וֶועג בִּיזְן שׁוּהל.

קֵיינֶער הָאט עֶס נִישְׁט גֶעקֶענְט גְלוֹיבְּן. וָואס אִיז דָא גֶעשֶׁעהן? — הָאט אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערְן גֶעפְרֶעגְט — אִיז רַבִּי לֵוִי מְלַמֵּד פְּלוּצְלוּנְג רֵייךְ גֶעוָוארְן? הָאט עֶר פוּן עֶרְגֶעץ בַּאקוּמֶען אַ יְרוּשָּׁה אוּן אֶפְשֶׁר הָאט עֶר גֶעוואוּנֶען אַ לַאטֶערִיֶע?!

דֶער עִיקָר "סֶענְסַאצְיֶע" אִיז עֶרְשְׁט גֶעקוּמֶען נָאכְן דַאוְונֶען, וֶוען מֶען הָאט זִיךְ דֶערְוואוּסְט אַז בַּיי רַבִּי אִיסֶר דֶער גְבִיר אִיז דֶער אֶתְרוֹג קַאלְיֶע גֶעוָוארְן אוּן מֶען קֶען אוֹיף אִיהם מֶער קֵיין בְּרָכָה

נִישְׁט מַאכְן. דָאס שְׁטֶעטְל אִיז אַלְזָא גֶעבְּלִיבְּן נָאר מִיט אֵיין אֶתְרוֹג, דֶעם רָב׳ס.

זֶעלְבְּסְט פַארְשְׁטֶענְדְלִיךְ אַז דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל, מֶענֶער, פְרוֹיֶען און קִינְדֶער זַיינֶען גֶעקוּמֶען צוּ רַבִּי לֵוִי׳ן בֶּענְטְשְׁן אוֹיף זַיינֶע אַרְבָּעָה מִינִים, ווייל מֶען הָאט נִישְׁט גֶעוָואלְט מַטְרִיחַ זַיין דֶעם רָב. אוֹיךְ דִי הוֹיז גֶעזִינְד פון רַבִּי אִיסֶר דֶער גְבִיר זַיינֶען גֶעקוּמֶען צוּ רַבִּי לֵוִי׳ן.

אִין אֵיינֶע פון דִי חוֹל הַמוֹעֵד טֶעג, הָאט דֶער רָב גֶעטְרָאפְן רַבִּי לֵוִי׳ן און אִיהם זֵייעֶר גֶעלוֹיבְּט אוֹיף זַיין חֵשֶׁק און ווִילְן אוֹיסְצוּפִיהְרְן דִי מִצְוָה בִּשְׁלֵימוּת, און אַזוֹי אַרוּם אִיז אִיהם צוּגֶעפַאלְן צוּ זַיין אַ מְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, וָואס דָאס אִיז אַ גְרוֹיסֶע זַאךְ. אִין דֶעם זְכוּת אִיז עֶר זִיכֶער אַז דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער וֶועט אִיהם דֶערְפַאר רֶעכְט בֶּעלוֹינֶען.

און ווִירְקְלִיךְ, אִין דֶעם זֶעלְבְּן יָאהר הָאט רַבִּי לֵוִי זוֹכֶה גֶעוֶועזְן אַ שִׁידוּךְ צוּ טְהוּן מִיט זַיין טָאכְטֶער מִיט אַ גְרוֹיסְן תַּלְמִיד חָכָם און זוֹכֶה גֶעוֶועזְן צוּ זֶעהְן פון זֵיי פִיהל נַחַת.

אַכְט טויזנְט מִיט פִינְף הונְדֶערְט רובְּל

אַ שְׁטַארְקֶער מִזְרַח־ווינְט הָאט גֶעבְּלָאזְן און אויפְגֶעבְּרַאכְט בְּרויזְנְדֶע כְוַואלְיֶעס וֶועלְכֶע הָאבְּן גֶענומֶען זיךְ וַוארְפְן אויף דִי וֶוענְט פון דִי שִׁיף וָואס מַאכְט איהר וֶועג לַאנְגְזַאם ווִי נִישְׁט קוקְנְדִיג אויף דֶעם שְׁטורֶעמְדִיגְן יַם.

אָבֶער וֶוען דֶער ווינְט הָאט זיךְ גָאר שְׁטַארְק צובושֶׁעוֶועט און גֶעפַּאטְשְׁט אִין פָּנִים דִי פַּאסַאזְשִׁירְן וֶועלְכֶע זַיינֶען גֶעשְׁטַאנֶען אויפְן דֶעק פון שִׁיף — הָאבְּן זֵיי שׁוין גֶעמוּזְט אַרַיין גֵיין יֶעדֶער אִין זַיין צִימֶער, אָדֶער אִין גְרויסְן זַאל וואו דִי מֶענְטְשְׁן הָאבְּן פַארְבְּרֵיינְגְט מִיט שְׁפִּילֶעַריי און סְתַּם גֶעשְׁפְּרֶעכְן.

פַארְשִׁידֶענֶע מֶענְטְשְׁן פון פַארְשִׁידֶענֶע פֶעלְקֶער זַיינֶען דָארְטְן גֶעוֶוען, טֶערְקְן, גְרֶעקְן,

בולגאריער, רומענער א.א.וו. דאס איז געווען צו דערקענען פון די פיהל שפראכן וואס האט געוועלטיגט אויף דער שיף, וואס האט זיך געשלעפט אויפן וואסער א שיינע פאר טעג פון אדעס צילנדיג צום מיטלענדישן ים (ים התיכון).

צווישן די פאסאזשירן איז געווען איינער וואס עס איז געווען צו דערקענען אויף איהם אז ער איז אנדערש פון אלעמען. דאס איז געווען א איד וואס איז געפארן קיין ארץ ישראל. א האלץ סוחר אין אדעס, א גביר און בעל צדקה וואס איהם האט זיך פארגלוסט צו פארן אויף יום טוב סוכות קיין ארץ ישראל מקיים זיין א זכר פון עליה לרגל אין ירושלים. "רבי וואלף" האט מען איהם גערופן אין אדעס מיט גרויס כבוד צוליב זיין ערליכקייט און יראת שמים.

עס איז געווען צו דערקענען ווי א וואלקן רוהט אויף זיין געזיכט. זיין מח ארבעט אן אויפהער און מאסן פלענער גייען דורך פאר איהם אבער קיין איינער איז נישט דורכצופירן: עס פעלט איהם איין מין!

װען רַבִּי װָאלְף הָאט זִיךְ גְעגְרֵייט צוּ דִי נְסִיעָה נָאךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִיז גְעװֶוען אַ װָאךְ פַּאר סוכּות. הָאט עֶר זִיךְ אַײנְגְעהַאנְדְלְט אַ אֶתְרוֹג, אַ לוּלָב און הֲדַסִים פון דִי בֶּעסְטֶע סָארְט. עֶר הָאט גֶעװאוּסְט אַז אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז צוּ בֶּעקוּמֶען דִי אַרְבָּעָה מִינִים פון דִי בֶּעסְטֶע און דִי שֶׁענְסְטֶע. פונְדֶעסְטְװֶעגְן הָאט עֶר אוֹיךְ גֶענוּמֶען אִין רֶעכֶענוּנְג אַ װַײטֶע מֶעגְלִיכְקַייט אַז דִי שִׁיף זָאל פַארְשְׁפֶּעטִיגְן אַ טָאג צְװֵיי, אִיז דָאךְ בֶּעסֶער מִיטְצוּנֶעמֶען דִי אַרְבָּעָה מִינִים אוֹיפְן װֶעג. װֶעט זִיךְ מַאכְן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בֶּעסֶערֶע — װֶעט עֶר קוֹיפְן דִי בֶּעסֶערֶע!

און װָאס אִיז מִיט אַ עֲרָבָה, דָאס הָאט עֶר נִישְׁט מִיטְגֶענוּמֶען, טְרַאכְטְנְדִיג אַז עֶס װֶעט סַיי װִי פַארְדַארְט װֶערְן דוּרְךְ דִי טֶעג, אִיז בֶּעסֶער עֶר זָאל נֶעמֶען אַ פְרִישֶׁע עֲרָבָה װָאס עֶס װַאקְסְט בַּיי יֶעדְן װַאסֶער אוֹיף יֶעדְן יַבָּשָׁה און אִינְזְל, װוּאוּ דִי שִׁיף גֵייט דוּרְךְ.

הָאט רַבִּי װָאלְף מִיטְגֶענוּמֶען דִי דְרַיי מִינִים, און הָאט זֵיי גֶעהִיט װִי אַ אוֹצָר.

אָבֶער דָא װֶוערְט רַבִּי װָאלְף זַײעֶר נֶערְוֶויז. אִין אֵיין יַם סְטַאנְצִיֶע הָאט זִיךְ דִי שִׁיף אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט גַאנְצֶע פִיהר טֶעג! און דֶער סוּכּוֹת דֶערְנֶענְטֶערְט זִיךְ — װָאס טְהוּט מֶען? הוּנְדֶערְט און אֵיין מָאל הָאט עֶר גֶע׳חֶשְׁבּוֹן׳ט און גֶערֶעכְנְט דִי טֶעג, דִי שָׁעוֹת און דִי מִינוּטְן װֶוען דִי שִׁיף װֶועט קוּמֶען אִין יַפוֹ. אָבֶער עֶר קֶען נִישְׁט פֶעסְטְשְׁטֶעלְן אוֹיב דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג סוּכּוֹת װֶועט עֶר זַיין אוֹיפְן שִׁיף אָדֶער אוֹיף דִי הֵיילִיגֶע עֶרְד.

עֶנְדְלִיךְ אִיז בַּיי אִיהם גֶעבְּלִיבְּן צוּ פְרֶעגְן דֶעם גְרֶעקִישְׁן קַאפִּיטַאן. יֶענֶער הָאט אִיהם גַאנְץ הֶעפְלִיךְ אוֹיפְגֶענוּמֶען מִיט דִי רוּסִישֶׁע שְׁפְּרַאךְ. רַבִּי װָאלְף הָאט פַאר אִיהם אוֹיסְגֶעגָאסְן זַיין הַארְץ אַז עֶר הָאט מוֹרָא אַז עֶר װֶועט נִישְׁט קֶענֶען זַיין דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג יוֹם טוֹב אִין דִי הַאפְּן־שְׁטָאט יַפוֹ.

— אִיךְ קֶען דִיר גָארְנִישְׁט הֶעלְפְן — הָאט אִיהם דֶער קַאפִּיטַאן גֶעזָאגְט — צוּ פַארְשְׁנֶעלֶערְן דֶעם גַאנְג פוּן דִי שִׁיף װָאס אִיז נִישְׁט אִין אַזַא גְלֶענְצֶנְדְן צוּשְׁטַאנְד. אִיךְ װֶועל זַיין גְלִיקְלַאךְ אַז דִי נְסִיעָה װֶועט זַיין אָן שְׁטֶערוּנְגֶען. אָבֶער דִי אֵיינְצִיגֶע װֶועג דָאס צוּ פַארְזִיכֶערְן אִיז נָאר צוּ גֵיין לַאנְגְזַאם!

— נאָך דײַן רעכענונג װעט װעלן מיר זײַן אין יפו? — האָט רבי װאָלף געפרעגט מיט רחמנות׳פולע אױגן.

— נאָך זעקס טעג! — האָט דער קאַפּיטאַן אָפּגע׳פּסק׳נט.

— איך װעל שױן נישט קומען צו דער צײַט — האָט זיך רבי װאָלף אָנגערופן, און טרערן האָבן זיך גענומען קלײַבן אין זײַנע אױגן.

פרעגט איהם דער קאַפּיטאַן מיט װאונדער:

— װאָס ברענט עס דיר אַזױ אָנצוקומען אַזױ שנעל אין פּאַלעסטינע, װאָס איז שױן אַ אונטערשײד אַ טאָג צװײ, פריער אָדער שפּעטער??!

רבי װאָלף האָט שױן נישט געקענט ענטפערן, דאָס טרערן־קװאַל פון זײַנע אױגן האָט זיך געעפנט און געפלײצט אויף זײַן פּנים. נאָכער האָט ער זיך געשטאַרקט און געפרעגט:

— אפשר גײען מיר דורך עפּעס אַ יבשה אָדער אַ אינזל?

— נײן — ענטפערט דער שיף־קאפיטאן — אָבער נאָך צװײ טעג דערנענטערן מיר זיך צו די גרעקישע אינזלען װאָס אױפן גרעסטן פון זײ רופט זיך די שיף ״קרעטא״ (אי כּרתים).

— אפשר װעסטו קענען צופירן די שיף צו אײנעם פון די אינזלען? — האָט זיך דער איד געבעטן בײ איהם — עס איז מיר זײער װיכטיג.

— עס טהוט מיר זײער לײד — האָט דער קאפיטאן געענטפערט װען זײן װאונדער װאקסט געגן דעם איד׳ס מאָדנעם פארלאנג — די ים־װעג װאו מיר פאָהרן איז שױן אזױ באשטימט פון דורות, עס איז דער קורצסטער און דער גרינגסטער. יעדן אפנויג פון די װעג איז פארבונדן מיט גרױסע אױסגאבן, דעריבער איז פארבאָטן זײער שטרײנג זיך פארקירעװען אין אנדערע װעגן.

רבי װאָלף האָט זיך א מינוט פארטראכט, און אָט װײזט זיך א שײן אױף זײן פארכמורעטן פּנים. ער פרעגט װידער:

— אױב איך װעל באצאָהלן פאר די

אויסְגַאבְּן, וָואס דַארְף קָאסְטְן אַזַא אָפְּנוֹיג פון דֶעם יַם־וֶועג?

דֶער גוֹי וָואס זִיצְט גֶעגְן דֶעם אִיד הָאט שוֹין נִישְׁט גֶעקֶענְט אַזוֹי פִּיהל לַיידְן דִי בִּיטֶערֶע עַקְשָׁנוּת פון דֶעם אִיד וָואס מוּז עֶפֶּעס אַזוֹי ווִיכְטִיג אַרָאפְּגֵיין אויף אַ יַבָּשָׁה. הָאט עֶר גֶעזָאגְט:

— יָא, עֶס אִיז מֶעגְלִיךְ. אָבֶער עֶס דַארְף קָאסְטְן זֵייעֶר פִּיל גֶעלְד!

— זָאג שוֹין אַ סוּמֶע און אִיךְ וֶועל גֶעבְן — הָאט רַבִּי וָואלְף גֶעזָאגְט מִיט אַ הֶעכֶערְן טָאן ווִי אֵיינֶער וָואס שְׁפִּירְט זִיךְ שוֹין פַארְן זִיג.

דֶער שִׁיף־קַאפִּיטַאן הָאט אַרוֹיסְגֶענוּמֶען פון קֶעשֶׁענֶע אַ פַּאפִּיר און אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ שְׁרַייבְּן און צֵייכֶענֶען צִיפֶערְן אויף צִיפֶערְן, גֶעמֶעקְט און גֶעשְׁרִיבְּן. עֶנְדְלִיךְ רוּפְט עֶר זִיךְ אָן, מִיט זַיין הַארְטְן־פָּארְמַאלְן טָאן:

— אַכְט טוֹיזְנְט און פִינְף הוּנְדֶערְט רוּבְּל!!!

רַבִּי וָואלְף הָאט אַרוֹיסְגֶעלָאזְט אַ

פאַרלײכטערונגס־קרעכץ און נישט קלערנדיג פיהל האט ער אַרויסגענומען זיבעצן פאַפירן, יעדע אײנע פון פינף הונדערט רובל און דערלאַנגט דעם גוי, װעלכער האט עס ערשטוינט באַטראַכט, איבערגעצײלט און אַרײן געלײגט צו זיך אין קעשענע.

— איבערמאָרגן װעט די שיף אַנקערן בײ אײנעם פון די גרעקישע אינזלען, אָבער נישט מער װי אײניגע שעה!

דער קאַפּיטאַן האט זיך געזעגנט מיטן איד און פאַרגעזעצט זײן אַרבעט. רבי װאָלף האט זיך אומגעקערט צו זײן צימערל מיט שטאַרקע טריט און געמוטיגט װאָס ער קען מקיים זײן אַ מצות־עשה פון די תורה װי דער דין איז מיט אַלע אַרבעה מינים.

אין יענעם פרי־מאָרגן האבן אויסגערופן פיהל פון די פּאַסאַזשירן. "יבשה! יבשה!" דערזעהענדיג דעם אינזל װאו די שיף האט זיך אָפּגעשטעלט, מײנענדיג אַז דאָ איז שוין דער יפו'ער פּאָרט. איז פאַר זײ ערקלערט געװאָרן אַז

דָא שְׁטַייגְט מֶען נָאךְ נִישְׁט אַרָאפּ, נָאר מֶען שְׁטֶעלְט זִיךְ אָפּ אוֹיף אַ קוּרְצֶע צַייט.

דֶער קַאפִּיטַאן הָאט פֶעסְטְגֶעשְׁטֶעלְט אַז דִי שִׁיף קֶען זִיךְ נִישְׁט דֶערְנֶענְטֶערְן צוּם אִינְזְל, הָאט עֶר גֶעהֵייסְן אַרָאפְּלָאזְן אִין דִי וַואסֶער אַ קַאיוּק וָואס צְוֵויי מַאטְרָאזְן הָאבְּן עֶס גֶעפִירְט אוּן צוּ אַלֶעמֶענְס ווּאוּנְדֶער אִיז אוֹיךְ דֶער אִיד מִיטְגֶעפָארְן.

אַ שָׁעָה נָאכְאנַאנְד זַייְנֶען אַלֶע, צְווִישְׁן זֵיי אוֹיךְ דֶער קַאפִּיטַאן גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיפְן דֶעק פוּן דִי שִׁיף אוּן נָאכְגֶעפָאלְגְט דִי בַּאוֶועגוּנְגֶען פוּן קַאיוּק בִּיז דִי אִיז גֶעקוּמֶען צוּרִיק צוּם שִׁיף. רַבִּי וָואלְף הָאט גֶעשַׁייְנְט אוּן זִיךְ גֶעשְׁפִּירְט דֶער גְלִיקְלִיכְסְטֶער מֶענְטְשׁ פוּן דִי שִׁיף, הַאלְטְנְדִיג מִיט בֵּיידֶע הֶענְט צְוֵויי "עֲרָבוֹת" וָואס עֶר הָאט אָפְּגֶעריסְן אוֹיפְן אִינְזְל.

דֶער נַייגֶעריגֶער שִׁיף קַאפִּיטַאן הָאט אוֹיסְגֶעפָארְשְׁט דִי צְוֵויי מַאטְרָאזְן וָואס דֶער אִיד הָאט גֶעטְהוּן אוֹיפְן אִינְזְל, הָאבְּן זֵיי דֶערְצֵיילְט וָואס זֵיי הָאבְּן גֶעזֶעהְן, וִוי דֶער אִיד גֵייט אַרוּיס

און זוכט עפּעס אויף די בוימער ביז ער האָט ענדליך אָפּגעריסן פון אַ בוים צוויי צוויגאַלאַך און איז גלייך געקומען צוריק. דער קאַפּיטאַן האָט עס נישט געקענט גלויבן און האָט זיי גענומען שטרייגער אויספּאַרשן, אָבער זיי האָבן זיך געשוואָרן אַז מעהר ווי די צוויגאַלאַך האָט דער איד גאָרנישט גענומען.

דער שיף קאַפּיטאַן האָט זיך נישט געקענט באַרוהיגן ביז ער האָט געשיקט רופן דעם איד און איהם געפרעגט וואָס אַזוינס האָט ער דאָרטן געפונען. האָט רבי וואָלף איהם רוהיג דערציילט, אַז אַלס איד איז זיין פליכט מקיים צו זיין אַ מצוה פון פיהר מינים און אַזוי ווי איין מין האָט איהם געפעלט, האָט ער עס משלים געווען מיט דעם וואָס ער האָט אָפּגעריסן אויפן אינזל.

— און איך האָב געמיינט אַז אַ אוצר האָט זיך דיר דאָרטן געטראָפן!

— ריכטיג, ריכטיג, הער קאַפּיטאַן — האָט רבי וואָלף איהם געזאָגט — אַ גרויסער אוצר האָט זיך מיר געטראָפן אויפן אינזל. אָט די צוויי

קְלֵיינֶע צְוַוייגַאלַאךְ — פַּאר קֵיין גֶעלְד אִין דֶער וֶועלְט וָואלְט אִיךְ עֶס נִישְׁט אַוֶועקְגֶעגֶעבְּן, וַוייל צוּלִיבּ זֵיי קֶען אִיךְ מְקַיֵים זַיין אַ מִצְוָה וָואס אוּנְזֶער אֵייבִּיגֶער בַּאשֶׁעפֶּער הָאט אוּנְז גֶעהֵייסְן טְהוּן. ווּאוֹיל צוּ מִיר וָואס אִיךְ הָאבּ זוֹכֶה גֶעוֶוען דֶערְצוּ!

אַ אֶתְרוֹג מִיט מְסִירוּת נֶפֶשׁ

די מַעֲשֶׂה הָאט פַּאסִירְט סוּכּוֹת אִין יָאהר תרע״ח. אִין יָאהר תרע״ז הָאט רוּמֶענְיֶע דֶערְקְלֶערְט קְרִיג מִיט דַײטְשְׁלַאנְד און עֶסְטְרַײךְ. בַּאלְד נָאכְדֶעם הָאט די רוּמֶענִישֶׁע אַרְמֵיי אָנְגֶעהוֹיבְּן אַ גְרוֹיסֶע אָפֶּענְסִיוֶוע און פַּארְנוּמֶען שְׁטֶעט פון טְרַאנְסִילְוַואנְיֶע, וָואס הָאט דַאמָאלְס גֶעהֶערְט צו אוּנְגַארְן, און אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ פַּארְנֶעמֶען אַנְדֶערֶע טֵײלְן פון אוּנְגַארְן. אָבֶער וֶוען די רוּמֶענֶער הָאבְּן זִיךְ דֶערְנֶענְטֶערְט צו דֶער אוּנְגַארִישֶׁער הוֹיפְּט־שְׁטָאט, בּוּדַאפֶּעסְט, הָאט די דַײטְשֶׁע עֶסְטְרַײכִישֶׁע אַרְמֵיי אָנְגֶעהוֹיבְּן אַ גֶעגְן אָפֶּענְסִיוֶוע, און די רוּמֶענִישֶׁע אַרְמֵיי הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן לוֹיפְן צוּרִיק, און נָאךְ ווי גֶעלָאפְּן! מֶען הָאט זֵיי קוֹים גֶעקֶענְט נָאכְיָאגְן. אִין אַ קוּרְצֶער צַײט הָאבְּן די דַײטְשֶׁע און עֶסְטְרַײכִישֶׁע אַרְמֵייעֶן צוּרִיק בַּאזֶעצְט די פַּארְכַאפְּטֶע גֶעגְנְדְן און זַײנֶען

אַרײַן אין רומעניע און באַזעצט בוקאַרעסט. די רומענישע אַרמײ האָט זיך צוריקגעצויגן קיין מאַראַסעשטי.

דאָרט בײַ מאַראַסעשטי האָט זיך די רומענישע אַרמײ באַפעסטיגט, און אין דעם געגנט זײַנען געווען די פראָנטן פון די דײַטשן און פון די רומענער, ביז איבער די מלחמה.

אין די אַלע שטעטלאַך, וועלכע זײַנען נישט ווײַט פון פראָנט, איז פון דעם רומענישן מיליטערישן קאָמענדאַנט ערקלערט געוואָרן קריגס צושטאַנד. די שטעטלאַך זײַנען כמעט ווי אָפּגעטײלט געוואָרן פון די אַרומיגע שטעט פון מאָלדאָווע. מען האָט נישט געטאָרט אַרויסגײן פון די שטעטלאַך אָן אַ ערלויבעניש. בײַנאַכט האָט קײנער נישט געטאָרט פאַרלאָזן זײַן הויז. פּויערים האָבן אָן דערלויבעניש נישט געטאָרט אַרײַנברענגען קײן לעבנסמיטלען.

דאָס אידישע שטעטעלע פּאַנטשיו, נישט ווײַט פון פראָנט, איז געווען אײנע פון די דאָזיגע שלימזל'דיגע שטעטלאַך. די אידן דאָרטן האָבן

גֶעהַאט אַ סַאךְ אוֹיסְצוּשְׁטֵיין. אִין זוּמֶער צַייט אִיז נָאךְ גֶעוֶוען צוּ דֶערְלַיידְן. דִי צָרָה אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען אַזוֹי גְרוֹיס. אָבֶער עֶס אִיז אַוֶועק דֶער זוּמֶער אוּן דִי סְלִיחוֹת טֶעג הָאבְּן זִיךְ אָנְגֶערוּקְט, הָאבְּן אִידְן אָנְגֶעהוֹיבְּן זִיךְ זָארְגְן פַארְן אָנְקוּמֶענְדִיגְן ווִינְטֶער. אַ שְׁוֶוערֶע מַשָׂא הָאט זִיךְ אַרוֹיפְגֶעלֵייגְט אוֹיף דִי אִידִישֶׁע פְּלֵייצֶעס.

אָט קוּמְט אָן דִי יָמִים נוֹרָאִים, אוּן דֶער רוּמֶענִישֶׁער קָאמֶענְדַאנְט הָאט פַארְבָּאטְן דָאס צוּזַאמֶענְקוּמֶען זִיךְ פוּן אַ סַאךְ מֶענְטְשְׁן אִין אֵיין פְּלַאץ, אֲפִילוּ נִישְׁט אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ, וואוּ אִידְן קוּמֶען דַאוְונֶען. מִיט אַ סַאךְ מִיה אוּן שְׁתַּדְלָנוּת הָאט מֶען, סוֹף כָּל סוֹף, אוֹיסְגֶע׳פּוֹעל׳ט, אַז מֶען זָאל דֶערְלוֹיבְּן יָמִים נוֹרָאִים אוּן סוּכּוֹת, אַז אִידְן זָאלְן קֶענֶען דַאוְונֶען אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ.

בַּאקוּמֶען דִי דֶערְלוֹיבֶּענִישׁ צוּ דַאוְונֶען בְּצִיבּוּר אִין דִי יָמִים נוֹרָאִים, אִיז פַארְן אַלְטְן רָב פוּן שְׁטֶעטְל גֶעשְׁטַאנֶען דֶער פְּרָאבְּלֶעם: סְטַייטְשׁ, עֶס קוּמְט סוּכּוֹת, וואוּ וֶועט מֶען נֶעמֶען אֶתְרוֹגִים, כָּאטְשׁ אֵיין אֶתְרוֹג פַארְן גַאנְצְן קָהָל.

דִי גְרֶעסֶערֶע שְׁטֶעט אִין מָאלְדָאוֶוע הָאבְּן זִיךְ,

מִיט מְסִירוּת נֶפֶש, גֶעהַאט בַּאזָארְגְט, יֶעדֶע גֶעמֵיינְדֶע, מִיט אֵיין אֶתְרוֹג. עֶס הָאט זֵיי גֶעקָאסְט גֶענוּג גֶעלְד, בִּיז זֵיי הָאבְּן גֶע׳פּוֹעֶל׳ט בַּיי דִי רוּסִישֶׁע־אִידִישֶׁע סָאלְדַאטְן וָואס פְלֶעגְן פָּארְן פוּן יַאס קֵיין אָדֶעס אוּן צוּרִיק, אַז זֵיי זָאלְן מִיטְבְּרֵיינְגֶען אֶתְרוֹגִים, אָבֶער דָאס פַארְוָוארְפֶענֶע קְלֵיין שְׁטֶעטֶעלֶע פַּאנְטְשְׁיו, וָואס שְׁטֵייט נָאהֶנְט צוּם פְרָאנְט אוּן אִיז אָפְּגֶעשְׁנִיטְן פוּן דֶער אַרוּמִיגֶער וֶועלְט, ווִי אַזוֹי קְרִיגְט מֶען דָארְט אַ אֶתְרוֹג?

דֶער רָב הָאט גֶעשִׁיקְט רוּפְן דִי בַּעֲלֵי־בַּתִּים אוּן זִיךְ מְיַישֵׁב גֶעוֶוען מִיט זֵיי וָואס צוּ טְהוּן. מֶען הָאט אָבֶער נִישְׁט גֶעקֶענְט בַּאשְׁלִיסְן צוּ שִׁיקְן אֵיינֶעם פוּן דִי אִידְן אוֹיף יֶענֶעם זַייט פְרָאנְט, אַז עֶר זָאל בְּרֵיינְגֶען אַ אֶתְרוֹג פַאר דֶער קְהִילָה, ווַייל דָאס אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר אַ גְרוֹיסֶע רִיזִיגֶע, מַמֶש אַיינְשְׁטֶעלְן דָאס לֶעבְּן.

— אָבֶער — הָאט דֶער רָב טְרוֹיעֶרִיג אוֹיסְגֶערוּפְן — ווִי אַזוֹי קֶען מֶען לָאזְן אַז אִידְן זָאלְן נִישְׁט מְקַיֵים זַיין דִי גְרוֹיסֶע מִצְוָה פוּן ״וּלְקַחְתֶּם לָכֶם פְּרִי עֵץ הָדָר״?

דער רבֿ און די עלטערע אידן האָבן נישט געקענט רוהען, און רבי חײם׳ל, דער רבֿ האָט פאַררופן אַ אַסיפה אין בית מדרש. ער האָט ממש געװײנט מיט ביטערע טרערן. דערנאָך האָט ער זיך אױפגעשטעלט און אױסגערופן:

— אידן, װער װיל פאַרדינען עולם הבא? װער װיל נעמען אױף זיך די גרױסע מצװה? איך האָב בטחון אין דעם װאָס לעבט אײביג, אַז די שלוחים פון אַ מצװה װערן נישט ניזוק! נו אידן, — האָט דער רבֿ װידער אַמאָל אױסגערופן — געפינט זיך נישט צװישן אונז, אײנער װאָס װיל פאַרדינען עולם-הבא?

— יאָ, רבי! — האָט זיך געהערט אַ קול — איך װיל פאַרדינען עולם הבא!

— און איך אױך — האָט זיך געהערט נאָך אַ קול.

דאָס זײנען געװען די קולות פון פלטיאל דער קצבֿ, און יענקל דער בעל עגלה, צװײ געזונטע חברה-לײט.

— רֶבִּי, מִיר בֵּיידֶע נֶעמֶען אוֹיף זִיךְ דִי הֵיילִיגֶע שְׁלִיחוּת.

דֶער גַאנְצֶער עוֹלָם אִיז גֶעבְּלִיבְּן עֶרְשְׁטוֹינְט.

אִין אֵיין מִינוּט זַיינֶען דָא דִי דָאזִיגֶע צְוֵויי פַארְשׁוֹינֶען דֶערְהוֹיבְּן גֶעוָוארְן צוּ אֶמֶתֶע גִבּוֹרִים, אִידִישֶׁע הֶעלְדְן. דִי שֶׁענְסְטֶע בַּעֲלֵי בָּתִּים צוּזַאמֶען מִיטְן רָב הָאבְּן זֵיי אַרוּמְגֶערִינְגְלְט, גֶעדְרִיקְט דִי הֶענְד אוּן גֶעקוּקְט אוֹיף זֵיי מִיט יִרְאַת הַכָּבוֹד.

צְוֵויי טֶעג הָאבְּן זִיךְ דִי צְוֵויי חֶבְרֶה לַייט צוּגֶעגְרֵייט פַאר דֶער דָאזִיגֶער גֶעפֶערְלִיכֶע נְסִיעָה. דִי נַאכְט פַאר זֵייעֶר אַוֶועקְפָארְן זַיינֶען זֵיי אַרַיינְגֶעקוּמֶען צוּם רָב, עֶס אִיז אוֹיךְ גֶעוֶוען פַארְזַאמְלְט קָהָל, אוּן זִיךְ גֶעזֶעגְנְט. דֶער רָב הָאט אַרוֹיפְגֶעלֵייגְט זַיינֶע הֶענְט אוֹיף זֵייעֶרֶע קֶעפּ אוּן זֵיי גֶעבֶּענְטְשְׁט, אַז זֵיי זָאלְן מִיט גָ־ט'ס הִילְף מַצְלִיחַ זַיין אוּן קוּמֶען אַהֵיים בְּשָׁלוֹם.

מֶען הָאט גֶעוואוּסְט, אַז דָא, אוֹיף דֶער רוּמֶענִישֶׁער זַייט פְּרָאנְט, זַיינֶען זֵיי דוּרְךְ בְּשָׁלוֹם, ווַייל וֶוען נִישְׁט, וָואלְט מֶען אִין שְׁטֶעטְל שׁוֹין גֶעוואוּסְט, אַז מֶען הָאט גֶעכַאפְּט צְוֵויי צִיוִוילֶע

מֶענטְשְׁן בַּיים פְּרָאנט. אָבֶער ווִי אַזוֹי זַיינֶען זֵיי אָנְגֶעקוּמֶען אַהִין, וואוּ עֶס גֶעפִינְט זִיךְ דָאס דַייטְשֶׁע מִילִיטֶער? הָאבְּן דִי אִידְן פוּן שְׁטֶעטְל נִישְׁט אוֹיפְגֶעהֶערְט צוּ טְרַאכְטְן.

עֶס אִיז אַרִיבֶּער רֹאשׁ הַשָּׁנָה — נִישְׁט מֶען זֶעהט אוּן נִישְׁט מֶען הֶערְט... שׁוֹין אוֹיךְ אַוֶועק יוֹם כִּפּוּר אוּן — אֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה. דָאס שְׁטֶעטְל אִיז גֶעוֶוען דֶערְשְׁלָאגְן, פַארְטְרוֹיעֶרְט.

דִי וַוייבֶּער אוּן קִינְדֶער פוּן דִי צְוֵויי אִידְן לוֹיפְן יֶעדְן טָאג צוּם רָב, וֵויינֶען אוּן קְלָאגְן אוּן הָאבְּן טַעֲנוֹת צוּם קָהָל. דֶער רָב טְרֵייסְט זֵיי, אָבֶּער בַּיי אִיהם אִין הַארְצְן פִילְט עֶר זֵייעֶר שְׁוֶוער, ווִי שְׁוֶוערֶע שְׁטֵיינֶער וָואלְטְן דָארְטְן גֶעלֶעגְן...

עֶס אִיז שׁוֹין עֶרֶב סוּכּוֹת נָאךְ מִיטָאג. דָאס בֵּית הַמִדְרָשׁ אִיז פוּהל מִיט אִידְן, נָאר דַאוְונֶען קֶען מֶען זִיךְ נִישְׁט שְׁטֶעלְן. דִי וַוייבֶּער אוּן קִינְדֶער פוּן דִי שְׁלוּחִים זַיינֶען אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ אוּן מַאכְן יְלָלוֹת, לֵייגְן אַיין וֶועלְטְן... אוּן וֶוער קֶען דֶען הָאבְּן דִי מוּט זֵיי אַיינְצוּשְׁטִילְן?...

דֶער רָב שְׁטֵייט בַּיים אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ אוּן פוּן

זַיינֶע אויגן פְלִיסְן טְרֶערְן. דֶער עוֹלָם, אויף אִיהם קוקְנְדִיג, וֵויינְט־מִיט.

*

אָבֶער פְּלוּצִים הָאבְּן זִיךְ דֶערְהֶערְט גֶעשְׁרֵייעֶן פון דְרויסְן. דָאס יוּנְגְוַוארְג לוֹיפְט און שְׁרַייט:

— גֶעקומֶען! אֶט זַיינֶען זֵיי דָא!

אַלֶע פון בֵּית הַמִדְרָשׁ הָאבְּן זִיךְ אַרויסְגֶעלָאזְט אִין גַאס.

צום בֵּית הַמִדְרָשׁ הָאט זִיךְ דֶערְנֶעעֶנְטֶערְט אַ מַחֲנֶה יוּנְגְוַוארְג, וָואס הָאט גֶעטְרָאגְן אויף דִי הֶענְט דִי צְוֵויי הֶעלְדְן: פַּלְטִיאֵל׳ן און יַעֲנְקְ׳לֶען.

אָנְקוּמֶענְדִיג צוּ דֶער טְהִיר פון בֵּית הַמִדְרָשׁ, הָאבְּן זִיךְ דִי צְוֵויי שְׁלוּחִים אַרויסְגֶעְרִיסְן פון דִי הֶענְט פון דֶער מַחֲנֶה יוּנְגְוַוארְג און צוּגֵייעֶנְדִיג צום רָב הָאבְּן זֵיי מִיט פְרֵייד גֶעזָאגְט:

— רֶבִּי, מִיר הָאבְּן גֶעבְּרַאכְט!...

דֶער רָב הָאט צוּגֶענוּמֶען דָאס "פֶּעקֶעלֶע" און הָאט זִיךְ גֶעשְׁטֶעלְט דַאוונֶען מִנְחָה.

נאָכן דאַוונען האָט דער עולם נישט געוואָלט אַוועקגיין פון־ שוהל. זיי האָבן געוואָלט אַז יַעֲקֹב און פַּלְטִיאֵל זאָלן דערציילן ווי אַזוי עס איז זיי געלונגען אויסצופירן זייער שליחות.

— ווי איר ווייסט — האָט יַעֲקֹב אָנגעהויבן דערציילן — האָבן מיר פאַרלאָזט דאָס שטעטל שפּעט בײנאַכט. מיר האָבן פון פריער שוין געהאַט אויסגעפּאָרשט, דורך וועלכע וועג מיר זאָלן גיין, כּדי מיר זאָלן קענען אויסמײַדן די פראָנט־ליניע, וואו עס געפינען זיך אַ סאַך מיליטער. עס האָט אונז אויך צוגעשפּילט דער פּאַקט, וואָס דער הימל איז געווען שטאַרק פאַרוואָלקנט און אין דרויסן איז געווען שטאַרק פינסטער. ווען מיר זײַנען געקומען נאָנט צו דער ליניע, זײַנען מיר געקראָכן אויף אונזערע בײַכער. בײַ יעדע עטליכע מעטער זײַנען מיר געבליבן ליגן אויף דער ערד. אַרום אונז איז געווען שטיל און רוהיג — אויף דער זײַט פראָנט און אויף יענער זײַט פראָנט.

ווען עס האָט אָנגעהויבן צו טאָגן זײַנען מיר שוין געווען אויף דעם שאָסיי־וועג נאָנט צו פּאַקשאַני. עס האָט אונז אויף דעם שאָסיי

באַגעגנט אַ מיליטערישע פּאַטראָל. מיר האָבן שוין געזען, אַז מיר זײַנען אַרײַנגעפאַלן.

ווען דער עלטסטער פון דעם פּאַטראָל האָט אונז געפרעגט וואָס מיר זוכן אויף דער שאָסיי אַזוי פריה? האָבן מיר געזאָגט אַ תירוץ, אַז מיר האָבן זיך געלאָזט גיין אין דאָרף אַרײַן אײַנצוהאַנדלען שפּייז. מען האָט אונז אַוועקגעפירט קיין פּאַקשאַני צו דער קאָמענדאַטור. דאָרטן האָט מען אונז געהאַלטן דרײַ טעג, אויספאָרשנדיג אונז פון וואַנען מיר זײַנען און וואָס מיר האָבן געזוכט אויפן וועג נאָנט צום פראָנט.

גלויבנדיג, אַז מען האָט דאָ צו טהון מיט שפּיאָנען, האָט מען אונז אויפן פערטן טאָג אַוועקגעשיקט קיין בוקארעשט צו דער הויפּט־קאָמענדאַטור. דאָרטן האָט מען אונז געפּײַניגט און געשלאָגן און פאַרלאַנגט פון אונז אַז מיר זאָלן דערציילן מיט וועלכן שפּיאָנען־באַנדע מיר זײַנען פאַרבונדן.

זעהענדיג אַז אונזער לעבן האָט שוין נישט

ווערד אַפילו קיין פּרוטה, האָב איך בּיי מיר בּאַשלאָסן צו מאַכן דעם לעצטן פּרוב (מיר זיינען געזעסן אין בּעזונדערע תּפיסה צימערן).

איך האָב געזאָגט דעם אויספאָרשונגס־ריכטער, אַז אַזוי ווי איך בּין אַ איד, וויל איך זיך מתודה זיין פאַר דעם מיליטערישן ראַבּינער. שפּעטער מיט אַ שעה בּין איך שוין געשטאַנען פאַר איהם.

אַזוי שנעל ווי איך בּין געבּליבּן אַליין מיטן ראַבּינער, האָב איך איהם דערציילט די גאַנצע מעשׂה וואס עס האָט אונז געבּראַכט דערצו, אַז מיר זאָלן "שוואַרצן" די ליניע פון דעם דייטשן פראָנט און פון דעם רומענישן פראָנט.

אויסהערנדיג מיין מעשׂה איז דער ראַבּינער ערשטוינט געוואָרן, ער האָט בּאַפוילן מיר אַרויסצופירן אין אַ אַנדערן צימער, און אַריינבּריינגען צו איהם פּלטיאל'ן.

ווען מען האָט מיר צוריק אַריינגעבּראַכט צו איהם, האָט דער מיליטערישער ראַבּינער געקוקט אויף מיר מיט אַ ליבּליכן בּליק, ער האָט געהייסן

דֶעם סָאלְדַאט אַרוֹיסְגֵיין אוּן פוּן מִיר הָאט עֶר פַארְלַאנְגְט, אַז אִיךְ זָאל אִיהם דֶערְצֵיילְן דֶעם גַאנְצְן אֱמֶת. פַארְוָואס מִיר זַיינֶען גֶעקוּמֶען אוֹיף דֶער זַייט פְרָאנְט לִינְיֶע. אִיךְ הָאבּ אִיהם אוֹיסְפִירְלִיךְ דֶערְצֵיילְט דֶעם אֱמֶת.

בְּלַייבְּנְדִיג מִיט אוּנְז אַלֵיין, הָאט זִיךְ דֶער רַאבִּינֶער גֶעגֶעבְּן אַ רוּף אָן צוּ אוּנְז:

— יוּנְגֶעלַייט, אִיךְ בַּאוואוּנְדֶער אַייעֶר מְסִירוּת נֶפֶשׁ, אִיהר הָאט בֶּאֱמֶת אַיינְגֶעשְׁטֶעלְט דָאס לֶעבְּן כְּדֵי אִיהר זָאלְט מְזַכֶּה זַיין דִי אִידְן פוּן אַייעֶר שְׁטֶעטְל מִיט אַ מִצְוָה, דֶערְפַאר פַארְזִיכֶער אִיךְ אַייךְ, אַז אִיהר וֶועט זִיךְ אוּמְקֶערְן גֶעזוּנְט אוּן בְּשָׁלוֹם צוּ אַייעֶרֶע ווַייבֶּער אוּן קִינְדֶער. פוּן מַיין זַייט וֶועל אִיךְ אַייךְ גֶעבְּן אַלְס מַתָּנָה פַאר קָהָל דֶעם שֶׁענְסְטְן אֶתְרוֹג וָואס אִיךְ הָאבּ.

דְרַיי טֶעג שְׁפֶּעטֶער זַיינֶען מִיר צוּגֶעשְׁטֶעלְט גֶעוָוארְן, אוּנְטֶער דֶער בַּאגְלֵייטוּנְג פוּן אַ סָאלְדַאט, צוּ דֶער פְרָאנְט-לִינְיֶע. דֶער סָאלְדַאט הָאט אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן אַ בְּרִיוו פוּן הוֹיפְּט קָאמֶענְדַאנְט אַז מֶען זָאל אוּנְז נִישְׁט שְׁטֶערְן אַרִיבֶּערְצוּגֵיין אוֹיף

דֶער אַנְדֶערֶער זַייט. און מִיר זַיינֶען אַדוּרְךְ בְּשָׁלוֹם. אִין אַ הַייזְל פון אַ פוֹיעֶר זַיינֶען מִיר גֶעבְּלִיבְּן בִּיז עֶס אִיז צוּגֶעפַאלְן דִי נַאכְט, און מִיר זַיינֶען גֶעקוּמֶען אַהֶער וֶוען אִיהר זֶענְט שׁוֹין גֶעוֶוען אִין שׁוּהל.

אויף פַאר דִי פָּשוּטֶע אִידְן

יֶעדְן יָאהר פְלֶעגְט אוּנְזֶער רָב פָּאהרְן פַאר סוכּות אִין שְׁטָאט אוּן בְּרֵיינְגֶען פִיהר אֶתְרוגִים פַאר אוּנְזֶער שְׁטֶעטְל. אֵיין אֶתְרוג אִיז גֶעוֶוען פַארְן גְבִיר פוּן שְׁטֶעטְל, דֶער צְוֵוייטֶער פַאר דִי "פְּנֵי", דֶער דְרִיטֶער פַאר דִי יִשׁוּבְנִיקֶעס אַרוּם שְׁטֶעטְל אוּן דֶער פֶערְטֶער פַארְן הֲמוֹן אוּן פַאר דִי וַוייבֶּער אוּן קִינְדֶער פוּן שְׁטֶעטְל.

דֶער בֶּעסְטֶער אֶתְרוג, דֶער "מְהוּדָר שֶׁבִּמְהוּדָרִים", אִיז גֶעוֶוען דֶעם גְבִיר'ס.

עֶס הָאט גֶעלוּינְט צוּ זֶעהן ווִי אַזוֹי דֶער גְבִיר פְלֶעגְט סוכּות גֵיין צוּם בֵּית מִדְרָשׁ מִיטְן אֶתְרוֹג, אַרֵיינְגֶעלֵייגְט אִין אַ זִילְבֶּערְנֶע פוּשְׁקֶע, אוֹיסְגֶעבֶּעט מִיט גֶעבַּארְשְׁטֶענֶעם פְלַאקְס, אִין אֵיין הַאנְד. דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל אִיז גֶעלָאפְן מַמֶשׁ אוֹיפְן וואוּנְדֶער אָנְצוּקוּקְן דֶעם הוֹיכְן גְרִינְלִיכְן לוּלָב. הַיינְט דִי

הַדסים, װעלכֶע זַײנֶען טַאקֶע גֶעװֶען גֶענומֶען פון די הֲדַסִים בוימֶער, און די עֲרָבות װֶעלכֶע דֶער גְבִיר אַלײן הָאט אויסְגֶעקְלִיבְן און אויסְגֶערִיסְן פון דֶעם פְּרִיץ׳ס לָאנְקֶע בַּײם טַײכְל, מִיט דֶער עֶרְלויבֶּענִיש פון פְּרִיץ.

דֶער מֶעהר נַײגֶעריגֶער פְלֶעגְט זִיךְ צו׳גַנְב׳עֶנֶען צום גְבִיר׳ס שְׁטָאט װֶוען עֶר פְלֶעגְט בֶּענְטְשְׁן אֶתְרוֹג, און כַאפְּן אַ קוק טַאקֶע אויפְּן אֶתְרוֹג גופָא. עֶפֶּעס אִיז עֶס גֶעװֶען אַזַא אויסְגֶעפִּילְטֶער, שֵׁײנֶער אֶתְרוֹג, מִיט אַזַא גָאלְד־בְּלִישְׁטְשֶׁענְדֶער הויט און מִיט אַזַא גְרויסְן קְנֶעפֶּלְדִיגְן פִּטוּם, אַז עֶס הָאט פַארְלויכְטְן דֶעם גַאנְצְן בֵּית מִדְרָשׁ.

— אָט דָאס אִיז אַ אֶתְרוֹג — הָאבְּן די שְׁטֶעטְלְשֶׁע אִידְן גֶערֶעדְט צְװִישְׁן זִיךְ מִיט בֶּעװאונְדֶערונְג — מִיט אַזַא אֶתְרוֹג בֶּענְטְשְׁט זִיךְ גָאר אַנְדֶערְשׁ!

דֶער צְװֵײטֶער אִין מַדְרֵגָה אִיז גֶעװֶען דֶער אֶתְרוֹג פַאר די ״פְּנֵי״. עֶר אִיז אויךְ גֶעװֶען אַ ״מְהוּדָר״, אָבֶּער שוין נִישְׁט אַזוי װִי דֶעם גְבִיר׳ס

אֶתְרוֹג. עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ בִּיסְל פּוּן אַ קְלֶענֶערְן סָארְט, נִישְׁט אַזוֹי גְלַאט אוּן בְּלִישְׁטְשֶׁענְדִיג אוּן דֶער פִּטוּם אִיז שׁוֹין אוֹיךְ נִישְׁט גֶעוֶוען אַזוֹי קְנֶעפְּלְדִיג אוּן אַזוֹי גְרוֹיס. דָאךְ הָאט עֶר אוֹיךְ גֶעוִויס גֶעקָאסְט פּוּן דְרַיי בִּיז פִיהר קֶערְבְּלַאךְ דֶעם רָב אַלֵיין, אוּן בְּלוֹיז דִי "פְּנֵי", אָדֶער דִי בַּעֲלֵי בַּתִּים וֶועלְכֶע הָאבְּן גֶעהַאט זֵייעֶרֶע "שְׁטֶעט" אִין מִזְרַח אוּן אִין דִי עֶרְשְׁטֶע בֵּיינְק פַּאר דֶער בִּימָה, הָאבְּן גֶעבֶּענְטְשְׁט אוֹיף אִיהם. אוֹיךְ דֶער לוּלָב צוּ דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג אִיז גֶעוֶוען אַ גַאנְץ הִיבְּשֶׁער אוּן אַ שֵׁיינֶער.

דֶער אֶתְרוֹג פַאר דִי יִשׁוּב'נִיקֶעס אוּן דֶער אֶתְרוֹג פַארְן הֲמוֹן, וַוייבֶּער אוּן קִינְדֶער, זַיינֶען שׁוֹין גֶעוֶוען פוּן דִי "נְחוּת דַרְגָא". בֵּיידֶע זַיינֶען זֵיי גֶעוֶוען אַזֶעלְכֶע מָאגֶערִינְקֶע, מִיט אַ בִּיסְל אַיינְגֶעפַאלֶענֶע זַייטְן, אָן אַ פִּיטוּם, וֶועלְכֶע הָאבְּן אַרוֹיסְגֶערוּפְן עֶפֶּעס אַ מִין רַחְמָנוּת. אוֹיךְ זֵייעֶרֶע לוּלָבִים זַיינֶען גֶעוֶוען קְלֶענֶערֶע, אַרוּמְגֶענוּמֶען מִיט דִינֶע אַיינְפַאךְ גֶעפְלָאכְטֶענֶע פִינְגֶערְלַאךְ, אַזוֹי אַז עֶס הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעדוּכְט אַז אָט־אָט פַאלְן זֵיי זִיךְ פוּנַאנְדֶער אוּן עֶס בְּלַייבְּט גָארְנִישְׁט פוּן זֵיי.

מִילָא, יִשׁוּב׳נִיקֶעס וֵוייסְן נִישְׁט פוּן קֵיין בֶּעסֶערְס. זֵיי הָאבְּן קֵיינְמָאל קֵיין בֶּעסֶערְן אֶתְרוֹג אִין זֵייעֶר לֶעבְּן נִישְׁט גֶעזֶעהְן. זֵיי פְרֵייעֶן זִיךְ, אַז זֵיי הָאבְּן אַבִּי אַ אֶתְרוֹג צוּ בֶּענְטְשְׁן אוּן פְּרָאטֶעסְטִירְן נִישְׁט. דֶער יִשׁוּבְנִיק וֶועלְכֶער אִיז דֶער נֶעהֶנְטְסְטֶער צוּם שְׁטֶעטְל נֶעמְט דֶעם אֶתְרוֹג פוּן רָבִ׳ס הוֹיז, טְרָאגְט אִיהם אַוֶועק צוּ זִיךְ אַהֵיים, וואוּ עֶס וַוארְט שׁוֹין אַ צְוֵוייטֶער יִשׁוּבְנִיק, וֶועלְכֶער וואוֹינְט שׁוֹין אַבִּיסְל וַוייטֶער אוּן עֶר טְרָאגְט אַוֶועק דֶעם אֶתְרוֹג צוּ זִיךְ אַהֵיים, וואוּ עֶס וַוארְט שׁוֹין אוֹיף אִיהם אַ דְרִיטֶער יִשׁוּבְנִיק. אַזוֹי אַרוּם מַאכְט דֶער אֶתְרוֹג אַ ״הַקָּפָה״ אַרוּם דֶעם שְׁטֶעטְל צְוִוישְׁן דִי ״יִשׁוּבִים״ בִּיז וַואנֶען מֶען בְּרֵיינְגְט אִיהם פַארְנַאכְט צוּרִיק צוּם רָב, וואוּ עֶר וֶוערְט אוּנְטֶערְזוּכְט צוּזַאמֶען מִיטְן לוּלָב צוּ זֶעהְן אוֹיבּ אַלְץ אִיז אִין אָרְדְנוּנְג, אוּן אוֹיף מָארְגְן פְּרִיה טְרָאגְט מֶען אִיהם וִוידֶער אַרוּם צְוִוישְׁן דִי ״יִשׁוּבִים״. אַזוֹי פִיהְרְט זִיךְ שׁוֹין דָאס פוּן שָׁנִים קַדְמוֹנִיוֹת.

דֶער הָמוֹן אִיז שְׁטֶענְדִיג אוֹיךְ גֶעוֶוען צוּפְרִידְן מִיט זֵייעֶר אֶתְרוֹג. זֵיי וָואלְטְן, נֶעבַּאךְ, אוֹיךְ

גֶעוָואלְט בֶּענְטְשְׁן אוֹיף אַ "מְהוּדָר", אוֹיף אַזַא אֶתְרוֹג ווִי דִי "פְּנֵי" הָאבְּן. אָבֶער נָאךְ אַלֶעמֶען, וָואס קֶענֶען זֵיי זִיךְ גְלַייכְן צוּ דִי בַּעֲלֵי בָּתִּים?! אַז מֶען אִיז אָרֶעם, קֶען מֶען זִיךְ דָאךְ נִישְׁט הֶעלְפְן, אוּן אַז מֶען צָאלְט נִישְׁט קֵיין "סְכוּם", זָאגְט מֶען נִישְׁט קֵיין דֵעָה. אִינְגַאנְצְן קְלַייבְּן זֵיי צוּזַאמֶען צְווִישְׁן זִיךְ הוֹשַׁעְנָא רַבָּה אַ צְוֵויי דְרַיי רוּבְּל פַּאר זֵייעֶר אֶתְרוֹג, אוּן וָואס קֶענֶען זֵיי פֶּערְלַאנְגֶען דֶערְפַאר?

גֶעווֵיינְלִיךְ, דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג סוּכּוֹת, בֶּענְטְשְׁן פְרִיהֶער דִי מֶענֶער אוּן דֶערְנָאךְ דִי וַוייבֶּער אוּן דִי קִינְדֶער. דִי אִיבְּרִיגֶע טֶעג פוּן סוּכּוֹת אִיז שׁוֹין דֶער הֲמוֹנ'יִשֶׁער אֶתְרוֹג כִּמְעַט הֶפְקֵר — וֶוער עֶס כַאפְּט פְרִייעֶר, דֶער בֶּענְטְשְׁט אוֹיף אִיהם. אֵיידֶעלֶע אִידְן פוּן צְווִישְׁן דִי אָרִימֶערֶע פֶערְדְרִיסְט עֶס זֵייעֶר שְׁטַארְק. זֵיי וָואלְטְן נִישְׁט גֶעוָואלְט בֶּענְטְשְׁן אוֹיפְן זֶעלְבִּיגְן אֶתְרוֹג, אוֹיף וֶועלְכְן עֶס בֶּענְטְשְׁן וַוייבֶּער אוּן קִינְדֶער, אָבֶּער זֵיי פֶערְבַּייסְן דִי לִיפְּן אוּן שְׁווַייגְן. אַ בְּרֵירָה הָאבְּן זֵיי? וֶוער וֶועט זֵיי דֶען הֶערְן אַז זֵיי וֶועלְן שְׁרַייעֶן?

אֵיין יֶעקְל דֶער שׁוּסְטֶער הָאט נִישְׁט גֶעקֶענְט

רוהען. סטײטש, וואס הײסט די „פּני" זאָלן האָבן א בעזונדערן אתרוג. די „פּני" זײנען דען בעסערע אידן? מיט וואס איז א קרעמער אָדער א בעקער, אַ פּראָסטאַק, װעלכער האָט אַ שטאָט אין מזרח אָדער אין די ערשטע בײנק פאַר דער בימה, מעהר יחסן פון אַ אײדעלן בעל מלאכה, און אפילו פון איהם אַלײן, יעקעלע דעם שוסטער?

יעקעלע דער שוסטער איז געװען אַ טשיקאַװער איד. ער איז שטענדיג געװען זײער נײגעריג צו װיסן װאָס עס קומט פאָר אין די גרויסע שטעט און אין די װײטע געגנדן.

די „פּני" און די בעלי בתּים פון שטעטל האָט ער פײנד געהאַט. עפּעס בלאָזן זײ אַזוי פון זיך, אַז עס איז נאָר אַ געװאַלד. זײ צאָהלן פאַר אַ פּאָר שיך אָדער שטיװול נישט מער װי דער אָרימאַן און זײ מאַכן משוגע דעם קאָפּ מיט זײערע פּאָדערונגען און קאַפּריזן. אויסער דעם, מאַכן זײ אַזאַ מינע און קוקן אויף איהם, אויף יעקעלען, מיט אַזאַ בטול, װי זײ װאָלטן געװען מי יודע װער און ער אַ גאָרנישט שבגאָרנישט. נאָך אַלעמען, װער זײנען זײ דאָס? זײן טאַטע איז געװען אַ

גְרֶעסֶערֶער יַחְסָן און אַ גְרֶעסֶערֶער לַמְדָן ווִי פִיהל פון זֵייעֶרֶע טַאטֶעס. נָאר וָואס, זַיין טַאטֶע אִיז גֶעוֶועזען אַ אָרִימַאן און הָאט אִיהם גֶעלָאזְט לֶערְנֶען שׁוּסְטֶעריַי. עֶר, יֶעקֶעלֶע, קֶען זִיךְ נָאךְ הַיינְט אוֹיךְ פַארְמֶעסְטְן אִין דַאוְונֶען און תְּהִילִים זָאגֶן און אֲפִילוּ אִין אַ שְׁטִיקֶל "מְנוֹרַת הַמְּאוֹר" און "חַיֵי אָדָם" מִיט פִיהל בַּעֲלֵי בַּתִּים פון שְׁטֶעטְל, וֶועלְכֶע זִיצְן אוֹיבְּן־אָן. פוּנְדֶעסְטְוֶועגְן קְרִיגְן זֵיי אַלֶע מָאל דִי שְׁלִישִׁי׳ס און דִי שִׁשִּׁי׳ס און אִיהם טֵיילְט מֶען אֵיין מָאל אִין אַ שְׁמִיטָה אַ אֵיינְס פַאר אַחֲרוֹן.

אִיבֶּערְהוֹיפְּט פְלֶעגְט אִיהם שְׁטֶענְדִיג אוֹיפְזִידְן זַיין בְּלוּט סוּכּוֹת צַייט. אַזַא פַּאטְשׁ אִין פָּנִים דִי בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת און דֶעם אָרִימֶען קְלַאס! דִי "פְּנֵי" און דִי בַּעֲלֵי בַּתִּים הָאבְּן זִיךְ אַ בֶּעזוּנְדֶערְן אֶתְרוֹג, אַ מְהוּדָר און זֵיי, דִי אָרִימֶעלַייט עֶפֶּעס אַ שְׁטִיקֶל פֶערְדַארְטְן און פֶערְקְוָוארְטְן אֶתְרוֹג׳ל מִיט אַ לוּלָב׳ל אַ קְלֵיינְטְשִׁיקְס.

אֵיינִיגֶע מָאל הָאט עֶר פְּרוּבִּירְט רֶעדְן און אַרַיינ׳טַעְנָה׳ן מִיט זַיינֶע בְּרִידֶער בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת וֶועגְן דֶעם, אָבֶּער זַיינֶע רֵייד זַיינֶען גֶעוֶוען אַרוֹיסְגֶעוָוארְפְן. טֵייל פון זֵיי הָאבְּן גָארְנִישְׁט

בֶּעגְרִיפְן פַאר וָואס עֶר קָאכְט זִיךְ אַזוֹי. וָואס הֵייסְט? בַּעֲלֵי בָּתִּים זַיינֶען בַּעֲלֵי בָּתִּים און מִיר אָרִימֶעלַייט זַיינֶען אָרִימֶעלַייט! זֵיי, דִי "פְּנֵי", קֶענֶען זִיךְ פֶּערְגִינֶען צוּ הָאבְּן אַ בֶּעסֶערְן אֶתְרוֹג, אָבֶער דִי קַבְּצָנִים דַארְפְן זִיךְ פְרֵייעֶן און זִיךְ בֶּעגְנוּגֶענֶען מִיט וָואס מֶען גִיט זֵיי. וָואס קֶענֶען זֵיי זִיךְ גְלַייכְן צוּ דִי אוֹיבְּנְאָנִיגֶע? מַאלֶע וָואס זֵיי קֶענֶען זִיךְ פֶּערְגִינֶען!

יֶעקֶעלֶע שׁוּסְטֶער פְלֶעגְט וֶוערְן אַ אוֹיפְגֶערֶעגְטֶער, אָנְרוּפְן זַיינֶע בְּרִידֶער בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת נַארָאנִים און שׁוֹטִים, אָבֶער מִיט דֶעם פְלֶעגְט זִיךְ דִי זַאךְ עֶנְדִיגְן. דִי "פְּנֵי" הָאבְּן אַלֶע יָאהר גֶעהַאט אַ אֶתְרוֹג פַאר זִיךְ, און קֵיינֶער הָאט נִישְׁט גֶעוואַגְט זָאגְן אַ וָוארְט וֶועגְן דֶעם.

אֵיינְמָאל פַאר סוּכּוֹת הָאט יֶעקֶעלֶע שׁוּסְטֶער בַּאמֶערְקְט, אַז זַיינֶע רֵייד פַאלְן עֶפֶּעס נִישְׁט אוֹיף טוֹיבֶּע אוֹיעֶרְן. עֶפֶּעס הֶערְט מֶען זִיךְ צוּ צוּ זַיינֶע טַעֲנוֹת מִיט מֶעהר אוֹיפְמֶערְקְזַאמְקַייט ווי אַלֶע יָאהר, און זַיינֶע דִבּוּרִים הָאבְּן אַ אָפְּקְלַאנְג.

יֶענֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג סוּכּוֹת נָאךְ הַלֵּל הָאט דֶער

רָב גֶעבֶּענְטְשְׁט אוֹיפְן אֶתְרוֹג פוּן דִי "פְּנֵי" אוּן הָאט אִיהם אַוֶועקְגֶעשְׁטֶעלְט, וִוי זַיין שְׁטֵייגֶער אִיז גֶעוֶוען אַלֶע יָאהר, נֶעבְּן זִיךְ אִין ווִינְקֶעלֶע נֶעבְּן אָרוֹן קוֹדֶשׁ, פַארְן בַּעַל הַבַּיִת וֶועלְכֶער אִיז גֶעזֶעסְן נֶעבְּן אִיהם, כְּדֵי יֶענֶער זָאל נָאכְן בֶּענְטְשְׁן אִיבֶּערְגֶעבְּן אִיהם צוּ זַיין שָׁכֵן אוּן אַזוֹי וַוייטֶער. פְּלוּצִים אִיז דָארְט אוֹיסְגֶעוָואקְסְן יֶעקֶעלֶע דֶער שׁוּסְטֶער, מִיט רוֹיטֶע אוֹיגְן אוּן פְלַאמֶענְדְן פָּנִים, אַ כַאפּ גֶעטְהוּן דֶעם אֶתְרוֹג מִיטְן לוּלָב אִין זַיינֶע הֶענְד, אַ שֶׁעפְּטְשֶׁע גֶעטְהוּן אַ פָּאר וֶוערְטֶער אוּן גֶענוּמֶען שָׁאקְלֶען מִיטְן לוּלָב.

דִי בַּעֲלֵי בַּתִּים אוּן דֶער רָב זַיינֶען גֶעבְּלִיבְּן וִוי גֶעפְּלֶעפְטֶע. זֵיי הָאבְּן נִישְׁט פַארְשְׁטַאנֶען וָואס טְהוּט זִיךְ, אוּן גֶעקוּקְט אֵיינֶער אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע מִיט אוֹיסְגֶעשְׁטַארְטְשֶׁעטֶע אוֹיגְן.

וֶוען זֵיי הָאבְּן בֶּעגְרִיפְן וָואס יֶעקֶעלֶע הָאט אָפְּגֶעטְהוּן, הָאבְּן זֵיי אַלֶע מִיט אַמָאל גֶענוּמֶען שְׁרַייעֶן, קְלַאפְּן אִין דִי סְטֶענְדֶערְס אוּן זִיךְ אַ לָאז גֶעטְהוּן צוּ יֶעקֶעלֶען מִיט כַּעַס. נָאר דָא זַיינֶען אוֹיסְגֶעוַואקְסְן בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת, קַצָּבִים, בַּעֲלֵי עֲגָלוֹת אוּן אַלֶע וִוי אֵיינֶער זִיךְ אַוֶועקְגֶעשְׁטֶעלְט צְווִישְׁן דִי

בַּעֲלֵי בָּתִּים, גְרֵייט "מְכַבֵּד" צוּ זַיין יֶעדְן אֵיינֶעם וֶועלְכֶער וֶועט נָאר וַואגְן אָנְצוּרִיהרְן יֶעקֶעלֶע דֶעם שׁוּסְטֶער.

אִין בֵּית מִדְרָשׁ אִיז גֶעוָוארְן אַ טוּמְל. מֶען שְׁרַייט, מֶען לִיאַרֶעמְט, מֶען זִידְלְט זִיךְ. דֶער רָב הָאט זִיךְ אַרַיינְגֶעמִישְׁט אוּן אַלְס דֶרֶךְ אֶרֶץ אִיז שְׁטִיל גֶעוָוארְן. דֶער רָב הָאט אַיינְגֶע'טַעְנָה'ט מִיט דִי בַּעֲלֵי בָּתִּים אוּן גֶעגֶעבְן צוּ פַארְשְׁטֵיין אַז עֶס קֶען טַאקֶע פַארְדְרִיסְן אַז מֶען מַאכְט אַזַא אוּנְטֶערְשֵׁייד צְוִוישְׁן אִידְן אוּן אִידְן, אוֹיף אַלֶעמֶען שְׁטֵייט דָאךְ "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם"! דֶער רָב הָאט אוֹיפְגֶעוִויזְן פוּן סְפָרִים אַז יֶעדֶער אִיד, קֵיין חִילוּק נִישְׁט צוּ עֶר אִיז אַ סוֹחֵר אָדֶער אַ בַּעַל מְלָאכָה, אִיז גְלַייךְ פַארְן רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּן אַלֶע מֶעגְן בֶּענְטְשְׁן אוֹיף אֵיין אֶתְרוֹג, אַבִי עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם אוּן אַחְדוּת בַּיי אִידְן. עֶר הָאט גֶעבֶעטְן בַּיי דִי בַּעֲלֵי בָּתִּים, אַז זֵיי זָאלְן זִיךְ נִישְׁט אַיינְ'עַקְשְׁנ'עְן אוּן נָאכְגֶעבְן דִי פָאדֶערוּנְג פוּן צַד שֶׁכְּנֶגֶד, אַז נִישְׁט, וֶועט עֶר אַלֵיין נָאכְגֶעבְן זֵייעֶר פָאדֶערוּנְג. דֶער אֶתְרוֹג אִיז דָאךְ דֶערְוַוייל זַיינֶער אוּן עֶר וֶועט אִיהם אַוֶועקְגֶעבְן פַאר קָהָל, אָן אוּנְטֶערְשֵׁייד פוּן רַייךְ אוּן אָרֶעם.

דערהערט אַזעלכע דבורים, האָבן די בעלי בתּים אַראָפּגעלאָזן די קעפּ און דער רב האָט מודיע געווען אַז דער "סכסוך" איז געענדיגט.

אויף מאָרגן נאָך "הלל" האָט דער רב געבענטשט אויפן מהודר'דיגן אתרוג און אויסגערופן, אַז ווער עס וויל, זאָל צוקומען נעמען דעם אתרוג און בענטשן אויף איהם.

יעקעלע שוסטער, איז מיט שטאָלץ צוגעגאַנגען צום רב'ס שטאָט, גענומען דעם אתרוג מיטן לולב, געמאַכט אַ ברכה אין דער הויך און עטליכע מאָל געשמאַק געשאָקלט מיטן לולב. ער האָט נאָכדעם אַוועקגעטראָגן דעם אתרוג אונטער דער בימה און איהם איבערגעגעבן צו זיינע חברים בעלי מלאכות, זיי זאָלן אויף איהם בענטשן..

דער אתרוג איז איבערגעגעבן געוואָרן פון האַנד צו האַנד צו אַלע בעלי מלאָכות, קצבים, ביז צו די אָרימעלייט וועלכע האָבן אַ גאַנץ יאָהר געלעבט פון "קצבה", און בלויז דעמאָלס האָט מען איהם צוריקגעבראַכט צום רב'ס שטאָט.

נָאכְן דַאוְונֶען אִיז יֶעקֶעלֶע דֶער שוּסְטֶער אַרוֹיס פוּן בֵּית מִדְרָשׁ מִיט אַ לַייכְטֶענְדְן פָּנִים אוּן אַלֶע זַיינֶע בְּרִידֶער בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת זַיינֶען רַחְבוּת׳דִיג גֶעגַאנְגֶען נָאךְ אִיהם מִיט אַ אוֹיסְדְרוּק פוּן שִׂמְחָה אוֹיף זֵייעֶרֶע פְּנִים׳ער.

אַ "שֶׁפַע" פון אֶתְרוֹגִים

וואַרְשֶׁעוֶוער אִידְן זַיינֶען גֶעוֶוען זֵייעֶר בַּאזָארְגְט. דֶער יוֹם טוֹב סוּכּוֹת דֶערְנֶענְטֶערְט זִיךְ און אִין שְׁטָאט אִיז נָאךְ נִישְׁטָא קֵיין אֶתְרוֹג אוֹיף אַ רְפוּאָה.

און מִיט אַמָאל, אִין מִיטְן אַ הֶעלְן טָאג, דֶערְוויסְט מֶען זִיךְ אַז אִין שְׁטָאט אִיז אָנְגֶעקוּמֶען אַ גוֹיאִישֶׁער סוֹחֵר וֶועלְכֶער בְּרֵיינְגְט צוּ פִיהרְן מִיט זִיךְ אַ גְרוֹיסְן טְרַאנְסְפָּארְט אֶתְרוֹגִים.

וואַרְשֶׁעוֶוער אִידְן הָאבְּן בַּאלַאגֶערְט דֶעם גוֹיאִישְׁן גֶעשֶׁעפְט און זֵיי הָאבְּן זִיךְ אִיבֶּערְצַייגְט אַז דֶער גוֹי הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט, סְפֶּעצְיעֶלֶע שֵׁיינֶע אֶתְרוֹגִים. דֶער גוֹי, וֶועלְכֶער אִיז אָבֶער גֶעוֶוען אַ גֶענִיטֶער סוֹחֵר, הָאט דֶערְשְׁמֶעקְט אַז זַיין סְחוֹרָה אִיז זֵייעֶר אַ גוּטֶע און דִי אִידְן חַלְשְׁן עֶס צוּ

ערדייכן, האט ער געשטעלט גאר הויכע פרייזן פאר זיינע אתרוגים.

די אידן זיינען געווען דערשלאגן. אט האבן זיי שוין געמיינט אז זיי האבן שוין צו באקומען אזעלכע שיינע אתרוגים און דער סוף לאזט זיך עס אויס מיט גארנישט. ווער קען דען באצאלן אזעלכע ריזיגע סומעס מיט געלד פאר א אתרוג.

איז מען אוועק צום חידושי הרי"ם און איהם דערציילט די גאנצע מעשה מיטן גויאישן סוחר און מיט די אסטראנאמישע סומעס וואס ער פאדערט פאר א אתרוג. עס איז פשוט אוממעגליך צו ערדייכן א אתרוג.

דער חידושי הרי"ם האט זיך א ווייילע פארטראכט, דערנאך האט ער זיך אנגערופן:

— זייט נישט באזארגט, מיטן אויבערשטנס הילף וועט איהר אלע האבן אתרוגים.

אין דעם זעלבן טאג האט דער חידושי הרי"ם געלאזט רופן צו זיך איינינע אלטע סוחרים פון אתרוגים און מיט זיי געכאפט א שמועס. ווען די

סוֹחֲרִים הָאבְּן פַּארְלָאזְט דָאס הויז פוּן דֶעם חִידוּשֵׁי הרי״ם אִיז זֵייעֶר גֶעמִיט גֶעוֶוען זֵייעֶר גֶעהוֹיבְּן.

דֶעם אַנְדֶערְן טָאג, זַיינֶען אִין אַלֶע שׂוֹי פֶּענְסְטֶער פוּן דִי אֶתְרוֹגִים סוֹחֲרִים עֶרְשַׁיינֶען פִּיהל שֵׁיינֶע אֶתְרוֹגִים, פְּרַאקְטִיג שֵׁיין. פוּן וַואנֶען זַיינֶען אוֹיסְגֶעוַואקְסְן אִין שְׁטָאט בַּיי דִי סוֹחֲרִים אַזוֹי פִּיהל שֵׁיינֶע אֶתְרוֹגִים? עֶס אִיז גֶעוֶוען אַ רֶעטֶענִישׁ וָואס קֵיינֶער הָאט עֶס נִישְׁט גֶעקֶענְט עֶנְטְשֵׁיידְן.

דֶער גוֹיאִישֶׁער סוֹחֵר, וֶועלְכֶער הָאט יֶענֶעם טָאג גֶעוָואלְט נָאךְ הֶעכֶערְן דִי פְּרַייז, אִיז עֶרְשְׁטוֹינְט גֶעוָוארְן צוּ זֶעהְן אַז דֶער מַארְק אִיז פוּהל מִיט שֵׁיינֶע אֶתְרוֹגִים. עֶר אִיז גֶעוָוארְן זֵייעֶר פַּארְלוֹירְן. עֶר אִיז שְׁנֶעל גֶעלָאפְן אוּן בְּרֵייט צוּעֶפְנְט דֶעם גֶעשֶׁעפְט, לֶעכְצֶנְדִיג נָאךְ קוֹנִים.

— וֶוער וֵוייסְט — הָאט עֶר בַּיי זִיךְ גֶעטְרַאכְט — צוּ אֵיינֶער וֶועט נָאךְ אַרַיינְשְׁמֶעקְן צוּ מִיר אִין גֶעשֶׁעפְט אוּן אֲפִילוּ וֶועלְן אַ קוּק טְהוּן אוֹיף מַיין סְחוֹרָה, אִין דֶער צַייט וָואס דֶער מַארְק אִיז פוּהל מִיט אֶתְרוֹגִים, אוּן מֶען לֵייזְט זֵיי גַאנְץ בִּילִיג.

שְׁטֵייעֶנְדִיג אַזוֹי דֶערְשְׁלָאגְן, זַיינֶען צוּ אִיהם אִין גֶעשֶׁעפְט אַרַיינְגֶעקוּמֶען אֵיינִיגֶע אִידְן. דֶער גוֹי הָאט זֵיי אַרָאפְּגֶעלָאזְט אוֹיף אַ גָאר בִּילִיגְן פְּרַייז, אַבִּי זֵיי זָאלְן בַּיי אִיהם נָאר קוֹיפְן. עֶר אִיז גֶעוֶוען זִיכֶער בַּיי זִיךְ, אַז טָאמֶער וֶועט עֶר אַבִּיסְל הֶעכֶערְן דֶעם פְּרַייז וֶועלְן זֵיי מֶעהר נִישְׁט אַרִיבֶּערְטְרֶעטְן דִי שְׁוֶועל פוּן גֶעשֶׁעפְט.

אִין יֶענֶעם טָאג הָאט דֶער גוֹי אָפְּגֶע׳פַּטֶר׳ט זַיינֶע אַלֶע אֶתְרוֹגִים אוּן אַ צוּפְרִידֶענֶער אַוֶועקְגֶעפָאהְרְן פוּן וַוארְשֶׁע.

עֶרְשְׁט שְׁפֶּעטֶער, אִין יָאהְרְן אַרוּם הָאט מֶען זִיךְ דֶערְוואוּסְט דֶעם סוֹד פוּן דִי אֶתְרוֹגִים.

דָאס אִיז גֶעוֶוען דִי עֵצָה פוּן דֶעם חִידוּשֵׁי הרי״ם. עֶר הָאט בַּאפוֹילְן פַאר דִי אִידִישֶׁע אֶתְרוֹגִים סוֹחֲרִים, זֵיי זָאלְן בַּאשְׁטֶעלְן בַּיי סְטָאלֶערְס סְפֶּעצְיַאלִיסְטְן "הָאלְצֶערְנֶע אֶתְרוֹגִים", עֶס אָפְּפַארְבְּן מִיט דֶעם קָאלִיר פוּן אֶתְרוֹגִים, אוּן עֶס דֶערְנָאךְ אַרוֹיסְשְׁטֶעלְן אִין דִי שׁוֹי פֶענְסְטֶער, כְּדֵי צוּ צוּטוּמְלֶען דֶעם גוֹי אוּן אִיהם צוּבְּרֵיינְגֶען צוּ פַארְקוֹיפְן זַיינֶע אֶתְרוֹגִים פַאר בִּילִיגֶע פְּרַייזְן.

אוּן דִי עֵצָה הָאט וִוירְקְלִיךְ גֶעהָאלְפְן.

אַ תַּלְמִיד חָכָם און אַ אֶתְרוֹג

אִין דֶעם קְלֵיין גַאלִיצִישְׁן שְׁטֶעטְל קָאזְלָאוו, צְווִישְׁן לֶעמְבֶּערְג און בְּרָאד, הָאט מִיט אַ הוּנְדֶערְט יָאהר צוּרִיק, גֶעוואוֹינְט אַ אִיד, רַבִּי יַעֲקֹב, אַ גְרוֹיסֶער תַּלְמִיד חָכָם און אַ צַדִיק תָּמִים.

עֶר אִיז גֶעוֶועזְן אַ גְרוֹיסֶער אָרִימַאן און קוים גֶעקֶענְט מְפַרְנֵס זַיין דָאס ווייבּ און קִינְדֶער.

אָבֶּער כָאטְשׁ עֶר אִיז גֶעוֶועזְן אַ "נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים", און אִיבֶּערְהוֹיפְּט אַ "בּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד", אִיז מֶען אָבֶּער דָאךְ אִין דֶער נִישְׁט-וַוייטֶער שְׁטָאט בֶּערְזְשַאן, וֶועלְכֶע הָאט דַאמָאלְס פַּארְמָאגְט אַ זֵייעֶר גְרוֹיסֶע אִידִישֶׁע קְהִלָה, אוֹיף אִיהם אוֹיפְמֶערְקְזַאם גֶעוָוארְן און וַוייל עֶס אִיז דַאמָאלְס דָארְטְן פּוּנְקְט קֵיין רָב נִישְׁט גֶעוֶועזְן, הָאבְּן זֵיי אִיהם גֶעוָואלְט אוֹיפְנֶעמֶען אַלְס זֵייעֶר מָרָא דְאַתְרָא מִיט אַ זֵייעֶר שֵׁיינֶעם גֶעהַאלְט.

אָבֶער רַבִּי יַעֲקֹב הָאט דֶערְפוּן אֲפִילוּ נִישְׁט גֶעוָואלְט הֶערְן. אוּן כָאטְשׁ דָאס וַוייבּ אוּן אַנְדֶערֶע בֶּעקַאנְטֶע הָאבְּן מִיט אִיהם אַיינְגֶע׳טַענָה׳ט, אַז עֶר טָאר נִישְׁט אַוֶועקְלָאזְן דָאס גְלִיק וָואס שְׁטֵייט אִיהם אִיצְט פָּאר, הָאט עֶר זִיךְ אָבֶער אַלְץ גֶעהַאלְטְן בַּיי דָאס זַיינִיגֶע, אַז עֶר אִיז נִישְׁט רָאוּי דֶערְצוּ, אַז עֶר קֶען דָאס רַבָּנוּת נִישְׁט אָנְנֶעמֶען.

אוּן נָאךְ אַ טַעַם הָאט עֶר גֶעהַאט צוּם נִישְׁט אָנְנֶעמֶען דִי רַבָּנוּת. דָארְט אִין שְׁטֶעטְל הָאבְּן גֶעוואוֹינְט אַ גְרוּפֶּע עַם הָאֲרָצִים אוּן עֶר הָאט זִיךְ נִישְׁט גֶעשְׁפִּירְט גֶענוּג שְׁטַארְק אוֹיסְצוּהַאלְטְן פוּן זֵיי...

אַזוֹי זַיינֶען אַוֶועק עֶטְלִיכֶע וָואכְן אוּן עֶס אִיז אָנְגֶעקוּמֶען דֶער לִיבֶּער יוֹם טוֹב סוּכּוֹת. רַבִּי יַעֲקֹב, זַייעֶנְדִיג נָאךְ אַלְץ דֶער זֶעלְבֶּער אָרִימַאן, הָאט דֶערְוַוייל נָאךְ נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין אוֹיסְקוּק וואוּ עֶר וֶועט נֶעמֶען גֶעלְד אוֹיף אַ אֶתְרוֹג.

אוּן אַז עֶר הָאט וֶועגְן דֶעם אִיבֶּערְגֶערֶעדְט מִיט זַיין וַוייבּ, הָאט זִי אִיהם וִוידֶער — וִוי אִיהר שְׁטֵייגֶער אִיז גֶעוֶוען בַּיי יֶעדֶער גֶעלֶעגְנְהַייט —

פָארגֶעהַאלטְן פַארְוָואס עֶר ווִיל נִישְׁט אָנְנֶעמֶען דָאס רַבָּנוּת.

— וֶוען דו זָאלְסְט אִיצְט גֶעוֶוען בֶּערְזְשַׁאנֶער רָב — הָאט זִי גֶע׳טַעְנָה׳ט — וָואלְסְטוּ שׁוֹין זִיכֶער גֶעהַאט אַ אֶתְרוֹג און נָאךְ אַ מוּבְחָר שֶׁבְּמוּבְחָרִים דֶערְצוּ, ווִי עֶס פַּאסְט פַאר אַ רָב אִין אַזַא גְרוֹיסֶע קְהִלָּה.

— אוֹיבּ אַזוֹי — הָאט אִיהר רַבִּי יַעֲקֹב צוּרִיק גֶעעֶנְטְפֶערְט — אַז דוּ וֶועסְט זֶעהן מִיר צוּ פֶערְשַׁאפְן גֶעלְד פַאר אַ אֶתְרוֹג, אַ הָדָר, וֶועל אִיךְ שׁוֹין אֶפְשֶׁר מַסְכִּים זַיין אָנְצוּנֶעמֶען דִי רַבָּנוּת שְׁטֶעלֶע.

דֶערְהֶערְט דִי דָאזִיגֶע וֶוערְטֶער, אִיז דִי אִידֶענֶע גֶעוָוארְן פוּהל מִיט פְרֵייד. זִי הָאט גֶעבָּארְגְט וואוּ זִי הָאט נָאר גֶעקֶענְט, הִיבְּשֶׁע עֶטְלִיכֶע גִילְדְן, און זִי אִיז בַּאלְד אַוֶועקְגֶעפָאהרְן קַיין בְּרָאד, און זִי הָאט אַיינְגֶעהַאנְדְלְט אַ אֶתְרוֹג, אַ מוּבְחָר שֶׁבְּמוּבְחָרִים.

אַז מֶען הָאט אִין שְׁטֶעטְל קָאזְלָאוו זִיךְ דֶערְוואוּסְט, אַז בַּיי רַבִּי יַעֲקֹב׳ן אִיז פַארְהַאנֶען אַזַא

שֵײנֶער אֶתְרוֹג, אַ אֱמֶתְער הָדָר, זַײנֶען אַלֶע אִידְן יֶעדְן טָאג פון סוכּות גֶעקומֶען בֶּענְטְשְׁן אִיבֶּער דֶעם דָאזִיגְן שֵײנֶעם אֶתְרוֹג. רַבִּי יַעֲקֹב הָאט קֵײנֶעם אִין דֶעם נִישְׁט גֶעשְׁטֶערְט. וַײל וִוי זָאגְט מֶען דָאס אָבּ אַ אִידְן פון אַ דְבַר מִצְוָה?

עֶס אִיז זֶעלְבְּסְטְפַארְשְׁטֶענְדְלִיךְ, אַז צוּלִיבּ דֶעם וָואס אַזוֹי פִיהל הוּנְדֶערְטֶער הֶענְד הָאבְּן זִיךְ אַזוֹי לַאנְג גֶעפָּארֶעט מִיט דֶעם אֶתְרוֹג, אִיז אִיהם קֵײן שֵײנְקַײט נִישְׁט צוּגֶעקוּמֶען. עֶר אִיז פון טָאג צוּ טָאג, טוּנְקֶעלֶער און שְׁוַוארְצֶער גֶעוָוארְן. און אַז עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דֶער טָאג פון הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, אִיז אִיהם גָאר נִישְׁט גֶעוֶוען צוּ דֶערְקֶענֶען, און קֵײנֶער וָואלְט נִישְׁט גֶעוֶוען גֶעגְלוֹיבְּט אַז עֶר אִיז אַמָאל גֶעוֶוען אַ הָדָר, אַ מוּבְחָר שֶׁבְּמוּבְחָרִים.

— אָט זֶעהסְטוּ — הָאט רַבִּי יַעֲקֹב גֶעזָאגְט צוּ זַײן וַוײבּ — דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג? דֶערְמָאן דִיר וִוי עֶר הָאט עֶרְשְׁט נִישְׁט לַאנְג צוּרִיק אוֹיסְגֶעזֶעהן און וָואס פַאר אַ פַאר'חוֹשֶׁךְ'טֶע מַרְאֶה עֶר הָאט יֶעצְט בַּאקוּמֶען?

דָאס אִיז דֶערְפַאר, וַוײל אִין אָנְפַאנְג הָאט מֶען

אִיהם גֶעלָאזְט צורוה און אִיהם גֶענוּמֶען אֵיידֶל אִין דִי הֶענְד. אָבֶער אַז עֶס הָאבְּן זִיךְ צוּ אִיהם גֶענוּמֶען דֶער הֲמוֹן עַם, מִיט זֵייעֶרֶע גְרָאבֶּע הֶענְד און פִינְגֶער, זֶעה, קוּק, וָואס פוּן אִיהם אִיז גֶעוָוארְן.

דָאס זֶעלְבֶּע אִיז, מִיט אַ תַּלְמִיד חָכָם, אַז עֶר וֶוערְט אוֹיפְגֶענוּמֶען פַאר אַ רָב. אִין אָנְפַאנְג אִיז עֶר שֵׁיין און עֶר הָאט בַּיי יֶעדְן חֵן. אָבֶער דֶערְנָאךְ אַז דִי פְּרָאסְטֶע מֶענְטְשְׁן נֶעהמֶען זִיךְ צוּ אִיהם, וֶוערְט עֶר וָואס אַמָאל מֶער שְׁוַוארְצֶער און פַארְפִינְסְטֶערְטֶער. דֶערְפַאר וִויל אִיךְ קֵיין רַבָּנוּת נִישְׁט אָנְנֶעמֶען און אִיךְ בֶּעט דִיר, וֶועגְן דֶעם מִיט מִיר מֶעהר נִישְׁט צוּ רֶעדְן.

אַ מֵבִין אויף אַ הַארֶץ

גרויס איז גֶעוֶוען דָאס יְדִידוּת צְוִוישְׁן דֶעם רֶבִּין רַבִּי יְחִיאֵל פון אַלֶעקְסַאנְדֶער זצ״ל, און דֶעם קַאלִישֶׁער (פְּרִיהֶער פְּיֶעטְרְקָאוֶוער) רָב רַבִּי חַיִים אֶלְעָזָר וַואקְס זצ״ל בַּעַל ״נֶפֶש חַיָה״.

דֶער קַאלִישֶׁער רָב, אִיז וִוי בֶּעקַאנְט גֶעוֶוען אֵיינֶער פון דִי גְרֶעסְטֶע רַבָּנִישֶׁע און לוּמְדִישֶׁע אויטָארִיטֶעטְן, אַ גְרויסֶער עַסְקָן אִין דִי עִנְיָנִים פון כְּלַל יִשְׂרָאֵל און חָשׁוּב אִין דִי רֶעגִירוּנְגְס־קְרַייזְן. פון אַלֶע זַייטְן הָאט מֶען זִיךְ צוּ אִיהם גֶעוֶוענְדֶעט. דֶער קַאלִישֶׁער רָב פְּלֶעגְט אָבֶער נִישְׁט אוּנְטֶערְנֶעמֶען קֵיין זַאךְ, נִישְׁט זַייעֶנְדִיג זִיךְ פְּרִיעֶר שׁוֹאֵל עֵצָה בַּיים רֶבִּין פון אַלֶעקְסַאנְדֶער. צוּלִיב דֶעם פְּלֶעגְט דֶער קַאלִישֶׁער רָב פון צַייט צוּ צַייט קוּמֶען קֵיין אַלֶעקְסַאנְדֶער און אַמָאל פְּלֶעגְט עֶר אויךְ דָארְטְן בְּלַייבְּן אויף אַ שַׁבָּת.

אײנמאָל האָט דער קאַלישער רבֿ געװײלט אויף אַ שבת אין אַלעקסאַנדער. שבת צונאַכטס נאָך הבדלה, האָבן זיך בײדע גדולים אָװעקגעזעצט פירן אַ שאַרפֿן שמועס, װאָס האָט זיך פֿאַרצויגן ביז שפּעט אין דער נאַכט.

נאָכן שמועס האָט דער רבי פֿאַרבעטן דעם קאַלישער רבֿ אויף מלװה מלכּה. האָט דער קאַלישער רבֿ גענומען זיך בעטן, אַז מען זאָל איהם באַפֿרײען דערפֿון, װײל ער פֿיהלט זיך זײער שװאַך און ער טאָר נישט עסן שפּעט בײנאַכט, אויך אין דער הײם איז ער זיך נוהג יוצא צו זײן די סעודת מלװה מלכּה מיט "מזונות" אָדער מיט אַ פֿרוכט.

דערהערנדיג די דאָזיגע התנצלות האָט דער אַלעקסאַנדער רבי אויסגערופֿן מיט השתוממות:

— קאַלישער רבֿ, הערט װעל איך אײך דערצײלן אַ ענין װאָס האָט פּאַסירט בײם "אוהב ישׂראל".

דער רבי רבי אַבֿרהם יהושע העשל, דער "אוהב ישׂראל" פֿלעגט זיך נוהג זײן, אַז ער פֿלעגט עסן מלװה מלכּה ביחידות און דער זוהן

זײַנער, רַבִּי יִצְחָק מֵאִיר זינקאָווער זצ״ל, פְּלֶעגְט תָּמִיד פְּרַאֲווען מְלַוָּה מַלְכָּה צוּזאַמֶען מִיט דִי חֲסִידִים און מֶען פְלֶעגְט זִיך דֶערְבַּיי גָאר שְׁטַארְק מְשַׂמֵחַ זַיין.

די דִירָה פון רַבִּי יִצְחָק מֵאִיר׳ן הָאט זִיך גֶעפוּנֶען אוֹיפְן אוֹיבֶערְשְׁטְן שְׁטָאק, אִיבֶער דֶער וואוֹינוּנְג פון זַיין פָּאטֶער. אֵיינְמָאל וֶוען די חֲסִידִים הָאבְּן זִיך שְׁטַארְק מְשַׂמֵחַ גֶעוֶוען בַּיי דֶער סְעוּדַת מְלַוָּה מַלְכָּה און דֶערְבַּיי גֶעמַאכְט אַ רִיקוּד, הָאט זִיך פְּלוּצְלוּנְג די טְהִיר גֶעעֶפְנְט און דֶער אַפְּטֶער רָב בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען אִין שְׁטוּב.

עֶס פֶערְשְׁטֵייט זִיך, דָאס עֶס אִיז גֶעוָוארְן אַ גְרוֹיסֶער רַעַשׁ. מֶען הָאט גְלַייך מַפְסִיק גֶעוֶוען פון רִיקוּד, פון די זְמִירוֹת, עֶרְוַוארְטְנְדִיג צוּ הֶערְן דֶעם צְוֶועק פון רֶבִּינְס פְּלוּצְלוּנְגְן בֶּעזוּך.

וֶוען דֶער עוֹלָם הָאט זִיך עֶטְוָואס בֶּערוּהִיגְט, הָאט דֶער אַפְּטֶער רָב זִיך גֶעוֶוענְדֶעט צוּ זַיין זוּהן און אוֹיסְגֶערוּפְן:

— אִיטְשֶׁע מֵאִיר לֶעבְּן! הַיִתָּכֵן, דָאס אִין דֶער צַייט וֶוען אִיך ווִיל זִיך אַבִּיסְל אָבְּרוּהֶען נָאכְן

הֵיילִיגְן שַׁבָּת, בְּרֵיינְגְסְטוּ דִי חֲסִידִים, וָואס זָאלְן מִיר טַאנְצְן אִיבֶּערְן קָאפּ?...

אָבְזָאגְנְדִיג דִי דָאזִיגֶע דִיבּוּרִים, אִיז דֶער אַפְּטֶער רָב אַרָאפּ צוּ זִיךְ אִין צִימֶער.

דֶער עוֹלָם הָאט שׁוֹין מֶעהר נִישְׁט גֶעמַאכְט קֵיין שְׁהִיוֹת, גִיךְ אוּן שְׁטִילֶערְהֵייט גוֹמֵר גֶעוֶועזְן דִי סְעוּדָה אוּן גֶעגְרֵייט זִיךְ צוּם בֶּענְטְשְׁן.

פַארְן בֶּענְטְשְׁן הָאט זִיךְ וִוידֶער אַמָאל גֶעעֶפְנְט דִי טְהִיר אוּן דֶער אַפְּטֶער רָב הָאט זִיךְ בֶּעוִויזְן צוּם צְוֵוייטְן מָאל, אוֹיסְרוּפְנְדִיג:

— אִיטְשֶׁע מֵאִיר לֶעבְּן! אִיךְ קֶען דִיר זָאגְן, אַז דָוִד הַמֶּלֶךְ אִיז נָאר וָואס גֶעוֶועזְן בַּיי אוּנְז מִיט אַ טַעֲנָה, פַארְוָואס אִיךְ בִּין מְבַטֵּל אוּן מוֹנֵעַ דִי שִׂמְחָה פוּן דִי חֲסִידִים אִין זַיין מְלַוֶּה מַלְכָּה, דֶערִיבֶּער זָאג אִיךְ דִיר מַיין קִינְד, דָאס אַזוֹי וִוי דוּ הָאסְט זִיךְ נוֹהֵג גֶעוֶועזְן בִּיז אִיצְט, זָאלְסְטוּ זִיךְ וַוייטֶער נוֹהֵג זַיין אוּן זָאלְסְט זִיךְ מְשַׂמֵּחַ זַיין מִיט דִי חֲסִידִים בַּיי דֶער סְעוּדָה פוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ...

דִי דָאזִיגֶע מַעֲשֶׂה — הָאט דֶער אַלֶעקְסַאנְדֶער

רֶבִּי גוֹמֵר גֶעוֶוען — הָאבּ אִיךְ גֶעהֶערְט פוּן הֵיילִיגְן טַאטְן זצ״ל, וֶועלְכֶער הָאט עֶס מְקַבֵּל גֶעוֶוען פוּן אַ מְקוֹר נֶאֱמָן.

דֶער קַאלִישֶׁער רָב אִיז פוּן דֶער מַעֲשֶׂה אַזוֹי שְׁטַארְק נִתְפַּעֵל גֶעוָוארְן אַז עֶר הָאט תֵּיכֶף אוֹיסְגֶערוּפְן:

— אוֹיבּ עֶס אִיז יָא אַזוֹי, וֶועל אִיךְ אִיהם יִרְצֶה הַשֵׁם פוּן הַיינְט אָן זַיין נִזְהָר צוּ פְּרַאוֶוען דִי סְעוּדַת מְלַוֶה מַלְכָּה מִיט מֶעהר חֲשִׁיבוּת.

*

וִוי וַוייט עֶס אִיז גֶעוֶוען גְרוֹיס דִי שֶׁעצוּנְג פוּן בַּעַל "נֶפֶשׁ חַיָה" פַארְן רֶבִּין פוּן אַלֶעקְסַאנְדֶער בֶּעוַוייזְט פָאלְגֶענְדֶע עוּבְדָה:

דֶער "נֶפֶשׁ חַיָה" פְלֶעגְט זִיךְ נוֹהֵג זַיין, דָאס אַלֶע יָאהר הָאט עֶר גֶעשִׁיקְט קֵיין אַלֶעקְסַאנְדֶער אַ אֶתְרוֹג. אֵיינְמָאל הָאט עֶר גֶעשִׁיקְט אַ אֶתְרוֹג אַ הָדָר, וָואס אַזֶעלְכֶעס טְרֶעפְט מֶען גַאנְץ זֶעלְטְן. אָבֶּער דֶער דָאזִיגֶער אֶתְרוֹג אִיז דֶעם רֶבִּין נִישְׁט גֶעפֶעלְן. הָאט דֶער רֶבִּי גֶעשִׁיקְט אַ שָׁלִיחַ מְיוּחָד

קֵיין וַוארְשֶׁע צוּ קוֹיפְן פַאר זַיינֶעטְוֶועגְן אַ אֶתְרוֹג.

דֶער שְׁלִיחַ הָאט פֶערְבְּרַאכְט אִין וַוארְשֶׁע צְוֵויי טֶעג אוּן צוּרִיקְגֶעקוּמֶען מִיט אַ יוֹפִי׳דִיגְן אֶתְרוֹג, אָבֶּער אוֹיךְ דֶער דָאזִיגֶער אֶתְרוֹג אִיז דֶעם רֶבִּין נִישְׁט גֶעפֶעלְן...

עֶטְלִיכֶע טֶעג פַאר יוֹם כִּפּוּר הָאט דֶער אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּי אַוֶועקְגֶעשִׁיקְט זַיין מְשַׁמֵשׁ רַבִּי יִצְחָק לֵייבּ קֵיין פְּיֶעטְרְקָאוו, ווּאוּ עֶס הָאט נָאךְ דַאמָאלְס גֶעווּאוֹינְט דֶער בַּעַל "נֶפֶשׁ חַיָה" צוּזַאמֶען מִיטְן אֶתְרוֹג מִיט דֶער בַּקָשָׁה, דָאס עֶר זָאל אִיהם שִׁיקְן אַ צְוֵוייטְן אֶתְרוֹג.

עֶס אִיז נִישְׁט שְׁוֶוער זִיךְ פָארְצוּשְׁטֶעלְן דָאס עַגְמַת נֶפֶשׁ פוּן בַּעַל "נֶפֶשׁ חַיָה" וֶוען עֶס אִיז צוּ אִיהם גֶעקוּמֶען דֶער שְׁלִיחַ מְיוּחָד פוּן אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּין, אִין דֶער צַייט, וֶוען עֶר הָאט קֵיין אַנְדֶערְן אֶתְרוֹג פוּן דֶעם סָארְט נִישְׁט גֶעהַאט.

אַ לַיינְגֶע וַוייְלֶע הָאט דֶער רָב גֶעשְׁפַּאנְט אִיבֶּערְן צִימֶער, עֶנְדְלִיךְ הָאט עֶר זִיךְ אָפְּגֶעשְׁטֶעלְט אוּן אוֹיסְגֶערוּפְן:

— איך האָב אַ עֵצָה. אַזוֹי ווִי איך הָאָב גֶעשִׁיקְט צוּם זְדוּנְסְקָא־וַואלִיעֶר רָב, רַבִּי לֵוִי יִצְחָק, אַ אֶתְרוֹג אַ הָדָר, נָאר עֶר הָאט גֶעהַאט אַ קְלֵיין פִּינְטֶעלֶע, אוּן אִיצְט הָאט מִיר דֶער וַואלִיעֶר רָב גֶעשְׁרִיבְּן, אַז דָאס פִּינְטֶעלֶע אִיז אַרָאבְּגֶענוּמֶען גֶעוָוארְן, הָאבּ איך דֶערִיבֶּער נִישְׁט קֵיין שֶׁענֶערְן אֶתְרוֹג ווִי דֶעם וַואלִיעֶר רָב׳ס אֶתְרוֹג, עַל כֵּן וֶועלְן מִיר בֵּיידֶע, אִיךְ אוּן דוּ, תֵּיכֶף פָאהרְן קֵיין זְדוּנְסְקָא־וַואלִיעֶ אוּן ווִי אִיךְ גְלוֹיבּ וֶועל אִיךְ פּוֹעֶלְן בַּיים וַואלִיעֶר רָב דָאס עֶר זָאל אָבְּטְרֶעטְן דֶעם אֶתְרוֹג פַארְן אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּין.

בַּאלְד הָאט מֶען גֶעדוּנְגֶען אַ פָּאסְטְוָואגְן אוּן דֶער קַאלִישֶׁער רָב צוּזַאמֶען מִיטְן מְשַׁמֵשׁ פוּן אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּין זַיינֶען גֶעפָאהרְן קֵיין וַואלִיעֶ.

אָנְגֶעקוּמֶען קֵיין וַואלִיעֶ זַיינֶען זֵיי צְוֵויי אַ זֵייגֶער בַּיינַאכְט. דֶער וַואלִיעֶר רָב אִיז שׁוֹין גֶעשְׁלָאפְן. אָבֶער, עֶס פֶערְשְׁטֵייט זִיךְ, אַז מֶען הָאט אִיהם אוֹיפְגֶעוֶועקְט, אוּן זֶעהֶענְדִיג דִי חָשׁוּבֶע אוֹרְחִים אִיז עֶר שְׁטַארְק אוֹיפְגֶעצִיטֶערְט גֶעוָוארְן. נָאר דֶער בַּעַל "נֶפֶשׁ חַיָה" הָאט אִיהם בֶּערוּהִיגְט אוּן אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן דֶעם צְוֶועק פוּן דֶעם בֶּעזוּךְ.

דֶער וַואלִיעֶר רָב, דֶערְהֶערְנְדִיג אַז עֶס הַאנְדְלְט זִיךְ וֶועגְן זַיין אֶתְרוֹג, הָאט עֶר דֶערְפוּן גֶעהַאט גְרוֹיס צַעַר, וַוייל עֶס אִיז אִיהם זֵייעֶר שְׁוֶוער גֶעוֶוען אָבְּצוּזָאגְן זִיךְ פוּן דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג. אָבֶּער נָאךְ שְׁוֶוערֶער אִיז פַאר אִיהם גֶעוֶוען אָבְּצוּזָאגְן דִי בַּקָשָׁה פוּן פְּיֶעטְרְקָאוֶוער רָב, בֶּעזוּנְדֶער וֶוען דֶער אֶתְרוֹג אִיז בֶּעשְׁטִימְט פַארְן אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּין. עֶנְדְלִיךְ הָאט עֶר זִיךְ מְיַישֵׁב גֶעוֶוען אוּן אַוֶועקְגֶעגֶעבְּן דֶעם אֶתְרוֹג...

ווִי נָאר דֶער מְשַׁמֵשׁ הָאט אַרַיינְגֶעבְּרַאכְט דֶעם אֶתְרוֹג אִין צִימֶער פוּן אַלֶעקְסַאנְדֶער רֶבִּין, הָאט דֶער רֶבִּי אַ גֶעשְׁרֵיי־גֶעטְהוּן:

— וָואס הָאסְטוּ מִיר עֶפֶּעס אַרַיינְגֶעבְּרֵיינְגְט אַ מָרָה־שְׁחוֹרָה אִין מַיין שְׁטוּבּ!... דֶערְצֵייל מִיר נָאר בִּפְרָטוּת אוֹיסְפִירְלִיךְ וֶועגְן דֶער הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִיטְן דָאזִיגְן אֶתְרוֹג.

דֶער מְשַׁמֵשׁ הָאט אַלֶעס דֶערְצֵיילְט, אוּן אַז דֶער פְּיֶעטְרְקָאוֶוער רָב אִיז עֶקְסְטֶער גֶעפָאהְרְן קֵיין וַואלִיעֶ מִכֹּחַ דֶעם אֶתְרוֹג.

— פָאהר תֵּיכֶף צוּרִיק קֵיין וַואלִיעֶ אוּן גִיבּ

צוריק דעם אתרוג. מיר ווילן נישט קיין אויסגעוויינטן אתרוג.

אבער דער אלעקסאנדער רבי איז פארט געבליבן אן א אתרוג און דא רוקט אונטער דער יום כפור, און א מנהג האט ער געהאט, אז נאך שלש עשרה מידות פלעגט ער נעמען דעם אתרוג אין האנד און בעקוקן איהם, אויסדריקנדיג זיך, אז מיט די טרערן ביי די שלש עשרה מידות וואשט מען אב די פלעקן פון אתרוג. עס פערשטייט זיך, אז דאס עגמת נפש, סיי פון רבין און סיי פון די מקורבים איז געווען זייער גרויס.

פלוצלונג האט זיך דער רבי אנגערופן צו זיין זוהן דער בעל "ישמח ישראל":

— ווייסט וואס איך וועל דיר זאגן, מיין קינד. מיר וועלן א זוך־טהון אין קעסטל פון די אתרוגים וואס דער פיעטרקאווער רב האט אונז צוגעשיקט לנוי סוכה, אפשר האט זיך דארט פערוואלגערט מיין אתרוג!

ווי נאר מען האט געעפנט דאס קעסטל, האט דער רבי ארויסגענומען א אתרוג און לאנג געקוקט

אויף איהם, דאַן האָט ער, מָלֵא שִׂמְחָה אָנְגֶעהויבְּן מְשַׁבֵּחַ צו זַיין דֶעם אֶתְרוֹג אַז קֵיין שֶׁענֶערֶער גִיבְּט עֶס נִישְׁט, און דִי שִׂמְחָה זַיינֶע אִיז גֶעוֶוען אֵין לְשַׁעֵר. דִי מְקוֹרָבִים הָאבְּן אָבֶער אִין דֶעם אֶתְרוֹג גָארְנִישְׁט גֶעזֶעהן, וַוייל גֶעוֶוען אִיז עֶס אִין זֵייעֶרֶע אוֹיגְן אַ גֶעוֵויינְלִיכֶער אֶתְרוֹג און עֶס אִיז דֶערִיבֶּער בַּיי זֵיי גֶעוֶוען אַ שְׁטַארְקֶער פֶּלֶא דִי שִׂמְחָה מִיט דֶעם אֶתְרוֹג.

חול הַמוֹעֵד אִיז גֶעקוּמֶען קֵיין אַלֶעקְסַאנְדֶער אֵיינֶער פון דִי מְקוֹרָבִים. הָאט דֶער רֶבִּי בֶּעפוילְן זַיין זוהן דֶעם בַּעַל ״יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל״ עֶר זָאל וַוייזְן דֶעם מְקוֹרָב דֶעם אֶתְרוֹג.

דֶער בַּעַל ״יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל״ הָאט דֶעם מְקוֹרָב דֶערְלַאנְגְט דֶעם אֶתְרוֹג און וִויסְנְדִיג אַז עֶר וֶועט אִיהם נִישְׁט גֶעפֶעלְן, הָאט עֶר תֵּיכֶף פֶערְלָאזְט דָאס צִימֶער.

דֶער מְקוֹרָב הָאט גֶענוּמֶען דֶעם אֶתְרוֹג אִין הַאנְד, גֶעדְרֵייט אִיהם אִין אַלֶע זַייטְן און גֶעצויגְן מִיט דִי פְּלֵייצֶעס...

דַאן הָאט דֶער רֶבִּי צו אִיהם אויסְגֶערוּפְן:

— דו מײנסט טאקע, אַז דו ביזט אַ מבין אויף אַ אתרוג? אתרוג איז דאָך מרמז אויף לב (הארץ) נו, ביזטו עפּעס אַ גרויסער מבין אויף אַ הארץ?

דער מקורב האָט דאַן גאָרנישט געענטפערט און פערשטאַנען, אַז מסתמא האָט דער רבי געהאַט אַ כוונה מיטן דאזיגן אתרוג און ער קוקט, ווײזט אויס, אַנדערש אויף אַ אתרוג.

פון וואנען איז דער אתרוג?

אין יענעם יאהר איז געווען א גרויסער מאנגל אין שיינע אתרוגים. איז דער צדיק רבי פנחס פון קאריץ זצ"ל געווען זייער צורודערט. די אתרוגים וואס מען האט איהם געוויזן, זיינען אפילו געווען כשר על פי דין, אבער נישט געקענט באטראכט ווערן פאר א הידור מצוה. יעדער פון זיי האט געהאט עפעס א פגימה.

איז אבער צום גליק אנגעקומען א אורח אויף יום טוב קיין קאריץ צום צדיק און מיט זיך געבראכט א אתרוג צו פארקויפן, א אמתער הדר. איז דער איד אריינגעגאנגען צום צדיק און איהם אנגעוויזן דעם אתרוג.

רבי פנחס'ל איז שטארק נתפעל געווארן. אויף אזא גליקליכן צושיקעניש האט ער זיך

גאַרנישט געריכט. דער איד האָט אַפילו פאַרלאַנגט אַ זייער הויכן פּרייז, אָבער וואס שפּילט געלד אַ ראָלע ביי אַ צדיק, ווען עס האַנדלט זיך אין אַ דבר מצוה?

אָבער איידער ער האָט געהייסן דעם גבאי צאָהלן פאַרן אתרוג, האָט דער צדיק איהם נאָך אַמאָל גוט באַטראַכט, געדרייט איהם אַהין און אַהער, ווי מען טהוט געוויינליך ביי דער בדיקה פון אַ אתרוג און ביים דרייען איהם, האָט זיך דער אתרוג פּלוצלונג אַרויסגעגליטשט פון זיין האַנד, אַראָפּגעפאַלן אויף דער ערד און איז לגמרי פּסול געוואָרן, נישט זייענדיג מעהר ראוי לברכה.

דער איד וואס האָט געבראַכט דעם אתרוג, האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדן געשריי פון גרויס אויפרעגונג. אַזאַ גרויסן שאָדן — ווער ווייסט, אויב דער רבי וועט איהם באַצאָהלן דעם הויכן פּרייז, נאָכדעם ווי ער קען פון דעם אתרוג נישט האָבן קיין שום ניצן?

דער גבאי האָט דעם אידן באַרוהיגט. ער האָט איהם פאַרזיכערט, אַז דער צדיק וועט איהם סיי ווי

בַּאצָאהלְן פַּאר דֶעם אֶתְרוֹג און וֶועט נִישְׁט פַארְלַאנְגֶען דֶער אִיד זָאל לַיידְן דֶעם שָׁאדְן. דֶער דָאזִיגֶער פַארְזִיכֶערוּנְג הָאט דֶעם אִידְן בַּארוּהִיגְט.

דֶער צַדִיק אִיז דֶערְוַויל גֶעזֶעסְן אוֹיף אַ שְׁטוּל פַארְטְרַאכְט. וָואס הָאט עֶר גֶעקְלֶערְט? ווִי קֶענֶען מִיר, פְּרָאסְטֶע בָּשָׂר וָדָם׳נִיקֶעס, דָאס פַארְשְׁטֵיין. אָבֶער לוֹיט אוּנְזֶער הַשָּׂגָה, הָאט עֶר גֶענוּמֶען נָאכְפָארְשְׁן, וָואס עֶס הָאט פְרִיהֶער מִיט דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג פַּאסִירְט. קֵיין צוּפַאל אִיז דָאךְ נִישְׁטָא אוֹיף דֶער וֶועלְט. הָאט דָאךְ דֶער אֲרִ״י הַקָדוֹשׁ בְּפֵירוּשׁ גֶעזָאגְט, אַז ווִיבַּאלְד אַ בְּלֶעטְל פַאלְט אַרָאפּ פוּן אַ בוֹים, הָאט דִי הַשְׁגָחָה עֶלְיוֹנָה שׁוֹין פוּן פְרִיעֶר בַּאשְׁטִימְט, וִויפְל מָאל עֶס זָאל זִיךְ אִיבֶּערְדְרֵייעֶן בִּיז עֶס קוּמְט צוּ דֶער עֶרְד און אוֹיף וֶועלְכֶע זַייט עֶס זָאל פַאלְן. מִכָּל שֶׁכֵּן אַ זַאךְ וָואס עֶס אִיז אִין דֶעם צַדִיק׳ס הֶענְט און נָאךְ דֶערְצוּ אַ אֶתְרוֹג. עֶס פַאלְט זִיךְ נִישְׁט אַלֵיין — דִי וֶועלְט אִיז נִישְׁט הֶפְקֵר.

פְּלוּצִים הָאט זִיךְ דֶער צַדִיק אָנְגֶערוּפְן צוּם גַבַּאי, זָאגְנְדִיג צוּ אִיהם כְּהַאי לִישְׁנָא:

— זעהסטו, יַעְנְקֶל, אִיךְ הָאב פָּארְט אַ זְכוּת אִין הִימְל, כָאטְש אִיךְ בִּין גָארְנִישְׁט. מֶען הָאט נִישְׁט גֶעוָואלְט אַז אִיךְ זָאל מַאכְן אַ בְּרָכָה אִיבֶּער אַ גֶע'גַנְבֶ'עטְן אֶתְרוֹג.

הָאט דֶער אִיד אָנְגֶעהוֹיבְּן צִיטֶערְן ווִי אַ פִּישׁ אִין וַואסֶער. מֶען הָאט גֶעקֶענְט הֶערְן דָאס קְלַאפְּן פוּן זַיינֶע צֵיין. עֶר הָאט גֶעוואוּסְט, וָואס דֶעם רֶבִּינְס דִבּוּרִים בַּאדַייטְן אוּן גֶעזֶעהן, אַז עֶר אִיז שְׁלֶעכְט אַרַיינְגֶעפַאלְן. עֶר הָאט זִיךְ בַּאלְד מוֹדֶה גֶעוֶועזְן, אַז עֶר הָאט אַוֶועקְגֶע'גַנְבְ'עט דֶעם אֶתְרוֹג בַּיי אַ גֶעוִויסְן אֶתְרוֹג־סוֹחֵר.

הָאט דֶער צַדִיק גֶעזָאגְט צוּם גַבַּאי, אַז אוּם חוֹל הַמוֹעֵד זָאל עֶר בַּאצָאלְן יֶענֶעם סוֹחֵר דֶעם פוּהלְן פְּרַייז וָואס דֶער אֶתְרוֹג אִיז וֶוערְד גֶעוֶועזְן. דֶעם אִידְן, דֶעם גַנֶב, הָאט עֶר נִישְׁט גֶעוָואלְט אָנְקוּקְן אֲפִילוּ.

— דֶער גַאנְצֶער "צֶלֶם אֱלֹקִים", דֶער "רוּחַ מְמַלְלָא", הָאט זִיךְ פוּן אִיהם אָפְּגֶעטְרָאגְן — הָאט דֶער צַדִיק גֶעזָאגְט.

נישט מותּר אויפן אתרוג

אין דער צייט ווען דער רבּי רבּי יחיאל פון אלעקסאנדער זצ"ל איז נאך געווען רב אין גריצא, האט ער געלעבּט אין גרויס דחקות. פלעגט דעריבּער דער גריצער רב ערב סוכּות האנדלען מיט אתרוגים. אזוי ווי אבער ער האט קיין סאך צייט נישט געהאט זיך אבצוגעבּן מיטן מסחר, פלעגט ער סארטירן די אתרוגים אויף מובחרים, מובחרים שבּמובחרים, אריינלייגן אין קעסטלאך און אזוי נישט געקליבּענערהייט פערקויפט, און די קונים האבּן זיך פערלאזט אויפן רב.

איינמאל איז א רייכער וואלד סוחר פון א נאהנטן וואלד און דערצו א חסידישער איד געקומען צום רב ערב סוכּות, ער זאל איהם פערקויפן א אתרוג. אויף קיין פּרייז שטעלט ער זיך נישט, דער עיקר עס זאל זיין א שיינער אתרוג.

הָאט דֶער רָב אִיהם עֶרקְלֶערְט, אַז צוּ קְלוֹיבְּן קֵיין אֶתְרוֹגִים הָאט עֶר נִישְׁט קֵיין צַייט, נָאר אָט גֶעפִינֶען זִיךְ אִין דֶעם קֶעסְטְל מוּבְחָרִים, וֶועלְכֶער עֶר פַארְקוֹיפְט צוּ דְרַיי רוּבְּל אַ שְׁטִיק, עֶר קֶען אַרַיינְשְׁטֶעקְן דִי הַאנְד אִין קֶעסְטְל אוּן אַרוֹיסְצִיהֶען אַ אֶתְרוֹג.

דֶער וַואלְד סוֹחֵר הָאט בְּאֵין בְּרֵירָה מַסְכִּים גֶעוֶוען, אַוֶועקְגֶעלֵייגְט אַ דְרַייעֶר רוּבְּל, אַרוֹיסְגֶעצוֹיגְן אַ אֶתְרוֹג אוּן אַוֶועק אוֹיף דֶער אַכְסַנְיָא, נִישְׁט בֶּעקוּקְנְדִיג אֲפִילוּ דֶעם אֶתְרוֹג, וַוייל דֶער גְרֵיצֶער רָב הָאט דָאךְ גֶעזָאגְט, אַז אִין דֶעם קֶעסְטְל גֶעפִינֶען זִיךְ בְּלוֹיז מוּבְחָרִים, אִיז דָאךְ נִישְׁט קֵיין נַפְקָא מִינֶה, צוּ דֶער אֶתְרוֹג אִיז מֶער אָדֶער וֵוייניגֶער אַ הָדָר.

עֶס הָאט נִישְׁט לַאנְג גֶעדוֹיעֶרְט אוּן אוֹיף דֶער אַכְסַנְיָא וואוּ דֶער וַואלְד־סוֹחֵר אִיז אַיינְגֶעשְׁטַאנֶען, אִיז גֶעקוּמֶען צוּ לוֹיפְן דֶעם רָב׳ס מְשַׁמֵשׁ אוּן גֶעבֶּעטְן אִיהם תֵּיכֶּף קוּמֶען צוּם רָב.

וֶוען דֶער וַואלְד סוֹחֵר אִיז גֶעקוּמֶען הָאט דֶער רָב אוֹיסְגֶערוּפְן:

— זַייט מוֹחֵל, רַבִּי חַיִּים, אַזוֹי וְוִי אִיךְ הָאבּ זִיךְ טוֹעֶה גֶעוֶוען אוּן אִין דֶעם זֶעלְבְּן קֶעסְטְל אַרַיינְגֶעלֵייגְט מַיין אֵייגֶענֶעם אֶתְרוֹג, דֶעם אֶתְרוֹג וֶועלְכְן אִיךְ הָאבּ אוֹיסְגֶעקְלִיבְּן פַאר זִיךְ אַלֵיין אוּן אִיהר הָאט דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג אַרוֹיסְגֶעצוֹיגְן, בֶּעט אִיךְ אַייךְ אוּן גִיט מִיר צוּרִיק דֶעם אֶתְרוֹג אוּן דֶערְפַאר וֶועל אִיךְ אַייךְ גֶעבְּן אַ צְוֵוייטְן אֶתְרוֹג, אָבֶּער אַ מוּבְחָר שֶׁבְּמוּבְחָרִים אַ אֶמֶת'ן הָדָר. דֶער וַואלְד סוֹחֵר זַייעֶנְדִיג אַ גְרוֹיסֶער נָגִיד אוּן אַ תַּקִיף בְּדַעְתּוֹ הָאט דֶערְפוּן נִישְׁט גֶעוָואלְט הֶערְן אוּן עֶרְקְלֶערְט, אַז אוֹיבּ עֶר הָאט זוֹכֶה גֶעוֶוען אִין דֶעם אֶתְרוֹג, וֶועט עֶר פוּן אִיהם נִישְׁט מְוַותֵּר זַיין...

— אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבְּן פַאר דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג אַ שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג בְּחִנָם — הָאט דֶער רָב זִיךְ בַּיי אִיהם גֶעבֶּעטְן. אוּן וֶוען דָאס הָאט אוֹיךְ נִישְׁט גֶעפּוֹעלְט, הָאט דֶער רָב אִיהם פָארְגֶעלֵייגְט צֶעהן רוּבְּל מִיט אַ אֶתְרוֹג בְּחִנָם. אָבֶּער אוּמְזִיסְט. דֶער וַואלְד סוֹחֵר הָאט נִישְׁט גֶעוָואלְט הֶערְן, טַעְנָה'נְדִיג דָאס אוֹיבּ עֶר הָאט זוֹכֶה גֶעוֶוען אִין רָבִ'ס אֶתְרוֹג אִיז עֶס זַיין מַזָל...

— נוּ, וָואס קֶען אִיךְ מֶעהר טְהוּן — הָאט

דֶער רָב אַ מַאךְ גֶעטְהוּן מִיט דֶער הַאנְד אוּן אַרַיין צוּ זִיךְ אִין צִימֶער.

דֶער וַואלְד־סוֹחֵר אִיז מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה אַהֵיימְגֶעפָאהְרֶן צוּ זִיךְ אִין וַואלְד מִיטְן רָב׳ס אֶתְרוֹג אוּן עֶר הָאט דֶערְצֵיילְט דֶעם שׁוּתָּף זַיינֶעם וֶועגְן דֶעם דָאזִיגְן פַּאסִירוּנְג, אוּן אוֹיךְ דֶער שׁוּתָּף, כָּאטְשׁ עֶר אִיז גֶעוֶוען אַ שַׁארְפֶער חָסִיד, הָאט אוֹיךְ פֶערְשְׁטַאנֶען, אַז דֶער שׁוּתָּף זַיינֶער, דֶער רֶבִּי חַיִים, הָאט רִיכְטִיג גֶעהַאנְדֶלְט צוּגֶעבְּנְדִיג דֶערְבַּיי:

— וֶוען דֶער גְרִיצֶער רָב הָאט זִיךְ אַזוֹי אַיינְגֶעשְׁפַּארְט וֶועגְן דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג, הָאבְּן מִיר דָאךְ גֶעהַאט דִי הַצְלָחָה, וָואס מִיר הָאבְּן אַזַא אֶתְרוֹג בֶּעקוּמֶען פַאר אַ דְרַייעֶר רוּבְּל...

צוּמָארְגְנְס אִינְדֶערְפְרִי, דֶעם עֶרְשְׁטְן טָאג סוּכּוֹת, הָאבְּן זִיךְ בֵּיידֶע שׁוּתְּפִים מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה מֵכִין גֶעוֶוען צוּ בֶּענְטְשְׁן אִיבֶּער דֶעם דָאזִיגְן אֶתְרוֹג. אָבֶּער וִוי נָאר זֵיי הָאבְּן גֶעעֶפְנְט דָאס שַׁאכְטְל אוּן אַרוֹיסְגֶענוּמֶען דֶעם אֶתְרוֹג, הָאבְּן בֵּיידֶע אִין גְרוֹיס שְׁרֶעק דֶערְזֶעהְן, אַז דֶער פִּיטוּם אִיז אָבְּגֶעבְּרִיסְן...

עֶרְשְׁט דַאן הָאבְּן זֵיי פֶערְשְׁטַאנֶען, אַז זֵיי הָאבְּן נִישְׁט רִיכְטִיג גֶעהַאנְדְלְט, אַז דָאס אִיז זֵיי גֶעקוּמֶען צוּלִיבּ דֶער הַקְפָּדָה פוּן גְרִיצֶער רָב.

מִיט דִי אַרְבָּעָה מִינִים אִין הַאנְד

דֶעם לֶעצְטְן יוֹם כִּפּוּר, אִין יָאהר תקנ״ח, אִיז דֶער ווילְנֶער גָאוֹן זצ״ל שׂוֹין אַזוֹי שְׁוַואךְ גֶעוֶועזְן, אַז עֶר הָאט מֶעהר נִישְׁט גֶעקֶענְט דַאווְנֶען בְּצִבּוּר. עֶר הָאט דַאמָאלְס גֶעדַאווְנְט פַאר זִיךְ אִין זַיין חֶדֶר. נָאר צוּ קְרִיאַת הַתּוֹרָה אִיז עֶר אַרַיינְגֶעקוּמֶען אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ. דַאן תֵּיכֶף נָאכְן לֵייעֶנֶען, אִיז עֶר צוּרִיק אַרַיינְגֶעגַאנְגֶען אִין זַיין חֶדֶר.

זַיין חֶדֶר מְיוּחָד אִיז גֶעוֶוען טַאקֶע אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ גוּפָא. אַ צַייט פוּן פִיהל יָאהרְן פְלֶעגְט דֶער גָאוֹן לֶערְנֶען, ווִי אוֹיךְ עֶסְן אוּן שְׁלָאפְן אִין דֶעם דָאזִיגְן חֶדֶר. נָאר פַאר שַׁבָּת פְלֶעגְט עֶר אַהֵיים גֵיין צוּ זַיין בְּנֵי בַּיִת פַאר אֵיין מֵעת לְעֵת. נָאךְ הַיינְט ווַייזְט מֶען אִין דֶעם גָאוֹן׳ס בֵּית הַמִדְרָשׁ דֶעם אָרְט וואוּ זַיין בֶּעט אִיז דָארְט גֶעשְׁטַאנֶען פִיהל יָאהרְן.

יֶענֶעם יוֹם כִּפּוּר, הָאט זִיךְ דֶער גָאוֹן דֶערְוואוּסְט מִן הַשָׁמַיִם, אַז דָאס אִיז פַאר אִיהם דֶער לֶעצְטֶער יוֹם כִּפּוּר. וַוייל תֵּיכֶף מוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר הָאט עֶר גֶעהֵייסְן אַרַיינְרוּפְן אִין זַיין חֶדֶר אַלֶע זַיינֶע קִינְדֶער אוּן קִינְדְס קִינְדֶער, כְּדֵי זֵיי אַלֶעמֶען צוּ בֶּענְטְשְׁן אֵיידֶער עֶר גֵייט אַוֶועק פוּן דֶער וֶועלְט. דִי קִינְדֶער הָאבְּן אָבֶער נִישְׁט גֶעווּאוּסְט דִי אֱמֶת'ע סִיבָּה פוּן דֶער אִיצְטִיגֶער בְּרָכָה. עֶס פְלֶעגְט זִיךְ בַּיים גָאוֹן אָפְּטְמָאל טְרֶעפְן, אַז עֶר הָאט גֶעהֵייסְן זַיין גַאנְצֶע בְּנֵי בַּיִת צוּזַאמֶען קוּמֶען צוּ אִיהם כְּדֵי זֵיי צוּ בֶּענְטְשְׁן.

הָאט דַאמָאלְס דֶער גָאוֹן אוּיסְגֶעשְׁטְרֶעקְט זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד, דִי אַרוּיפְגֶעלֵייגְט אוּיפְן קָאפּ פוּן זַיין גֶעלִיבְּטְן זוּהן רַבִּי אַבְרָהָם אוּן דֶערְבַּיי אָנְגֶעהוֹיבְּן מוֹרָא'דִיג צוּ וֵויינֶען.

דָאס גַאנְצֶע בְּנֵי בַּיִת זַיינֶען דֶערְפוּן שְׁרֶעקְלִיךְ צוּרוּדֶערְט גֶעוָוארְן. דָאס עֶרְשְׁטֶע מָאל וָואס זֵיי זֶעהֶען דֶעם גָאוֹן וֵויינֶען בִּשְׁעַת עֶר גִיט זֵיי אַ בְּרָכָה. אוּיפְן זֶעלְבְּן אוֹפֶן הָאט עֶר גֶעבֶּענְטְשְׁט אַלֶע זַיינֶע קִינְדֶער אוּן אֵיינִיקְלַאךְ. עֶר הָאט בִּשְׁעַת דֶער בְּרָכָה נִישְׁט אוּיפְגֶעהֶערְט צוּ וֵויינֶען. זֵייעֶרֶע הֶערְצֶער

האָבְּן דֶערְבַּײ פְּחָדִים׳דִיג גֶעפְּלַאטֶערְט, פִיהלְנְדִיג אַז עֶפֶּעס נִישְׁט אַנְגֶענֶעהמְס עֶרְוַוארְטֶעט זֵײ אִין דִי נָאהנְטֶע טֶעג. זֵײ הָאבְּן אָבֶער נִישְׁט גֶעוַואגְט עֶפֶּעס אַ דִבּוּר אַרוֹיסְצוּרֶעדְן צוּ אִיבֶּערְפְרֶעגְן דֶעם גָאוֹן מִכֹּחַ דֶער סְבָה פוּן זַײן אִיצְטִיגֶער אוֹיפְגֶערֶעגְטְקַײט.

זֵײ הָאבְּן זִיךְ אָבֶער בַּאלְד דֶערְפוּן דֶערְוואוּסְט. תֵּיכֶף צוּ מָארְגְנְס, אִיז דֶער גָאוֹן פְּלוּצְלוּנְג ווִידֶער שְׁוֶוער קְרַאנְק גֶעוָוארְן. ווִי זַײן סֵדֶר פְלֶעגְט זַײן כָּל יְמֵי חַיָיו, הָאט עֶר אוֹיךְ אִיצְט נִישְׁט עֶרְלוֹיבְּט צוּ זַײן בְּנֵי בַּיִת מֶען זָאל צוּ אִיהם רוּפְן אַ דָאקְטֶער, כָאטְשׁ מֶען הָאט גֶעזֶעהן בְּחוּשׁ דִי גְרוֹיסֶע סַכָּנָה פוּן זַײן קְרַאנְקְהַײט.

דֶער גָאוֹן הָאט תָּמִיד מְהַדֵר גֶעוֶוען צוּ הָאבְּן דֶעם שֶׁעהנְסְטְן אֶתְרוֹג וָואס אִיז נָאר מֶעגְלִיךְ צוּ בֶּעקוּמֶען. דִי נְגִידִישֶׁע סוֹחֲרִים, דֶעם גָאוֹן׳ס פַארְהֶערֶער, פְלֶעגְן זִיךְ דֶערִיבֶּער תָּמִיד בֶּעמִיהֶען אוֹיסְצוּזוּכְן פַארְן גָאוֹן אַ ״פְּרִי עֵץ הָדָר״ וָואס אִיז אַ אֶמֶת׳ער נֶחְמָד. דֶער גָאוֹן פְלֶעגְט זִיךְ תָּמִיד פְרֵײעֶן וֶוען עֶר הָאט זִיךְ דֶערְוואוּסְט אַז מֶען הָאט עֶרְגֶעץ פַאר אִיהם גֶעקוֹיפְט אַ שֵׁײנֶעם אֶתְרוֹג.

אַ טָאג נָאךְ יוֹם כִּפּוּר, אִיז צוּם גָאוֹן אַרַיינְגֶעקוּמֶען דֶער גְבִיר רַבִּי שְׁמוּאֵל יוּדֶעס פוּן ווִילְנָא, אוּן אִיהם גֶעבְּרַאכְט דִי בְּשׂוֹרָה, אַז הַיינְט אָדֶער מָארְגְן עֶרְוַוארְט עֶר אַ ווְאוּנְדֶער שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג וָואס זַיינְס אַ פְרַיינְד הָאט עֶס גֶעקוֹיפְט אִין פְּרַייסְן סְפֶּעצִיעֶל פַארְן גָאוֹן.

גֶעהָאפְט הָאט דֶעם גָאוֹן'ס גַאנְצֶע בְּנֵי בַּיִת, אַז דִי פְרֵיילִיכֶע בְּשׂוֹרָה וֶועט אִיהם אַבִּיסְל אוֹיפְמוּנְטֶערְן, ווִי תָּמִיד, שֶׁעפְּנְדִיג נַחַת פוּן דֶער הִידוּר מִצְוָה. אָבֶער ווִי עֶרְשְׁטוֹינְט זַיינֶען זֵיי אַלֶע גֶעוָוארְן דֶערְזֶעהֶענְדִיג דֶעם גָאוֹן זִיךְ אוֹיסְדְרֵייעֶן מִיטְן פָּנִים צוּ דֶער וַואנְד, אוֹיסְבְּרֶעכְנְדִיג אִין אַ גְרוֹיסְן גֶעוֵויין.

טְרוֹיעֶרִיג אוּן שְׁטַארְק פֶערְבִּיטֶערְט אִיז דֶער גְבִיר רַבִּי שְׁמוּאֵל יוּדֶעס צוּרִיק אַהֵיימְגֶעגַאנְגֶען. גֶעהָאפְט הָאט עֶר צוּ זֶעהְן דֶעם גָאוֹן אַ שְׁמֵייכְל טְהוּן אַלְס שְׂכַר פַאר דֶער בְּשׂוֹרָה, אוּן צוּם סוֹף הָאט עֶר אִיהם גָאר גֶעבְּרַאכְט צוּ וֵויינֶען.

עֶר, דֶער גָאוֹן, הָאט שׁוֹין דַאמָאלְס גֶעווּאוּסְט, אַז דֶער אֶתְרוֹג וֶועט זַיין דִי לֶעצְטֶע מִצְוָה זַיינֶע

אויף די וועלט. דאס האט איהם געמאכט צום וויינען: עס איז איהם א שאד געוועזן וואס ער וועט באלד פריי ווערן פון תורה, מצות און מעשים טובים (כיון שמת, נעשה אדם חפשי מן המצות).

א מנהג האט דער גאון געהאט צו האלטן דעם לולב מיטן אתרוג אין דער האנד דעם גאנצן טאג פון אלע זיבן טעג פון סוכות, אויף דעם לעצטן סוכות, אין וועלכן ער איז נפטר געווארן, כאטש ער איז זייער קראנק געוועזן, האט ער דאך מיט זיינע שוואכע, כמעט שוין אפגעשטארבענע הענד געהאלטן דעם לולב מיטן אתרוג, יעדן טאג, פון אינדערפרי ביז אוונד, די ערשטע פיהר טעג פון סוכות מיט שמחת הנפש.

מאנטאג, דעם דריטן טאג חול המועד, האט ער זיך געהייסן געבן דעם אתרוג מיטן לולב א ברכה צו מאכן איבער זיי. קוים האט ער געענדיגט צו מאכן דעם "על נטילת לולב", האט ער געלאזט זיין הייליגע נשמה בנשיקה, האלטנדיג די מצוה אין זיינע הענד.

רַבִּי דָוִד לוּרְיָא דֶערְצֵיילְט, אַז אַ שָׁעָה פַּאר דֶער פְּטִירָה, אֵיידֶער עֶר הָאט גֶעהֵייסְן גֶעבְּן דֶעם אֶתְרוֹג מִיטְן לוּלָב, הָאט עֶר גֶעזָאגְט קְרִיאַת שְׁמַע מִיט פַּרְשַׁת צִיצִית אוּן דֶערְבַּיי אוֹיסֶערְגֶעוֵוינְלִיךְ גֶעקוּשְׁט דִי צִיצִית, מִיט שְׁטַארְקֶע בְּכִיּוֹת.

דַאן הָאט עֶר גֶעזָאגְט צוּ דִי תַּלְמִידִים, הַאלְטְנְדִיג דִי צִיצִית אִין דֶער הַאנְד:

— אוֹי, וִוי שְׁוֶוער עֶס אִיז זִיךְ צוּ שֵׁיידְן פוּן דֶעם דָאזִיגְן עוֹלָם, וואוּ דוּרְךְ אַזַא קְלֵיינֶע, גְרִינְגֶע מִצְוָה פוּן צִיצִית, צוּ וֶועלְכֶע מֶען קֶען דֶערְגְרֵייכְן מִיט קְלֵיינֶע מִיה אוּן פַּאר עֶטְלִיכֶע גְרָאשְׁן, קֶען מֶען זוֹכֶה זַיין צוּ קַבָּלַת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה. אוֹיפְן עוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת קֶענֶען מִיר דָאס נִישְׁט אוֹיסְפִיהְרְן, אֲפִילוּ מִיר זָאלְן דֶערְפַאר דָארְטְן אַוֶועקְלֵייגְן אַלֶע אוּנְזֶערֶע כּחוֹת.

גַאנְץ ווִילְנָא, אֲנָשִׁים נָשִׁים וְטַף, הָאבְּן בִּיטֶערְלִיךְ בְּעוֵֹיינְט אוּן בֶּעקְלָאגְט דֶעם גְרוֹיסְן גָאוֹן, דֶער צִיהרוּנְג פוּן דֶער וֶועלְט. דֶעם טָאג פוּן זַיין לְוַיָה, אִיז אֲפִילוּ אִין דֶער גְרוֹיסֶער שׁוּהל פוּן ווִילְנָא נִישְׁט גֶעוֶוען קֵיין צֶעהן מֶענְטְשְׁן כְּדֵי צוּ

קֶענֶען דַאוְונֶען מִנְחָה בְּצִבּוּר.

*

דֶער מִנְהָג הָעוֹלָם אִיז, אַז מֶען מַאכְט פָּסוּל דִי צִיצִית פוּן דֶעם טַלִית וָואס מֶען וִויקְלְט אַיין דֶעם מֵת. דֶער טַעַם דֶערְפוּן אִיז, וַוייל אַ מֵת אִיז פָּטוּר פוּן מִצְוֹת, אִיז זַיין טַלִית דֶערִיבֶּער נִישְׁט חַיָיב בְּצִיצִית.

דֶער גָאוֹן הָאט גֶעהַאט צְווִישְׁן זַיינֶע גְרוֹיסֶע תַּלְמִידִים אַ גֶעטְרַייעֶם תַּלְמִיד, אֵיינֶער פוּן דִי אוֹיסְגֶעצֵייכְנְסְטֶע לוֹמְדִים פוּן דֶעם גָאוֹן'ס בֵּית הַמִדְרָשׁ, וֶועלְכֶער הָאט גֶעהֵייסְן רַבִּי סְעַדְיָה, דֶער זוּהן פוּן רַבִּי נָתָן נָטֶע אוּן אַ שְׁוָואגֶער פוּן דֶעם בֶּערִיהמְטְן רַבִּי זֶעלְמֶעלֶע (רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן) דֶער בְּרוּדֶער פוּן רַבִּי חַיִים וַואלָאזְשִׁינֶער זצ"ל.

דֶער תַּלְמִיד רַבִּי סְעַדְיָה אִיז גֶעוֶוען אַ זֶעלְטֶענֶער אָפְּגֶעהִיטֶענֶער אִיד אִין כָּל עֶרְלֵיי עִנְיָנִים פוּן מוּסָר אוּן מִדוֹת. עֶר הָאט כַּמָה שָׁנִים מְשַׁמֵשׁ גֶעוֶוען דֶעם גָאוֹן, וֶועלְכֶער הָאט אִיהם זֵייעֶר לִיבּ גֶעהַאט אוּן וֶועלְכֶער פְלֶעגְט אָפְּטְמָאל מִיט אִיהם אִיבֶּערְשְׁמוּעֶסְן עִנְיָנִים פוּן עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא. דֶער

גָאוֹן הָאט צוּ דֶעם תַּלְמִיד גֶעהַאט זֵייעֶר גְרוֹיס פֶּערְטְרוֹיעֶן.

פַאר רֹאשׁ הַשָּׁנָה פוּן דֶעם יָאהר תקנ״ח, הָאט דֶער גָאוֹן אַרַיינְגֶערוּפְן צוּ זִיךְ אִין חֶדֶר דֶעם דָאזִיגְן תַּלְמִיד רַבִּי סְעַדְיָה אוּן צוּ אִיהם אַזוֹי גֶעזָאגְט:

— ״כִּי לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ״, דֶער מֶענְטְשׁ וֵוייסְט נִישְׁט וֶוען עֶר דַארְף אַוֶועקְגֵיין פוּן דֶער וֶועלְט, דֶערִיבֶּער וִויל אִיךְ אַייךְ אִיצְט אִיבֶּערְגֶעבְּן בְּסוֹד אַ עִנְיָן, ווִי מֶען זָאל זִיךְ מִיט מִיר נוֹהֵג זַיין נָאךְ מַיין פְּטִירָה, גֶעגְן דֶער מִנְהָג פוּן דֶער גַאנְצֶער וֶועלְט. מַיין רָצוֹן אִיז, אַז מֶען זָאל מִיר קוֹבֵר זַיין מִיט אַ טַלִית מְצוּיֶצֶת (בֶּעגְרָאבְן מִיט אַ טַלִית וָואס הָאט כָּשֶׁרֶע צִיצִית). אִיךְ בֶּעט אַייךְ אִיהר זָאלְט זֶעהן מַיין רָצוֹן אוֹיסְצוּפִיהרְן אוּן צוּ קֵיין מֶענְטְשׁ דָאס נִישְׁט מְגַלֶּה זַיין, בִּיז דִי צַייט וֶועט קוּמֶען, אַז אִיהר וֶועט עֶס דַארְפְן מְקַיֵּים זַיין.

מַאכְט זִיךְ אָבֶּער אַ מַעֲשֶׂה, אַז רַבִּי סְעַדְיָה הָאט בַּאלְד נָאךְ יוֹם כִּפּוּר, בְּעֵת זַיין רֶבִּי דֶער גָאוֹן הָאט נָאךְ גוּט גֶעפִיהלְט, בֶּעדַארְפְט נוֹיטִיג אַוֶועקְפָאהרְן אִין וֶועג, וואוּ עֶר אִיז שׁוֹין פֶערְבְּלִיבְּן

די עֶרְשְׁטֶע טֶעג סוכּות. דֶעם צְוֵוייטְן טָאג חול הַמוֹעֵד הָאט זִיךְ רַבִּי סְעַדְיָה דֶערְוואוּסְט אַז זַיין גְרוֹיסֶער רֶבִּי אִיז מְסוּכָּן קְרַאנְק. עֶר אִיז שְׁנֶעל אַהֵיימְגֶעפָאהרְן קַיין ווִילְנָא, כְּדֵי טָאמֶער וֶועט עֶפֶּעס חָלִילָה גֶעשֶׁעהן מִיטְן רֶבִּין, זָאל עֶר זַיין אוֹיפְן אָרְט און קֶענֶען מְקַיֵים זַיין דֶעם גָאוֹן'ס רָצוֹן מִכֹּחַ דֶעם "טַלִית מְצוּיֶצֶת".

הָאט עֶר זִיךְ אָבֶער פֶערְשְׁפֶּעטִיגְט מִיט אַ קְלֵיינֶע ווַיילֶע, עֶר אִיז אָנְגֶעקוּמֶען קַיין ווִילְנָא נָאכְדֶעם ווִי מֶען הָאט שׁוֹין גֶעהַאט דֶעם גְרוֹיסְן רֶבִּין מְקַבֵר גֶעווֶען. עֶס אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען מִן הַשָּׁמַיִם, אַז מֶען זָאל בַּיים גָאוֹן מְשַׁנֶה זַיין דֶעם אַלְטְן מִנְהָג.

אֵפֶר תַּחַת פְּאֵר

דָאס איז גֶעוֶוען אין יָאהר תק"ע. דַאמָאלְס זַיינֶען נִישְׁט גֶערָאטְן גֶעוֶוען קֵיין אֶתְרוֹגִים. עֶס אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען דְרַיי טֶעג פַאר סוּכּוֹת און קֵיין שׁוּם אֶתְרוֹג אִיז נָאךְ נִישְׁט גֶעהַאט אָנְגֶעקוּמֶען אִין גַאנְץ רוּסְלַאנְד. דִי אִידִישֶׁע קְהִלוֹת זַיינֶען גֶעוֶוען זֵייעֶר בֶּעזָארְגְט, וַוייל וָואס טְהוּט קָהָל אָן אַ אֶתְרוֹג? בֶּעזוּנְדֶער הָאבְּן דִי צַדִיקֵי הַדוֹר גֶעהַאט גְרוֹיס צַעַר.

עֶנְדְלִיךְ אִיז אִין שַׁבָּת־צוּ נַאכְט, כִּמְעַט אִין דֶער לֶעצְטֶער רֶגַע, אָנְגֶעקוּמֶען קֵיין נֶעמִירָאוו עֶטְלִיכֶע קֶעסְטְלַאךְ אֶתְרוֹגִים, וֶועלְכֶע זַיינֶען בַּאלְד צוּכַאפְּט גֶעוָוארְן פוּן דִי פֶערְטְרֶעטֶער פוּן דִי קְהִלוֹת ווִי אוֹיךְ פוּן צַדִיקִים, וָואס הָאבְּן דָארְט גֶעוַוארְט דִי גַאנְצֶע צַייט מִיט דֶער הָאפְנוּנְג צוּ בֶּעקוּמֶען דָארְט אֶתְרוֹגִים.

אויף רבי נפתלי, דער מקורב פון דעם צדיק רבי נחמן פון ברעסלאוו, דער אייניקל פון בעל שם טוב, האט דאמאלס שבת געהאלטן אין נעמירָאוו וואַרטנדיג אויף אַ אתרוג פאַר זיין רבין. און צו זיין גרויס שמחה האט ער געהאט דאס גליק צו בעקומען אַ אתרוג וואס איז געווען אַ אמת׳ער הדר, אַ אנטיק אפילו אין די יאהרן וואס עס איז געווען אַ גרויס גערעטעניש אין אתרוגים.

אזוי ווי ביי יעדן צדיק איז דאך פאררעכנט פאר אַ גרויסער ענין צו האבן אַ אתרוג אַ אמת׳ער "פרי עץ הדר", איז רבי נפתלי באלד געפאהרן צו זיין רבין מיט גרויס שמחה, וויסנדיג אַז עס וועט זיין ביים צדיק זייער אנגעלייגט וואס ער האט איהם געבראַכט אַזאַ שיינעם אתרוג, אין דער צייט וואס אין פיהל שטעט אין רוסלאנד האט מען לגמרי נישט געהאט איבער וואס צו מאכן אַ ברכה, ווייל עס האט אויסגעפעהלט אתרוגים.

ערב סוכות, אזוי ווי רבי נפתלי האט אריינגעבראַכט דעם אתרוג און געוויזן זיין רבין מיט אַ פרייליכן פנים, האט ער פלוצים דערזעהן אַ וואלקן פון טרויער זיך פערציהען אויף דעם

צַדִיק'ס צוּרָה און דִי אויגְן וֶוערְן אָנְגֶעפִיהלְט מִיט טְרֶערְן.

דֶער עִנְיָן אִיז בַּיי רַבִּי נַפְתָּלִי גֶעוֶועזְן אַ גְרוֹיסֶער חִדוּשׁ. אַנְשְׁטָאט צוּ זַיין מָלֵא שִׂמְחָה צוּלִיבּ דֶעם "הִידוּר מִצְוָה", אִיז גָאר דֶער רֶבִּי גֶעוָוארְן מָרָה שְׁחוֹרָה'דִיג, נִישְׁט נָאר פַּאר אַ מִינוּט נָאר טַאקֶע פַּאר גַאנְץ סוּכּוֹת. מֶען הָאט גֶעזֶעהְן אַז עֶר אִיז עֶפֶּעס מָלֵא צַעַר זַייט עֶר הָאט דֶערְזֶעהְן דֶעם שֵׁיינֶעם אֶתְרוֹג, נִישְׁט גֶעגֶעבְּן קֵיין שְׁמֵייכְל און נִישְׁט פִיהל גֶערֶעדְט מִיט דִי חֲסִידִים, וִוי זַיין סֵדֶר פְלֶעגְט זַיין, בִּיז נָאךְ יוֹם טוֹב.

אוּם שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, פְרַייטָאג צוּ נַאכְטְס בַּיים טִישׁ, אִיז גְרָאד אִין דְרוֹיסְן גֶעגַאנְגֶען אַ רֶעגְן. אַזוֹי וִוי דֶער דַאךְ פוּן זַיין חֶדֶר, וואוּ עֶר הָאט גֶעפִיהרְט דֶעם טִישׁ אִיז גֶעוֶוען צוּבְּרָאכְן, הָאט דֶער רֶעגְן אַבִּיסְל אַרַיינְגֶערוּנֶען אִין חֶדֶר אַרַיין.

הָאט דֶער צַדִיק פְּלוּצְלוּנְג אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ וֵויינֶען און אוֹיסְגֶערוּפְן:

— אוֹי, נִישְׁטָא קֵיין בַּעַל הַבַּיִת מֶעהר, דֶערִיבֶּער רֶעגְנְט עֶס אַרַיין!

האָט קײנער פון די חסידים נישט פֿערשטאַנען וואָס ער זאָגט, וואָס ער מײנט און פֿאַר וואָס ער װײנט.

דאַן האָט ער אָנגעהויבן צו זאָגן תּורה אויף דעם וואָרט "פּאר" (שײנהײט). "פּאר" ווערט אָנגערופֿן דער אתרוג, פּרי עץ הדר. "פּאר" ווערן אָנגערופֿן די תּפֿילין און "פּאר" ווערט אויך אָנגערופֿן דער צדיק הדור, וועלכער איז דער בעל הבית פון דער וועלט. פֿערשווינדט אָבער דער "פּאר", דאַן פֿיהלט מען אַ חשכות אויף דער גאַנצער וועלט.

געוואוסט האָבן אַלע זײנע חסידים אַז מיט דעם וואָרט "פּאר" באַצײכנט ער תּמיד דעם בערדיטשעווער צדיק, וועמען זײער רבי פֿלעגט רופֿן "פּאר הדור". זײ האָבן אָבער נישט געוואוסט אויף וואָס זײנע ווערטער זײנען מרמז.

ערשט זונטאג האָט מען זיך דערוואוסט אַז דער גרויסער בערדיטשעווער צדיק איז מיט צוויי טעג פֿריהער נסתּלק געוואָרן. דאַן איז פֿאַר דער חבריא שוין אַביסל קלאָר געוואָרן דעם רבינס מרה

שְׁחוֹרָה גַאנְץ סוכוֹת, אוּן זַיינֶע בְּכִיוֹת אוּן דִבּוּרִים פוּן שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית. דָאס אִיבְּרִיגֶע וָואס זֵיי הָאבְּן נִישְׁט גֶעוואוּסְט, הָאט זֵיי דֶער רֶבִּי אַלֵיין עֶרְקְלֶערְט.

אוּן דֶערְצֵיילְט הָאט זֵיי דַאמָאלְס דֶער צַדִיק רַבִּי נַחְמָן דֶעם עִנְיָן:

— דֶעם לֶעצְטְן זוּמֶער, הָאט מֶען מִיר דֶערְצֵיילְט, אַז דֶער בֶּערְדִיטְשֶׁעוֶוער צַדִיק, אוּנְזֶער "פְּאֵר הַדוֹר", אִיז אַוֶועקְגֶעפָאהרְן פוּן זַיין הֵיים, גֶעגְן זַיין גֶעוואוֹינְהַייט בִּיז קֵיין מָאלְדָאוֶוע. אַ מְדִינָה וואוּ עֶר אִיז פְרִיהֶער דָארְט קֵיין מָאל נִישְׁט גֶעוֶוען. דֶער עִנְיָן אִיז פַאר מִיר גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער חִדוּשׁ, וַוייל מֵיין שֵׂכֶל הָאט אוֹיסְגֶעטְרָאגְן אַז דֶער "פְּאֵר הַדוֹר" טָאר נִישְׁט מֶעהר מְבַטֵל זַיין זַיין מְלֶאכֶת שָׁמַיִם דוּרְךְ וַוייטֶע נְסִיעוֹת. אָבֶּער אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גֶעוָואלְט מְהַרְהֵר זַיין נָאךְ זַיינֶע מַעֲשִׂים.

בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, אִין דֶער זֶעלְבֶּער נַאכְט, הָאבּ אִיךְ גֶעזֶעהן אַ מָאדְנֶעם חָלוֹם. פַאר מַיינֶע אוֹיגְן הָאבְּן גֶעגְלַאנְצְט דִי דְרַיי אוֹתִיוֹת פוּן דֶעם וָוארְט "פְּאֵר" ווִי שַׁיינֶענְדִיגֶע אֲבָנִים טוֹבוֹת. אָבֶּער

מָאמֶענְטַאל הָאט זִיךְ אוֹיף דִי אוֹתִיוֹת פֶּערְצוֹיגְן וְוי אַ שְׁוַוארְצֶער וָואלְקְן אוּן דִי א׳ מִיט דֶעם פּ׳ הָאבְּן זִיךְ גֶעבִּיטְן מִיט זֵייעֶרֶע עֶרְטֶער, אַזוֹי אַז אַנְשְׁטָאט דֶעם וָוארְט "פְּאֵר", אִיז דַאן גֶעשְׁטַאנֶען דָאס וָוארְט "אֶפֶר" (אַשׁ) פַּארְטוּנְקְלְט פַאר מַיינֶע אוֹיגְן.

מִיט גְרוֹיס שְׁרֶעק הָאבּ אִיךְ מִיר דַאן אוֹיפְגֶעכַאפְּט פוּן שְׁלָאף. אִיךְ הָאבּ תֵּיכֶף גֶעשִׁיקְט רוּפְן מַיין סוֹפֵר אוּן בַּעַל מַגִיהַ, רַבִּי יַעֲקֹב, כְּדֵי עֶר זָאל מִיר בּוֹדֵק זַיין דִי תְּפִילִין, וֶועלְכֶע הֵייסְן "פְּאֵר". זֵיי זַיינֶען גֶעוֹוִיס פָּסוּל — הָאבּ אִיךְ זִיךְ גֶעטְרַאכְט — דֶערִיבֶּער הָאט מֶען מִיר מִן הַשָּׁמַיִם מוֹדִיעַ גֶעוֶוען אַז פוּן דֶעם "פְּאֵר", פוּן דֶעם הֶערְלִיכְקַייט פוּן דִי תְּפִילִין אִיז גֶעוָוארְן אַשׁ. אָבֶּער אַזוֹי וְוי דֶער סוֹפֵר הָאט אִין זֵיי נִישְׁט גֶעפוּנֶען דֶעם מִינְדֶעסְטְן פְּגַם אָדֶער חֲשַׁשׁ פְּסוּל, וַוייל זֵיי זַיינֶען זֵייעֶר שֵׁיין גֶעוֶוען, בִּין אִיךְ שְׁטַארְק צוּרוּדֶערְט גֶעוָוארְן. מַיין הַארְץ הָאט אִין מִיר שְׁטַארְק גֶעקְלַאפְּט, אוֹיבּ דָאס הָאט מֶען מִיר נִישְׁט גֶעוִויזְן עֶפֶּעס אַ גְזַר דִין אוֹיפְן "פְּאֵר הַדוֹר", דֶעם בֶּערְדִיטְשֶׁעוֶוער צַדִיק. אִיךְ הָאבּ זַייט דַאמָאלְס נִישְׁט גֶעקֶענְט קֵיין אוֹיג צוּמַאכְן פַאר גְרוֹיס עַגְמַת נֶפֶשׁ.

יָמִים טוֹבִים צַייט אָבֶער, הָאבּ אִיךְ צוּרִיק בַּאקוּמֶען מַיין הִתְחַזְּקוּת. וַוייל אִיךְ הָאבּ מִיר דֶערְוואוּסְט אַז אֶתְרוֹגִים זַיינֶען דָאס יָאהר נִישְׁט גֶערָאטְן, אַ שֵׁיינֶער אֱמֶת כָּשֵׁר׳ער אֶתְרוֹג וֶועט גָאר נִישְׁט זַיין בִּמְצִיאוּת. הָאבּ אִיךְ מִיר דֶעם חָלוֹם אוֹיסְגֶעלֵייגְט, אַז מֶען הָאט מִיר פְּרִיהֶער מְגַלֶּה גֶעוֶוען מִן הַשָּׁמַיִם, אַז דָאס יָאהר וֶועט דֶער אֶתְרוֹג, וָואס הֵייסְט אוֹיךְ "פְּאֵר", נִישְׁט זַיין רָאוּי לִבְרָכָה, עֶר וֶועט קֵיין שׁוּם וֶוערְד נִישְׁט הָאבְּן. אִיךְ הָאבּ טַאקֶע גְרוֹיס קְרֵיינְקוּנְג גֶעהַאט וָואס אִיךְ וֶועל נִישְׁט קֶענֶען מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוָה כְּהוֹגֶן, אָבֶער מִצַּד הַשֵּׁנִי, פוּן דֶער צְוֵוייטֶער זַייט, הָאט עֶס מִיר אַ שְׁטִיקֶל הֲנָאָה גֶעטְהוּן. בֶּעסֶער זָאל עֶס אוֹיסְגֵיין צוּם אֶתְרוֹג אֵיידֶער צוּם צַדִּיק הַדּוֹר.

אַזוֹי אָבֶער ווִי מַיין מְקוֹרָב נַפְתָּלִי הָאט מִיר גֶעבְּרַאכְט דֶעם אֶתְרוֹג אוּן אִיךְ הָאבּ דֶערְזֶעהְן אַז עֶר אִיז אַ אֱמֶת׳ער "הָדָר", אִיז מַיין הַארְץ צוּבְּרָאכְן גֶעוָוארְן אוֹיף שְׁטִיק שְׁטִיקְלַאךְ. אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גֶעוואוּסְט אוֹיף זִיכֶער, אַז דֶער גְזַר דִין אִיז גֶע׳חַתְמ׳עט גֶעוָוארְן אוֹיף אוּנְזֶער וֶועלְטְ׳ס בַּעַל הַבַּיִת, אוֹיף אוּנְזֶער צִיהרוּנְג, אוֹיפְן "פְּאֵר הַדּוֹר".

וַוייל אָן אִיהם אִיז נִישְׁטָא מֶעהר. וָואס צוּ זוּכְן אוֹיף דֶער וֶועלְט.

עֶר אַלֵיין, דֶער צַדִיק רַבִּי נַחְמָן, אִיז טַאקֶע אוֹיךְ נִסְתַּלֵק גֶעוָוארְן מִיט אֵיין יָאהר שְׁפֶּעטֶער.

דְרִיטֶער קַאפִּיטְל: אוּשְׁפִּיזִין עִילָאִין

אַ טַייעֶרֶער אוֹרֵח

עֶר הָאט גֶעזֶעהן דִי אוּשְׁפִּיזִין

דִי זִיבְּן אוּשְׁפִּיזִין

די
שיינקייט פון יום טוב

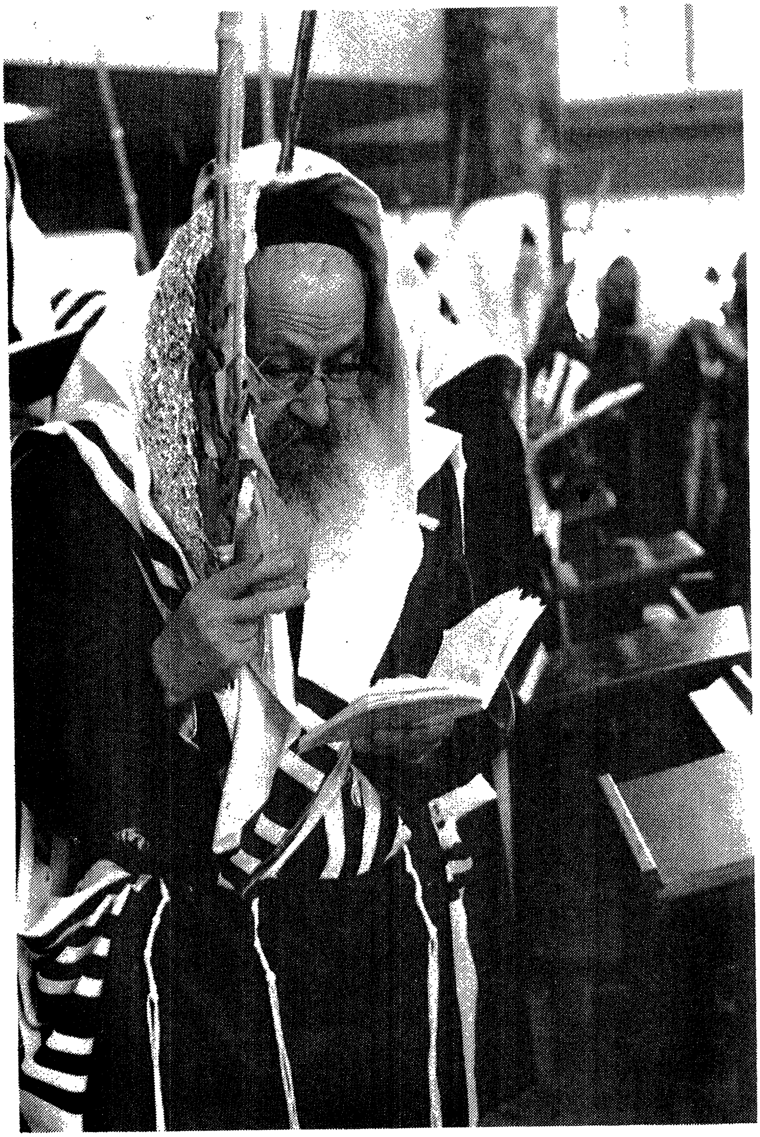

אַ טַייעֶרעֶר אוֹרֵחַ

בַּיים רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי, רַבִּי נַפְתָּלִי זצ״ל, ווי נָאר עֶס אִיז גֶעקוּמֶען מוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר, נָאךְ מַעֲרִיב, פְלֶעגְט עֶר אַרוֹיסְנֶעמֶען דִי גְמָרָא סוּכָּה אוּן לֶערְנֶען דִי עֶרְשְׁטֶע מִשְׁנָה פוּן דֶער מַסֶכֶת. דֶערְנָאךְ אִיז עֶר אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען מִיט זַיינֶע חֲסִידִים אוּן הָאט אַרַיינְגֶעקְלַאפְּט דֶעם עֶרְשְׁטְן פְּלָאקְן אִין דֶער עֶרְד צוּ שְׁטֶעלְן דִי סוּכָּה.

אָבֶּער אוֹיךְ אַ גַאנְץ יָאהר הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי גֶעאַרְבֶּעט אַרוּם דֶער סוּכָּה.

חֲסִידִים הָאבְּן גֶעזָאגְט, אַז דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי רַבִּי נַפְתָּלִי הָאט דִי נְשָׁמָה פוּן סוּכָּה.

אוּן דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי אַלֵיין פְלֶעגְט זָאגְן: עֶס אִיז נִישְׁט פַארְהַאן נָאךְ אַ מִצְוָה בַּיי אִידְן מֶען זָאל אִין אִיהר אַרַיינְגֵיין מִיטְן גַאנְצְן גוּף, מִיט דִי

רמ״ח אֵבָרִים, ווי דִי מִצְוָה פון סוּכָּה. װֶעט אִיהר דָאךְ זָאגְן, אַז אוֹיךְ שַׁבָּת גֵייט אַרַיין דֶער אִיד מִיט אַלֶע זַיינֶע אֵבָרִים? אִיז דֶער עֶנְטְפֶער: שַׁבָּת קוּמְט אַלֵיין, דֶער אִיד קֶען זִיצְן און װַארְטְן און דֶער שַׁבָּת קוּמְט מְמֵילָא, אָבֶער מִיט דֶער מִצְוָה פון סוּכָּה אִיז אַנְדֶערְשׁ. דֶער אִיד גֵייט אַרַיין אִין דֶער מִצְוָה פון סוּכָּה מִיט אַלֶע זַיינֶע רמ״ח אֵבָרִים און שס״ה גִידִים...

דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי פְלֶעגְט אוֹיסְצִירְן זַיין סוּכָּה מִיט דִי טַייעֶרְסְטֶע חֲפֵצִים. עֶר הָאט אַלֵיין בַּאגִילְדְט דִי אוֹיסְגֶעהוֹילְטֶע אֵייעֶר און זֵיי אוֹיפְגֶעהָאנְגֶען אִין דֶער סוּכָּה. עֶר הָאט אַלֵיין גֶעלֵייגְט דֶעם סְכַךְ אוֹיף דֶער סוּכָּה, און נִישְׁט אֵיינְמָאל הָאט זִיךְ גֶעטְרָאפְן, אַז דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי הָאט פַארְזֶעצְט וָואס עֶר הָאט פַארְמָאגְט, כְּדֵי צוּ מַאכְן אַ שֵׁיינֶע סוּכָּה.

און סוּכּוֹת בַּיי נַאכְט אִיז אַרַיין דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי מִיט אַ מַארְשׁ אִין דֶער סוּכָּה.

אַ חֲסִידִישֶׁע קַאפֶּעלְיֶע הָאט גֶעזוּנְגֶען אוֹיפְן גַאנְצְן װֶעג פון דֶעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ אִין דֶער סוּכָּה

אַריין. און וָוען דער ראָפּשיצער רבי איז געקומען צו דער טהיר פון דער סוכּה, איז ער געבליבן שטיין אַ רגע, דער גבּאַי האָט געזונגען "שיר המעלות" און דער ראָפּשיצער רבי האָט זיך אָפּגערוקט אין דער זייט, ווי ער וואָלט געגעבן כּבוד אַ אורח, די אושפּיזין, צו גיין פאָראויס.

און אין דער סוכּה איז געשטאַנען אויבן־אָן אַ שטול אָנגעגרייט פאַר די אושפּיזין.

*

איין מאָל האָט דער ראָפּשיצער רבי ערב סוכּות אינדערפרי זיך אָוועקגעשטעלט בּיי דער שוועל פון דער סוכּה און האָט געזאָגט צו דער רעבּעצן:

— איך האָב אויפגעשטעלט די סוכּה מיט מיינע לעצטע גראָשנס, וואָס איך האָב פאַרמאָגט. איך האָב זי אויסגעצירט מיט "נוי סוכּה". איצט בּין איך געבליבן אָן אַ פּרוטה. דו ווייסט דאָך וואָס די וועלט זאָגט, פאַר וואָס אויף פּסח טראַכט יעדע קהילה וועגן די אָרעמעלייט פון איהר שטעטל, זיי צו באַזאָרגן מיט מצות און אַרבּע כּוסות, און אויף

סוכּות האָט מען ווייניג וואס אין זינען די אָרעמעלייט? ווייל בּיי פּסח שטייט אין פּסוק: "שבעת ימים תאכלו מצות", זיבּן טעג זאָלסטו עסן מצות. אָבּער בּיי סוכּות ווערט געזאָגט: "בּסוכּות תשבו שבעת ימים", זיבּן טעג זאָלט איהר זיצן אין דער סוכּה. דאס וואָרט "תאכלו", איהר זאָלט עסן, ווערט דאָרט נישט דערמאָנט...

נו, האָב איך אויפגעשטעלט אַ שיינע סוכּה, אָבּער אויף אַיינקויפן עסן אין דער סוכּה האָב איך שוין נישט מיט וואס...

און דער ראָפּשיצער רבּי איז אַוועק אין בּית מדרש.

ווען דער ראָפּשיצער רבּי איז געזעסן אין בּית המדרש, האָט זיך נאָכן האַלבּן טאָג פּלוצלונג בּאַוויזן אַ אורח אין הויז פון ראָפּשיצער רבּין.

דער אורח איז געגאַנגען אין אַנדערע מלבּושים, נישט ווי די אידן אין ראָפּשיץ, אַזוי, אַז מען האָט גלייך דערקענט, אַז דער אורח קומט פון ווייטע ערטער. דער אורח האָט אַוועקגעלייגט אין

אַ ווִינְקֶל פון פַּאדֶער שְׁטוּב דָאס פֶּעקְל, וָואס עֶר הָאט גֶעהַאט מִיט זִיךְ מִיטְגֶעבְּרַאכְט, און עֶר הָאט גֶעפְרֶעגְט דִי רֶעבֶּעצְן אוֹיפְן רֶבִּין.

— וואוּ אִיז דֶער רָב? — הָאט עֶר גֶעזָאגְט מִיט אַ פְּרֶעמְד קוֹל.

— וָואס דַארְפְט אִיהר דֶעם רָב?

— אִיךְ קוּם פון זֵייעֶר וַוייט, פון ווִין, און אִיךְ דַארְף פָּארְן קֵיין לֶעמְבֶּערְג, און אַזוֹי ווִי הַיינְט אִיז עֶרֶב סוּכּוֹת, ווִיל אִיךְ פְרֶעגְן דֶעם רֶבִּין צוּ אִיךְ וֶועל קֶענֶען הַאלְטְן יוֹם טוֹב בַּיים רֶבִּין.

— אִיהר וֶועט זַיין בַּיי אוּנְז אַ אָנְגֶעלֵייגְטֶער גַאסְט — הָאט דִי רֶעבֶּעצְן גֶעזָאגְט צוּם פְרֶעמְדְן אִידְן — אָבֶּער אִיךְ מוּז אַייךְ זָאגְן אַז מִיר זַיינֶען, לֹא עֲלֵיכֶם, גְרוֹיסֶע אָרֶעמֶעלַייט און מִיר הָאבְּן נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין גֶעלְט אָנְצוּגְרֵייטְן אוֹיף יוֹם טוֹב.

— דָאס גַאנְצֶע גֶעלְט, וָואס עֶר הָאט גֶעקְרָאגְן פון קָהָל — הָאט דִי רֶעבֶּעצְן גֶעעֶנְטְפֶערְט — הָאט דֶער רָב אוֹיסְגֶעגֶעבְּן אוֹיף צְדָקָה און אוֹיף אוֹיפְשְׁטֶעלְן דִי סוּכָּה און אוֹיף נוֹי סוּכָּה, אַזוֹי, אַז

עֶס אִיז גָארְנִישְׁט גֶעבְּלִיבְּן קֵיין גֶעלְט אוֹיף אַיינְצוּקוֹיפְן אוֹיף יוֹם טוֹב. מִיר וֶועלְן עֶסְן אַ כַּזַיִת בְּרוֹיט, אַ שְׁטִיקְל הֶערִינְג אוּן אַ בֵּיינְדְל פוּן פְלֵייש, אַבִּי יוֹצֵא זַיין דִי סְעוּדָה אִין דֶער סוּכָּה.

אוּן דִי רֶעבֶּעצְן הָאט גֶעוִויזְן דֶעם אוֹרֵחַ וָואס פַּאר אַ שֵׁיינֶע סוּכָּה דֶער רָב הָאט אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט אוּן וִוי שֵׁיין עֶר הָאט זִי אוֹיסְגֶעצִירְט. דֶער אוֹרֵחַ הָאט אִיהר גֶעגֶעבְּן אַ מַטְבֵּעַ.

פַאֲרְנַאכְט אִיז דֶער אוֹרֵחַ גֶעגַאנְגֶען אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ אַרַיין דַאוְונֶען. נָאכְן דַאוְונֶען, וֶוען דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי אִיז אַהֵיימְגֶעקוּמֶען, הָאט זִיךְ דֶער אוֹרֵחַ צוּ אִיהם צוּגֶעשַׁארְט אוּן אִיהם גֶעבֶּעטְן עֶר זָאל אִיהם מִיטְנֶעמֶען מִיט זִיךְ.

— צוּ מַיין גְרוֹיסְן צַעַר, קֶען אִיךְ נִישְׁט דֶערְפִילְן אַייעֶר בַּקָשָׁה — הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי גֶעזָאגְט — אִיךְ וֵוייס, אַז דִי רֶעבֶּעצְן הָאט גָארְנִישְׁט צוּגֶעגְרֵייט אוֹיף יוֹם טוֹב.

— וָואס אִיהר וֶועט עֶסְן, וֶועל אִיךְ מִיטְעֶסְן — הָאט דֶער אוֹרֵחַ שְׁטִיל גֶעזָאגְט, אוּן עֶר הָאט

זיך ווייטער געשלייכט מיטן ראפשיצער רבין אויפן וועג אהיים.

ווען דער ראפשיצער רבי איז צוגעקומען צו דער סוכה, האט ער זיך אפגעשטעלט ביי דער שוועל פון דער סוכה און ער האט מיט א פארוויטיגט הארץ געזאגט:

— סוכה, סוכה, איך האב געטהון אלץ וואס איך האב געקענט איך זאל דיך אויסצירן וואס שענער. איך האב דיר אויסגעבויט מיט די שענסטע געהובלטע ברעטער; איך האב דיר באדעקט מיט פרישן סכך, מיט צווייגן פון בוימער, וואס איך האב געבראכט פון וואלד; איך האב דיר אויסגעצירט מיט די שענסטע באצירונגען, און איצט שעם איך זיך אריינצוגיין אין דיר, ווייל איך ווייס נישט צו די רעבעצן האט אפילו אנגעגרייט א כזית חלה צו מאכן א המוציא אין דער סוכה...

און דער ראפשיצער רבי האט געעפנט די טהיר פון דער סוכה. אבער ווי איבערראשט איז דער ראפשיצער רבי געווארן ווען ער האט

דֶערזֶען, אַז אִין דֶער סוּכָּה בְּרֶענֶען לִיכְט, דֶער טִישׁ אִיז בַּאדֶעקְט מִיט אַ וַוייסְן טִישְׁטוּךְ און אוֹיפְן טִישׁ שְׁטֵייט אָנְגֶעשְׁטֶעלְט מִכָּל טוּב, חַלוֹת, פִּישׁ, וַויין, און דִי קִינְדֶער שַׁיינֶען פַאר שִׂמְחָה...

דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי הָאט גָארְנִישְׁט גֶעפְרֶעגְט וֶוער עֶס הָאט דָאס אַלְץ גֶעבְּרַאכְט. עֶר הָאט זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּם אוֹרַח און הָאט צוּ אִיהם גֶעזָאגְט:

— אִיהר זֶעהט, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ פַארְלָאזְט אוּנְז נִישְׁט. אִיךְ בִּין גֶעוֶוען כִּמְעַט ווִי זִיכֶער, אַז אִיךְ וֶועל דִי עֶרְשְׁטֶע סְעוּדָה אִין דֶער סוּכָּה מוּזְן יוֹצֵא זַיין מִיט אַ שְׁטִיקֶל פַארְדַארְט בְּרוֹיט, און פְּלוּצִים גֶעפִינְט זִיךְ אוֹיפְן טִישׁ מִכָּל טוּב. אִיהר זֶעהט, דֶער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם פַארְלָאזְט אוּנְז נִישְׁט. דָאס אִיז מִסְתָּמֶא אִין אַייעֶר זְכוּת. ווִי הֵייסְט אִיהר? — הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער זִיךְ גֶעוֶוענְדֶעט צוּם אוֹרַח.

— מֶען רוּפְט מִיר אַבְרָהָם.

— אַזוֹי, אַבְרָהָם, אַבְרָהָם — הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי אִיבֶּערְגֶעחַזֶרְט דֶעם נָאמֶען — אַבְרָהָם אִיז אַייעֶר נָאמֶען, פּוּנְקְט אַזוֹי ווִי דֶער

נָאמֶען פון דֶער הַיינְטִיגֶער "אושְׁפִּיזִין". מִיר פַארְבֶּעטְן יֶעדֶע נַאכְט דִי "אושְׁפִּיזִין" אִין דֶער סוּכָּה אַרַיין. אָט שְׁטֵייט אָנְגֶעגְרֵייט אַ שְׁטוּל אִין דֶער סוּכָּה פַאר דֶעם אושְׁפִּיזָא אַבְרָהָם אָבִינוּ.

— אִיךְ וֵוייס — הָאט דֶער פְרֶעמְדֶער אוֹרֵחַ גֶעעֶנְטְפֶערְט אָפְּגֶעהַאקְט.

דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי הָאט גֶעמַאכְט קִידוּשׁ און הָאט מְכַבֵּד גֶעוֶוען דֶעם אוֹרֵחַ צוּ מַאכְן קִידוּשׁ. בֵּיידֶע הָאבְּן גֶעגֶעסְן פון דִי גוּטֶע מַאֲכָלִים, וָואס זַיינֶען גֶעשְׁטַאנֶען אָנְגֶעגְרֵייט אוֹיפְן טִישׁ.

נָאךְ דֶער סְעוּדָה הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ זִינְגֶען זְמִירוֹת. דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן צוּ טַאנְצְן אִין דֶער סוּכָּה מִיט גְרוֹיס הִתְלַהֲבוּת צוּזַאמֶען מִיטְן אוֹרֵחַ. זֵיי הָאבְּן אַזוֹי גֶעטַאנְצְט כִּמְעַט אַ גַאנְצֶע נַאכְט.

פַארְטָאג הָאט זִיךְ דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי צוּגֶעלֵייגְט אוֹיפְן בַּאנְק־בֶּעטְל, וָואס אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אִין דֶער סוּכָּה, כְּדֵי צוּ שְׁלָאפְן אִין דֶער סוּכָּה. דֶעם אוֹרֵחַ הָאט דֶער רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּי

אויסגעבעט אַ געלעגער אויפן בעט מיט קישנס און אַ איבערבעט.

ווען דער ראפּשיצער רבי האט זיך אויפגעכאפּט אינדערפרי צו גיין אין מקוה, כדי וואס פריער מקיים זיין די מצוה פון בענטשן אתרוג, האט ער געוואלט אויך אויפוועקן דעם אורח ער זאל מיט איהם מיטגיין אין מקוה אריין, אבער דער ראפּשיצער רבי האט איהם מער נישט געזעהן אין דער סוכה. איז דער ראפּשיצער רבי אליין געגאנגען אין מקוה און ער האט זיך געטראכט, מסתמא וועט ער טרעפן דעם אורח אין בית המדרש. אבער ווען דער ראפּשיצער רבי איז נאך דער מקוה אַוועק אין בית המדרש, האט ער אויך דארט נישט געפונען דעם אורח. האט ער געשיקט דעם שמש אין שוהל, אפשר איז דער אורח דארט אַוועק. אבער אויך אין שוהל איז דער אורח נישט געווען. מען האט דערנאך געזוכט דעם אורח אין "שניידער שולכל", אבער מען האט דעם אורח אין ערגעץ נישט געקענט געפינען...

האבן די ראפּשיצער חסידים דאמאלס ערשט פארשטאנען ווער דער אורח איז געווען און

פַּארְוָואס עֶר הָאט גֶעזָאגְט, אַז עֶר הֵייסְט אַבְרָהָם — אַז דָאס אִיז גֶעוֶוען דֶער אוּשְׁפִּיזָא אַבְרָהָם אָבִינוּ...

און פון דֶעמָאלְס אָן הָאבְּן דִי אֵיינִיקְלַאךְ פון רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּין אַ מִנְהָג אָנְצוּצִינְדְן אַ סַאךְ לִיכְט אִין דֶער סוּכָּה, צוּם אָנְדֵיינְק פון דִי עוּבְדָא, וָואס אִיז גֶעשֶׁען מִיטְן רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּין, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, וֶוען אַזַא טַייעֶרֶער אוֹרֵחַ, אַבְרָהָם אָבִינוּ אַלֵיין, אִיז גֶעקוּמֶען צוּ גַאסְט צוּם רָאפְּשִׁיצֶער רֶבִּין אִין דֶער סוּכָּה.

ער האט געזעהן די אושפיזין

געשעהן איז די מעשה מיט עטליכע הונדערט יאהר צוריק ווען אין פוילן האבן דאן געהערשט די פריצים. וואס זיי האבן געוואלט האבן זיי געמעגט טהון. די פויערים וועלכע האבן געוואוינט אין זייערע דערפער זיינען געווען זייערע קנעכט. זיי און זייערע ווייבער און קינדער האבן געמוזט פאר זיי ארבעטן בייטאג און ביינאכט. טאמער האט זיך איימיצער פערזינדיגט, האט מען איהם געגעבן א שווערע שטראף. מען האט איהם עפנטליך געשמיסן, אפילו ביז צום טויט.

אויך די איינוואוינער פון די שטעטלאך, וועלכע האבן זיך געפונען אויף די פריצישע ערד, האבן געהערט מיט לייב און לעבן צום פריץ. ער איז געווען זייער האר און שופט. איהם האבן זיי

גֶעמוּזְט פָּאלְגְן. צָאהלְן שְׁטַייעֶרְן אוּן בִּכְלָל נָאכְגֶעבְּן אַלֶע זַיינֶע מְשׁוּגַעַת׳ן. וֶויי אִיז גֶעוֶוען צוּ דֶעם, וָואס הָאט נִישְׁט אוֹיסְגֶעפִיהְרְט זַיינֶע פֶערְלַאנְגֶען, אָדֶער דֶער פָּרִיץ הָאט גְלַאט גֶעוָוארְפְן אוֹיף אִיהם אַ בֵּייז אוֹיג.

עֶס זַיינֶען אָבֶער אוֹיךְ גֶעוֶוען אָרְנְטְלִיכֶע פְּרִיצִים, וֶועלְכֶע הָאבְּן פוּן זֵייעֶרֶע פּוֹיעֶרִים נִישְׁט פֶערְלַאנְגְט קֵיין אִיבֶּערְמֶענְטְשְׁלִיכֶעס. זֵיי הָאבְּן אוֹיךְ דִי שְׁטָאטִישֶׁע אַיינְוואוֹינֶער אָרְנְטְלִיךְ בֶּעהַאנְדְלְט, גֶעשְׁטִיצְט דִי אָרִימֶע אוּן אַרוֹיס גֶעהָאלְפְן דִי נוֹיטְבֶּעדֶערְפְטִיגֶע.

צוּ אַט אַזַא גוּטְן פָּרִיץ הָאט גֶעהֶערְט דָאס שְׁטֶעטְל נ. דִי בֶּעפֶעלְקֶערוּנְג הָאט דֶערְפַאר זֵייעֶר גֶעלִיבְּט זֵייעֶר פָּרִיץ אוּן אִיהם גֶעוואוּנְטְשְׁן דָאס לַאנְגֶע לֶעבְּן.

אִין דָאזִיגְן שְׁטֶעטְל הָאט גֶעוואוֹינְט אַ רָב אַ גְרוֹיסֶער צַדִיק מִיטְן נָאמֶען רַבִּי דָוִד. אָט דֶער רַבִּי דָוִד הָאט גֶע׳שֶׁמ׳ט מִיט זַיין לוֹמְדוּת אִיבֶּער גַאנְץ פּוֹילְן. פוּן פֶערְשִׁידֶענֶע שְׁטֶעט אוּן שְׁטֶעטְלַאךְ פְלֶעגְט מֶען זִיךְ וֶוענְדְן צוּ אִיהם מִיט שְׁוֶוערֶע

שְׁאֵלות, און מִיט זַיין פְּסַק הָאט מֶען זִיךְ שְׁטַארְק גֶערֶעכְנְט.

הַגַם, דָאס שְׁטֶעטֶעלֶע אִיז נִישְׁט גֶעוֶוען זֵייעֶר רַייךְ, און דֶער רָב הָאט גֶעהַאט זֵייעֶר אַ קַארְגֶע פֶּענְסְיֶע, דָאךְ הָאט עֶר אויסְגֶעהַאלְטְן אַ יְשִׁיבָה, גֶעלֶערְנְט מִיט עֶטְלִיכֶע צֶעהנְדְלִיג בַּחוּרִים, וֶועלְכֶע הָאבְן גֶעגֶעסְן טֶעג בַּיי דִי בַּעֲלֵי בַּתִּים פון שְׁטֶעטְל.

אַלֶע טֶעג פון אַ גַאנְץ יָאהר, אֲפִילוּ אִין דִי שַׁבָּתִים און יָמִים טובִים אִיז דָאס לֶעבְן בַּיים רָב גֶעוֶוען זֵייעֶר בְּצִמְצוּמְדִיג וַוייל אויף קֵיין בְּרֶיוַח׳דִיג לֶעבְן הָאבְן אִיהם זַיינֶע הַכְנָסות נִישְׁט עֶרְלויבְּט. דֶערְפַאר אָבֶער הָאט דֶער יום טוב סוכות גֶעמוּזְט בַּיי אִיהם זַיין אויפְן נְגִידִישְׁן שְׁטֵייגֶער.

בַּאלְד פון נָאךְ פֶּסַח הָאט דֶער רָב אָנְגֶעהויבְּן מְקַמֵץ זַיין אִין דֶער שְׁטוּב הוצָאָה, און מַמֶשׁ שְׁפָּארְן דֶעם בִּיסְן פון מויל. עֶר הָאט גֶעקַארְגְט יֶעדְן גְרָאשְׁן, אַבִּי אָנְצוּזַאמְלֶען דִי נויטִיגֶע סוּמֶע אויף סוכות. אַ קְלֵיינִיגְקַייט וִויפְל מִצְות עֶס זַיינֶע דַאמָאלְס פֶערְהַאן? סוּכָּה, אֶתְרוג, לולָב א.א.וו.

גֶעקויפְט הָאט דֶער רָב אַלֶע יָאהר דֶעם

שֶׁענְסְטְן אֶתְרוֹג פון שְׁטֶעטְל. אויך הָאט עֶר יֶעדְעס יָאהר אויפְגֶעשְׁטֶעלְט אַ שֵׁיינֶע סוּכָּה.

בַּאלְד מוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר אַזוֹי וִוי עֶר אִיז אַהֵיים גֶעקוּמֶען פון שׁוּהל און גֶעמַאכְט הַבְדָלָה, אִיז עֶר גְלַייך אַרוֹיס אוֹיפְן הוֹיף און אַרַיינְגֶעקְלַאפְּט אִין דֶער עֶרְד דֶעם עֶרְשְׁטְן פְּלָאקְן.

צוּמָארְגְנְס אִיז עֶר אויפְגֶעשְׁטַאנֶען בַּאלְד אִינְדֶערפְרִי און אַלֵיין מִיט זַיינֶע הֶענְד אויפְגֶעשְׁטֶעלְט דִי סוּכָּה. אִיז דָאס גֶעוֶוען אַ סוּכָּה – אֵיינֶע אִין שְׁטֶעטְל! גֶערוֹים, בְּרֶייוַח'דִיג, אויסְגֶעהָאנְגֶען מִיט דִי שֶׁענְסְטֶע טִישְׁטַאכֶער און לַיילַאכֶער. אויך סְכַך הָאט עֶר אויסְגֶעקְלִיבְן דֶעם שֶׁענְסְטְן און בֶּעסְטְן. קֵיין פֶּערְוֶועלְקְטֶע בְּלֶעטֶעלֶע הָאט זִיך נִישְׁט גֶעטָארְט גֶעפִינֶען. וַוייל זֵייעֶר טַייעֶר אִיז בַּיי אִיהם גֶעוֶוען דִי מִצְוָה סוּכָּה.

דֶער רָב אִיז פון דֶער סוּכָּה נִישְׁט אַרוֹיס דִי גַאנְצֶע זִיבְן טֶעג. דָארְט הָאט עֶר גֶעלֶערְנְט, גֶעגֶעסְן און גֶעשְׁלָאפְן, וִוי דֶער דִין אִיז. צוּ דִי יוֹם טוֹב סְעוּדוֹת הָאט עֶר פֶּערְבֶּעטְן יֶענֶע תַּלְמִידִים וֶועלְכֶע הָאבְן נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין הוֹצָאוֹת אַהֵיימְצוּפָאהרְן

אויף יום טוב.

די טישן זײַנען געווען רײַך סערווירט מיט גרויסע לײַכטער, זילבערנע און גלעזערנע כּלים. נעבן יעדן תּלמיד איז געלעגן צוויי חלות. יעדער האט בעקומען אַ גרויסן בעכער ווײַן, קידוש צו מאַכן און אויף בּכבוד׳ע פּאַרציעס פיש און פלײש, ווי בײַם גרעסטן גביר.

דער עולם האט זיך דעריבער גאָר שטאַרק משׂמח געווען, געזונגען און געטאַנצט און נהנה געווען פון קדושת יום טוב.

דער זיבעטער טאָג סוכּות, הושענא־רבּה, ווען עס איז אויסגעקומען דעם רבּ׳ס אושפּיזין — איז געווען גאָר פרײליך. דער רבּ האט געמאַכט אַ ספּעציעלע סעודה, פערבעטן די חשובע בּעלי בּתּים פון שטעטל און מען האט זיך משׂמח געווען גאָר אויפן גרויסן אופן.

אַ סאַך מאָל פלעגט זיך טרעפן, אַז דער פּריץ איז פאַרבּײַ געפאָהרן דאָס שטעטל און זיך אָבּשטעלן הערן די אידישע געזאַנגען פון סוכּה

אַרויס, אָבֶער עֶר הָאט נִישְׁט גֶעשְׁטֶערְט, וַוייל עֶר אִיז בִּכְלַל גֶעוֶוען אַ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל.

יֶעדְן פַּאר יוֹם טוֹב פְלֶעגְט עֶר אַריינְשִׁיקְן אַ וָואגְן קַארְטָאפְל צוּ פֶערְטֵיילְן צְוִוישְׁן דִי נוֹיטְבֶּעדֶערְפְטִיגֶע אִידְן. אוֹיף וִוינְטֶער פְלֶעגְט עֶר שִׁיקְן עֶטְלִיכֶע וָואגְנְס הָאלְץ צוּ הֵייצְן אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ אוּן אִין דֶער יְשִׁיבָה.

אָבֶער פְלוּצִים הָאט זִיךְ אִין שְׁטֶעטְל פַאְרשְׁפְּרֵייט אַ יְדִיעָה, אַז דֶער אַלְטֶער פָּרִיץ אִיז גֶעשְׁטָארְבְּן אוּן אַלְס יוֹרֵשׁ וֶועט אַלְץ אִיבֶּערְנֶעמֶען זַיין זוּהן, אַ גְרוֹיסֶער הוּלְטַיי אוּן אַ שִׁיכּוֹר, אַ כַּעֲסָן אוּן אַ אַכְזָר.

דִי יְדִיעָה הָאט זִיךְ לַיידֶער בַּאשְׁטֶעטִיגְט.

בַּאלְד אִין דִי עֶרְשְׁטֶע טֶעג פוּן זַיין אִיבֶּערְנֶעמֶען דִי ווירְטְשַׁאפְט, הָאט מֶען זִיךְ אָנְדֶערְצֵיילְט פוּן אִיהם רִשְׁעוּת׳דִיגֶע זַאכְן: ווִי עֶר שְׁלָאגְט אוּן יָאגְט, בַּיי דִי אַיינְוואוֹינֶער פוּן שְׁטֶעטְל הָאט עֶר זִיךְ גֶעהֵייסְן צָאהלְן אַ סַאךְ שְׁטַייעֶרְן. עֶר הָאט אַרוֹיסְגֶעגֶעבְן שְׁוֶוערֶע גְזֵירוֹת. אוּן גֶעפַּיינִיגְט

מיט וואס ער האט נאר געקענט.

*

איינמאל, הושענא רבה, ווען דער רב האט אין זיין סוכה געפראוועט זיין סעודה און דער עולם איז געווען שטארק בשמחה, איז דער יונגער פריץ פערבייגעפאהרן דאס שטעטל. הערנדיג אידן זינגען, איז ער אוועק צום רב'ס סוכה, אויפגעפראלט די טהיר און דערזעהענדיג אויפן טיש פלעשער מיט משקה, האט זיין רשעות אין איהם אויפגעקאכט, און ער האט גענומען שרייען מיט רציחה:

— וואס איז דאס פאר א חוצפה, מיר צו לאזן אזוי שטיין?! צו ווייסט איהר דען נישט ווער איך בין?

דערהערנדיג דאס קול האט מען זיך אומגעקוקט און דערזעהן דעם פריץ מיט בלוט פערלאפענע אויגן. מען האט איהם גענומען בארוהיגן, אז עס איז היינט יום טוב. דער רשע האט אבער פון גארנישט געוואלט הערן און גענומען מיט זיינע פויסטן איינווארפן די סוכה.

דֶער רָב אִיז אוֹיפְגֶעשְׁפְּרוּנְגֶען פוּן זַיין אָרְט און גֶענוּמֶען דֶעם פָּרִיץ צוּרִיק־הַאלְטְן.

— וָואס טְהוּט אִיהר? — הָאט דֶער רָב זִיךְ גֶעבֶּעטְן — מִיר אִידְן, מוּזְן דָאךְ עֶסְן אִין סוּכָּה?

— וָואס גֵייעֶן מִיר אָן אַייעֶרֶע סוּכּוֹת? — הָאט דֶער פָּרִיץ גֶעשְׁרִיגְן — פַאר מִיר דַארְף מֶען דֶרֶךְ אֶרֶץ הָאבְּן, מֶעהר וִוי פַאר דֶער סוּכָּה.

— מִיר הָאבְּן אִין דֶער סוּכָּה — הָאט דֶער רָב גֶעוָואלְט אִיהם גֶעבְּן צוּ פַארְשְׁטֵיין — זֵייעֶר חָשׁוּבֶע גֶעסְט, דִי זִיבְּן "אוּשְׁפִּיזִין".

— וֶוער זַיינֶען דָאס אַייעֶרֶע "שְׁפִּיזְן"? גֶעוִויס אַזֶעלְכֶע "זְשִׁידְקֶעס" וִוי אִיהר? אִיךְ בִּין חָשׁוּבֶער!

— פַאר דִי הֵיילִיגֶע "אוּשְׁפִּיזִין" — הָאט דֶער רָב שׁוֹין דְרַייסְטֶער גֶעזָאגְט — מוּזְן אֲפִילוּ פְּרִיצִים אוֹיךְ דֶרֶךְ אֶרֶץ הָאבְּן.

דִי דְרַייסְטֶע וֶוערְטֶער פוּן רָב, הָאבְּן דֶעם רָשָׁע אָבְּגֶעקִיהלְט. עֶר הָאט מוֹרָא בַּאקוּמֶען אַז עֶס זָאל נִישְׁט וֶוער פוּן דִי אִידְן אִיהם אוֹיסְפַּאטְשְׁן. הַגַּם

יענער װאלט דערפאר געװארן פערשמיסן ביז צום טויט. דאך װעט עס איהם זײן א חרפה פאר די איבריגע פריצים, דאס ער איז געפאטשט געװארן פון אידן. איז ער דעריבער אװעק דראהענדיג מיט דער פויסט:

— מען װעט שוין זעהן, װער עס איז חשובער, איך צו אײערע "שפיזן"?

*

א גאנץ יאהר האט זיך דער יונגער פריץ נישט געװיזן אין שטעטל. די אידן האבן שוין געהאט פארגעסן אין דער גאנצער זאך. דער פריץ האט זיך דערװײל נאכגעפרעגט װען עס פאלט אויס די אידישע "סוכות".

עטליכע טעג פאר יום כפור, האט ער געשיקט זײן פארװאלטער אין שטעטל צונויפרופן די אידן אין מארק און זיי מעלדן דאס אן דעם פריצ'ס ערלויבעניש טאר מען נישט שטעלן קײן סוכה. טאמער װעט אפילו א יחיד אויפשטעלן א סוכה װעט די גאנצע קהלה זײן פעראנטװארטליך.

דֶער יום כִּפּור איז דֶערִיבֶּער אַ דורְך זֵייעֶר אַ טְרויעֶרִיגֶער. די אִידְן הָאבְּן הֵייס גֶעבֶּעטְן אַז גָ־ט זָאל וֵוייכֶער מַאכְן דֶעם פָּרִיצ׳ס הַארְץ, עֶר זָאל די גְזֵירָה אָפְּרופְן. מֶען הָאט אויך גֶעשִׁיקְט שְׁתַּדְלָנִים צום פָּרִיץ. עֶס הָאט אָבֶער גָארְנִישְׁט גֶעהָאלְפְן.

מוצָאֵי יום כִּפּור בַּיינַאכְט, וֶוען די אִידְן זַיינֶען אַהֵיימְגֶעגַאנְגֶען פון שׁוהל, הָאבְּן זֵיי אויף יֶעדְן הויף גֶעטְרָאפְן שְׁטֵיין דֶעם פָּרִיצ׳ס אַ דִינֶער ווֶעלְכֶער הָאט גֶעהִיט, אַז קֵיין איד זָאל אֲפִילו קֵיין פְלֶעקֶל אִין דֶער עֶרְד נִישְׁט אַרַיינְקְלַאפְּן.

עֶס אִיז אַוֶועק אַ טָאג און נָאך אַ טָאג, די דִינֶער הָאבְּן גֶעהִיט בַּייטָאג און בַּיינַאכְט. דֶער רָב אַלֵיין הָאט גֶעפְּרובְּט גֵיין צום פָּרִיץ, אֶפְשֶׁר וֶועט עֶר זִיך לָאזְן אִיבֶּערְבֶּעטְן.

אָבֶער דֶער פָּרִיץ הָאט אִיהם אויפְגֶענומֶען חוצְפָּה׳דִיג און גֶעזָאגְט צו אִיהם:

— אַז אַייעֶרֶע ״שְׁפִּיזְן״ וֶועלְן קומֶען, זָאלְט אִיהר זֵיי אַהֶערְשִׁיקְן צו מִיר! בַּיי מִיר אִין פַּאלַאץ אִיז דָא אַ סַאך אָרְט פַאר אַזֶעלְכֶע גֶעסְט!

דֶער רָב אִיז אַהֵיימְגֶעגַאנְגֶען אַ נִידֶערְגֶעשְׁלָאגֶענֶער. עֶר הָאט גֶעקְלֶערְט וָואס צוּ טְהוּן, אָבֶּער נִישְׁט גֶעקוּמֶען צוּ קֵיין תַּכְלִית.

אַ טָאג פַאר עֶרֶב סוּכּוֹת צוּ מִנְחָה וּמַעֲרִיב, אִיז דָאס גַאנְצֶע שְׁטֶעטְל גֶעוֶוען פַארְזַאמְלְט אִין שׁוּהל. דֶער רָב הָאט זֵיי גֶעטְרֵייסְט, אַז גָ־ט וֶועט זִיכֶער בֶּעוַוייזְן אַ נֵס אוּן דִי גְזֵירָה מְבַטֵל מַאכְן. עֶר הָאט גֶעהֵייסְן בְּלַייבְּן אִין שׁוּהל זָאגְן תְּהִילִים אוּן וַוארְטְן אוֹיף הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ׳ס הִילְף.

עֶס אִיז לַייכְט פָארְצוּשְׁטֶעלְן דִי בְּכִיוֹת אוּן יְלָלוֹת בַּיים תְּהִילִים זָאגְן. דֶער עוֹלָם הָאט גֶעזָאגְט אַ קַאפִּיטְל נָאךְ אַ קַאפִּיטְל. דִי שָׁעָה׳ן פוּן דִי נַאכְט הָאבְּן זִיךְ פַּאמֶעלַאךְ גֶערוּקְט. פּוּנְקְט צוּ חֲצוֹת, וֶוען דֶער עוֹלָם הָאט גֶעהַאט פֶּערְעֶנְדִיגְט גַאנְץ תְּהִילִים הָאט זִיךְ פַאר דִי שׁוּהל בֶּעוִויזְן אַ שְׁלִיחַ פוּן פָּרִיץ, וֶועלְכֶער אִיז גֶעקוּמֶען מֶעלְדְן, אַז דִי גְזֵירָה אִיז אָבְּגֶערוּפְן גֶעוָוארְן אוּן מֶען מֶעג שְׁטֶעלְן סוּכּוֹת וואוּ מֶען ווִיל. דֶער שְׁלִיחַ הָאט אוֹיךְ צוּגֶעגֶעבְן, אַז דֶער פָּרִיץ וֶועט פוּן זַיינֶע וֶועלְדֶער שִׁיקְן עֶטְלִיכֶע וָואגְנְ׳ס סְכַךְ צוּ בֶּעדֶעקְן דִי סוּכּוֹת.

אין שטעטל איז געוואָרן שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה. דער עוֹלָם האָט באַלד אין מיטן דער נאַכט, ביים שיין פון די פולע לְבָנָה, זיך גענומען אויפשטעלן די סוכות. דער פּריץ האָט אויך געהאַלטן וואָרט און מיטאָג צייט זיינען אָנגעקומען עטליכע פול־אָנגעלאָדנטע וועגענער מיט פרישן סכך, וועלכע מען האָט בְּחִנָּם צוטיילט צווישן די אידן.

אין אַ וואָך אַרום, הוֹשַׁעְנָא רַבָּה ווען דער רב האָט געהאַלטן אין מיטן דער סְעוּדָה, איז דער פּריץ פערפאָהרן גלייך צום רב׳ס סוּכָּה, און אַריינגעגאַנגען מיט יִרְאַת הַכָּבוֹד. דער רב האָט איהם דערלאַנגט אַ שטול צו זיצן. דער פּריץ האָט זיך אַוועקגעזעצט און דערציילט:

איהר זענט געוויס נייגעריג צו וויסן פאַרוואָס איך האָב די גְּזֵירָה צוריק גערופן? טאָ זייט וויסן, אַז דאָס איז אַ דאַנק אייערע געסט, אייערע "שפּיזן", וועלכע זיינען געקומען צו מיר אין פּאַלאַץ אַריין.

— געווען איז דאָס — האָט דער פּריץ דערציילט — אין דער צייט, נאָכדעם ווי איך האָב

דֶעם רָב גֶעזָאגְט, אַז עֶר זָאל מִיר שִׁיקְן די "שְׁפִּיזְן"! בַּיינַאכְט ווי נָאר אִיךְ בִּין אַיינְגֶעשְׁלָאפְן, הָאט זִיךְ מִיר גֶע'חָלום'ט, ווי די טְהִיר פון מַיין סַאלָאן עֶפְנְט זִיךְ, עֶס קוּמֶען אַריין דְרַיי אִידְן מִיט לַאנְגֶע גְרוֹיעֶ בֶּערְד, אָנְגֶעטְהוּן אִין וַוייסְן, בַּאלְד דֶערְנָאךְ קוּמְט אַריין נָאךְ אֵיינֶער, זַיין פָּנִים שְׁטְרַאלְט ווי די זוּן, צוּזַאמֶען מִיט אִיהם קוּמְט אַריין אַ זֵייעֶר שֵׁיינֶער מֶענְטְשׁ מִיט אַ הוֹיכְן הוּט אוֹיפְן קָאפּ, אוֹיפְן הַארְצְן הָאט עֶר גֶעטְרָאגְן אַ קַאסְטְן מִיט בְּרִילַאנְטֶענֶע שְׁטֵיינֶער. נָאךְ זֵיי זַיינֶען אַריינְגֶעקוּמֶען נָאךְ צְוֵויי מֶענְטְשְׁן מִיט קְרוֹינֶען אוֹיף די קֶעפּ. אֵיינֶער אַ עֶלְטֶערֶער מִיט אַ פִּידְל אִין דֶער הַאנְד, אוּן דֶער צְוֵוייטֶער אַ יוּנְגֶער אוּן אַ שֵׁיינֶער. זֵיי הָאבְּן גָארְנִישְׁט גֶערֶעדְט נָאר גֶעטַייטְלְט אוֹיף מִיר מִיט זֵייעֶרֶע פִינְגֶער. אַ שְׁרֶעק הָאט מִיר אָנְגֶעכַאפְּט. אִיךְ הָאבּ גֶעוָואלְט שְׁרַייעֶן אוּן רוּפְן הִילְף, אָבֶּער די צוּנְג אִיז מִיר גֶעוֶוען פַּארַאלִיזִירְט. אִיךְ הָאבּ קוּים זִיךְ דֶערְשְׁלָאגְן מִיט דֶער הַאנְד צוּם גְלָאק. מַיינֶע דִינֶער זַיינֶען בַּאלְד אָנְגֶעלָאפְן אוּן מִיר גֶעטְרָאפְן אַ פֶערְחַלְשְׁטְן. מֶען הָאט מִיר אָבְּגֶעמִינְטֶערְט, אוּן עֶס אִיז קֵיינֶער אִין סַאלָאן נִישְׁט גֶעוֶוען.

— איך בּין זיכער, האָט דער פּרינץ צוגעגעבּן
— אַז דאָס זײַנען געווען אַייערע "שפּיזן". איך האָב דעריבּער געהאַלטן וואָרט און ערלויבּט אײַך צו שטעלן די סוכּות.

פון דאַמאָלס אָן, איז דער יונגער פּרינץ געוואָרן אינגאַנצן איבּערגעענדערט. ער האָט מעהר קיינעם קיין שלעכטס נישט געטהון און אויך געשיצט די אידן ווי זײַן פּאָטער.

די זיבן אושפיזין

דער איד וואס איז יעצט אריינגעקומען אין הויז פון דעם רבין רבי אלימלך פון ליזענסק זצ״ל, האט נישט אויסגעזעהן ווי איינער פון די חסידים. זיין טראגע איז געווען א קורצע, א הארטער אויסגעפרעסטער קאלנער, און א מאדערנעם הוט, ווי מען פלעגט זיי אנרופן ״דייטשלאך״. ער איז אויך געקומען צוזאמען מיט די אנדערע חסידים אין דעם רבי׳נס בית המדרש.

די חסידים האבן אנגעקוקט דעם נייעם, אומבעקאנטן גאסט, האבן זיך צווישן זיך געשושקעט און געסוד׳עט, וועגן וואס קומט דא אט דער איד, וועלכע איז לויט זיין אויסזעהן ווייט פון חסידים און חסידות. וואס וויל ער דא ביים צדיק אין שטוב?!

*

מִיט אַמָאל וֶוערְט שְׁטִיל אִין בֵּית מִדְרָשׁ. דֶער רֶבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ אִיז אַרַיינְגֶעקוּמֶען צוּ מִנְחָה דַאוֶונֶען, עֶר שְׁפַּאנְט שְׁנֶעל דוּרְךְ דִי שְׁטִיקְל וֶועג פוּן דִי טְהִיר פוּן זַיין הוֹיז בִּיז צוּ זַיין זִיץ. אוֹיפְן וֶועג בְּלִיקְט עֶר אַדוּרְךְ מִיט זַיין שַׁארְפְן בְּלִיק דִי אַלֶע אָנְוֶועזְנְדֶע אוּן זַיין בְּלִיק פַאלְט אוֹיף דֶעם "דַייטְשְׁל". עֶר דֶערְנֶענְטֶערְט זִיךְ צוּ אִיהם, דֶערְלַאנְגְט אִיהם אַ וַוארִימֶען "שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" אוּן מִיט גְרוֹיס פְרַיינְדְשַׁאפְט פַארְבֶּעט עֶר אִיהם אַרוֹיפְצוּגֵיין אִין מִזְרָח אוּן זִיךְ זֶעצְן נֶעבְן אִיהם.

נָאכְן דַאוֶונֶען לַאדְנְט אִיהם אַיין דֶער רֶבִּי צוּ זִיךְ אִין צִימֶער, אוּן עֶר בְּלַייבְּט דָארְטְן מִיט אִיהם אַלֵיין וֶוען אַ גֶעהֵיימְנִיסְפוּהלֶער שְׁמוּעֶס צִיהט זִיךְ לַאנְגֶע שָׁעוֹת.

דֶער דָאזִיגֶער גַאסְט הָאט גֶעבְּרֵיינְגְט צוּ שְׁטוֹינֶען דִי אַלֶע חֲסִידִים ווִי אוֹיךְ דִי הֵיילִיגֶע קִינְדֶער פוּן דֶעם צַדִיק. דִי פְרַיינְדְלִיכֶע בַּאצִיהוּנְגֶען פוּן רֶבִּין, דֶער וַוארִימֶער קַבָּלַת פָּנִים, וִוי אוֹיךְ דֶער לַאנְגֶער פַארְבְּרֵיינְגֶען בַּיים רֶבִּין אִין צִימֶער, הָאט פֶערְשְׁטַארְקְט דִי נַייגֶערִיקַייט צוּ דֶערְגֵיין וֶוער עֶס אִיז דֶער דָאזִיגֶער אוּמְבֶּעקַאנְטֶער גַאסְט.

די גאַנצע צייט וואָס דער צדיק האָט פאַרבראַכט מיט זיין גאַסט, האָבן די חסידים געהאַלטן אין איין זוכן און אַרויסזאָגן פאַרשידענע מיינונגען וועגן דעם גאַסט. ענדליך האָט זיך די טיר געעפנט און דער גאַסט איז אַרויס פון רבינס צימער, בעגלייטנדיג פון דעם רבין אַליין, וועלכער האָט זיך געזעגנט מיט איהם מיט האַרציגע פריינדשאַפט.

*

דער זוהן פון דעם צדיק, רבי אלעזר, האָט זיך נישט געקענט איינהאַלטן און שפּעטער געפרעגט ביי זיין פאָטער, ווער איז עס געווען דער דאָזיגער גאַסט. דער ענטפער פון צדיק איז געווען קורץ: ווען די צייט וועט קומען וועסטו אויך וויסן.

אַ לאַנגע צייט האָט מען נאָך געשמועסט צווישן די חסידים, וועגן דעם אומבעקאַנטן גאַסט, פּרובירנדיג צו אויסגעפינען ווער ער איז, ביז עס איז מיט די צייט פאַרגעסן געוואָרן.

*

אין יענעם יאָר איז געווען אַ גרויסער מאַנגל אין אתרוגים. עס איז שוין געווען נאָך ראש השנה, און מען האָט נאָך קיין אתרוג נישט אָנגעזעהן אין שטאָט. איז דער עולם געווען שטאַרק פאַרזאָרגט מען זאָל חס ושלום נישט בלייבן סוכות אָן קיין אתרוג. בעזונדער איז געווען קענטיג די זאָרג אויף דער געזיכט פון דעם רבין רבי אלימלך, וועלכער פלעגט מהדר זיין צו מקיים זיין די מצוה פון די ארבעה מינים מיט מהודרדיגע, און דאָ זעהט נישט אויס צו באַקומען אפילו קיין פשוטן אתרוג.

איז געבליבן צו אַרויסשיקן איינעגע שליחים צו פאַרשידענע ריכטונגען אַוואו עס איז דאָ אַ קלער דאָרטן צו באַקומען אתרוגים. צווישן די שליחים האָט זיך אויך געפונען דער צדיק רבי אלעזר, דער עלטסטער זוהן פון דעם רבין רבי אלימלך וועלכער איז געפאָהרן צום ריכטונג פון דייטשלאַנד, נעבן האַמבורג. ווייל לויט ווי מען האָט געהערט איז דאָרטן יאָ געווען צו באַקומען אתרוגים.

*

צוליב די שווערע וועגן און בלאָטעס וואס

איז דאן געווען, האט זיך רבי אלעזר פארשפעטיגט און עס איז איהם אויסגעקומען צו פארבלייבן אויף סוכות אין האמבורג נישט קענענדיג צוריקפאהרן אהיים. רבי אלעזר האט געהאט דערפון גרויס צער. ערשטנס, וועט ער מוזן זיין יום טוב נישט אין דער היים, און צווייטנס, איז ער דאך שטענדיג געווען צוגעוואוינט זיך צו געפינען ביי זיין הייליגן פאטער, און דא וועט ער מוזן פערבלייבן אין א פרעמדע שטאט, וואו ער קען קיינעם נישט, און ער ווייסט נישט צו וועמען זיך צו ווענדן.

און דא האט ער נאך א זארג. עס איז דאך יום טוב סוכות, דארף ער דאך אויך א כשרע סוכה וואו ער זאל קענען דארטן זיין דעם גאנצן יום טוב, וואו וועט ער גיין יעצט זוכן א אנדער אכסניא.

איז רבי אלעזר אוועק אין איינע פון די האמבורגער שוהלן, זיך געווענדעט צום גבאי און פאר איהם זיך אויסגערעדט זיין הארץ וועגן יעצטיגן צושטאנד, ווי אזוי ער האט געמוזט פערבלייבן דא אין שטאט אויף יום טוב, און ער

וַוייסְט נִישְׁט צוּ וֶועמֶען זִיךְ צוּ וֶוענְדְן. לוֹיט דִי אָרְדֶענוּנְגֶען וָואס אִיז דֶעמָאלְס גֶעוֶוען אַיינְגֶעפִיהְרְט אִין דִי אָרְטִיגֶע קְהִלּוֹת, הָאט מֶען בַּאלְד אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְט בַּיי וֶועמֶען דֶער גַאסְט זָאל פַארְבְּרֵיינְגֶען דֶעם יוֹם טוֹב.

נָאכְן דַאוְונֶען, קוּמְט צוּ צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר'ן אַ בְּכָבוֹד'דִיגֶער אִיד, פוּן דִי מִזְרַח עֶרְטֶער, מִיט אַ גוּט יוֹם טוֹב וְוינְטְשְׁן. עֶר מֶעלְדֶעט אִיהם דָאס עֶר אִיז זַיין גַאסְט, דֶערִיבֶּער זָאל עֶר מִיט אִיהם מִיטְקוּמֶען צוּ אִיהם אִין הוֹיז, וואוּ עֶר וֶועט אִיהם אוֹיסְהַאלְטְן דֶעם גַאנְצְן יוֹם טוֹב מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד.

דִי גַאנְצֶע וֶועג הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר מִתְפַּלֵל גֶעוֶוען אִין הַארְצְן, דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער זָאל אִיהם הֶעלְפְן אוּן דֶער יוֹם טוֹב זָאל אִיהם נִישְׁט פַארְשְׁטֶערְט וֶוערְן בַּיי דֶעם דָאזִיגְן אִידְן, עֶר זָאל זִיךְ צוּם וֵוייניִגְסְטְן גֶעפִינֶען אִין אַ עֶרְלִיכֶע שְׁטוּבּ.

דֶער אִיד צוּ וֶועלְכְן רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז פַארְבֶּעטְן גֶעוָוארְן אוֹיף יוֹם טוֹב, אִיז גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסֶער גְבִיר. וֶוען רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אַרַיין צוּ אִיהם אִין שְׁטוּבּ, הָאט אִיהם אַ בְּלַאשְׁקֶע גֶעטְהוּן דִי גְרוֹיסֶע

סַאלָאנֶען, די אויסְגֶעפּוּצְטֶע טֶעפִּיכֶער, די טַייעֶרֶע הֶיינְגְלַייכְטֶער און דָאס גַאנְצֶע רַייכְטוּם וָואס עֶר הָאט דָא גֶעזֶעהן, צוּם עֶרְשְׁטְן מָאל. עֶר הָאט עֶס אִין דֶערְהֵיים קֵיינְמָאל נִישְׁט גֶעזֶעהן.

עֶר הָאט אָבֶער בַּאמֶערְקְט דָאס עֶר גֶעפִינְט זִיךְ אִין אַ כָּשֶׁרֶע אִידִישֶׁע שְׁטוּב. אַלֶע זַיינֶען גֶעגַאנְגֶען צְנִיעוּתְדִיג בַּאקְלֵיידֶעט, און מֶען הָאט אוֹיפְגֶענוּמֶען דֶעם גַאסְט מִיטְן גְרֶעסְטְן כָּבוֹד.

*

נָאכְדֶעם וָואס אַלֶע הוֹיז גֶעזִינְד הָאבְּן זִיךְ גֶעזֶעצְט אוֹיף זֵייעֶרֶע עֶרְטֶער אִין דֶער גְרוֹיסֶע בֶּעקְוֶועמֶע פְּרַאכְטִיגֶע סוּכָּה, אִיז מִיטְאַמָאל אַרַיינְגֶעקוּמֶען אַ בַּאדִינֶער און גֶעבְרֵיינְגְט צוּ טְרָאגְן אַ גְרוֹיסְן פְּרַאכְטִיגְן שְׁטוּל און עֶס אַוֶועקְגֶעשְׁטֶעלְט נֶעבְּן דֶעם זִיץ־אָרְט פוּן דֶעם בַּעַל הַבַּיִת. בַּאלְד נָאכְדֶעם הָאט זִיךְ דֶער בַּעַל הַבַּיִת אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן און אוֹיסְגֶערוּפְן מִיט אַ רִיהְרְנְדֶע שְׁטִימֶע:

— ״בָּרוּךְ הַבָּא, דֶער זֵיידֶע רַבִּי אַבְרָהָם!״

עֶר הָאט גֶענוּמֶען זָאגְן דִי פְּסוּקִים מִיט דִי

פּיוּטים פון פּאר "קידוש", און דערנאָך געמאַכט קידוש. בּיי רבּי אֶלְעָזר'ן איז עס געווען אַ נייער מנהג ווען ער האָט עס קיינמאָל נישט געזעהן. ער האָט זיך אָבער פאַרגעשטעלט דאָס אַזוי פירט מען זיך אין דייטשלאַנד.

אויף מאָרגן האָט זיך די זאַך נאָכאַמאָל איבּערגעחזרט. נאָכן דאַוונען, ווען מען איז אַריינגעקומען אין סוכּה, האָט דער דינער אַריינגעבּרענגט אַ שטול און דער בּעל הבּית האָט אויסגערופן "בּרוּך הבּא". דעם צווייטן טאָג סוכּוֹת האָט ער אויסגערופן: "בּרוּך הבּא, דער זיידע רבּי יצחק!" א.א.וו.

רבּי אֶלְעָזר וועלכער איז דערווייל געוואָרן נענטער מיטן בּעל הבּית גיט איהם אַ פרעג, וועגן וואָס בּרענגט ער אַריין יעדן מאָל אַ שטול און רופט אויס בּרוּך הבּא.

— וואָס הייסט? — וואונדערט זיך דער בּעל הבּית — וויבּאַלד עס קומען דאָך אין סוכּה די "שבעה רועים", מוז מען זיי דאָך אויפנעמען ווי געהעריג.

וואונדערט זיך רבי אלעזר אויף דעם ענטפער און ער פרעגט איהם:

— און איהר זעהט זיי, די אושפיזין?

דערויף האט איהם דער בעל הבית געענטפערט מיט גרויס וואונדער:

און זי, זעהען זיי דען ניקס?

פון די דאזיגע רייד וועלכע זיינען געזאגט געווארן מיט גרויס תמימות, האט רבי אלעזר פערשטאנען אז עס איז ווירקליך אזוי, דאס זיין בעל הבית האט טאקע די זכיה אז די אושפיזין קומען צו איהם אין סוכה אלס געסט, ער זעהט זיי אויך און נעמט זיי אויף מיטן געהעריגן כבוד.

האט איהם רבי אלעזר געענטפערט, דאס ער זעהט זיי טאקע נישט, נאר ער בעט ביים בעל הבית ער זאל פאר איהם טהון די גרויסע טובה, ער זאל אויך האבן די זכיה צו זעהן די "שבעת הרועים". דערויף האט איהם דער בעל הבית געענטפערט, דאס וויבאלד ער האט זיי ביז אהער נישט געזעהן, מוז ער פריער בעטן ביי זיי

עֶרְלוֹיבֶּעניש. עֶר הָאט אִיהם פַארְשְׁפְּרָאכְן דָאס בַּיי דִי קוּמֶענְדִיגֶע סְעוּדָה וֶועט עֶר אִיהם גֶעבְּן אַנְטְוָוארְט. נָאךְ דֶער סְעוּדָה הָאט אִיהם דֶער בַּעַל הַבַּיִת אִיבֶּערְגֶעגֶעבְּן דֶעם עֶנְטְפֶער, דָאס וָויבַּאלְד עֶר הָאט נִישְׁט גֶעמַאכְט בִּיז אַהֶער דִי נוֹיטִיגֶע הֲכָנוֹת, הָאט עֶר יֶעצְט נִישְׁט קֵיין מֶעגְלִיכְקַייט זַיי צוּ זֶעהְן.

*

מֶער וִוי אָט דֶער שְׁמוּעֶס אִיז נִישְׁט פָארְגֶעקוּמֶען צְוִוישְׁן רַבִּי אֶלְעָזָר'ן מִיט זַיין בַּעַל הַבַּיִת. יֶענֶער הָאט זִיךְ אַרוֹיסְגֶעדְרֵייט אוּן נִישְׁט גֶעוָואלְט מִיט אִיהם שְׁמוּעֶסְן וֶועגְן הוֹיכֶע מַדְרֵגוֹת אוּן הִימְל זַאכְן. רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז אָבֶּער גֶעוֶוען זֵייעֶר צוּפְרִידְן דֶערְפוּן וָואס עֶר הָאט דִי גְרוֹיסֶע זְכִיָּה זִיךְ צוּ גֶעפִינֶען אִין סוּכָּה צוּזַאמֶען מִיט דִי זִיבְּן אוּשְׁפִּיזִין.

נָאךְ סוּכּוֹת, וֶוען רַבִּי אֶלְעָזָר אִיז עֶנְדְלִיךְ גֶעקוּמֶען אַהֵיים, אִיז עֶר בַּאלְד אַרֵיין צוּ זַיין הֵיילִיגְן פָּאטֶער אוּן אִיהם גֶעוָואלְט דֶערְצֵיילְן דִי וואוּנְדֶערְלִיכֶע פַּאסִירוּנְג וָואס הָאט מִיט אִיהם דֶעם לֶעצְטְן סוּכּוֹת גֶעטְרָאפְן אִין הַאמְבּוּרְג. אָבֶּער

נָאךְ אֵיידֶער עֶר הָאט אַרוֹיסְגֶערֶעדְט אַ וָוארְט, הָאט צוּ אִיהם דֶער צַדִיק גֶעזָאגְט:

— וויסְן זָאלְסְטוּ, מַיין קִינְד, אַז דֶער דָאזִיגֶער רַייכֶער בַּעַל הַבַּיִת בַּיי וֶועמֶען דוּ הָאסְט זִיךְ אוֹיפְגֶעהַאלְטְן דֶעם יוֹם טוֹב סוּכּוֹת, דָאס אִיז יֶענֶער "דַייטְשְׁל" וָואס אִיז גֶעוֶוען מַיין גַאסְט מִיט עֶטְלִיכֶע יָאהר צוּרִיק, און וֶועגְן וֶועמֶען אִיךְ הָאבּ דִיר פַארְשְׁפְּרָאכְן דָאס עֶס וֶועט נָאךְ קוּמֶען דִי צַייט וָואס דוּ וֶועסְט זִיךְ דֶערְוִויסְן. עֶר אִיז אֵיינֶער פוּן דִי פַארְבָּארְגֶענֶע צַדִיקִים פוּן דוֹר. וואוּיל אִיז צוּ דִיר, מַיין זוּהן, וָואס דוּ הָאסְט זוֹכֶה גֶעוֶוען צוּ זִיצְן בַּיי אִיהם אִין סוּכָּה אוּנְטֶער אֵיין דַאךְ צוּזַאמֶען מִיט דִי הֵיילִיגֶע אוּשְׁפִּיזִין.

פֶּערְטֶער קַאפִּיטְל: שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה

עֶר קֶען אוֹיךְ טַאנְצְן

שִׂמְחָה אִיז מַמְתִּיק דִינִים

בַּיים טוֹיעֶר פוּן הִימְל

דִי רְפוּאָה פַאר דִי מַכָּה

די
שײנקײט פון יום טוב

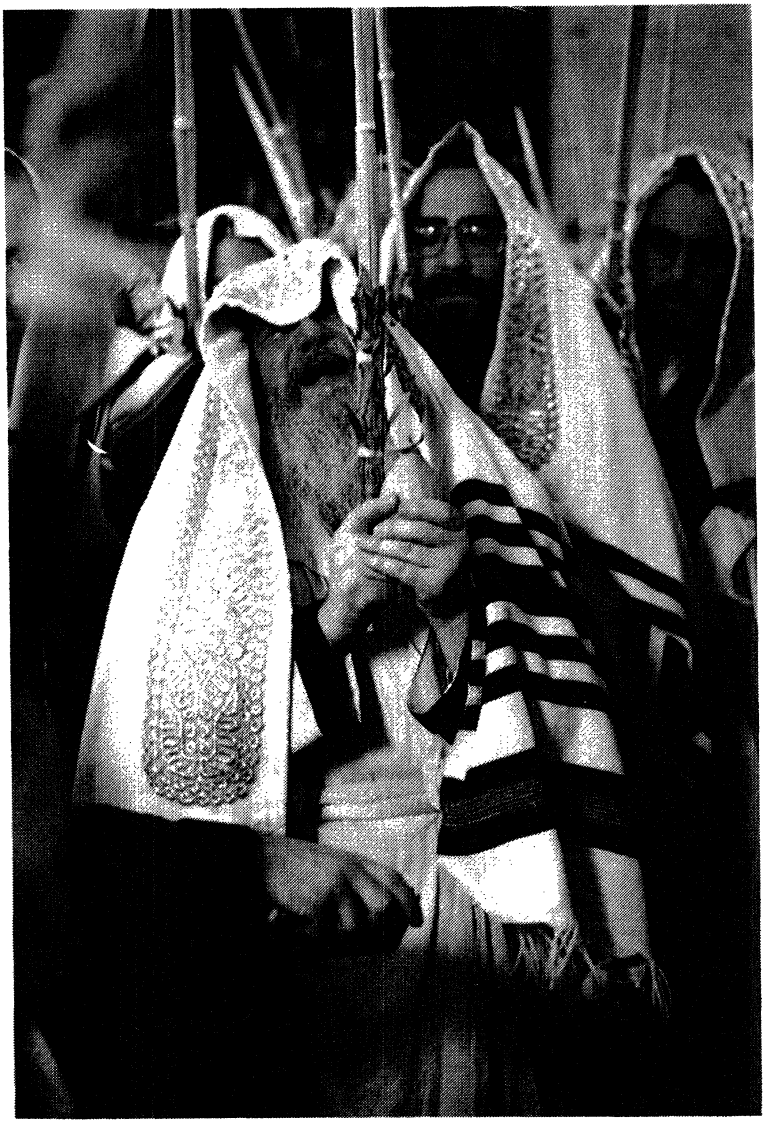

עֶר קֶען אוֹיךְ טַאנְצְן

די הַקָפוֹת אִין בֵּית הַמִדְרָשׁ זַיינֶען גֶעוֶוען אִין פוּהלְן שְׁוואוּנג. יוּנְגֶע בַּחוּרִים׳לַאךְ, קִינְדֶער אוּן אַלְטֶע חֲסִידִים הָאבְּן גֶעטַאנְצְט מִיט גְרוֹיס דְבֵיקוּת אוּן הָאבְּן מִיטְגֶעריסְן מִיט זֵייעֶר הִתְלַהֲבוּת אוֹיךְ דִי וֶועלְכֶע זַיינֶען גֶעקוּמֶען בְּלוֹיז צוּ קוּקְן. אוֹיךְ בַּיי זֵיי הָאט זִיךְ דֶערְוֶועקְט דֶער גֶעפִיל, אַז זֵיי הָאבְּן דָאךְ אוֹיךְ אַ חֵלֶק אִין דֶער תּוֹרָה אוּן הָאבְּן מִיט וָואס זִיךְ צוּ פְרֵייעֶן.

בַּאזוּנְדֶערְס לֶעבֶּעדִיג הָאט גֶעטַאנְצְט אַ עֶלְטֶערֶער חָסִיד מִיט אַ לַאנְגֶער גְרוֹי-וַוייסֶער בָּארְד אוּן מִיט טִיפֶע קְנֵייטְשְׁן אִין פָּנִים, זַיין בַּאוֶועגְלִיכְקַייט אוּן לִיכְטִיגֶע אוֹיגְן הָאבְּן אָבֶּער עֵדוּת גֶעזָאגְט, אַז דִי פַארְעֶלְטֶערְטְקַייט אִיז בְּלוֹיז אַ אוֹיבֶּערְפְלֶעכְלִיכֶער סְטֶעמְפְּל פוּן זַיינֶע אִיבֶּערְלֶעבֶּענִישְׁן בְּמֶשֶׁךְ לַאנְגֶע יָאהְרְן פוּן

וואַלגערן זיך אין תּפֿיסות און פֿאַרשיקונגען הינטער דעם ״אײַזערנעם פֿאָרהאַנג״, ווי פֿיל אַנדערע חסידים וועלכע האָבן זיך מוסר נפֿש געווען צו אױפֿהאַלטן די גליִענדע פֿונקען פֿון אידישקײט אונטער דעם סטאַלין־רעזשים.

איך האָב געטאַנצט האַרט נעבן איהם, מיט מײַן רעכטער האַנט אויף זײַן פּלײצע, נישט אָנשפּאַרנדיג זיך אויף איהם, און צוזאַמען האָבן מיר זיך געדרײט אין דעם געדיכטן ראָד. ווען ער האָט זיך צוגעזעצט אויף אַ באַנק, צווישן איין הקפה און אַ צווייטע, האָב איך זיך געזעצט נעבן איהם. עס איז געווען אַ גוטע געלעגנהײט אַרײַנצוציִען איהם אין אַ שמועס און הערן אַ וואָרט אָדער אַ מעשׂה פֿון יענע יאָהרן הינטער דעם ״אײַזערנעם פֿאָרהאַנג״.

— דערצײלט מיר, רבי יוסף, וואָס עס דערמאַנט אײַך די הײַנטיגע הקפות — האָב איך זיך געווענדעט צו איהם, זעהענדיג אַז ער האָט זיך עפּעס פֿאַרטראַכט און פֿאַרטיפֿט אין מחשבֿות.

איך האָב שטאַרק נישט געדאַרפֿט בעטן, רבי

יוסף האט גענומען דערציילן:

...דאס איז געווען אין יאהר תש"ג, מען האט מיר פארשיקט אויף צוואנגס-ארבעט אין סיביר. דאס איז געווען א גרויסער ארבעטס-לאגער אין דער נידערלאנד פון מזרח-סיביר, ארומגערינגלט מיט סאסנע-וועלדער, א פארוואָרפענער אָרט אין דעם געגנד פון אמסק, וואס האט געטראגן דעם נאמען "צווישנטייך", זייענדיג צווישן די טייכן אירטיש און אב.

אין דעם לאגער, וועלכער איז געווען ארומגעצוימט מיט שטעכיגע דראטן, האבן געארבעט ארום דריי טויזנט שקלאפן-ארבעטער, דאס מערהייט פון זיי פארשיקטע פאר "קאנטרא-רעוואלוציאנערע טעטיקייטן", א צאל אוקראינישע נאציאנאליסטן און פארשידענע פארברעכער. די ארבעטער זיינען געווען פארטיילט אין בריגאדעס, אונטער דער אויפזיכט פון א בריגאדיר, און איבער אלע בריגאדירן איז געווען דער הויפט-נאטשאלניק (פארוואלטער) פון לאגער. יעדע בריגאדע האט געהאט איהר באראק, א מין קאזארמע מיט הילצערנע נארעס

און שְׁטְרוֹי זֶעק, וואו דִי אַרְבֶּעטֶער הָאבְּן קוּים גֶעקֶענְט אוֹיסְרוּהֶען זֵייעֶרֶע מִידֶע בֵּיינֶער. דִי אַרְבֶּעט אִיז בַּאשְׁטַאנֶען פוּן שְׁנַיידְן גֶעהִילְץ און צוּגְרֵייטְן בּוֹי מַאטְרִיאַל אִין דִי אַרוּמִיגֶע וֶועלְדֶער, אוֹיף בּוֹיעֶן הִילְצֶערְנֶע כַּאטֶעס, און פַארְשִׁידֶענֶע אַנְדֶערֶע אַיינְרִיכְטוּנְגֶען.

אִין אַ גֶעוִויסְן טָאג — עֶס אִיז גֶעוֶוען הוֹשַׁעְנָא־רַבָּה, הָאט אוּנְזֶער בְּרִיגַאדִיר בַּאקוּמֶען אַ בַּאפֶעל אַרִיבֶּערְצוּפִיהְרֶן אַכְטְצְן מַאן אִין אַ צְוֵוייטֶע בְּרִיגַאדֶע. אִיךְ בִּין גֶעוֶוען צְוִוישְׁן דִי אַכְטְצְן, דֶער אֵיינְצִיגֶער אִיד. דִי אִיבְּרִיגֶע זַיינֶען גֶעוֶוען גוֹיִם.

מֶען הָאט אוּנְז אַרִיבֶּערְגֶעפִיהְרְט אִין אַ צְוֵוייטְן בַּארַאק, און אִיךְ הָאב זִיךְ גֶענוּמֶען אוֹיסְזוּכְן אַ זַייטִיגֶע נַארֶע, עֶרְגֶעץ אִין אַ ווִינְקְל, וואו אִיךְ זָאל קֶענֶען דַאוְונֶען און לֵייגְן תְּפִילִין, נִישְׁט וַוארְפְנְדִיג זִיךְ צוּפִיל אִין דִי אוֹיגְן.

שְׁטֵייעֶנְדִיג נֶעבְּן דֶער לֵיידִיגֶער נַארֶע וָואס אִיךְ הָאב זִיךְ אוֹיסְגֶעקְלִיבְּן, הֶער אִיךְ ווִי אֵיינֶער פוּן דִי גוֹיִם פוּן מַיין פְרִיעֶרְדִיגֶער בְּרִיגַאדֶע גִיט אָפּ

אַ בַּאריכְט צוּ דֶעם אַרײַנגֶעקוּמֶענֶעם בְּרִיגַאדִיר:

— מִיר זַײנֶען אִיבֶּערְגֶעשִׁיקְט גֶעוָוארְן אַהֶערְצוּ, אַכְטְצְן מַאן; אֵײנֶער — עֶר שְׁטֵײט דָארְטְן — אַ "זְשִׁיד". אָבֶער עֶר אַרְבֶּעט נִישְׁט שַׁבָּת.

— בַּײ מִיר וֶועט עֶר אַרְבֶּעטְן! — הָאט דֶער נַײעֶר בְּרִיגַאדִיר גֶעזָאגְט.

— בֶּעסֶער לָאז אִיהם צוּרוּהֶ, עֶר אִיז אַ "טְשׁוּדַאק"; עֶר שְׁרֶעקְט זִיךְ פַאר קֵײנֶעם נִישְׁט. עֶר הָאט אֲפִילוּ פַאר דֶעם נַאטְשַׁאלְנִיק אוֹיךְ נִישְׁט מוֹרָא, נָאר פַאר גָ־ט אַלֵײן. וֶועסְט זִיךְ פַארְשְׁפָּארְן אוּמְאַנְגֶענֶעמְלִיכְקַײטְן וֶוען דוּ טְשֶׁעפֶּעסְט אִיהם נִישְׁט...

דֶער בְּרִיגַאדִיר הָאט גָארְנִישְׁט גֶעעֶנְטְפֶערְט. שְׁפֶּעטֶער הָאט עֶר מִיר אַרײַנְגֶערוּפְן צוּ זִיךְ.

— דוּ אַרְבֶּעטְסְט נִישְׁט שַׁבָּת?

— נֵײן, שַׁבָּת אַרְבֶּעט אִיךְ נִישְׁט.

— אוּן מָארְגְן וֶועסְטוּ גֵײן אוֹיף דֶער

אַרְבֶּעט?

— נֵיין.

— פַארְוָואס נִישְׁט? עֶס אִיז דָאךְ נִישְׁט שַׁבָּת!

— מָארְגְן אִיז בַּיי מִיר יוֹם טוֹב. יוֹם טוֹב אַרְבֶּעט אִיךְ אוֹיךְ נִישְׁט.

— וָואס פַאר אַ יוֹם טוֹב אִיז מָארְגְן?

— מָארְגְן אִיז דֶער אַכְטֶער טָאג פוּן דֶעם יוֹם טוֹב סוּכּוֹת — "בּוּדְקֶעלֶעךְ".

— יָא, יָא, בּוּדְקֶעלֶעךְ, אִיךְ הָאבּ גֶעהֶערְט, גוּט, אִיךְ וֶועל דִיר נִישְׁט צְווִינְגֶען צוּ אַרְבֶּעטְן. אָבֶּער אִיךְ בֶּעט דִיר, אַז דוּ זָאלְסְט אַרוֹיסְגֵיין צוּזַאמֶען מִיט אַלֶע אַנְדֶערֶע, אוּן נִישְׁט בְּלַייבְּן זִיצְן אִין בַּאראַק ווִי אַ פְּרִיץ. אוֹיבּ נִישְׁט וֶועט זַיין נִישְׁט אַנְגֶענֶעם, נִישְׁט פַאר דִיר אוּן נִישְׁט פַאר מִיר...

— גֶעווִיס, גֶעווִיס... מִיט פַארְגֶעניגְן — הָאבּ אִיךְ אִיהם פַארְזִיכֶערְט.

אוֹיף מָארְגְן בִּין אִיךְ אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען צוּזַאמֶען

מִיט אַלְעמֶען,. זִיךְ צוּ שְׁטֶעלְן, כְּלוֹמֶרְשְׁט, צוּ דֶער אַרְבֶּעט. דֶער בְּרִיגַאדִיר הָאט פַּארְטֵיילְט דִי גַאנְצֶע בְּרִיגַאדֶע אִין קְלֶענֶערֶע גְרוּפְּן אוּן זֵיי אָפְּגֶעשִׁיקְט אוֹיף פַּארְשִׁידֶענֶע אַרְבֶּעט. מִיר הָאט עֶר אִיבֶּערְגֶעלָאזְן צוּם לֶעצְטְן, אוּן הָאט אַ בְּרוּם גֶעטְהוּן: "דְרֵיי זִיךְ אַרוּם" אוּן אִיז אַוֶועק.

אִיךְ הָאבּ אוֹיסְגֶעזוּכְט אַ הַאלְבּ פַּארְעֶנְדִיגְטֶע כַאטֶע אִין אַ פַּארְוָוארְפֶענֶעם ווינְקְל, דָא הָאבּ אִיךְ זִיךְ גֶענוּמֶען צוּגְרֵייטְן צוּם דַאוְונֶען. צַייט הָאבּ אִיךְ געהַאט גֶענוּג, אִיךְ הָאבּ גֶעדַאוְונְט גֶעלַאסְן, מִיט כַּוָונָה, אִין אַ יוֹם טוֹב'דִיגֶער שְׁטִימוּנְג. וֶוען אִיךְ הָאבּ שׁוֹין גֶעהַאלְטְן בַּיי "עָלֵינוּ" אִיז אַרַיינְגֶעלָאפְן אַ פַּארְסָאפֶּעטֶער אוּן צוּשְׁוִויצְטֶער גוֹי.

— עֶנְדְלִיךְ גֶעפוּנֶען! — הָאט עֶר אוֹיסְגֶערוּפְן — קוּם שְׁנֶעלֶער!

— וָואס הָאט פַּאסִירְט? — הָאבּ אִיךְ אִיהם גֶעפְרֶעגְט, נָאכְלוֹיפְנְדִיג.

— דֶער בְּרִיגַאדִיר הָאט דִיר אוּמֶעטוּם גֶעזוּכְט. עֶס דַארְף בַּאלְד פָּארְקוּמֶען אַ רֶעוִויזְיֶע. דֶער נַאטְשַׁאלְנִיק קוּמְט!

דִי גַאנְצֶע בְּרִיגַאדֶע אַרְבֶּעטֶער אִיז שׁוֹין גֶעשְׁטַאנֶען אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְט, מִיטְן בְּרִיגַאדִיר בְּרֹאשׁ, אוּן מֶען הָאט גֶעוַוארְט אוֹיף דֶעם נַאטְשַׁאלְנִיק. דֶעם בְּרִיגַאדִיר׳ס פָּנִים אִיז גֶעוֶוען בְּלֵייך פוּן שְׁרֶעק. דֶערְזֶעהֶענְדִיג אוּנְז בֵּיידְן אִיז אִיהם לַייכְטֶער גֶעוָוארְן אוֹיפְן הַארְצְן. בַּאלְד אִיז אוֹיך גֶעקוּמֶען דֶער נַאטְשַׁאלְנִיק, אוּן דִי רֶעוִויזְיֶע אִיז אַדוּרְך בְּשָׁלוֹם.

וֶוען דֶער נַאטְשַׁאלְנִיק אִיז אַוֶועק, הָאט דֶער בְּרִיגַאדִיר צוּגֶערוּפְן צְוֵויי גוֹיִם אוּן הָאט זֵיי אָנְגֶעזָאגְט צוּ הַאלְטְן אַ אוֹיג אוֹיף מִיר. אִיך הָאבּ גֶעפְּרוּבְּט פַארְזִיכֶערְן דֶעם בְּרִיגַאדִיר, אַז דָאס אִיז אִינְגַאנְצְן נִישְׁט נוֹיטִיג, אָבֶּער עֶר הָאט מִיר שׁוֹין מֶער נִישְׁט גֶעוָואלְט גְלוֹיבְּן.

— דוּ קֶענְסְט נָאך ווִידֶער פַארְפַאלְן וֶוערְן אוּן אַרַיינְשְׁלֶעפְּן מִיר אִין אַ בְּלָאטֶע! — הָאט עֶר גֶעזָאגְט אַ אָנְגֶעכְמוּרֶעטֶער.

אִיך אוּן מַיינֶע צְוֵויי שׁוֹמְרִים הָאבְּן זִיך אוֹיסְגֶעזוּכְט אַ שְׁטִילְן ווִינְקְל אִין וַואלְד, אוּן הָאבְּן זִיך אוֹיסְגֶעזֶעצְט אוֹיף קְלֶעצֶער. עֶר אִיז מִיר גֶעוֶוען

זֵייעֶר גוט אויפְן הַארְצְן; עֶס אִיז דָאךְ פָּארְט גֶעוֶועְן יוֹם טוֹב, אוּן דֶער אויבֶּערְשְׁטֶער הָאט גֶעהָאלְפְן אוּן מִיר אויסְגֶעלֵייזְט פוּן אַ צָרָה, אוּן הָאט מִיר אֲפִילוּ גֶעגֶעבְּן אַ מֶעגְלִיכְקַייט נִישְׁט מְחַלֵל צוּ זַיין יוֹם טוֹב. אַגַב, אִיז דָאךְ פָּארְט גֶעוֶועְן "זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ". אִיז דֶען אַ קוּנְץ מְקַיֵים צוּ זַיין "וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶךָ" בַּיי זִיךְ אִין דֶער הֵיים? אַדְרַבָּה, זַיי פְרֵיילַאךְ דָא אִין לַאגֶער אִין סִיבִּיר! אוּן אַזוֹי טְרַאכְטֶנְדִיג הָאט זִיךְ מִיר שְׁטַארְק גֶעוָואלְט זִינְגֶען אַ חֲסִידִישְׁן נִיגוּן.

מִיטְאַמָאל רוּפְט זִיךְ אָפּ צוּ מִיר אֵיינֶער פוּן מַיינֶע צְוֵויי שׁוֹמְרִים, אַ אוּקְרַאִינֶער:

— מִיר זִיצְן אוּן טְהוּעֶן גָארְנִישְׁט! אֶפְשֶׁר קֶענְסְטוּ כָּאטְשׁ זִינְגֶען אַ לִידְל?

— אִיךְ קֶען, אוּן נָאךְ וִוי! — הָאב אִיךְ פְרֵיילַאךְ גֶעעֶנְטְפֶערְט, אוּן צוּמַאכְנְדִיג דִי אוֹיגְן, פַארְגֶעסְנְדִיג אַז אִיךְ בִּין אַ פַארְשִׁיקְטֶער אִין סִיבִּיר, הָאב אִיךְ זִיךְ צוּזוּנְגֶען מִיט גְרוֹיס הַארְצִיגְקַייט אוּן כַּוָונָה אַ פְרֵיילִיכְן שִׂמְחַת תּוֹרָה'דִיגְן נִיגוּן, וָואס הָאט וַוייזְט אוֹיס דֶערְנוּמֶען אוֹיךְ מַיינֶע צְוֵויי

צוהערער. װען איך האָב פֿאַרענדיקט, האָבן זײ אויסגערופֿן: "בראַװאָ, מאַלאָדיעץ!".

אין אָװנט, װען מיר האָבן זיך אומגעקערט אין באַראַק, האָבן די צװײ אוקראַאינער דערצײלט זײערע חבֿרים, אַז איך קען זינגען פֿרײלאַכע מעלאָדיעס. די גוים האָבן מיר געבעטן זינגען.

עס איז דאָך געװען די נאַכט פֿון שׂמחת תּורה, און עס האָט זיך מיר געװאָלט אויך טאַנצן, האָב איך זײ געזאָגט:

— נישט נאָר זינגען קען איך, נאָר איך קען אויך טאַנצן!

איך האָב זײ געהײסן אויסזעצן זיך, און אַזױ װי זײ קענען דאָך נישט מײנע מעלאָדיעס, האָב איך זײ געהײסן פּאַטשן מיט די הענט, בשעת איך װעל זינגען און טאַנצן.

און אַזױ האָב איך זיך אַרױסגעלאָזט אין אַ חסידישן ריקוד, זינגענדיק און טאַנצנדיק. פֿאַרשװאונדן זײַנען די פּױערים, דער באַראַק, סיביר מיט דער קאַטאָרזשענער אַרבעט. אין מײַן געדאַנק בין איך געװען אין שוהל בײַ די הקפֿות.

שִׂמְחָה אִיז מַמְתִּיק דִינִים

הַצַדִיק רַבִּי שְׁלֹמֹה לֵייבּ פוּן לֶענְטְשְׁנֶע אִיז גֶעוֶוען אַ לוּסְטִיגֶער צַדִיק. עֶר פְלֶעגְט פִּיל זִינְגֶען אוּן טַאנְצְן. אוּן גֶעוואוּסְט הָאבְּן אַלֶע צַדִיקִים, אַז מִיט זַיין טַאנְצְן אִיז עֶר פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת. בַּאזוּנְדֶערְס הָאבְּן דִי גְרֶעסְטֶע צַדִיקִים אוֹיף אִיהם עֵדוּת גֶעזָאגְט, אַז בַּיי דֶעם טַאנְץ מִיט דֶער תּוֹרָה בִּשְׁעַת הַקָפוֹת אִין שִׂמְחַת־תּוֹרָה, וֶוערְן פַּאר אִיהם גֶעעֶפְנְט שַׁעֲרֵי רַחֲמִים, אוּן מֶען קֶען דַאן בַּיי אִיהם אוֹיסְפּוֹעְלְן אַ יְשׁוּעָה לְמַעְלָה מִדֶרֶךְ הַטֶבַע.

בַּיי אַ זִיץ פוּן דִי גְרוֹיסֶע צַדִיקִים, הָאט אַמָאל דֶער רֶבִּי רַבִּי הִירְשׁ מֶלֶךְ פוּן דִינָאוו דֶערְצֵיילְט, אַז וֶוען עֶר אוּן זַיינֶע חֲבֵרִים זַיינֶען גֶעזֶעסְן בַּיים טִישׁ פוּן דֶעם רֶבִּין רַבִּי מֶענְדֶעלֶע פוּן רִימַאנָאוו, הָאבְּן זֵיי פַּאר גְרוֹיס פַּחַד וָואס הָאט גֶעשְׁלָאגְן פוּן רֶבִּין, מוֹרָא גֶעהַאט זִיךְ צוּ בַּאוֶועגְן אָדֶער אֲפִילוּ דִי אוֹיגְן

אויפְצוּהוֹיבְּן, וַוייל דֶער רִימַאנָאוֶוער צַדִיק הָאט שְׁטַארְק מַקְפִּיד גֶעוֶוען אוֹיף יְשִׁיבַת־דֶרֶךְ אֶרֶץ, דָאס זַיינֶע תַּלְמִידִים זָאלְן זִיצְן בַּיי זַיין טִישׁ מִיט גְרוֹיס רֶעסְפֶּעקְט. "מוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם".

אַ אוֹיסְנַאהם הָאט דֶער רֶבִּי גֶעמַאכְט מִיט דֶעם תַּלְמִיד רַבִּי שְׁלֹמֹה לֵיבּ פוּן לֶענְטְשְׁנֶע. עֶר פְלֶעגְט זִיךְ אָפְטְמָאל אוֹיסְטְהוּן די פַּאנְטָאפְל, אַרוֹיפְשְׁפְּרִינְגֶען אוֹיפְן טִישׁ וואו דֶער רֶבִּי אִיז גֶעזֶעסְן מִיט דִי תַּלְמִידִים, גֶעטַאנְצְט אִין דִי זָאקְן אוֹיפְן טִישׁ, אִין דֶער צַייט וָואס דֶער רֶבִּי אִיז גֶעזֶעסְן פַאר'דְבֵקָה'ט, אוּן אוֹיף אִיהם לְגַמְרֵי נִישְׁט גֶעהַאט קֵיין שׁוּם הַקְפָּדָה. עֶר הָאט שׁוֹין גוּט גֶעוואוּסְט וָואס פַאר אַ כֹּחַ זַיין גְרוֹיסֶער תַּלְמִיד הָאט מִיט זַיינֶע רְקִידוֹת אוּן וָואס פַאר אַ שִׂמְחָה עֶר פַארְאוּרְזַאכְט דָארְט אִין דִי עוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים.

טְרֶעפְט זִיךְ אַמָאל אַזַא מַעֲשֶׂה:

צְוִוישְׁן קָאצְק אוּן לֶענְטְשְׁנֶע הָאט גֶעוואוֹינְט אַ אִיד וָואס הָאט גֶעהַאלְטְן פוּן דֶעם פָּרִיץ אַ מִיהל כַּמָה שָׁנִים, אוּן דֶערְפוּן גֶעצוֹיגְן מִחְיָה בְּכָבוֹד. דֶער דָאזִיגֶער מִילְנֶער, כָאטְשׁ אַ דָארְפְס אִיד, הָאט זִיךְ

גֶעפִיהרְט בְּכָבוֹד׳לַאךְ אִידִישׁ, גוּט עֶרְצוֹיגְן זַיינֶע קִינְדֶער, גֶעלֶערְנְט זֵיי גֵיין בְּדֶרֶךְ הַיָשָׁר אוּן עֶר אַלֵיין פְלֶעגְט טֵיילְמָאל, כָאטְשׁ נִישְׁט זֵייעֶר אָפְּט, אַרַיינְפָאהרְן קֵיין לֶענְטְשְׁנֶע צוּם רֶבִּין.

הָאט זִיךְ אַמָאל דֶער פָּרִיץ מְיַישֵׁב גֶעוֶוען, אַז דֶער אִיד פַארְדִינְט צוּ פִיהל פוּן זַיין מִיהל אוּן זִיךְ גֶעהֵייסְן גֶעבְּן אַ הוֹסָפָה. דִי הוֹסָפָה אִיז אָבֶער גֶעוֶוען אַבִּיסְל צוּ גְרוֹיס, אוּן דֶער אִידִישֶׁער מִילְנֶער הָאט שְׁטַארְק נִישְׁט קֵיין חֵשֶׁק גֶעהַאט דֶעם פָּרִיץ רַייכֶער צוּ מַאכְן אוֹיף זַיין חֶשְׁבּוֹן.

וָואס׳זְשֶׁע טְהוּט אַ אִיד אִין אַזַא פַאל? פָאהרְט עֶר צוּם רֶבִּין זִיךְ מְיַיעֵץ צוּ זַיין וָואס צוּ טְהוּן. אִיז עֶר גֶעפָארְן קֵיין לֶענְטְשְׁנֶע אוּן דֶערְצֵיילְט דֶעם צַדִיק, אַז דֶער פָּרִיץ סְטְרַאשֶׁעט אִיהם אַרוֹיסְצוּוַוארְפְן פוּן דֶער מִיהל אוֹיבּ עֶר וֶועט אִיהם נִישְׁט גֶעבְּן דִי פֶערְלַאנְגְטֶע גְרוֹיסֶע הוֹסָפָה. עֶס הֶעלְפְן נִישְׁט קֵיין טַעֲנוֹת אוּן קֵיין תַּחֲנוּנִים. מֶען וִויל אִיהם אֲפִילוּ נִישְׁט מֶעהר צוּלָאזְן צוּם פָּרִיץ זִיךְ בַּיי אִיהם אָפְּצוּבֶּעטְן כָאטְשׁ צוּ פַארְלֵיינְגֶערְן דָאס אוֹיף נָאךְ אַ יָאהר. אַגַב הָאט עֶר צוּ פַארְשְׁטֵיין גֶעגֶעבְּן דֶעם צַדִיק, אַז פַּרְנָסַת הַבַּיִת וֶועט עֶר

קֶענֶען הָאבְּן אוֹיךְ דַאן וֶוען עֶר זָאל גֶעבְּן דִי גַאנְצֶע הוֹסָפָה, וַוייל דִי מִיהל אִיז בֶּאֱמֶת זֵייעֶר אַיינְטְרֶעגְלִיךְ.

— גֵיי זִיךְ נִישְׁט בֶּעטְן בַּיים פְּרִייז אוּן גִיבּ נִישְׁט קֵיין הוֹסָפָה אֲפִילוּ אֵיין אֵיינְצִיגֶע פְּרוּטָה — הָאט צוּ אִיהם דֶער רֶבִּי גֶעזָאגְט — טָאמֶער וֶועט עֶר דִיר אַרוּיסְטְרַייבְּן פוּן מִיהל, קֶענְסְטוּ דִיר אַרִיבֶּערְטְרָאגְן אִין אַ אַנְדֶער אָרְט. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִיז "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". עֶר קֶען דִיר אוּמֶעטוּם מַשְׁפִּיעַ זַיין פַּרְנָסָה. אֶלָּא נִישְׁט, מוּז מֶען אוֹיךְ מְקַבֵּל זַיין בְּאַהֲבָה אוּן וִויסְן, אַז "כָּל מַה דְעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד" (וָואס הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זָאל טְהוּן מִיט אַ מֶענְטְשְׁן אִיז אַלֶעס נָאר צוּם גוּטְן).

דֶער מִילְנֶער הָאט שׁוֹין חֲרָטָה גֶעהַאט וָואס עֶר הָאט גֶעפְרֶעגְט דֶעם רֶבִּין, וַוייל קֵיין גְרוֹיסֶער חָסִיד וָואס הָאט אֱמֶתֶע אֱמוּנָה אִין דֶעם צַדִיק אִיז עֶר נִישְׁט גֶעוֶוען. הָאט אִיהם דֶעריבֶּער בַּאנְג גֶעטְהוּן וָואס לוֹיט וִוי דֶער צַדִיק זָאגְט, דַארְף עֶר אַוֶועק פוּן זַיין מָקוֹם מְנוּחָה וואוּ עֶר הָאט אָפְּגֶעלֶעבְּט מֶעהרֶערֶע יָאהרְן אוּן זִיךְ דַאן פַארְלָאזְן אוֹיף נִיסִים. אִין אַזַא מִין עֶצָה, הָאט עֶר זִיךְ

גָארנִישְׁט גֶערִיכְט.

אַזוֹי ווי דֶער טֶערְמִין צוּ פַארְלָאזְן דִי מִיהל אִיז שׁוֹין בַּאלְד נָאהֶנְט גֶעוֶוען, אִיז דֶער מִילְנֶער נָאכְאַמָאל גֶעפָּאהְרְן קֵיין לֶענְטְשְׁנֶע פְּרֶעגְן דֶעם צַדִיק אַ עֵצָה. אָבֶער דֶער צַדִיק הָאט אִיהם מֶעהר נִישְׁט גֶעוָואלְט עֶנְטְפֶערְן אוֹיף דִי פְּרַאגֶע.

הָאט זִיךְ דֶער מִילְנֶער מְיַשֵּׁב גֶעוֶוען און פוּן לֶענְטְשְׁנֶע גְלַייךְ גֶעפָּאהְרְן קֵיין קָאצְק צוּם צַדִיק רַבִּי מֶענְדֶעלֶע, הֶערְן וָואס עֶר וֶועט אִיהם רַאטְן. אַ צַדִיק אִיז אַ צַדִיק — הָאט עֶר זִיךְ גֶעטְרַאכְט — וָואס פַאר אַ חִלּוּק אִיז דֶער אָדֶער יֶענֶער! אֶפְשֶׁר וֶועט דֶער צַדִיק אִיהם רַאטְן אַזוֹי ווי עֶר וָואלְט גֶעוָואלְט. עֶר זָאל פַארְבְּלַייבְּן אוֹיפְן אָרְט און גֶעבְּן דִי הוֹסָפָה.

עֶר הָאט גֶעוָואלְט דֶערְצוּ הָאבְּן אַ הַסְכָּמָה פוּן אַ צַדִיק. אָן אַזַא הַסְכָּמָה, הָאט עֶר מוֹרָא גֶעהַאט עוֹבֵר צוּ זַיין אוֹיפְן לֶענְטְשְׁנֶער צַדִיק׳ס דִבּוּרִים.

הָאט צוּ אִיהם דֶער קָאצְקֶער צַדִיק אַזוֹי גֶעזָאגְט:

— אין קֹהֶלֶת שְׁטֵייט בְּפֵירוּשׁ אַ פָּסוּק פוּן וועלכְן מֶען קֶען אָפְּלֶערְנֶען וְוִי אַזוֹי דוּ זָאלְסְט זִיךְ נוֹהֵג זַיין. דֶער פָּסוּק זָאגְט: "אִם רוּחַ הַמּוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עָלֶיךָ מְקוֹמְךָ אַל תַּנַּח". בְּלַייבּ אוֹיף דַיין אָרְט אוּן גִיבּ דֶעם פָּרִיץ דִי הוֹסָפָה וָואס עֶר פֶערְלַאנְגְט, פַארְלָאז דִיר נִישְׁט אוֹיף קֵיין נִסִים וְנִפְלָאוֹת. פַּרְנָסָה אִיז זֵייעֶר אַ שְׁוֶוערֶער עִנְיָן, שְׁוֶוער וְוִי קְרִיעַת יַם סוּף.

הָאט דֶער מִילְנֶער גֶעפָאלְגְט דֶעם קָאצְקֶער, גֶעגֶעבְּן דֶעם פָּרִיץ דִי פַארְלַאנְגְטֶע הוֹסָפָה אוּן פַארְבְּלִיבְּן אִין דֶער מִיהל.

אַ גָאר קוּרְצֶע צַייט נָאכְדֶעם וְוִי עֶר הָאט גֶעהַאט אָפְּגֶעפְּרַאוֶועט מִיטְן פָּרִיץ, אִיז זַיין וַוייבּ, דִי מִילְנֶערְקֶע, וֶועלְכֶע אִיז גֶעוֶוען דִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת, דִי נְשָׁמָה אִין דֶער מִיהל, פְּלוּצִים גֶעלֵיימְט גֶעוָוארְן. וֶוען זִי אִיז בַּיינַאכְט אַרוֹיסְגֶעגַאנְגֶען פוּן דֶער מִיהל אִיז זִי בַּאלְד אוּמְגֶעפַאלְן, אוּן פוּן יֶענֶער רֶגַע אָן הָאט זִי מֶעהר נִישְׁט גֶעקֶענְט בַּאוֶועגְן מִיט קֵיין שׁוּם אֵבֶר.

עֶס אִיז גֶעוָוארְן אַ גֶעוֵויין אוּן אַ גֶעשְׁרֵיי אִין

דֶעם גַאנְצְן הויז, מֶען הָאט תֵּיכֶף וּמִיַּד אַיינְגֶעשְׁפַּאנְט אַ וָואגְן און מִיט דֶער גֶעלַיימְטֶער פְרוֹי אֲוֶועקְגֶעלָאפְן צוּם צַדִּיק קֵיין לֶענְטְשְׁנֶע. וַוייל דֶער לֶענְטְשְׁנֶער אִיז אִין דֶער גַאנְצֶער גֶעגְנְד בַּארִיהמְט גֶעוֶוען פַאר אַ גְרוֹיסְן בַּעַל מוֹפֵת אִין אַזֶעלְכֶע שְׁוֶוערֶע עִנְיָנִים.

הָאט דֶער לֶענְטְשְׁנֶער צַדִּיק נִישְׁט גֶעוָואלְט בְּשׁוּם אוֹפֶן צוּלָאזְן צוּ זִיךְ דֶעם חוֹלֶה.

— עֶר הָאט אַזוֹי גֶעוָואלְט, הָאט עֶר אַזוֹי — הָאט עֶר גֶעזָאגְט צוּם גַבַּאי — הָאט עֶר מִיר גֶעזָאלְט פָאלְגְן. אַ וַוייבּ אִיז טַייעֶרֶער פוּן אַ מִיהל.

דֶער מִילְנֶער הָאט דַאן דֶערְצֵיילְט דִי גַבָּאִים, אַז דִי סִיבָּה וָואס עֶר הָאט נִישְׁט גֶעפָאלְגְט דֶעם צַדִּיק מִכֹּחַ דִי עֵצָה צוּ פַארְלָאזְן דִי מִיהל, אִיז גֶעוֶוען דֶער דִבּוּר פוּן דֶעם קָאצְקֶער צַדִּיק, וֶועלְכֶער הָאט אִיהם גֶערָאטְן פּוּנְקְט דֶעם הִיפּוּךְ, אַז עֶר זָאל דַוְקָא יָא פֶערְבְּלַייבְּן אִין דֶער מִיהל. אוֹיבּ צְוֵוִיי צַדִּיקִים זַיינֶען זִיךְ סוֹתֵר אִין אַ עִנְיָן, טָא וָואס בֶּעדַארְף זַיין וַוייבּ נֶעבַּאךְ לַיידְן? עֶר הָאט דַאן זֵייעֶר שְׁטַארְק גֶעוֵויינְט און גֶעבֶּעטְן רַחֲמִים,

זַיי זָאלְן אִיהם עֶפֶּעס אַ עֵצָה גֶעבְּן וְוי אַזוֹי צוּ הָאבְּן אַ יְשׁוּעָה בַּיים צַדִיק.

— פַּארְבְּלַייב דָא בַּיים רֶבִּין בִּיז אִיבֶּער שִׂמְחַת תּוֹרָה — הָאבְּן די מְקוֹרָבִים אִיהם גֶעבֶּעטְן — דַאן בִּשְׁעַת דֶער רֶבִּי וֶועט טַאנְצְן בַּיי דִי הַקָפוֹת מִיט דֶעם סֵפֶר תּוֹרָה אִין דֶער הַאנְד, זָאלְסְטוּ זִיךְ צוּשְׁטוּפְּן צוּם צַדִיק אוּן פַּאר אִיהם מַזְכִּיר זַיין דַיין קְרַאנְקֶע וַוייב. דַאמָאלְס אִיז אַ עֵת רָצוֹן אוּן זִי וֶועט גֶעווִיס הָאבְּן אַ יְשׁוּעָה.

אַזוֹי וְוי דַאמָאלְס אִיז גֶעוֶוען חוֹל הַמוֹעֵד סוּכּוֹת, אִיז שׁוֹין דֶער אִיד פַּארְבְּלִיבְּן אִין לֶענְטְשְׁנֶע מִיט זַיין גֶעלֵיימְטֶע וַוייב בִּיז אִיבֶּער שִׂמְחַת־תּוֹרָה.

דָאס בֵּית הַמִדְרָשׁ פוּן לֶענְטְשְׁנֶער צַדִיק אִיז פוּל גֶעפַּאקְט מִיט מֶענְטְשְׁן. אַלֶעס וָואס עֶס לֶעבְּט, חֲסִידִים, שְׁטָאט בַּעֲלֵי בַּתִּים, יוּנְג אוּן אַלְט שְׁטֵייעֶן אוֹיף דִי בֵּיינְק אוּן אוֹיף דִי טִישְׁן, פַּאטְשְׁן צוּ מִיט דִי הֶענְד צוּ דִי גֶעזַאנְגֶען וָואס דִי חַבְרַיָא זִינְגְט, צוּהַאלְטְנְדִיג דֶעם רֶבִּין אוּן קוּקְן זִיךְ צוּ וְוי דֶער רֶבִּי טַאנְצְט מִיט אִיבֶּערְנַאטוּרְלִיכֶע כּחוֹת פַּאר דֶער דְרִיטֶער הַקָפָה. דָאס זִינְגֶען אוּן לוּסְטִיגְקַייט הָאט

אָנְגֶעפִּיהֶלְט דֶעם גַאנְצְן אַוִיר פוּן דֶעם צַדִיק׳ס בֵּית הַמִדְרָשׁ.

פְּלוּצִים הָאט דֶער עוֹלָם דֶערְזֶעהן וְוי אֵיימִיצֶער, אַ אוּמְבֶּעקַאנְטֶער אִיד הָאט זִיךְ צוּגֶעשְׁטוּפְּט צוּם צַדִיק אוּן אֵיידֶער מֶען הָאט צַייט גֶעהַאט אִיהם צוּרִיקְצוּהַאלְטְן, הָאט עֶר מִיט אַ קוֹל פוּן אַ גֶעוֶויין מַפְסִיק גֶעוֶועזְן דֶעם רֶבִּין פוּן זַיין גְרוֹיסֶער עֲבוֹדָה. אַלֶעס אִיז פְּלוּצִים שְׁטִיל גֶעבְּלִיבְּן.

— וֵויינֶען אִין אַ זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ? — הָאט דֶער צַדִיק אוֹיסְגֶערוּפְן — וָואס אִיז דָאס עֶפֶּעס? הַיינְט מוּז מֶען לוּסְטִיג זַיין. שִׂמְחָה אִיז מַמְתִּיק דִינִים אוּן אִיז מְעוֹרֵר חֲסָדִים.

אוּן דֶער צַדִיק הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן וַוייטֶער צוּ טַאנְצְן מִיט נָאךְ מֶעהר הִתְלַהֲבוּת אוּן דִי זִינְגֶערְס הָאבְּן גֶעזוּנְגֶען מִיט מֶעהר כֹּחַ אוּן רַעַשׁ.

— וֵויינְט נִישְׁט מֶעהר — הָאט אֵיינֶער פוּן דִי גַבָּאִים גֶעזָאגְט צוּם מִילְנֶער — גֵייט אוּן זֶעהט וָואס אַייעֶר וַוייבּ טְהוּט. זִי וֶועט זִיכֶער בַּאלְד הָאבְּן אַ יְשׁוּעָה, נָאכְדֶעם וְוי אִיהר הָאט זִי מַזְכִּיר

גֶעוֶוען פַארְן צַדִיק און עֶר טַאנְצְט וַוייטֶער מִיט שִׂמְחָה.

די גֶעלֵיימְטֶע אִיז דַאמָאלְס גֶעלֶעגְן אויף אַ שְׁטול אִין אַ זַייטִיגְן צִימֶער פון בֵית־הַמִדְרָשׁ. וַוייל אַזוֹי הָאט מֶען אִיהם גֶערָאטְן צו טְהון.

פְלוּצִים הָאט זִיךְ גֶעהֶערְט פון דֶעם בֵית הַמִדְרָשׁ אַ הויכֶער אויסְגֶעשְׁרֵיי: ״אָנָא א׳ הוֹשִׁיעָה נָא״ (אִיךְ בֶּעט דִיר גָ־ט הֶעלְף מִיר אִיצְט). דֶער צַדִיק הָאט אָנְגֶעהויבְּן דִי דְרִיטֶע הַקָפָה.

און בְּאוֹתוֹ רֶגַע, הָאט דִי גֶעלֵיימְטֶע פְּרוֹי דֶערְפִּיהלְט אַז דֶער כֹּחַ פון אִיהרֶע אַלֶע אֵבָרִים הָאט זִיךְ צו אִיהר אומְגֶעקֶעהרְט און זִי אִיז בִּיכוֹלֶת מִיט זֵיי צו בַּאוֶועגְן פּונְקְט וִוי יֶעדֶער בֶּן אָדָם, גְלַייךְ וִוי זִי וָואלְט קֵיינְמָאל נִישְׁט קְרַאנְק גֶעוֶוען. זִי הָאט זִיךְ אויפְגֶעזֶעצְט, צום גְרוֹיסְן עֶרְשְׁטוֹינֶען פון אִיהר מַאן מִיט דִי קִינְדֶער, און גֶעוָואלְט זִיךְ נֶעמֶען צום גֵיין.

מֶען הָאט אִיהר דָאס פַארְוֶועהרְט צו טְהון צוֹלִיבּ מוֹרָא פַאר אַ עַיִן הָרָע. מֶען הָאט זִי בַּאלְד אַהֵיימְגֶעטְרָאגְן, לְפָנִים, וִוי מֶען טְרָאגְט אַהֵיים אַ

קְרַאנְקְן. זִי אִיז בַּאלְד נָאךְ יוֹם טוֹב גֶעזוּנְט גֶעוָוארְן און פְרִישׁ אַהֵיים גֶעפָארְן.

מִכֹּחַ דִי סְתִירָה פוּן דִי צְוֵויי צַדִיקִים, הָאבְּן דִי זִקְנֵי הַחֲסִידִים גֶעגֶעבְן צוּ פַארְשְׁטֵיין דֶעם עִנְיָן אוֹיף אַזַא אוֹפָן:

בֵּיידֶע צַדִיקִים הָאבְּן גֶעזֶעהן אַז עֶס הֵיינְגְט עֶפֶּעס אִיבֶּער דֶעם אִידְנ׳ס הוֹיז אַ גְזַר דִין. נִישְׁט מֶעהר, נָאר דֶער לֶענְטְשְׁנֶער צַדִיק הָאט אִיהם גֶעוָואלְט מְבַטֵל זַיין דוּרְךְ דֶעם וָואס דֶער אִיד זָאל פַארְלָאזְן דִי פַּרְנָסָה, כְּדֵי דֶער גְזַר דִין זָאל אוֹיסְגֵיין צוּם גֶעלְד נִישְׁט צוּ קֵיין נְפָשׁוֹת חָלִילָה און ״מַאן דְיָהִיב חַיֵי יָהִיב מְזוֹנֵי״. דֶער קָאצְקֶער אִיז אָבֶּער גֶעוֶוען אִין דִי סְבָרָא, אַז מֶען טָאר נִישְׁט מַפְקִיר זַיין קֵיין פַּרְנָסָה, נָאר מְקַיֵים דֶעם פָּסוּק ״תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה׳ אֱלֹקֶיךָ״. זֵיי הָאבְּן בֵּיידֶע גֶעזֶעהן, אָבֶּער דֶער גְזַר דִין אִיז בָּטֵל גֶעוָוארְן בַּיי דִי הַקָפוֹת פוּן לֶענְטְשְׁנֶער צַדִיק.

בײם טויער פון הימל

עס איז געװען די נאכט פון שמחת תורה, אין אוישװיץ. די רשעים די נאציס ימ״ש פלעגן זוכן אויספיהרן זייערע פארניכטונגס פלענער געגן די אידן דוקא אין א אידישן יום טוב. האבן זיי גענומען ״שמחת תורה״ פופציג בחורים פון די איבערגעבליבענע אין לאגער, און זיי אריבערגעפירט אין פארניכטונגס־אויוון. זייענדיג דארטן האבן די רוצחים געזאגט די בחורים אז זיי זאלן זיך ארומװאשן און װערן ריין נאך אזוי פיהל צייט װאס זיי זיינען נישט ריין. אזוי האבן זיך געפירט די סאדיסטישע מערדער צו זאגן די קרבנות זייערע אז זיי גייען זיך ארומװאשן אין די גאז־אויוונס. דערמיט האבן זיי געװאלט דערשטיקן יעדן מעגליכן װידערשטאנד מצד די קרבנות, אז זיי זאלן גיין צו זייער טויט פרייװיליג װי שאף צום שעכט־הויז...

אָבֶער דִי פּוּפְּצִיג בַּחוּרִים זַיינֶען גֶעוֶוען רֵייף און פַארְשְׁטַאנְדִיג צוּ ווִיסְן וָואס פַּאר אַ גוֹרָל עֶס עֶרְוַוארְטֶעט זֵיי דִי נַאכְט. זֵיי הָאבְּן נִישְׁט פַארְלָארְן זֵייעֶר מוּט און פְרֵיילִיכֶע שְׁטִימוּנְג אֲפִילוּ אִין דִי לֶעצְטֶע לֶעבְּן־מִינוּטְן וָואס זֵיי הָאבְּן אִין דִי גַאז אוֹיוְונְס. זֵיי הָאבְּן נִישְׁט פַארְלָארְן זֵייעֶר צֶלֶם אֱלֹקִים אִין דֶעם שְׁרֶעקְלִיכְסְטְן מָאמֶענְט פוּן לֶעבְּן. ווִי אִידְן הָאבְּן זֵיי גֶעלֶעבְּט בִּיז יֶעצְט און ווִי אִידְן הָאבְּן זֵיי זִיךְ גֶעגְרֵייט אַרוֹיף צוּ גֵיין אִין הִימְל.

און צְווִישְׁן רוּפְט זִיךְ אָן אֵיינֶער פוּן דִי בַּחוּרִים וָואס אַ הֵיילִיגֶער הֶעכֶערֶער גַייסְט הָאט אִיהם פְּלוּצִים בַּאהֶערְשְׁט:

— טַייעֶרֶע חֲבֵרִים! יֶעצְט אִיז דָאךְ שִׂמְחַת תּוֹרָה! רִיכְטִיג, מִיר הָאבְּן דָא נִישְׁט קֵיין סֵפֶר תּוֹרָה מִיט וָואס צוּ טַאנְצְן, אָבֶער דֶער רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אִיז דָאךְ מִיט אוּנְז, לָאמִיר טַאנְצְן מִיט אִיהם אֵיידֶער מִיר וֶוערְן פַארְבְּרֶענְט — — —

דִי ווֶוערְטֶער ווֶועלְכֶע זַיינֶען אַרוֹיסְגֶעקוּמֶען פוּן אַ הַארְץ פוּהל מִיט בְּלוּט, שְׁטוּרֶעם און גֶ־טְלִיכֶע פַייעֶר — הָאבְּן אַלֶעמֶען ווִי עֶלֶעקְטְרִיזִירְט און

אַלֶע פופציג בַּחורים זַיינֶען אַרויס אִין אַ דְבֵיקות׳דיגְן טאנץ רָאד מִיט אַ שְׁטורְמִישְׁן גֶעזַאנְג וָואס הָאט גֶעמַאכְט פַארְגֶעסְן אִין וָואס פַאר אַ בְּלוּטִיגְן אָרְט און שְׁרֶעקְלִיכְן מָאמֶענְט זֵיי גֶעפִינֶען זִיךְ. זֵיי הָאבְן גֶעטַאנְצְט און גֶעזוּנְגֶען, און פַארְטְרִיבְן דִי עַצְבוּת, דֶערְשְׁטִיקְט די שְׁוֶוערֶע פַּיינְלִיכֶע מַחֲשָׁבוֹת וֶועגְן דָאס לֶעבְן וָואס גֵייט זִיךְ בַּאלְד עֶנְדִיגְן אִין דֶעם פַייעֶר וָואס די רוֹצְחִים גְרֵייטְן צוּ. דֶער גֶעזַאנְג הָאט גֶעלַייטֶערְט די נְשָׁמָה און אִיהר אוֹיפְגֶעהוֹיבְן אִין הֶעכֶערֶע סְפֶערְן. זֵיי הָאבְן גֶעזוּנְגֶען "אַשְׁרֵינוּ מַה טוֹב חֶלְקֵינוּ, וּמַה נָעִים גוֹרָלֵנוּ". דֶער "שִׂמְחַת תּוֹרָה" הָאט זִיךְ צוּפְלַאקֶערְט אִין זֵיי, זֵיי הָאבְן זִיךְ דֶערְמַאנְט אִין דִי פְרִיעֶרְדִיגֶע יָאהרְן וֶוען מֶען הָאט גֶעטַאנְצְט מִיט סִפְרֵי תּוֹרָה׳ס אִין דִי שׁוּהלְן, הַיינְט אִיז אַלֶעס חָרוּב און צוּבְרָאכְן, אָבֶער גָ־ט אִין הִימְל הָאבְּן מִיר און מֶען טָאר נִישְׁט פַארְגֶעסְן אִין אִיהם קֵיין אֵיין מִינוּט! און אַט גֵייעֶן זֵיי אַרִיבֶּער צוּ אַ צְוֵוייטְן נִיגוּן, "וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְךָ בֶּאֱמֶת". אָה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רֵיינִיג אוּנְזֶער הַארְץ, מִיר זָאלְן דִיר דִינֶען מִיט אַ אֱמֶת! — — —

*

דִי גֶעזַאנְג קוֹלוֹת הָאבְּן אַרוֹיסְגֶעשְׁפַּארְט פוּן דִי גַאז־צִימֶערְן. דִי יוּגֶנְט הִתְלַהֲבוּת אִיז אַרִיבֶּער יֶעדְן גְרֶענִיץ!

דִי נַאצִיס וֶועלְכֶע זַיינֶען שוֹין גֶעשְׁטַאנֶען גְרֵייט אִין צְוֵוייטְן צִימֶער צוּ עֶפֶענֶען דִי גַאז־קְרַאנֶען, הָאבְּן דֶערְהֶערְט דִי גֶעזַאנְג־קוֹלוֹת — זַיינֶען אַרַיין צוּ דִי בַּחוּרִים אוּן עֶרְשְׁטוֹינְט גֶעוָוארְן וָואס פַאר אַ כְוַואלְיֶעס פְרֵייד אוּן גֶעזַאנְג זֵיי הָאט אַרוּמְגֶענוּמֶען אֵיינִיגֶע מִינוּט פַארְן בִּיטֶערְן סוֹף.

דֶער הוֹיפְּט מֶערְדֶער מִיט זַיין פִינְסְטֶערֶער אוּמְבַּאגְרֶענִיצְטְן רִשְׁעוּת הָאט זֵיי גֶעפְרֶעגְט וָואס פַאר אַ טַאנְצְן אִיז עֶפֶּעס עֶרְשְׁט?

הָאבְּן דִי קִינְדֶער גֶעעֶנְטְפֶערְט מִיט שְׁטָאלְץ אוּן וֵוייטָאג צוּזַאמֶען:

— סַיי וִוי גֵייעֶן מִיר דָאךְ צוּם פַארְנִיכְטוּנְג אָט יֶעדְן מִינוּט, פְרֵייעֶן מִיר זִיךְ וָואס מִיר וֶועלְן פָּטוּר אַזַא שָׁפֵל׳דִיגֶע וֶועלְט וָואס אַזֶעלְכֶע בֵּייזֶע הִינְט וִוי אִיהר זַיינֶען דִי פִירֶערְס. אוּן וִוידֶער פְרֵייעֶן מִיר זִיךְ וָואס מִיר גֵייעֶן זִיךְ יֶעצְט זֶעהן מִיט

אונזערע עלטערן װאס איהר פארשאלטענע רוצחים האט ערמארדעט!

דער נאצישער סאדיסט, װאס אלע חיות־רעות האבן ארויסגעקוקט פון זײנע בלוטדארשטיגע אויגן, האט זיך אנגעבלאזן פוהל מיט צארן און זיך צושריגן:

— איך װעל אייך לערנען דרך ארץ! אנשטאט אייך צו טויטן מיט א שנעלן טויט, װעל איך פארלײנגערן אײער גסיסה. איך װעל אייך אװעק פיהרן אין א באזונדער ארט װאו מען װעט אייך באהאנדלען מיט מורא׳דיגע יסורים!...

די קינדער האבן נישט געװאלט הערן װאס דער רוצח רעדט און שרײט און זײ האבן װײטער אנגעהויבן מיט א נײעם טאנץ און געזונגען מיט א ברענענדיגן התלהבות און אונענדליכן דביקות—

— —

דער צארנדיגער הויפט מערדער האט גענומען אלע בחורים, זײ ארויסגעפירט פון די גאז־אויװנס צוריק צו זײער לאגער, אין א פארשלאסענעם בלאק, ביז מען װעט עפעס

אויסגעפינען פאַר זיי אַ אַנדער אָרט וואו מען זאל זיי פּייניגן אויף אַ בעזונדערן אופן...

*

אָבער טהו אַ קוק: אַלע פופציג בחורים זיינען געבליבן לעבן!!!

וואס איז געשעהן?

אַ נס איז געשעהן! אויף מארגן גאַנץ פריה פון שמחת תורה, איז געווען גרייט אַ גאַנצער טראַנספּאָרט פון הונדערטער מענטשן אַוועקצופירן צו אַרבעט אין דייטשלאַנד, זיינען די מערהייט פון די פופציג בחורים אויך אַריין אין דעם טראַנספּאָרט. די ביסל וואס זיינען געבליבן האבן זיך אויסגעמישט אין די אַנדערע בלאָקן, אַזוי אַרום זיינען אַלע געראַטעוועט געוואָרן פון טויט!!! אין אַלע לאַגערן פון אוישוויץ האט מען באַוואונדערט דעם גרויסן נס וואס איז דאָ געשעהן.

די רְפוּאָה פַאר די מַכָּה

דָאס קְלֵײנֶע לַאנְד בַּײם בְּרֶעג פון בַּאלְטִישְׁן יַם — לַאטְוִויֶע (אָדֶער לֶעטְלַאנְד), מִיט אִיהר הוֹיפְּט שְׁטָאט רִיגֶע — הָאט אַ לַאנְגֶע גֶעשִׁיכְטֶע פון הוּנְדֶערְטֶער יָאהרֶן. אָבֶּער אַלְס אַ זֶעלְבְּסְט שְׁטֶענְדִיגֶע מְדִינָה הָאט זִי גָאר אַ קוּרְצֶע גֶעשִׁיכְטֶע פון אַרוּם צְוַואנְצִיג יָאהר — די יָאהרֶן צְווִישְׁן דֶער עֶרְשְׁטֶער און דֶער צְוֵוײטֶער וֶועלְט־מִלְחָמָה.

די לֶעטְן הָאבְּן זִיךְ דֶערְוָוארְבְּן זֵײעֶר זֶעלְבְּסְט שְׁטֶענְדִיגְקַײט אִין יָאהר תרע״ח, בַּאפְרַײעֶנְדִיג זִיךְ פון דֶער רוּסִישֶׁער הֶערְשַׁאפְט נָאךְ דֶער קָאמוּנִיסְטִישֶׁער רֶעוָואלוּצְיֶע. עֶס הָאט נָאךְ גֶענוּמֶען צְוֵוײ יָאהר בִּיז זֵיי הָאבְּן אִינְגַאנְצְן אוֹיסְגֶעקֶעמְפְּט זֵײעֶר זֶעלְבְּסְט שְׁטֶענְדִיגְקַײט.

פַאר דֶער צְוֵוײטֶער וֶועלְט מִלְחָמָה הָאבְּן די

רוסן ווידער אַריינגעשטעקט אַ פוס אין לעטלאַנד, אָבער האָבן זיך צוריקגעצויגן ווען היטלער׳ס ימ״ש אַרמייען האָבן זיך דערנענטערט און אַקופּירט דאָס לאַנד. בלויז אַ קליינע צאָל פון די לאַטווישע אידן האָבן זיך געראַטעוועט דורך אַנטלויפן באַצייטנס אין טיף רוסלאַנד: די איבריגע זיינען נעבאך אומגעקומען על קידוש השם דורך די דייטשע און לעטישע רוצחים. אין די לעצטע יאָהרן פון דער צווייטער וועלט מלחמה, ווען היטלער׳ס ימ״ש רעדל האָט זיך אַ דריי געטהון באַרג אַראָפּ, האָט די "רויטע" אַרמיי פאַרכאַפּט לעטלאַנד. די רוסן האָבן אַנעקסטירט דאָס לאַנד. זיי האָבן איינגעפירט אין ריגע אַ סאָוויעטישן רעזשים, וואָס ווערט אָנגעפירט פון מאָסקווע, און דאָס לאַנד איז היינט דאָס "לעטישע סאָוויעטן רעפּובליק". די אידישע פליטים, וועלכע האָבן זיך אומגעקערט אין ריגע און אַנדערע שטעט און גענומען אויפבויען זייער צושטערטן אידישן לעבן, געפינען זיך — ווי אַלע אַנדערע אידן אין סאָוויעטישן פאַרבאַנד — הינטער "דעם אייזערנעם פאָרהאַנג".

נאָך דער קורצער הקדמה, וועלן מיר אייך

דערצײלן די געשיכטע װאס איז זיך פארלאפן אין די ערשטע אומרוהיגע יאהרן פון דער נײ אויפגעקומענער לעטישע מדינה. אדער, מער פונקטליך — שמחת תורה, אין יאהר תר״פ אין ריגע.

יענעם יאהר האבן די דײטשע באטאליאנען, אונטער דער אנפירערשאפט פון גענעראל בערמאנט, געפרובט פארכאפן די לעטישע הויפט שטאט. זײ האבן דערגרײכט דעם טײך דװינע, װאס גרעניצט זיך הארט בײ דער אלט שטאט און האבן גענומען באשיסן די שטאט מיט א האגל פון פײער און קאנאנען און אנדערע װאפן. אויף דער אנדער זײט דװינע, אין דער אלטער שטאט, האבן זיך באפעסטיגט די לעטישע סאלדאטן און האבן פארטײדיגט די באלאגערטע שטאט. די באפעלקערונג, אידן און נישט־אידן להבדיל, זײנען געלעגן אין די קעלערן. בײנאכט איז די שטאט געװען אײנגעהילט אין פינסטערניש, אונטער א שטרײנגער מיליטערישער פארארדענונג פון פולשטענדיגער אויסלעשונג.

די לאגע פון די לעטישע פארטײדיגער איז

גֶעוֶוען אַ שְׁוֶוערֶע. כָאטְש די בְּרִיקְן אִיבֶּערְן טַייךְ זַיינֶען גֶעוֶוען אויפְגֶעריסְן און צוּשְׁטֶערְט, אִיז גֶעוֶוען אַ סַכָּנָה אַז עֶס וֶועט גֶעלִינְגֶען די דַייטְשְׁן אַרִיבֶּערְשְׁפַּאנֶען דֶעם טַייךְ. די דַייטְשֶׁע אַרְטִילֶערִיֶע הָאט אָפְּט גֶעטְרָאפְן אִין צִיל, און די לֶעטְן הָאבְּן חוֹשֵׁד גֶעוֶוען אַז עֶס גֶעפִינְט זיךְ אִין שְׁטָאט פַּארְרֶעטֶער אָדֶער דַייטְשֶׁע אַגֶענְטְן וֶועלְכֶע גִיבְּן אִיבֶּער סִיגְנַאלְן צוּם שׂוֹנֵא וואוּהִין צוּ שִׁיסְן. אִין דֶער דָאזִיגֶער עֶרְנְסְטֶער און גֶעשְׁפַּאנְטֶער לַאגֶע הָאט מֶען נִישְׁט גֶעמַאכְט קֵיין חֲקִירוֹת און דְרִישׁוֹת: יֶעדֶער אֵיינֶער אויף וֶועמֶען עֶס אִיז גֶעפַאלְן דֶער מִינְדְסְטֶער חֲשַׁד, אַז עֶר הֶעלְפְט דֶעם שׂוֹנֵא, אִיז תֵּיכֶף דֶערְשָׁאסְן גֶעוָוארְן. עֶס אִיז גֶעוֶוען פִינְצְטֶער און בִּיטֶער.

*

אִין אַ קֶעלֶער פון אַ זֶעקְס-שְׁטָאקִיגֶע הוֹיז זִיצְן צוּזַאמֶענְגֶעפְּרֶעסְט די אִידִישֶׁע אַיינְוואוֹינֶער פון די דִירוֹת. עֶס אִיז די נַאכְט פון שִׂמְחַת תּוֹרָה, אָבֶער וֶוער קֶען פִילְן די שִׂמְחָה פון יוֹם טוֹב וֶוען אַרוּם דוּנֶערְט מִיט בָּאמְבֶּעס, און מֶען אִיז נִישְׁט זִיכֶער מִיטְן לֶעבְּן. זִיצְט מֶען שְׁוַוייגְנְדִיג, אִין אַ

געדריקטע שטימונג און פון צייט צו צייט ווערט מען אויפגעטרייסלט פון אַ אויפרייס פון אַ באמבע גאר נאנט דערביי.

מיטאמאל דערהערט זיך אַ מונטערער קול:

— אידן! וואס איז מיט אייך! עס איז דאך עפעס שמחת תורה ביי אידן. לאמיר זיך משמח זיין!

דער קול איז געווען רבי זלמנ׳ס: אלע האבן איהם געקענט אין ריגע. זיין פאמיליען-נאמען איז געווען ניסנסאן, אבער ער איז געווען באקאנט אלס "זלמן מאטראצנמאכער". ער איז געווען אַ איד אַ ירא שמים, אַ גרויסער ארימאן, מיט אַ ווייב און אַ פולע שטוב קינדערלאך, ווען ער האט קוים געקענט שפייזן מיט ברויט צו זאט. אבער ער האט נישט געוואוסט וואס עצבות איז, און האט פשוט נישט פארשטאנען ווי אַ איד קען זיין עפעס אנדערש ווי פרייליך, ווייל וואס קען זיין אַ גרעסערע פרייד ווי צו זיין אַ איד און דינען דעם אויבערשטן? און אויב ער האט זיך אזוי געפירט אין אַ געוויינליכן וואכנטאג, קען מען זיך

פָארְשְׁטֶעלְן ווי עֶר הָאט זִיךְ גֶעפִיהלְט אִין אַ יוֹם טוֹב׳דִיגְן טָאג, בִּפְרַט אִין ״זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ״!

— בְּרִידֶער, אִידְן! — הָאט רַבִּי זַלְמָן וַוייטֶער גֶעזָאגְט — הַיינְט טָאר מֶען דָאךְ נִישְׁט זַיין טְרוֹיעֶרִיג...

און זֶעהֶענְדִיג, אַז זַיינֶע רֵייד הָאבְּן גֶעהַאט אַ קְלֵיינֶע ווירְקוּנְג, הָאט עֶר צוּגֶעגֶעבְּן:

— אִיךְ זֶעה, מַיינֶע פְרַיינְד, אַז אָן אַ טְרָאפְּן מַשְׁקֶה וֶועט גָארְנִישְׁט זַיין... עֶס אִיז אָבֶער דָא אַ עֵצָה. אִיךְ הָאבּ זִיךְ דֶערְמַאנְט אַז בַּיי מִיר אִין שְׁטוּבּ אִיז נָאךְ דָא אַ פְלֶעשְׁל מַשְׁקֶה. אִיךְ הָאבּ עֶס טַאקֶע גֶעהַאלְטְן פַאר אָט דֶער הַיינְטִיגֶער נַאכְט. אִיז, זַייט מוֹחֵל, אִיךְ קוּם בַּאלְד צוּרִיק...

אַלֶע הָאבְּן אִיהם אָנְגֶעקוּקְט, וֶוער מִיט אַ בִּיטֶערְן שְׁמֵייכְל, וֶוער מִיט אַ פַארְוואוּנְדֶערוּנְג. אֵיינֶער הָאט זִיךְ אָנְגֶערוּפְן:

— בִּיסְט אַרָאפּ פוּן זִינֶען, רַבִּי זַלְמָן? ווי וֶועסְטוּ קְרִיכְן אִין דֶער פִינְסְטֶער אוֹיפְן זֶעקְסְטְן שְׁטָאק, אוּנְטֶער אַ הָאגְל פוּן שְׁרַאפְנֶעלְן און קוּילְן.

עֶס אִיז דָאךְ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת!

— זָארְגְט אַייךְ נִישְׁט, לִיבֶּע אִידְן — הָאט רַבִּי זַלְמָן גֶעעֶנְטְפֶערְט — מִיר הָאבְּן אַ גְרוֹיסְן גָ־ט אִין הִימְל, און אַ שְׁלִיחַ־מִצְוָה וֶוערְט נִישְׁט פַארְפַאלְן. אִיךְ קוּם בַּאלְד צוּרִיק, דַאן וֶועלְן מִיר פְּרַאוֶוען הַקָפוֹת.

און אֵיידֶער אֵיימִיצֶער הָאט אִיהם גֶעקֶענְט אָפְּהַאלְטְן מִיט גֶעוַואלְד, אִיז רַבִּי זַלְמָן שׁוֹין גֶעוֶוען בַּיי דֶעם אַרוֹיסְגַאנְג, מִיט אַ לִיכְט אִין דֶער הַאנְט, און אִיז בַּאלְד נֶעֶלָם גֶעוָוארְן.

רַבִּי זַלְמָן הָאט גֶעקְלֶעטֶערְט אוֹיף דִי טְרֶעפּ בִּיז צוּ זַיין דִירָה אוֹיף דֶעם זֶעקְסְטְן שְׁטָאק, און מִיט דֶער לִיכְט אִין הַאנְט אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען צוּם שְׁרַאנְק וואוּ דִי מַשְׁקֶה אִיז גֶעוֶוען. עֶר הָאט אַ כַאפּ גֶעטְהוּן דָאס פְלֶעשְׁל און הָאט גֶענוּמֶען טַאנְצְן פוּן פְרֵייד, מִיט דֶער לִיכְט אִין אֵיין הַאנְט און מִיטְן פְלַאשׁ מַשְׁקֶה אִין דֶער צְוֵוייטֶער.

— אָט אַזוֹי וֶועלְן מִיר בַּאלְד טַאנְצְן בַּיי דִי הַקָפוֹת! — הָאט עֶר גֶעזָאגְט צוּ זִיךְ, פַארְגֶעסְנְדִיג, אַז דִי פֶענְצְטֶער זַיינֶען נִישְׁט גֶעוֶוען פַארְהָאנְגֶען

זינגט מען איז אַראָפּגעלאָפן אין קעלער אין מיטן העלן טאָג...

אין די גריבער בײַם ברעג טײַך ליגן די לעטישע סאָלדאַטן און דאָס הויט ציטערט אויף זיי פון דעם אומאויפהערליכן פײַער פון דער אַנדער זײַט טײַך. פּלוצלונג דערזעהען זיי אַ פײַערל פון אַ הויך־שטאָקיגע געבײַדע. דאָס פײַערל האָט אַרומגעטאַנצט אַרויף און אַראָפּ און אין אַ קרײַז, ווי אײמיצער וואָלט געגעבן סיגנאַלן אין דער שטאָק־פינצטערניש פון דער נאַכט...

— אַהאַ! איצט ווייסן מיר וואו די פאַררעטער געפינען זיך און גיבן סיגנאַלן צו דער דײַטשישער אַרטילעריע! — האָבן זיי געזאָגט, און זיי האָבן תיכף באַריכטעט וועגן דעם צום דעזשורנעם אָפיציר. דער אָפיציר האָט תיכף אַרויסגעשיקט אַ אָפּטיילונג סאָלדאַטן צו אַרעסטירן די שפּיאָנען און ברײַנגען זיי צו איהם.

אַ ווײַלע שפּעטער האָבן זיך די סאָלדאַטן צוריקגעקערט מיט זייער אַרעסטאַנט.

— אָט דער אידל האָט געגעבן סיגנאַלן צום

שׂוֹנֵא. מִיר הָאבְּן אִיהם גֶעכַאפְּט מִיט אַ לִיכְט אִין דֶער הַאנְט!.

דֶער אָפִּיצִיר אִיז גֶעוֶוען אִיבֶּערְגֶעבּוֹיגְן אִיבֶּער זַיין טִישׁ אוּן הָאט זִיךְ אֲפִילוּ נִישְׁט אוּמְגֶעקוּקְט.

— דֶערְשִׁיסְן! — הָאט עֶר גֶעגֶעבְּן אַ בַּאפֶעל, ווִי עֶר הָאט דָאס שׁוֹין גֶעטְהוּן מֶערֶערֶע מָאל פְּרִיעֶר.

רַבִּי זַלְמָן הָאט שַׁארְף אָנְגֶעקוּקְט דֶעם אָפִּיצִיר אוּן הָאט אוֹיסְגֶערוּפְן:

— סְטִיָאפְּקֶע! סְטֶעפַּאן אִיוַואנָאוִויטְשׁ, וָואס רֶעדְסְטוּ?!

דֶער אָפִּיצִיר הָאט הַאסְטִיג אוֹיפְגֶעהוֹיבְּן דִי אוֹיגְן צוּ זֶען וֶוער אִיז דֶער "חַבֵר־לַאפּ" וָואס רֶעדְט צוּ אִיהם אַזוֹי.

— זַלְמָן — הָאט עֶר אוֹיסְגֶערוּפְן אוּן אַ פְּרַיינְטְלִיכֶער שְׁמֵייכְל הָאט זִיךְ אוֹיסְגֶעגָאסְן אוֹיף זַיין פָּנִים. דֶערְזֶעהֶענְדִיג דִי אוֹיסְגֶעלָאשֶׁענֶע לִיכְט אִין אֵיין הַאנְט אוּן דָאס פְלַאשׁ אִין דֶער צְוֵוייטֶער,

הָאט עֶר זִיךְ פְרֵיילַאךְ צוּלַאכְט.

— שׁוֹין אֵיינְמָאל אַ שְׁפִּיַאן... — הָאט עֶר גֶעלַאכְט. דַאן, אַבִּיסְל עֶרְנְסְטֶער, הָאט עֶר אִיהם גֶעפְרֶעגְט: — וִוי קוּמְסְטוּ דָא אַהֶער?

— וָואס הֵייסְט, וִוי קוּם אִיךְ אַהֶער? דַיינֶע חֶבְרֶה הָאבְּן מִיר גֶעבְּרַאכְט.

— נֶעם אַ שְׁטוּל, אוּן לָאמִיר הֶערְן דִי גַאנְצֶע מַעֲשֶׂה — הָאט דֶער אָפִיצִיר גֶעזָאגְט.

רַבִּי זַלְמָן הָאט זִיךְ גֶעזֶעצְט נֶעבְּן טִישׁ אוּן הָאט אָנְגֶעהוֹיבְּן:

— וָואס אִיז דָא וָואס צוּ דֶערְצֵיילְן? מִיר זִיצְן אִין קֶעלֶער אוּן דֶער עוֹלָם אִיז טְרוֹיעֶרִיג. זָאג אִיךְ: "בְּרִידֶער הַיינְט אִיז דָאךְ שִׂמְחַת תּוֹרָה". דוּ גֶעדֵיינְקְסְט נָאךְ וָואס שִׂמְחַת תּוֹרָה אִיז?

— וִוי זָאל אִיךְ נִישְׁט גֶעדֵיינְקֶען, וֶוען אִיךְ בִּין כִּמְעַט וִוי אוֹיפְגֶעוָואקְסְן בַּיי דִיר אִין שְׁטוּבּ... אַ שֵׁיינֶע בִּיסְל יָאהרְן זִיךְ פַּארְלָאפְן... אַךְ, וִוי גוּט אִיךְ הָאבּ זִיךְ גֶעפִילְט בַּיי דִיר אִין שְׁטוּבּ, זַלְמָן. אַ

אָרעמֶער אינגל בִּין איך גֶעוֶוען, אַ "שֵׁייגֶעצְל",
אָבֶער דו הָאסְט זיך בַּאצוֹיגְן צוּ מִיר וִוי צוּ אַ
דֶערְוָואקְסֶענֶעם. גֶעדֵיינְקְסְט, איך פְלֶעג
אַרֵיינְקוּמֶען צוּ דִיר יֶעדְן שַׁבָּת אַרָאפְּנֶעמֶען די
לַייכְטֶער פון טִישׁ און שְׁטֶעלְן דֶעם סַאמָאוַואר:
גֶעטְרוּנְקֶען דָאס עֶרְשְׁטֶע גְלָאז טֶיי און פַארְבִּיסְן
מִיט אַ שְׁטִיק וַוייסֶע חַלָה... און אִין די וָואכְנְטֶעג
הָאסְטוּ מִיר אוֹיך צוּגֶעשַׁארְט אַרְבֶּעט. אִיך וֶועל
קֵיינְמָאל נִישְׁט פַארְגֶעסְן דַיין פְרַיינְדְשַׁאפְט...
אָבֶער דֶערְצֵייל וַוייטֶער...

רַבִּי זַלְמָן הָאט אִיהם דֶערְצֵיילְט ווי אַזוֹי עֶר
אִיז אַרוֹיף צוּ זִיךְ אִין דִירָה און הָאט גֶעפוּנֶען די
מַשְׁקֶה און עֶר הָאט זִיךְ אַזוֹי דֶערְפְרֵייט, אַז עֶר
הָאט גֶענוּמֶען טַאנְצְן...

דֶער דֶעזְשוּרְנֶער אָפִיצִיר הָאט זִיךְ ווִידֶער
לוּסְטִיג צוּלַאכְט.

— נוּ, מַיין פְרַיינְד, דוּ בִּיסְט טַאקֶע אַ
גְרוֹיסֶער בַּר־מַזָל. וֶוען אִיךְ וָואלְט הַיינְט בַּיינַאכְט
צוּפֶעלִיג נִישְׁט גֶעוֶוען אוֹיף דֶעזְשוּרְסְטְוֶוע,
וָואלְסְטוּ שׁוֹין גֶעטַאנְצְט אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט. גֵיי

גֶעזוּנְטֶערְהֵייט און מַאך פְרֵיילַאך דַיינֶע בְּרִידֶער, פַארְגֶעס אָבֶּער נִישְט צוּ פַארְהֵיינֶגען דִי פֶענְצְטֶער. נִישְט אַלֶע טָאג גֶעשֶעהט אַ נֵס...

דֶער אָפִיצִיר הָאט וַוארִים גֶעדְרִיקְט רַבִּי זַלְמָן'ס הַאנְט, און גֶעהֵייסְן אֵיינֶעם פון דִי סָאלְדַאטְן בַּאגְלֵייטְן אִיהם אַהֵיים.

אִין קֶעלֶער זַיינֶען דִי אִידְן גֶעזֶעסְן פַארְטְרוֹיעֶרְטֶע און פַאר'חוֹשֶכ'טֶע. וֶוען דִי סָאלְדַאטְן הָאבְּן אַוֶועקְגֶעפִירְט רַבִּי זַלְמָן'ען, הָאבְּן זֵיי שוֹין נִישְט דֶערְוַוארְט צוּ זֶען אִיהם אַ לֶעבֶּעדִיגְן. פַאר'אָבֵל'ט און פַאר'יָתוֹם'ט נֶעבַּאך הָאט עֶר אַ וַוייבּ און קִינְדֶער...

פְלוּצְלוּנְג קוּמְט אַרַיין רַבִּי זַלְמָן — פְרִיש און גֶעזוּנְט, לֶעבֶּעדִיג און פְרֵיילַאך, און מִיט אַ פְלֶעשְל מַשְקֶה אִין דֶער הַאנְט!

אוּמְבַּאשְרַייבְּלַאך אִיז גֶעוֶוען זֵייעֶר פְרֵייד. אַלֶע הָאבְּן זִיך גֶעשְטוּפְּט אִיהם אַרוּמְצוּנֶעמֶען און קוּשְן.

— וִוי אַזוֹי, רַבִּי זַלְמָן, בִּיסְטוּ אַרוֹיס אַ

לֶעבֶּעדיגֶער? — הָאבְּן זֵיי גֶעוָואלְט וויסְן.

— אִיךְ הָאבּ דָאךְ אַייךְ גֶעזָאגְט, אַז מִיר הָאבְּן אַ גְרוֹיסְן גָ־ט אִין הִימְל. אַז גָ־ט ווִיל, שִׁיסְט אַ בֶּעזִים, אוּן עֶר שִׁיקְט צוּ דִי רְפוּאָה פַאר דִי מַכָּה... הָאט עֶר צוּגֶעשִׁיקְט גְרַאדֶע דִי נַאכְט אַ דֶעזְשוּרְנֶעם אָפִיצִיר, וָואס אִיךְ הָאבּ בַּאפְרַיינְדֶעט מִיט יָאהרְן צוּרִיק, בִּשְׁעַת עֶר אִיז נָאךְ גֶעוֶוען אַ יוּנְגֶער שֵׁייגֶעצְל. וֶוער הָאט זִיךְ גֶעקֶענְט פָארְשְׁטֶעלְן, אַז דֶער סְטִיָאפְּקֶע וֶועט אוֹיסְוַואקְסְן אַזַא "שִׁישְׁקֶע"? אָבֶּער, אִידְן, אַ שָׁאד דִי צַייט. לָאמִיר פְּרַאוֶוען הַקָפוֹת, אוּן טַאקֶע מִיט דֶער גְרֶעסְטֶער שִׂמְחָה...

אוּן וֶוער עֶס הָאט נִישְׁט בַּייגֶעווֶואוֹינְט יֶענֶע הַקָפוֹת, הָאט אַזֶעלְכֶע פְרֵיילִיכֶע הַקָפוֹת אִין זַיין לֶעבְּן נִישְׁט גֶעזֶען.